

Bombay University Publications

(Devanāgarī-Pāṭi Text Series, No. 5)

FROM THE SUTTA PĪṬAKA

मज्झिमनिकायो

(मज्झिमपण्णासकं)

OR

A COLLECTION OF MEDIUM-SIZED
DISCOURSES, Part II

[Suttas 71-100]

For the First Time published in Devanāgarī

EDITED BY

N. K. BHAGWAT, M. A.

Professor, St. Xavier's College,
Fellow of the Bombay University.

FIRST EDITION

(All rights reserved by the University)

BOMBAY

1938

Price Re. 1-8-0

BPa 3

Maj/Bha

CENTRAL ANTHROPOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI

Acc. No. 1551

Date....14.5.1954

Call No. BPa.3/Maj/Bha

Printed by M. N. Kulkarni, at the Karnatak Printing Press,
Karnatak House, Chira Bazar, Bombay 2

and
Published for the University by Prof. N. K. Bhagwat, M.A.,
University of Bombay, Fort, Bombay.

CONTENTS

1) Books Suggested for Further Reading iv
2) Preface	v—xxiv
3) Pāli-Text in Devanāgarī	1—435

(Suttas and Pages shown separately)

Books Suggested for Further Reading.

- (1) The Majjhimanikāya—Vols. I and II, (P. T. S.)
Vol. I, edited by V. TRENCKNER, published, 1888.
Vol. II, Parts I and II edited by ROBERT CHALMERS
London, published 1888 and 1898 respectively.
- (2) The Majjhimanikāya—Majjhima Paṇṇāsaka, in
Burmese Characters, published by Zabu Meit Swe Press,
Rangoon, 1917.
- (3) The Dīghanikāya, Vol. II, (P. T. S.), edited by T.
W. RHYS DAVIDS and CARPENTER, London, published 1903.
- (4) The Papañcasūdanī, Buddhaghosa's Commentary on
the Majjhimanikāya (P. T. S.), Edited by I. B. HORNER,
Part III Suttas 51-100.
- (5) Further Dialogues of the Buddha (Sacred Books of
the Buddhists Vols. V & VI) Translated from Pāli, by LORD
CHALMERS, published 1926-1927, respectively.
- (6) A History of Pāli Literature, by B. C. LAW, published,
London, 1933, Vol. I, Ch. I, Pages 1-42, Ch. I. Section II
Sutta Piṭaka, Pages 79-157.
- (7) A History of Indian Literature, by M. WINTERNITZ,
Vol. II (Buddhist Literature and Jaina Literature) English
Translation, by MRS. KETKAR and MISS KOHN, published by
the Calcutta University, 1933, Section III. Pages 1-21 and
Pages 46-53.
- (8) Majjhimanikāyo (Mūla Paṇṇāsaka) Devanāgarī
Edition, by C. V. RAJWADE, Poona, 1919.
- (9) Buddhist India (The Story of the Nations) by T.
W. RHYS DAVIDS, London 1911, with special reference to
Ch. I-VI; IX-X; XV.

PREFACE

The Majjhimanikāya (Majjhima Paṇṇāsaka), which is published for the first time in the Devanāgarī characters forms the 5th volume in the Devanāgarī-Pāli Text Series of the University. It embraces suttas 51-100 and thus forms a group of Fifty suttas (Majjhima Paṇṇāsaka) of the Majjhimanikāya. The latter is divided into *three* Groups of Fifty Suttas each, viz., the Mūla, the Majjhima and the Uparima Paṇṇāsakas. The meaning of the word Majjhimanikāya is 'the collection of *medium-sized*' discourses¹ and distinguished from the Dighanikāya, which consists of a group of *Long* discourses. 'Dīgh' and 'Majjhima' thus represent the length of the discourses included in those Nikāyas, rather than any other principle of selection, like the subject-matter, form of contents etc. The Majjhimanikāya constitutes one of the Five Nikāyas² or Collection of Suttas and is relegated a place under the Sutta Piṭaka or the Basket of Discourses concerning the doctrines of Buddhism. Thus in order of seniority, traditionally speaking, the Majjhimanikāya ranks second in the Books, constituting the Sutta Piṭaka. There is no clarity as to the principle, followed in the grouping of these Suttas of the Majjhima under the various Paṇṇāsakas; and further the total number of Suttas in the Majjhima Collection actually comes up to 152 and not 150³. This Nikāya, as a whole, "contains speeches and dialogues, primarily on all points of Buddhist doctrines". Each Sutta forms a complete whole and the suttas are different in kind as they are in value.⁴ There is thus more variety in this Collection than in this Dīgha, and consequently, there is more scope for stimulating interest,

1. Winternitz—Page 46

2. The names of the Five Nikāyas are: Dīgha, Majjhima, Saṃyutta, Anguttara and Khuddaka.

3. Law—Page 116.

4. Winternitz—Page 46

edification, and exercising of critical acumen in this Nikāya than in the Dīgha. Besides setting forth the fundamental and essential teachings of the Buddha, this Nikāya forms an invaluable treasure-house of information of the life of the people of Northern India, not far removed from Gotama's times. They throw light on the life of the Bhikkhus in and outside the Saṅgha, their relations with the Laity in general, Brahmanical institutions and life, various forms of asceticism, the relation of the Buddha with Royalties of his times, the Jains, the Paribbājakas and other Sects, and last, but not the least, the social, religious and indirectly political conditions prevailing at that time¹. All this rich and varied stuff has been served with the help of various devices, like popular and agreeable forms of dialogues, attempts at giving Buddha's autobiography, introduction of apt and graphic similes, argumentation and discussions, insertions of myths and legends and stories from jātakas, and mere narratives after the old Ākhyānas, told both in prose and verse. There is also sometimes noticeable old Ballad style. Historically too this Nikāya may be taken to be the oldest of all and as such dealing with such doctrines as are enunciated and elaborated by Gotama, rather than the later accretions found in later Nikāyas and other non-canonical works². The 'Majjhima Paṇṇāsaka,' further, presupposes the existence of the 'Mūla-Paṇṇāsaka', since there are incorporated entire episodes from the life of Gotama in this Paṇṇāsaka, which are first found in the Mūla Paṇṇāsaka³. This Paṇṇāsaka besides consists of Suttas, about which there is no composite formation. There is looseness noticeable in the composition of Suttas, with the consequence that different strata can be distinguished in the body of one Sutta. In the Mūla Paṇṇāsaka majority of Suttas

1. Law—Generally Page 116

2. Winternitz—Generally Pages 46-48

3. Namely, Akamkheyya Sutta (No. 6) Ariyapariyesana Sutta (No. 26) Mahāsaccaka Sutta (No. 36) and Mahā Sihanāda Sutta (No. 12)

present a unified whole and this feature too should help the scholar in ascertaining the relative ages of these Groups of Paṇṇāsakas, belonging to the Majjhimanikāya.

On coming, then, to the *question of chronology* in respect of the Majjhimanikāya in general and this Paṇṇāsaka in particular, scholars and literary historians like Dr. B. C. Law have tried to dive deep into these questions of chronology of Pāli Literature and Dr. Law has differentiated 5 periods of Pāli Literary history beginning from 483 B. C. to 20 B. C.¹, and taking a survey of canonical Pāli Literature he concludes that the Sutta Piṭaka—at any rate the Five Nikāyas—reached its final stages before the composition of the Milinda Pañha and that the entire Pāli Canon was finally rehearsed in Ceylon and committed to writing during the reign of Vaṭṭagāmaṇi. Prior to this step the texts were handed down by oral tradition from teacher to teacher and that after the Parinibbāna of the Buddha the task of transmission and preservation of each of the Five Nikāyas was entrusted to an individual Thera and his followers and these finally developed Bhāṇakas or Chanters². The existence of these Bhāṇakas of the Five Nikāyas, as demonstrated by Dr. B. M. Barua and the existence of terms like 'Pañcanekāyika,' 'Bhāṇaka,' 'Suttantika,' "Peṭakī", found as distinctive epithets in some of the votive inscriptions on the monuments of Sānchi, clearly leads us to the conclusion that the Five Nikāyas must have been very well known to a period which immediately preceded the Asokan age³. The mention of the Rāhulovāda Sutta in the Bhābrā edict of Asoka⁴ also forms a weighty argument in favour of the assumption that the Majjhimanikāya—at any rate the Mūla and Majjhima Paṇṇāsakas—must have been completed by the time not when the Edict

1. Law—Page 13.

2. „ —Page 27.

3. „ —Page 28.

4. The full title of the Sutta in the Edict is: Lāhulovāde musāvādam adhigichya bhagavatā Buāhena bhāsīte' (Winternitz, p. 607)

in question was issued by the Emperor, but *long before* he selected the title of one Sutta from these, to be incorporated in the inscription. Dr. Law is, therefore, right in assuming that the compilation of the first volume of the Dīgha and the whole of the Majjhimanikāya must have taken place at a time which was not far removed from the demise of the Buddha¹. Mention made on more than one occasion of the fact by Buddha's disciples that the Buddha was not then alive but had attained Parinibbāṇa² and therefore the person concerned could not see Gotama, goes also to show that the Suttas of the Majjhimanikāya, in spite of the literary developments that may have been traceable in them, could not have been compiled *later* than a century after Gotama's Parinibbāṇa.³ The late Dr. Rhys Davids has given in his "Buddhist India" a chronological table from which it is seen that the Majjhimanikāya was compiled not later than the times of Asoka⁴. All these considerations will enable us to fix the probable age of this Nikāya and also that of the Majjhima Pappāsaka.

The next point that arises out of a consideration of this Paṇṇāsaka is the nature of subjects dealt with in it and other kindred topics with their brief indication.

(1) *Doctrines and Teachings*:—Those teachings, that are always met with in later Nikāyas are found in this Paṇṇāsaka. The Four Intent Meditations (Satipaṭṭhānas); Nivaraṇāni; Pañcupādāna Khandhas; Cattāri Jhānāni; Tisso Vijjā; Oraṁbhāgiya Sarāyojanāni; Brahmavihārā; Aruppā, Sekhapaṭipadā, Sāmaṁkaraṇsikkā dhammadesanā; Cātuyāmasaṁvara; Tisso Vedanā; Pāñcakāmaguṇā; Kusala and Akusala Dhammā;

1. Law—Page 31

2. M. N.—Sutta, 84, Para 28. The actual sentence is परिनिबुद्धो खो महाराज एतरहि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो'ति' ।

3. The year of the Parinibbāṇa is generally taken to be varying between 477-487 B. C.

4. Rhys Davids—Page 188.

Dhutaṅgāni; Cattāro Sammappadhānā; Cattāro Iddhipādā; Pañcendriyāni; Anattavāda; Ānāpānassati; Ajjhattikā Dhātu; Ācārā; Abyākatāni Dīṭṭhiगतपि; Catu Pārijuṇṇāni; Kasināyatanāni; Attha Abhibhāyatanāni; Atthaṅgiko maggo; Cattārisaccāni; Nibbāṇa; Vimokkhā and similar others clearly bear out the fact that Majjhimanikāya 'deals with almost all points of Buddhist Religion.¹ These are mentioned in categories and classifications and enumerations, which are later on found in the Anguttaranikāya and Abhidhammapiṭaka² and sermons, mentioning them are dry and follow what has been described as 'Catechism style.' Many a time Suttas have become unnecessarily long because of the insertion of these topics.³

Along with these teachings, we can mention with advantage several Psychological topics, that are treated of in this group of Suttas. Gotama was a great Psychologist and he explained his ethical doctrines in terms of the science of the mind. His explanation of the Āññārādhāna (p. 151); Cetopariyañāṇa (p. 166); explanation and working of the three or more sensations (Vedantā) and their working in the formation of emotions (p. 65); efficacy of Ānāpānasati (pp. 93-94), Saccānubodho or comprehension of truth and its processes (pages 383-385) Tividha Kammaṣa Paccavekkhaṇā at various stages (pages 83-87), his Conception of Manodanḍa and its implications (p. 38 and onward), four types of Saṅkhāras and their

1. Law—Page 116.

2. Winternitz—Page 49, for example दसधम्मा कुसला, दसधम्मा अकुसला (M. N. P. 162) पञ्चधम्मा (P. 201) चत्तारो'मे पेस्स, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं (P. 3) सत्त सद्धम्मा (P. 20) अट्ठ धम्मा अरियस्स विनये बोद्धारसमुच्छेदाय संवत्तन्ति (P. 24) चत्तारि कम्मणि (P. 56) पञ्च कामगुणा (P. 124) सत्त पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं (P. 149); तिस्रो वेदना (P. 171) चत्तारो अमग्गचरियवासा (P. 185) दसहि धम्मोहि समन्नागतं पुरिसपुग्गले पञ्चापेमि (P. 218) सच्चानुपत्ति कथं होति? (Pages 383-86)

3 For example: महासकुलुदायिसुत्तं (M. N. sutta No. 77)

influence in producing Fourfold Kamma (p. 56-58). These topics of Psychological interest, though difficult to understand, have a great value to the student of Indian Psychology and its relation to Ethics. In the Mūlapaṇṇāsaka too, there are Suttas of Psychological interest and containing practical hints for building up a healthy mind and methods for driving away evil thoughts.¹

(2) *Self torture by Dire Penances*:—Gotama had practised the then-prevailing forms of dire penances and ascetic practices, and after the attainment of Buddhahood he clearly explained his position in this particular. In the Dhammacakkappavattanasutta, he has distinguished two Extremes,² which are profitless and lead to no good and as such are to be avoided by the Bhikkhu. He, therein mentions what is known as the 'Attakilamathānuyogo' or application to a life of Self-torture. There is a long list of the various ascetic practices³, which has been again given in full in this Paṇṇāsaka in the Kandaraka-sutta and the Bodhi Rājakumāra. He therein distinguishes 'Self-torture,' 'torture of others' and containing the torture of both and for all these, he has nothing but severe condemnation. He has, therefore, taught the Middle Path (Majjhima Paṭipadā) and by following it, he ultimately enjoys an exalted state. Side by side with these, mention may be made of other practices like the Govrāta and Kukkuravṛata and the queer saints of these sects, living exactly after the manner of oxen and dogs.⁴ Gotama's reply to the questions in connection with the future states of these two is characteristic, since he says that both might find themselves in hell.

1. Mūla Paṇṇāsaka : मयभेरव, द्वेषावितक, वितकसुष्ठान, महावेदल and

चुल्लवेदल

2. कामेसु कामसुखलिकानुयोगो ; अत्तकिलमथानुयोगो—these are the two extremes mentioned.

3. Mūla Paṇṇāsaka—Mahāsihanādasutta No. 12

4. कुक्कुरवतिकसुत्तं (M. N. Sutta No. 57)

(3) *Sectarious and Freethinkers*:—From this Pannāsaka we get much information about the various sects and other freethinkers existing in Northern India in the 5th and the 4th centuries B. C. An analysis of the suttas clearly shows that besides Buddhism, Brahmanism was quite the dominating religion and the whole of Brāhmaṇavagga, consisting of suttas 91-100 throws a flood of light on the life, aims and ideals of the Brahmanas, their principal teachings, their vedic forefathers and traditional literature and methods of argument and investigation in general. Other suttas like the Kandaraka gives information about their system of sacrifices and valuable hints about government and priesthood¹. Brahmin savants like Brahmāyu, Sela, Assalāyana, Ghoṭamukha, Caṅkī, Esukāri, Dhānañjāni, Vāseṭṭha and Bhāradwāja, Subha, Saṅgārava and Māgaṇḍiya are mentioned. They were the custodians of the Vedic Lore and were guided by what was mentioned in other traditional teachings and when they found that Gotama too satisfied their tests, they followed him and recognised the foundations on which his higher life was based. To them, he was a Tevijja Brahmin. His strictures on the Brahmanical pretensions of their superiority to all other castes, the insufficiency of their concept of a Brahmin, the excellent sutta of the Assalāyana, speaking against the birthright of Brahmanhood, were no doubt unpalatable to them, but Gotama's crushing logic and questioning made them admit the falsity of their views and the correctness of the Gotama's doctrine of the "Purity of all the Four Castes"! Winternitz calls the Assalāyana sutta as 'excellent' because of the reasoning and he further remarks, that "such dialogues about the problem of caste as that between the young Brahman Assalāyana and Gotama Buddha must frequently have occurred in real life"². The stereotyped life of the Brahmin, contrasted with the active, ever progressive and stimulating life of the

1 Winternitz—Page 50

2 " —Page 47. In fact this was one of the pivots, on which his *Dhamma* moved.

Buddha and his disciples may have ever been an eye-opener to them. The busy life of the Brahmin Dhānañjāni made him absolutely careless of the ideas of healthy and robust life, governed with good conduct and catholic and broad outlook of life; but Sāriputta, when they met each other, convinced him that a wrong life was decidedly inferior to a morally healthy life and the latter was not inconsistent with the active life of a worldly-minded man.¹ Gotama was less fettered than the Brahmins, as his teaching was based on realisation of correct knowledge by the application of reason. The Brahmins accepted the ideal of Brahmaśahavyatā or associateship with the Brahmā, which was no doubt superior to a life in ordinary heavens; but it was certainly inferior to the attainment of Arhatship and the realisation of the Nibbāna. Their belief in the thirty-two signs of greatness has been set forth in detail.² Next to the Brahmins, mention must be made of the *Jains* or *Niganthas*.³ The splendid sutta of Upāli is a good example of the wonderful power of Gotama's magnetic personality. His method of argument is simply convincing and Upāli admits that he was convinced by the first argument of the fact that Manodanda was the most criminal in effecting and starting demerit and not the deeds (done by the body). His splendid Eulogy of Gotama, has been regarded by Dr. Law as 'A remarkable composition characterised by majestic and dignified tone'.⁴ The scant courtesy that he showed to Nātaputta the simile of the fools in respect of the doctrine of the Niganthas are all so very dramatic. The fact was that a devoted follower of Nātaputta like Upāli should have been converted to Buddhism was to the Jains simply a miracle and they attributed this to his Āvaṭṭani Māyā or witchcraft. The shock of this conversion was too great for Nātaputta, who vomited

1 M. N.—Page 398

2 M. N.—Suttas 91, 92.

3 M. N.—Suttas 51, 56, and 58.

4 Law—Page 137. The verses are on Pages 52—53

blood.¹ Niganṭha Nātaputtā tried to discredit Gotama by inducing his disciple Abhaya-Rāja-Kumāra to ask him a dilemma, but therein also Gotama triumphed. These two suttas clearly show that Jains did not maintain happy relations with Gotama. The other sect, about which we get good information is that of the *Paribbājakas*. The sect of these wandering ascetics had one of their headquarters at Ekapundarika in Vesālī. Their love for speculative theories is clearly discernible in this Collection. The questions asked by Aggi Vacchagotta² about the finiteness and infinity of the world; existence or otherwise of the Tathāgata after death; whether body and life were the same or different show their speculative tendencies. Gotama rightly terms these views as 'a jungle of speculative theories'. He then explains how he preaches complete subsidence of the Pañcakkandhas or the Five Groups constituting sentient existence. Profound existence like the Great Ocean (Mahāsamudda)³ does not mean complete annihilation, but a state where all these terms like birth or death, existence or non-existence, eradication or non-eradication do not exist. It is in fact attributeless existence⁴. The sutta of Vacchagotta (No. 73) in which distinction between the meritorious and the demeritorious has been succinctly set forth at once marks the difference between the speculative and confused teaching of the Paribbājakas and the clearest, analytical and categorical teaching of Gotama. Gotama never countenanced speculative or mystic or hazy conception of things. His teaching and the noble life, that he enunciated required that his followers should clearly understand his ideal. His Brahmacariya was meant to subserve one end viz., the attainment of the

1 M. N.—Page 53

2 M. N.—Page 156

3 M. N.—Page 160

4 Compare, for example, सुञ्जतोअनिमित्तो च विमोक्खो यस्स गोचरो ।

आकासे'व सङ्गन्तानं गतिं तैसं दुरत्तया ।

Verse No : 92 अरहन्तवग्गो

Nibbāṇa after the complete destruction of suffering. Other questions about the past or the soul or body or existence or non-existence did not come within the purview of his enquiry and to clearly indicate this, he cites the example of a man, who is struck by a poisoned arrow and would not allow it to be taken out without understanding certain irrelevant points of information.¹ Other Paribbājakas like Dīghanakkha, Sandaka, Māgandiya, Sakuludāyi, Uggāhamāna, and Vekhanassa, are mentioned and their positions are refuted by Gotama. They are represented in several places as indulging in vulgar and vociferous talks, connected with the topics of worldly life². Gotama's assembly, on the other hand, was found to be absolutely silent, so that the Paribbājaka Kandaraka was simply surprised at this discipline³. Gotama explains to Sakuludayi, Anugāra Varadhara and others as to why he is held dear by his disciples and groups of five dhammas are mentioned and explained; and in a long Sutta he explains the Path (Paṭipadā), which he prescribes unto his disciples, and which enables them to secure the end-all and be-all as the result of full comprehension and understanding (Pages 203—214). This may be taken to be a fairly good summary of all the points of Gotama's teachings and which may be brought under convenient names of Sila, Samādhi, and Paññā. Gotama thus shows to the Paribbājakas that whatever he aims at and preaches is the effect of what he has himself fully comprehended and seen and he thus eschews all their speculative theories about the Pubbanta and Aparanta, which are to be fought out purely on speculation and gospel word and traditional literature. In this connection, while criticising this position of the Paribbājakas in respect of 'Paramavaṇṇo' (page 224) he compares them to one, who falls in love

1. M. N.—Pages 98-99. Gotama, therefore, maintains that he has not explained those questions (abyākata-Paññā)

2. M. N.—Suttas Nos. 76, 77, 79

3. M. N.—Sutta No. 51. In Sutta No. 89 life of Buddhist Bhikkhus has been paid a splendid eulogy by King Pasenadi Kosala. Pages 324-326.

with a beauty of the land, without having ever seen her or her complexion (P. 225). After these Paribbājakas, mention must be made of the *six teachers* but they are not prominently mentioned, except in one place (P. 197)¹ and an indication of the various views held by them and explained in the *Apāṇṇika Sutta*². These and other *Samaṇas* held diverse views, and they were diametrically opposed to one another. Gotama mentions a very good method of judging of the falsity or correctness of their views and shows how due to their erroneous views, various demeritorious states of consciousness come into existence and how the one-faced character of truth is thereby rudely shaken. There are mentioned Causationists, Fatalists, Nihilists, Passivists, Disbelievers in superphysical worlds and Gotama has shown the weakness of their theories³. Thus this *Paṇṇāsaka* gives us the impression that utmost freedom of thought prevailed in the days of Gotama and that this led to the origin of several speculative theories about the composition of this world, its first cause, soul and governance of sentient life, accentuation of differences of castes, ideas of purity and impurity and those led to the formation of groups of philosophers and sophists and thinkers, who, either under the name of religion or intellectual development, wandered over the face of India and helped to build up religious and intellectual life of the people. This appears in striking contrast with the active monasticism of Gotama and his simple, ethical, psychological and rationalistic teachings.

(4) *Topics of Ethical interest* : Out of the above consideration, there comes out another topic of introduction of ethical questions and about these also this *Paṇṇāsaka* is rich and suggestive. We mention below a few of them :—(a) Ethics of

1. Sutta No. 77 shows that teachers like Pūraṇa Kassapa or Makkhali Gosāla or Ajita Kesakambali, could not command confidence or respect of their followers by conclusive talks; whereas Gotama could do so. (P. 199).

2. M. N.—Sutta No. 60, pages 68–81.

3. M. N.—Suttas Nos. 60, 71, 76.

meat-eating (Sutta 55) (b) Superiority of mind over body and the heinous character of the inflictions of the Mind over the Body (Sutta 56) (c) Evils of lying (Sutta 61) (d) It is never too late to mend (Sutta 61) (e) Mind must be developed and universalised to embrace all and this can be effected only by intensive development of the mind (Sutta 62) (f) The life of the Bhikkhu is not a bed of roses—it is full of risks and temptations ; yet full of promise, if rightly lived (Suttas 66, 67) (g) Pleasures of the senses yield little relish and yet entail great worry (Sutta 54) (h) Ethics of dire penances and austerities (Suttas 51,85) (i) None can avoid the visitation and development of evil kamma (Sutta : 86) (j) Evil actions are evil actions and they admit of no justification (Sutta 97) (k) The whole world is a bondslave of Taṇhā or craving (P. 259) (l) Humanity admits of no inequality there can not be any purity or impurity in consideration of any caste (Suttas 84, 89, 93, 96)

(5) *The Arrangement of the Suttas into Groups and their style and composition in general.*

This Paṇṇāsaka like its predecessor is divided into five vaggas, each vagga being divided into ten Suttas. The Suttas in each vagga have been put together either on account of the same subject matter or the same method of exposition or according to the person to whom they were delivered¹. Further the terms 'Cūla' and 'Mahā' qualify several Suttas². Each vagga is named after the first sutta of that vagga. These Suttas have been traditionally collected and arranged at the First Saṅgīti; and its arrangement has been a matter of convenience and does not presuppose any chronological sequence. The style of these suttas which are in Pāli, appears to be somewhat archaic and no wonder if two Suttas from the Sutta Nipāta find a place in this Collection³. There are innumerable

1. Rājawade—Introduction, Page XI.

2. In this Paṇṇāsaka, however, this is not a pronounced feature.

3. Nos. 92 and 98

repetitions and the method of discussion seems specially designed for people, who are not advanced much in understanding. It has its counterpart in the dialogues of the Upanishads and the employment of similes and parables, which is one of the special features of the Upanishad age, has been a special feature herein as well. It is impossible to refer to all the similes employed in this Paṇṇāsaka¹. They cover a vast area of human activities and professions or arts and life in general. Similes and parables are always necessary, where the method of presentation is after the Platonic dialogues. A Simile is certainly no proof or argument; but it enables a man to understand the meaning and trend of an abstruse argument. The same thing can be said about the Upamā² e.g. The parable of a Brahmin woman (P. 50) Ājāṇiyaassa Upamā (P. 116) Susūpamā, Bijūpamā (P. 129), Taraṇūpamā (P. 129). These bear out the statement made above. Gotama was ever a successful teacher and he spared no pains in making his argument clear to those, for whom it was intended. He employed mythology and legends as well (Suttas Nos. 81, 82, 86). He employs what is known as "Itihāsa Dialogues" with a long or a short introduction to relieve the monotony of his sermons.³ Some of the Suttas, however, are neither dialogues nor sermons, but simply narrations—after the old Ākhyāna. The Angulimāla Sutta (No. 86) which has been regarded as "a valuable piece of ancient Buddhist Poetry"⁴. The old beautiful Ballad style has been illustrated by Winternitz from the Raṭṭhapālasutta (No. 82)⁵. Mention has already been made of "catechism style." There are Suttas that are encyclopaedic and longest in character (Suttas Nos. 60, 77, 82, 85).

1. e.g. Pages 3, 16, 21, 30, 33, 40, 82, 98, 116, 177.

2. Frequently this sentence occurs in Pāli Texts:

ओपमं ते करिस्सामि, उपमाय हि इधे'कच्चे पुरिसा भासितस्स अर्थं वाजानन्ति ।

3. Winternitz—Page 46

4. „ —Page 48

5. M. N.—Pages 246-251

Long episodes or even Suttas from Suttanipāta occurring elsewhere are again introduced in this Paṇṇāsaka.¹

(6) *References to Arts and Crafts*:—Suttas in this Collection are not without interest, since they throw sidelights on arts and crafts. Poultry has been referred to; especially when the hen sits upon the eggs (p. 21); elephant training (p. 3) and horse training and horse examination (p. 116) are mentioned. Archery, with the mention of arrows and the bow and their varieties are utilised in connection with a simile on pages 98, 99. References to medicines for vomiting, purgatives, eye-washes and collyrium, medicines to be introduced through nostrils are noticeable (p. 181). Brewery is referred to in Sutta 56. Butcher's calling and slaughter houses are referred to on pages 29 and 400. Art of dyeing finds a reference in Sutta 56. A fine spun cloth 16 spans in length and 8 spans in breadth is mentioned Bāhitika Sutta (No. 88). Fire by attrition is touched in pages, 333, 362.

(7) *Cities, towns, villages, townships, peoples and jungles*:—An analysis of the Suttas will give us a number of names of cities like Vesālī, Chāṃpā, Pāṭaliputta, Kapilavatthu, Rājagaha, Nālandā, Sāvatti, Kosambi, Bārāṇasi, and Mithilā. These towns are generally big cities with good population, prosperous and rich. There are Nigamas like Āpaṇa (of the Āṅguttarāpas), Medaḷumpa (of the Sākkīyas), Haliddavasana (of the Koliyas), Sālā, a Brahmin township (of the Kosalas), Kammāsadamma (of the Kurū), Thullakotṭhita (of the Kurū); other names like Cātumā, Nalakapāna, Ujjuvā, Madhurā are mentioned. Peoples are mentioned among whom Gotama moved and it is suggestive that instead of geographical names, the names of the peoples are used to represent the province inhabited by them; for example: the Aṃgas, Vaṃgas, Yonakaṃbojas, Bhaggas, Kāsis, Kurus, Kosalās and Sakkyas. Vast stretches of land and Jungles are mentioned like

1. M. N.—e.g. Suttas Nos. 51, 85.

Daṇḍakārañña, Kāliṅgārañña, Mejjhārañña, Mātangañña.¹ It is further said that they were first thickly populated lands, but were burnt down and destroyed and converted into jungles.

(8) *Knowledge about Gotama and his Personality* :—

From this Paṇṇāsaka, we get much information about Gotama. There are bits of information about him scattered throughout the Pāli Tipiṭaka. In the Mūla Paṇṇāsaka there are two Suttas (Nos 26 and 36) that yield valuable information about his life. It seems that certain paragraphs were regarded as authoritative in this respect; and wherever Gotama is made to speak and refer to his life before the attainment of Buddhahood, those episodes were always to be repeated. In this Paṇṇāsaka as well those paragraphs from the Ariyapariyesanasutta and the Mahāsaccakasutta are repeated.² In these two Suttas he tells in his own simple language a part of autobiography. Over and above this we have got some knowledge of Gotama's every day life derived from a close study by Uttara, who followed him like a never-leaving shadow (Page 340) for seven long months! Leaving aside the enumeration of thirty-two signs of greatness, every other detail as to how he walks, how he sees, how he begs his food, takes his food, washes the alms-bowl, enters an assembly, addresses people in his peculiar voice, is given so minutely (Page 345) that it can be taken as a fairly accurate picture of Gotama's daily habits and Personality. Gotama's relations with the Jains and the Paribbājakas have not been very cordial and yet, on the whole, he was loved and respected by the Brahmins and Kshatriyas. Brahmāyu Brahmin three-times saluted the Buddha (Page 346); while Pasenadi Kosala did the same on hearing from his Queen the truth of Gotama's remark about the suffering produced from the nearest and dearest (Page 315)³. The Dhammacetiya Sutta (89) and the

1. M. N.—Page 44

2. M. N.—Bodhi Rājakumāra Sutta.

3. Gotama's greatness and popularity were accepted by all sectarians and Brahmins as well. The oft-repeated sentence

(Continued)

Kaṇṇakattthala Sutta (90) show how the Royalty too regarded Gotama with extreme reverence and friendliness; how they went to Gotama from time to time and asked him questions on various points and how they approved of his explanations and were completely pleased. When there was the opening ceremony of a town-hall of the Sākkyas, Gotama was requested to occupy it first (Sutta 53). Gotama was also appreciative of others. He appreciated the intelligence of Pessa (Page 5). He never wanted to secure the advantage of anyone's weak position and so he plainly told Upāli to consider well before he declared his faith in the Buddha; and further not to discontinue his charities to the Nigaṇṭhas, even when he proclaimed himself a follower of Gotama (p. 45). He entertained profound compassion towards all and, therefore, even though he was required to use harsh methods or speak sternly, his desire was that people should improve themselves and that was the reason why he explained to his cousin Devadatta his future state. (Sutta 58). His advice to his son Rāhula and the simile of an empty pot and the necessity of frequent introspection speak eloquently of his seriousness towards all (Sutta 61). Even though the Paribbājaka Māgandiya condemned him as a Repressionist (Bhūṇahu) or other sectarians condemned him in similar terms and were angry with him, he never retorted them. His magnetic Personality was responsible for the conversion of Aṅgulimāla, when elaborate preparations were in progress to capture him (Sutta 86). His straightforward talk is seen in Sutta No. 63 addressed to Māluṅkyaputta. Thus throughout this Pappāsaka, the Personality of the Buddha looms large.

(9) *Saṅgha and life therein*:—Gotama had organised the Saṅgha institution with a definite objective viz. to enable the entrants to lead a particular kind of life in the Vihāra and as the result of that Brahmacariya put an end to suffering and

Viz., 'साधु लो पन तथारूपानं अरहतं दस्सन् होति' testifies to the statement made above.

attain Arhatship. He, therefore, threw open the gates of immortality to all. His doctrine was deep and profound and that necessitated a particular kind of discipline, concentration or mental culture and the acquisition of knowledge. His Brahmachariya is described as 'Saṃkhalikhita' and we are inclined to understand the word not 'as white as conch' but codified by the lawgiver Saṃkha. His Brahmachariya has been the subject of many a Suttas in this group. He had no desire to practise fraud upon the people nor to boast nor to make profit or acquire fame or any worldly gains¹. His aim was to improve the tone of Society and prepare a body of sturdy Bhikkhus and Bhikkunīs, who had developed a certain culture, who were ever conscious of their high mission, also were ever prepared to maintain their moral stamina, and who had entered the saṃgha without any considerations of ulterior motive or advantages. He has employed the terms doctrine and discipline (Dhamma and Vinaya). This conception of leading exalted life, a life of celibacy is as old as the Upanishads and is borne out by terms 'Abrahmacariyavāsā' (P. 185) or Anassāsika Brahmachariyā' (P. 190). In Sutta 73, he explains how the Brahmachariya is fully lived or not lived. (P. 163-165). His Sekhapaṭipadā (P. 18) Sāmaṃkamaṇīkā Dhammadesanā (P. 45), Sāvakaṇam Paṭipadā (sutta 77)—these show clearly the conception of Brahmachariya. He had different grades of training, from the Sotāpanna to the Arhat. He did not think of introducing any Restrictions or Rules unless there was any occasion for it. As the Saṃgha became more and more popular, attracted votaries, and material gifts, attained good name and fame there were undesirable tendencies noticeable among his followers in the saṃgh. He found disobedient and defiant Bhikkhus like Bhaddāli (Sutta 65) and Assaji Punabbasukā (P. 145); but the majority of Bhikkhus were all devoted to him. He gave them opportunities for self-development. The ceremonies of the Pabbajā to begin with and the Upasaṃpadā, were the obvious characteristics of life in the

Saṅgha. He introduced various vows and rules of discipline to control the body and the mind. He introduced the Pātimokkha recitation and the Uposatha ceremony, the Vassāvāsa and the Pavāraṇā; and all these were the official acts of the Saṅgha. The wildness of life was to be removed, and softening and liberalising of character were the first requisites to be aimed at (Sutta 69, Gulissāni Sutta). The Saṅgha as a corporate body was to be free from jealousies and rivalries. There ought to be perfect peace and harmony existing among the inmates. His scheme of the development of the Bhikkhu is given in full details in the Kandarka Sutta (Sutta 51) and this has been more or less repeated throughout this Collection. The Bhikkhus have to do the work of ministering to the spiritual needs of the Upāsakas and others and this has been eloquently brought out by the Dhānañjāni Sutta. (No. 97). Development of Universal consciousness, absolutely unfettered and untrammelled and based on the Brahmavihārā seems to be the ideal aimed at by Gotama in the case of the Saṅgha (Sutta 62).

This brief indication of the topics dealt with in this Paṇṇāsaka will give any one an imperfect idea of the variety, importance, and comprehensiveness of this Collection and the social, religious, intellectual and political sidelights that these Suttas throw especially on peoples of Northern India during the V and IV centuries B. C.

The Commentary of Buddhaghosa, the Papañcasūdanī is indispensable to the proper understanding of this work. There are translations in English and German, which are also useful in this connection¹. Other books are mentioned in the list of books, suggested for intensive study.

A word about this edition in the Devanāgarī script is necessary. The principles, followed in editing these works have been already mentioned in my Preface to the Nidānakathā, although they have been improved upon and sometimes elabo-

1. Rajawade—Introduction, Pages XI-XII

rated in later editions. I am quite conscious that some Paṇḍits and Scholars would not approve of them, but the chief object aimed at is to facilitate understanding of the text. In the P. T. S. Edition of the Majjhima, many a time repetitions are showed by...; but I have introduced Peyyālam according to the correct method, viz. introducing the beginning and the last words and then filling the gap by ... *पे०* Further the paragraphs according to the P. T. S. have not been accepted; but I have introduced my own principle of the division of the Text into Paragraphs. The double inverted commas (" or ") have been used where Gotama is speaking and single comma (' or ') where other person is speaking. The employment of bold type in the case of Proper names, subjects, or even emphasis on important sentences has been found to be very useful to students at the time of revision and this has been greatly appreciated. There are mistakes in printing, but I have thought it better not to add any correction slip, as Pāli teacher or scholar will understand them as being obvious. Further, I had to replace paragraphs after paragraphs in this Collection as their originals were in the Mūla Paṇṇāsaka, while this book had to be studied independently by the Pāli student. I have in several places corrected the Text of the P. T. S. and in this connection the Burmese edition proved to be of great use to me. Herein are also noted a number of readings. Where the same paragraphs from other suttas in this Collection had been repeated, I have referred to the Sutta number and the Paragraph number; while, where other changes like changing the case or number had to be effected, I have used the expression 'consequential changes.' These are generally attended to, but it cannot be professed that absolute accuracy is maintained throughout.

In preparing the MSS of this big Collection of Suttas I have to mention the name of Mr. N. V. Tungar of Poona, who gave me a Devanāgarī transcription of the first few Suttas. I am also glad that I could, to a certain extent, appreciate

his help materially. In the case of writing the Suttas from 71-100, however, I am very grateful to my two Students Mr. Gangji V. Shah, an M. A. student and Mr. R. K. Acharya M.A. (now a Lecturer in Pāli in the Baroda College). They refused to take any incidental expenses for making copies. They wrote down all the Suttas and spent hours and hours with me in editing and correcting the Text, even during the May vacation. My best thanks are due to them both. The Karnatak Printing Press, has, as usual, carried out the work to my satisfaction and even without minding many a time great worry in carrying out corrections even to the last proof.

In conclusion, it is a matter of great satisfaction that this activity of this University is being appreciated by Scholars from Bengal, by the Mahabodhi Society, Calcutta and other Scholars of the West, among whom the name of Dr. Tucci of the University of Rome must be prominently mentioned.

Sugata Nidhāna
15th Rd., Khar, BOMBAY (21.)
31st July 38.

N. K. BHAGWAT.

Abbreviations used in the Preface

Winternitz	—	'A History of Indian Literature,' Vol. II. English Translation, publication of the Calcutta University, 1933.
Law	—	'A History of Pāli Literature' by B. C. Law Vol. I, published 1933.
Rajwade	—	Introduction, मज्झिमनिकायो मूलपण्णासकं, Edited by C. V. Rajwade, Poona, 1919.
Rhys Davids	—	'Buddhist India', (The Story of the Nations), by T. W. Rhys Davids, London, 1911.
M. N.	—	Majjhima Nikāyo—Majjhima Pannāsaka in the Devanāgarī—Sutta No. or page or pages No.

[१. तेविज्जवच्छगोत्तसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटा-
गारसालायं । तेन खो पन समयेन वच्छगोत्तो परिब्बाजको एकपुण्ड-
रीके परिब्बाजकारामे पटिवसति । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवा-
सेत्वा पत्तचीवरमा'दाय वेसालिं पिण्डाय पाविसि । अथ खो भगवतो एतद'-
होसि :—' अतिप्पगो खो ताव वेसालियं पिण्डाय चरितुं, यन्नूना'हं येन
एकपुण्डरीको परिब्बाजकारामो येन वच्छगोत्तो परिब्बाजको तेनु'पसङ्कमे-
य्यं'ति । अथ खो भगवा येन एकपुण्डरीको परिब्बाजकारामो येन वच्छ-
गोत्तो परिब्बाजको तेनु'पसङ्कमि । अइसा खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको
भगवन्तं दूस्तो'व आगच्छन्तं, दिस्वान भगवन्तं एतद'वोच :—' एतु खो
भन्ते भगवा, सागतं भन्ते भगवतो, चिरस्सं खो भन्ते भगवा इमं परियायं
अकासि, यदि'दं इधा'गमनाय । निसीदतु भन्ते भगवा, इदमा'सनं पञ्जत्तं'ति ।
निसीदि भगवा पञ्जत्ते आसने । वच्छगोत्तो पि खो परिब्बाजको अञ्जतरं
नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वच्छगोत्तो
परिब्बाजको भगवन्तं एतद'वोच :—

[२] ' सुतं मे'तं भन्ते :—' समणो गोतमो सब्बञ्जू सब्बदस्सावी,
अपरिसेसं जाणदस्सनं पटिजानाति, चरतो च मे तिष्ठतो च सुत्तस्स
च जागरस्स च सततं समितं जाणदस्सनं पच्चुपट्ठितं'ति । ये ते भन्ते
एवमा'हंसु :—' समणो गोतमो....पे०....पच्चुपट्ठितं'ति; कच्चि ते
भन्ते भगवतो वुत्तवादिनो न च भगवन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति
धम्मस्स चा'नुधम्मं व्याकरोन्ति, न च कोचि सहधम्मिको वादा'नुवादो
गारब्धं ठानं आगच्छती'ति ? । ' ये ते वच्छ एवमा'हंसु :—' समणो गोतमो

सब्बञ्जू.....पे०.....पच्चुपट्ठितं'ति ; न मे ते वुत्तवादिनो, अब्भाचिक्खन्ति च पन मं ते असता अभूतेना'ति ।

[३] ' कथं व्याकरमाना पन मयं भन्ते वुत्तवादिनो चे'व भगवतो अस्साम न च भगवन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खेय्याम, धम्मस्स चा'नुधम्मं व्याकरेय्याम, न च कोचि सहधम्मिको वादा'नुवादो गारय्हं ठानं आगच्छेय्या'ति ? । तेविज्जो समणो गोतमो'ति खो वच्छ व्याकरमानो वुत्तवादी चे'व मे अस्स, न च मं अभूतेन अब्भाचिक्खेय्य, धम्मस्स चानु'धम्मं व्याकरेय्य, न च कोचि सहधम्मिको वादा'नुवादो गारय्हं ठानं आगच्छेय्य । अहं हि वच्छ यावदे'व आकङ्खामि अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि, सेय्यथीदं, एकम्पि जातिं, द्वे'पि जातियो.....पे०.....(५१.१९) इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि । अहं हि वच्छ यावदेव आकङ्खामि दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्रन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने, हीने पणीते, सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि :— इमे वत.....पे०.....(५१.२०) सत्ते पजानामि । अहं हि वच्छ आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरामि । तेविज्जो समणो गोतमो' ति खो वच्छ व्याकरमानो वुत्तवादी चे'व मे अस्स, न च मं अभूतेन अब्भाचिक्खेय्य, धम्मस्स चा'नुधम्मं व्याकरेय्य, न च कोचि सहधम्मिको वादा'नुवादो गारय्हं ठानं आगच्छेय्या'ति' ।

[४] एवं वुत्ते वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतद'वोच :— ' अत्थि नु खो भो गोतम कोचि गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा दुक्खस्स अन्तं करो'ति' ? । ' नत्थि खो वच्छ कोचि गिही गिही-संयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा दुक्खस्स अन्तं करो'ति' । अत्थि पन भो

गोतम कोचि गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा सग्गूपगो'ति ? ।
 'न खो वच्छ एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि न चत्तारि सतानि न
 पञ्चसतानि, अथ खो भिच्चो' व, ये गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा
 सग्गूपगा'ति ? । 'अत्थि नु खो भो गोतम कोचि आजीवको कायस्स भेदा
 दुक्खस्स अन्तं करो'ति ? । 'न'त्थि खो वच्छ कोचि आजीवको कायस्स
 भेदा दुक्खस्स अन्तं करो'ति' । 'अत्थि पन भो गोतम कोचि आजीवको
 कायस्स भेदा सग्गूपगो'ति ? । इतो खो सो वच्छ एकनवुतो कप्पो यम'हं
 अनुस्सरामि, ना'भिजानामि कच्चि आजीवकं सग्गूपगं अज्जत्र एकेन, सो
 पा'सि कम्मवादी किरियवादी'ति । एवं सन्ते भो गोतम सुज्जं अदुं-
 तित्थायतनं अन्तमसो सग्गूपगेन पी'ति । एवं सन्ते वच्छ सुज्जं अदुं-
 तित्थायतनं अन्तमसो सग्गूपगेन पी'ति' ।

[५] इदम'वोच भगवा । अत्तमनो वच्छगोत्तो परिव्वाजको भगवतो
 भासितं अभिनन्दी'ति ।

तेविज्जवच्छगोत्तसुत्तन्तं पठमं ।

७२

[२. अग्गिवच्छगोत्तसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेवतने
 अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो वच्छगोत्तो परिव्वाजको येन
 भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं
 कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकम'न्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो
 वच्छगोत्तो परिव्वाजको भगवन्तं एतद'वोच :—

[२] ' किं नु खो भो गोतम, सस्सतो लोको इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि भवं गोतमो'ति ? ' । ' न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि, 'सस्सतो लोको, इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति' । ' किं पन भो गोतम, 'असस्सतो लोको, इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि भवं गोतमो'ति ? ' । ' न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि, 'असस्सतो लोको, इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति । ' किं नु खो भो गोतम, 'अन्तवा लोको, इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि भवं गोतमो'ति ? ' । ' न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि, अन्तवा लोको, इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति' । ' किं पन भो गोतम अनन्तवा लोको, इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि भवं गोतमो'ति ? । ' न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि, अनन्तवा लोको, इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति' । ' किं नु खो भो गोतम, 'तं जीवं तं सरीरं,' इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि भवं गोतमो'ति ? । ' न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि 'तं जीवं तं सरीरं, इदमे' व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति' । ' किं पन भो गोतम, 'अज्जं जीवं अज्जं सरीरं,' इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि भवं गोतमो'ति ? । ' न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि, 'अज्जं जीवं अज्जं सरीरं, इदमे'व सच्चं मोघम'-ज्जं'ति' । ' किं नु खो भो गोतम, 'होति तथागतो परंमरणा,' इदमे'व सच्चं मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि भवं गोतमो'ति ? ' । न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि, ' होति तथागतो परंमरणा, इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति । ' किं पन भो गोतम 'न होति तथागतो परंमरणा,' इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि भवं गोतमो'ति ? । ' न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि, 'न होति तथागतो परंमरणा' इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति । ' किं नु खो भो गोतम 'होति च न च होति तथागतो परंमरणा,' इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि भवं गोतमो'ति ? । ' न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि 'होति च न च होति तथागतो परंमरणा,' इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति । किं पन भो गोतम, 'ने'व होति न

न होति तथागतो परंमरणा, ' इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि भवं
गोतमो'ति ? । 'न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि, ' ने'व होति न न होति तथा-
गतो परंमरणा, इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति ।

[३] ' किं नु खो भो गोतम, ' सस्सतो लोको, ' इदमे'व सच्चं, मोघम-
ज्जं'ति एवंदिट्ठि समणो गोतमो'ति, इति पुट्ठो समानो ' न खो अहं वच्छ
एवंदिट्ठि, ' सस्सतो लोको, ' इदमे'व सच्चं, मोघमज्जं'ति वदेसि । ' किं पन
भो गोतम, ' असस्सतो लोको ' इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि
समणो गोतमो'ति इति पुट्ठो समानो, ' न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि,
' असस्सतो लोको, ' इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति वदेसि । ' किं नु
खो भो गोतम ' अन्तवा लोको '....पे०....., ' अनन्तवा लोको '
....पे०....., ' तं जीवं तं सरीरं '....पे०..... ' अज्जं जीवं अज्जं सरीरं '
....पे०..... ' होति तथागतो परंमरणा'....पे०....., ' न होति तथागतो
परंमरणा'....पे०..... ' होति च न च होति तथागतो परंमरणा, इदमेव सच्चं,
मोघम'ज्जं'ति एवंदिट्ठि समणो गोतमो'ति इति पुट्ठो समानो ' न खो
अहं वच्छ एवंदिट्ठि, ' होति च न च होति तथागतो परंमरणा, ' इदमे'व
सच्चं, मोघमज्जं'ति वदेसि । किं पन भो गोतम ' ने'व होति न न होति
तथागतो परंमरणा, ' इदमे'व सच्चं, मोघमज्जं'ति एवंदिट्ठि समणो गोतमो'ति
इति पुट्ठो समानो, ' न खो अहं वच्छ एवंदिट्ठि, ' नेव होति न न होति
तथागतो परंमरणा, ' इदमे'व सच्चं, मोघमज्जं'ति वदेसि । किं पन भवं
गोतमो आदीनवं सम्पस्समानो एवं इमानि सब्बसो दिट्ठिगतानि
अनुपगतो'ति ? ' ।

[४] " सस्सतो लोको'ति खो वच्छ दिट्ठिगतमे'तं दिट्ठिगहनं
दिट्ठिकन्तारं दिट्ठिविसूकं दिट्ठिविप्फन्दितं दिट्ठिसंयोजनं, सदुक्खं सविघातं

सउपायासं सपरिच्छाहं, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपासमाय
 न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बाणाय संवत्तति । ‘अमस्सतो लोको’ति
 खो वच्छ....पे०....‘अन्तवा लोको’ति खो वच्छ....पे०....‘अनन्तवा
 लोको’ति खो वच्छ....पे०....‘तं जीवं तं सरीरं’ति खो वच्छ....पे०....
 ‘अज्जं जीवं अज्जं सरीरं’ति खो वच्छ....पे०....‘होति तथागतो परंमरणा’ति
 खो वच्छ....पे०....‘न होति तथागतो परंमरणा’ति खो वच्छ....पे०....‘होति
 च न च होति तथागतो परंमरणा’ति खो वच्छ....पे०....‘नेव होति न न होति
 तथागतो परंमरणा’ति खो वच्छ दिट्ठिगतमे’तं दिट्ठिगहनं....पे०....संवत्तति ।
 इमं खो अहं वच्छ आदीनवं सम्पस्समानो, एवं इमानि सब्बसो दिट्ठिगतानि
 अनुपगतो’ति । ‘अथि पन भोतो गोतमस्स किञ्चि दिट्ठिगतं’ति ।
 ‘दिट्ठिगतं’ति खो वच्छ अपनीमेत’तं तथागतस्स । दिट्ठं हेतं वच्छ
 तथागतेनः—‘इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो; इति
 वेदना, इति वेदनाय समुदयो, इति वेदनाय अत्थङ्गमो; इति सञ्जा, इति
 सञ्जाय समुदयो, इति सञ्जाय अत्थङ्गमो; इति सङ्कारा, इति सङ्कारानं
 समुदयो, इति सङ्कारानं अत्थङ्गमो; इति विज्जाणं, इति विज्जाणस्स समुदयो,
 इति विज्जाणस्स अत्थङ्गमो’ति । तस्मा तथागतो सब्बमज्जितानं सब्बमथि-
 तानं सब्ब-अहिंकार-ममिंकार-मानानुसयानं खया विरागा निरोधा
 चागा पटिनिस्सग्गा अनुपादा विमुत्तो’ति वदामी’ति ” ।

[५] ‘एवं विमुत्तचित्तो पन भो गोतम भिक्खु कुणि उपपज्जती
 ति ?’ । ‘उपपज्जती’ ति खो वच्छ न उपेति । ‘तेन हि भो गोतमं न
 उपपज्जती’ ति ?’ । ‘न उपपज्जती’ ति खो वच्छ न उपेति । ‘तेन
 हि भो गोतम उपपज्जति च न च उपपज्जती’ ति ?’ । ‘उपपज्जति च
 न च उपपज्जति इति खो वच्छ न उपेति’ । ‘तेन हि भो गोतम ने’व

उपपज्जति न न उपपज्जति इति ? । 'ने'व उपपज्जति न न उपपज्जति इति खो वच्छ न उपेति' ।

[६] ' एवं विमुत्तचित्तो पन भो गोतम भिक्खु ' कुहिं उपपज्जती ' ति पुट्ठो समानो, ' उपपज्जती'ति खो वच्छ न उपेती'ति वदेसि । ' तेन हि भो गोतम न उपपज्जती'ति पुट्ठो समानो ' न उपपज्जती'ति खो वच्छ न उपेती'ति वदेसि । तेन हि भो गोतम ' उपपज्जति च न च उपपज्जती'ति इति पुट्ठो समानो ' उपपज्जति च न च उपपज्जती'ति खो वच्छ न उपेती'ति वदेसि । तेन हि भो गोतम ' ने'व उपपज्जति न न उपपज्जती'ति इति पुट्ठो समानो, ' ने'व उपपज्जति न न उपपज्जति इति खो वच्छ न उपेती'ति वदेसि । एत्था'हं भो गोतम अज्जाणमा'पादिं, एत्थ सम्मोहमा'पादिं, या पि मे एसा भोतो गोतमस्स पुरिमेन कथासल्लापेन अहु पसादमत्ता सा पि मे एतरहि अन्तरहिता'ति ।

[७] " अलं हि ते वच्छ अज्जाणाय अलं सम्मोहाय । गम्भीरो हि अयं वच्छ धम्मो दुइसो दुरनुबोधो सन्तो पणीतो अतक्कावचरो निपुणो पण्डितवेदनियो, सो तथा दुज्जानो अज्जदिट्ठिकेन अज्जखन्तिकेन अज्जरुचिकेन अज्जत्रयोगेन अज्जथाचरियकेन । तेन हि वच्छ तं येवे'त्य पटि-पुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा नं ब्याकरेय्यासि । ' तं किं मज्जसि वच्छ सचे ते पुरतो अग्नि जलेय्य, जानेय्यासि त्वं अयं मे पुरतो अग्नि जलती'ति । ' सचे मे भो गोतम पुरतो अग्नि जलेय्य, जानेय्या'हं, ' अयं मे पुरतो अग्नि जलती'ति । ' सचे पन तं वच्छ एवं पुच्छेय्य, ' यो ते अयं पुरतो अग्नि जलति अयं अग्नि किं पटिच्च जलती'ति ? । एवं पुट्ठो त्वं वच्छ किं'ति ब्याकरेय्यासी'ति ? । सचे मं भो गोतम एवं पुच्छेय्य ' यो ते अयं पुरतो अग्नि जलति अयं अग्नि किं पटिच्च जलती'ति, एवं पुट्ठो अहं

भो गोतम एवं व्याकरेय्यं :—‘यो मे अयं पुरतो अग्नि जलति अयं अग्नि तिणकट्टुपादानं पटिच्च जलती’ति । ‘सचे ते वच्छ पुरतो सो अग्नि निब्बायेय्य जानेय्यासि त्वं ‘अयं मे पुरतो अग्नि निब्बुतो’ति ?’ । ‘सचे मे भो गोतम पुरतो सो अग्नि निब्बायेय्य जानेय्या’हं, ‘अयं मे पुरतो अग्नि निब्बुतो’ति । ‘सचे पन तं वच्छ एवं पुच्छेय्य, ‘यो ते अयं पुरतो अग्नि निब्बुतो सो अग्नि इतो कतमं दिसं गतो ? ‘पुरत्थिमं वा पच्छिमं वा उत्तरं वा दक्खिणं वा’ति ? । एवं पुट्ठो त्वं वच्छ किं’ति व्याकरेय्यासी’ति ?’ । ‘न उपेति भो गोतम । यं हि सो भो गोतम अग्नि तिणकट्टुपादानं पटिच्च अजलि, तस्स च परियादाना अञ्जस्स च अनुपहारा अनाहारो निब्बुतो त्वे’व सङ्गं गच्छती’ति ’ ।

[८] “एवमे’व खो वच्छ येनरूपेन तथागतं पञ्ञापयमानो पञ्ञापेय्य तं रूपं तथागतस्स पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावगतं आयति अनुप्पादधम्मं; **रूपसङ्खाविमुत्तो** खो वच्छ तथागतो, गम्भीरो अप्पमेय्यो दुप्परियोगाहो, **सेय्यथा’पि महासमुदो**, उपपज्जती’ति न उपेति, न उपपज्जती’ति न उपेति, उपपज्जति च न च उपपज्जती’ति न उपेति, ने’व उपपज्जति न न उपपज्जती’ति न उपेति । **याय वेदनाय** तथागतं पञ्ञापयमानो पञ्ञापेय्य सा वेदना तथागतस्स पहीना....पे०....अनुप्पादधम्मा; **वेदनासङ्खाविमुत्तो** खो वच्छ तथागतो गम्भीरो....पे०....न उपेति । **याय सञ्ञाय** तथागतं पञ्ञापयमानो पञ्ञापेय्य सा सञ्ञा तथागतस्स पहीना....पे०....अनुप्पादधम्मा; **सञ्ञासङ्खाविमुत्तो**....पे०....न उपेति । **येहि सङ्गारेहि**....पे०....अनुप्पादधम्मा; **सङ्गारसङ्खाविमुत्तो** खो वच्छ तथागतो, गम्भीरो....पे०....न न उपपज्जती’ति न उपेति । **येन विञ्ञाणेन** तथागतं पञ्ञापयमानो पञ्ञापेय्य तं विञ्ञाणं तथागतस्स पहीनं....पे०....

अनुप्पादधम्मं; विज्जाणसङ्खाविमुत्तो खो वच्छ तथागतो, गम्भीरो
.....पे०.....ने'व उपपज्जति न न उपपज्जती'ति न उपेती'ति" ।

[९] एवं वुत्ते वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतद'वोचः—'सेय्यथा
पि भो गोतम गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे महासालख्खो, तस्स
अनिच्चता साखापलासं पल्लजेय्य, तचपपटिका पल्लजेय्यं, फेगु पल्लजेय्य,
सो अपरेन समयेन अपगतसाखापलासो अपगततचपपटिको अपगतफेगुको
सुद्धो अस्स सारे पतिट्ठितो, एवमे'वि'दं भोतो गोतमस्स पावचनं अपगतसा-
खापलासं अपगततचपपटिकं अपगतफेगुकं सुद्धं सारे पतिट्ठितं । अभि-
क्कन्तं भो गोतम । अभिक्कन्तं भो गोतम । सेय्यथा पि भो गोतम.....पे०.....
(५४.२४) गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं'ति" ।

अग्गिवच्छगोत्तसुत्तं दुतियं

७३

[३. महावच्छगोत्तसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कल-
न्दकनिवापे । अथ खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको येन भगवा तेनु'पसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसा-
रेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको
भगवन्तं एतद'वोचः—“ दीघरत्ता'हं भोता गोतमेन सहकथी । साधु मे भवं
गोतमो सद्धित्तेन कुसला'कुसलं देसेतू'ति" । “ सद्धित्तेन'पि खो ते अहं वच्छ
कुसला'कुसलं देसेय्यं, वित्थारेन'पि खो ते अहं वच्छ कुसला'कुसलं देसेय्यं,
अपि च ते अहं वच्छ सद्धित्तेन कुसला'कुसलं देसेस्सामि, तं सुणाहि,
साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सामी'ति" । ‘ एवं मो'ति खो वच्छगोत्तो
परिब्बाजको भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतद'वोचः —

[२] “लोभो खो वच्छ अकुसलं, अलोभो कुसलं । दोसो खो वच्छ अकुसलं, अदोसो कुसलं । मोहो खो वच्छो अकुसलं, अमोहो कुसलं । इति खो वच्छ इमे तयो धम्मा अकुसला, तयो धम्मा कुसला । पाणातिपातो खो वच्छ अकुसलं, पाणातिपाता वेरमणी कुसलं । अदिन्नादानं खो वच्छ अकुसलं, अदिन्नादाना वेरमणी कुसलं । कामेसु मिच्छाचारो खो वच्छ अकुसलं, कामेसु मिच्छाचारा वेरमणी कुसलं । मुसावादो खो वच्छ अकुसलं, मुसावादा वेरमणी कुसलं । पिसुणा वाचा खो वच्छ अकुसलं, पिसुणाय वाचाय वेरमणी कुसलं । फरुसा वाचा खो वच्छ अकुसलं, फरुसाय वाचाय वेरमणी कुसलं । सम्पफलापो खो वच्छ अकुसलं, सम्पफलापा वेरमणी कुसलं । अभिज्झा खो वच्छ अकुसलं, अनभिज्झा कुसलं । व्यापादो खो वच्छ अकुसलं, अब्यापादो कुसलं । मिच्छादिट्ठि खो वच्छ अकुसलं, सम्मादिट्ठि कुसलं । इति खो वच्छ इमे दसधम्मा अकुसला, दसधम्मा कुसला । यतो खो वच्छ भिक्खुनो तण्हा पहीना होति उच्छिन्नमूला तालावत्थुक्ता अनभावगता आर्यति अनुप्पादधम्मा, सो होति भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितमारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मद’ज्जा विमुत्तो’ति” ।

[३] ‘तिट्ठतु भवं गोतमो, अत्थि पन भोतो गोतमस्स एकभिक्खु’पि सावको आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पज्जाविमुत्ति दिट्ठे’व धम्मे संयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती’ती’ ? । ‘न खो वच्छ एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि न चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो भिच्चो’ व ये भिक्खू मम सावका आसवानं खया अनासवं....पे०....विहरन्ती’ति’ । ‘तिट्ठतु भवं गोतमो, तिट्ठन्तु भिक्खू, अत्थि पन भोतो गोतमस्स एकभिक्खुणी’पि साविका आसवानं खया....पे०.... उपसम्पज्ज विहरती’ति’ ? । ‘न खो वच्छ एकं येव सतं....पे०....भिच्चो’ व या भिक्खुणियो

मम साविका आसवानं खयापे०..... विहरन्ती' ति' । 'तिट्ठतु भवं गोतमो,
तिट्ठतु भिक्खू, तिट्ठतु भिक्खुणियो, अत्थि पन भोतो गोतमस्स एकु'पासको'
पि सावको गिही ओदातवसनो, ब्रम्हचारी, पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयो-
जनानं परिक्खया ओपपातिको तत्थपरिनिब्बायी, अनावत्तिधम्मो तस्मा
लोका'ति' ? । 'न खो वच्छ एकं येव सतं पे०..... भिय्यो व ये उपा-
सका मम सावका गिही....पे०..... तस्मा लोका'ति' । 'तिट्ठतु भवं गोतमो
....पे०.....तिट्ठतु उपासका गिही ओदातवसना ब्रम्हचारिनो, अत्थि पन-
भोतो गोतमस्स एकु'पासको'पि सावको गिही ओदातवसनो कामभोगी
सासनकरो ओवादपतिकरो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथं कथो वेसारज्जप्पत्तो
अपरप्पच्चयो सत्थुसासने विहरती'ति' ? । 'न खो वच्छ एकं येव सतं....पे०.....
भिय्यो व ये उपासका मम सावका गिही ओदातवसना कामभोगिनो सासनकरा
ओवादपतिकरा तिण्णविचिकिच्छा विगतकथं कथा वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया
सत्थुसासने विहरन्ती'ति' । 'तिट्ठतु भवं गोतमो....पे०.....तिट्ठतु उपासका
गिही ओदातवसना कामभोगिनो, अत्थि पन भोतो गोतमस्स एकु'पासिका'पि
साविका गिही ओदातवसना ब्रम्हचारिणी पञ्चन्नं ओरम्भागियानं....पे०.....
तस्मा लोका'ति' ? । 'न खो वच्छ एकं येव सतं....पे०..... अथ खो भिय्यो
व या उपासिका मम साविका....पे०..... तस्मा लोका'ति' । 'तिट्ठतु भवं
गोतमो....पे०.....तिट्ठतु उपासिका गिही ओदातवसना ब्रम्हचारिणियो, अत्थि
पन भोतो गोतमस्स एकुपासिका'पि साविका गिही ओदातवसना कामभोगिनी
....पे०.....सत्थुसासने विहरती'ति' ? । 'न खो वच्छ एकं येव सतं....पे०.....
अथ खो भिय्यो व या उपासिका मम साविका गिही ओदातवसना कामभो-
गिनियो सासनकरा ओवादपतिकरा....पे०.....सत्थुसासने विहरन्ती'ति' ।

[४] 'सचे हि भो गोतम इमं धम्मं भवं येव गोतमो आराधको
अभविस्स नो च खो भिक्खू आराधका अभविस्सु, एवमि'दं ब्रम्हचरियं

अपरिपूरं अभिवस्स तेन'ङ्गेन; यस्मा च खो भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव
 गोतमो आराधको, भिक्खू च आराधका, एवमि'दं ब्रम्हचरियं परिपूरं
 तेन'ङ्गेन। सचे हि भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव गोतमो आराधको अभविस्स,
 भिक्खू च आराधका अभविस्सु, नो च खो भिक्खुणियो आराधिका
 अभविस्सु, एवमि'दं ब्रम्हचरियं अपरिपूरं अभविस्स तेन'ङ्गेन।
 यस्मा च खो भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव गोतमो
 आराधको, भिक्खू च आराधका, भिक्खुणियो च आराधिका, एवमि'दं
 ब्रम्हचरियं परिपूरं तेन'ङ्गेन। सचे हि भो गोतमो इमं धम्मं भवञ्चेव
 गोतमो आराधको अभविस्स, भिक्खू च आराधका अभविस्सु,
 भिक्खुणियो च आराधिका अभविस्सु, नो च खो उपासका
 गिही ओदातवसना ब्रम्हचारिनो आराधका अभविस्सु, एवमि'दं
 ब्रम्हचरियं अपरिपूरं अभिवस्स तेन'ङ्गेन; यस्मा च खो भो गोतम इमं
 धम्मं भवञ्चेव गोतमो आराधको....पे०....आराधिका उपासिका च गिही
 ओदातवसना ब्रम्हचारिनो आराधका, एवमि'दं ब्रम्हचरियं परिपूरं
 तेन'ङ्गेन। सचे हि भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव....पे०....ब्रम्हचारिनो आरा-
 धका अभविस्सु, नो च खो उपासका गिही ओदातवसना कामभोगिनो
 आराधका अभविस्सु एवमि'दं ब्रम्हचरियं अपरिपूरं अभविस्स
 तेन'ङ्गेन; यस्मा च खो भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव....पे०....उपासका
 च गिही ओदातवसना कामभोगिनो आराधका, एवमि'दं ब्रम्हचरियं
 परिपूरं तेन'ङ्गेन। सचे हि भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव....पे०....उपासिका
 च गिही ओदातवसना कामभोगिनो आराधका अभविस्सु, नो च खो उपासिका
 गिही ओदातवसना ब्रम्हचारिनियो आराधिका अभविस्सु, एवमि'दं ब्रम्हचरियं
 अपरिपूरं अभविस्स तेन'ङ्गेन; यस्मा च खो भो गोतम इमं धम्मं
 भवञ्चेव....पे०....उपासिका च गिही ओदातवसना ब्रम्हचारिनियो आराधिका,

एवमि'दं ब्रम्हचरियं परिपूरं तेन'ङ्गेन । सचे हि भो गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव
पे०उपासिका च गिही ओदातवसना ब्रम्हचारिनियो आराधिका अभ-
 विंसु, नो च खो उपासिका ओदातवसना कामभोगिनियो आराधिका अभविंसु
 एवमि'दं ब्रम्हचरियं अपरिपूरं अभविस्स तेन'ङ्गेन; यस्मा च खो भो
 गोतम इमं धम्मं भवञ्चेव....पे० उपासिका च गिही ओदातवसना काम-
 भोगिनियो आराधिका, एवमि'दं ब्रम्हचरियं परिपूरं तेन'ङ्गेन ।

[५] सेय्यथा'पि भो गोतम गङ्गानदी समुदनिन्ना समुदपोणा समुद-
 पम्भारा समुदं आहच्च तिष्ठति, एवमे'वा'यं भोतो गोतमस्स परिसा सगह-
 द्दपब्बजिता निब्बाणनिन्ना निब्बाणपोणा निब्बाणपम्भारा निब्बाणं आहच्च
 तिष्ठति । ' अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम । सेय्यथा पि भो
 गोतम निक्कुजितं....पे० (५४.२४) एवमे'वं भोता गोतमेन अनेक
 परियायेन धम्मो पकासितो । एसा'हं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि
 धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च । लभेय्याम भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बज्जं
 लभेय्यं उपसम्पदं 'ति' । यो खो वच्छ अज्जतिथियपुब्बो इमास्मि धम्मविनये
पे० (५७.१०) उपसम्पादेन्तु भिक्खुभावाया' ति । अलत्थ खो
 वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवतो सन्तिके पब्बज्जं अलत्थ उपसम्पदं ।

[६] अचिरूपसम्पन्नो खो पना'यस्मा वच्छगोत्तो अड्डमासू'पसम्पन्नो
 येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
 निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा वच्छगोत्तो भगवन्तं एतद'वोचः—
 'यावतकं भन्ते सेखेन जाणेन सेखाय विज्जाय पत्तब्बं अनुप्पत्तं तं मया,
 उत्तरि मे भगवा धम्मं देसेतू 'ति' । 'तेन हि त्वं वच्छ द्वे धम्मे उत्तरि भावेहि,
 समथञ्च विपस्सनञ्च । इमे खो ते वच्छ द्वे धम्मा उत्तरि भाविता, सम-
 थो च विपस्सना च अनेकधातुपटिवेधाय संवत्तिस्सन्ति' ।

[७] “सो त्वं वच्छ यावदे’व आकङ्क्षसि:—‘अनेकविहितं इद्विविधं पच्चनुभवेय्यं:—‘एको पि हुत्वा बहुधा अस्सं, बहुधा पि हुत्वा एको अस्सं, आविभावं तिरोभावं तिरोकुडुं तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमानो गच्छेय्यं, सेय्यथा पि आकासे, पठविया पि उम्मुज्जनिमुज्जं करेय्यं, सेय्यथा पि उदके, उदके पि अभिज्जमाने गच्छेय्यं, सेय्यथा पि पठवियं, आकासे पि पल्लङ्केन कमेय्यं, सेय्यथा पि पक्खी सकुणो, इमे पि चन्दिमसुरिये एवं महिद्धिके, एवं महानुभावे पाणिना परामसेय्यं परिमज्जेय्यं, याव ब्रम्हलोका पि कायेन वसं वत्तेय्यं,’ ति । तत्र तत्रे’व सक्खिबम्बतं पापुणिस्ससि सति सति आयतने ।

[८] “सो त्वं वच्छ यावदे’व आकङ्क्षिस्ससि:—‘दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्रन्तमानुसिकाय उभो सदे सुणेय्यं, दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके चा’ति, तत्र तत्रे’व सक्खिबम्बतं पापुणिस्ससि सति सति आयतने ।

[९] “सो त्वं वच्छ यावदे’व आकङ्क्षिस्ससि:—‘परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानेय्यं, सरागं वा चित्तं ‘सरागं चित्तं’ति पजानेय्यं, वीतरागं वा चित्तं वीतरागं चित्तं’ति...., सदोसं वा चित्तं...., वीतदोसं वा चित्तं...., समोहं वा चित्तं...., वितमोहं वा चित्तं...., सङ्खित्तं वा चित्तं...., विक्खित्तं वा चित्तं...., महग्गतं वा चित्तं...., अहमग्गतं वा चित्तं...., सउत्तरं वा चित्तं...., अनुत्तरं वा चित्तं...., समाहितं वा चित्तं...., असमाहितं वा चित्तं...., विमुत्तं वा चित्तं...., अविमुत्तं वा चित्तं ‘अविमुत्तं चित्तं’ ति पजानेय्यं’ ति, तत्र तत्रे’व सक्खिबम्बतं पापुणिस्ससि सति सति आयतने ।

[१०] “सो त्वं वच्छ यावदे’व आकङ्क्षिस्ससि:—‘अनेकविहितं पुब्बेनि-वासं अनुस्सरेय्यं, सेय्यथी’दं एकम्पि जातिं....पे०....(५१.१९)

इधू'पपन्नो'ति । इति साकारं सउदेसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्यं'ति,
तत्र तत्रे'व सक्खिभम्बत्तं पापुणिस्ससि सति सति आयतने ।

[११] “सो त्वं वच्छ यावदे'व आकङ्खिस्ससि:—‘दिब्बेन चक्खुना
विसुद्धेन अतिक्रन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेय्यं चवमाने उपपज्जमाने....पे०....
(५१.२०) सत्ते पजानेय्यं; ‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन
....पे०....सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना'ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्रन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेय्यं चवमाने उपपज्जमाने, हीने पणीते,
सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते, यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेय्यं'ति' तत्र तत्रे'व
सक्खिभम्बत्तं पापुणिस्ससि सति सति आयतने ।

[१२] “सो त्वं वच्छ यावदे'व आकङ्खिस्ससि:—‘आसवानं खया
अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा
उपसम्पज्ज विहरेय्यं'ति, तत्र तत्रे'व सक्खिभम्बत्तं पापुणिस्ससि सति सति
आयतने'ति” ।

[१३] अथ खो आयस्मा वच्छगोत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा,
अनुमोदित्वा उट्ठाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।
अथ खो आयस्मा वच्छगोत्तो एको वूपकडो...पे०....(५७.११) उपसम्पज्ज
विहासि । खीणा जाति, वुसितं ब्रम्हचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्थत्ताया'ति
अब्भज्जासि । अज्जतरो खो पना'यस्मा वच्छगोत्तो अरहतं अहोसि ।

[१४] तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवन्तं दस्सनाय
गच्छन्ति । अइसा खो आयस्मा वच्छगोत्तो ते भिक्खू दूरतो व गच्छन्ते;
दिस्वा येन ते भिक्खू तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते भिक्खू एतद'वोच:—
‘हन्द कहां पन तुम्हे आयस्मन्तो गच्छथा'ति ? । ‘भगवन्तं खो मयं आवुसो

दस्सनाय गच्छामा'ति' । 'तेन हि आयस्मन्तो मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दथः— 'वच्छगोत्तो भन्ते भिक्खू भगवतो पादे सिरसा वन्दति एवञ्च वदेति— 'परिचिण्णो मे भगवा, परिचिण्णो मे सुगतो'ति' । 'एवमावुसो'ति ते भिक्खू येन भगवा तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतद'वोचुं:— 'आयस्मा भन्ते वच्छगोत्तो भगवतो पादेपे०.... परिचिण्णो मे सुगतो'ति' । "पुब्बे'व मे भिक्खवे वच्छगोत्तो भिक्खु चेतसा चेतो परिच्च विदितो, 'तेविज्जो वच्छगोत्तो भिक्खु महिद्विको महानुभावो'ति' । देवता'पि मे एतम'त्यं आरोचेसुं:—'तेविज्जो भन्ते वच्छगोत्तो भिक्खु महिद्विको महानुभावो'ति' ।

[१५] इदम'वोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं'ति' ।

महावच्छगोत्तसुत्तन्तं ततियं

७४

[४ दीघनखसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे मूकरखतायं । अथ खो दीघनखो परिव्वाजको येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठितो खो दीघनखो परिव्वाजको भगवन्तं एतद'-वोचः— 'अहं हि भो गोतम एवंवादी एवंदिट्ठी:-- 'सब्बं मे न खमती' ति' । 'या' पि खो ते एसा अग्गिवेसन दिट्ठि, 'सब्बं मे न खमती'ति, एसा'पि ते दिट्ठी न खमती'ति' । 'एसा चे मे भो गोतम दिट्ठि खमेय्य तप्पि

अस्स तादिसमे'व, तम्पि अस्स तादिसमेवा'ति । अतो खो ते अग्गिवेसन बहूहि बहुतरा लोकास्मि ये एवमा'हंसुः—‘तम्पि अस्स तादिसमे'व, तम्पि अस्स तादिसमेवा'ति; ते तञ्चैव दिट्ठिं नप्पजहन्ति अञ्जञ्च दिट्ठिं उपादियन्ति । अतो खो ते अग्गिवेसन तनूहि तनुतरा लोकास्मि ये एवमा'हंसुः—‘तम्पि अस्स तादिसमे'व, तम्पि अस्स तादिसमेवा'ति, ते तञ्च एव दिट्ठिं पजहन्ति अञ्जञ्च दिट्ठिं न उपादियन्ति ।

[२] “सन्ति अग्गिवेसन एके समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनोः—‘सब्बं मे खमती'ति । सन्ति अग्गिवेसन एके समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनोः—‘सब्बं मे न खमती'ति । सन्ति अग्गिवेसन एके समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनोः—‘एकच्चं मे खमति, एकच्चं मे न खमती'ति । तत्र अग्गिवेसन ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो, ‘सब्बं मे खमती'ति, तेसम'यं दिट्ठि सारागाय सन्तिके संयोगाय सन्तिके अभिनन्दनाय सन्तिके अञ्जोसानाय सन्तिके उपादानाय सन्तिके । तत्र ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो, ‘सब्बं मे न खमती'ति तेसम'यं दिट्ठि असारगाय सन्तिके, असंयोगाय सन्तिके अनभिनन्दनाय सन्तिके अनञ्जोसानाय सन्तिके अनुपादानाय सन्तिके ” । एवंवुत्ते दीघनखो परिब्बाजको भगवन्तं एतद'वोचः—‘उक्कंसति मे भवं गोतमो दिट्ठिगतं, समुक्कंसति मे भवं गोतमो दिट्ठिगतं'ति । ‘तत्र अग्गिवेसन ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो, ‘एकच्चं मे खमति, एकच्चं मे न खमती'ति, या हि खो नेसं खमति सा'यं दिट्ठि सारागाय.... पे०....उपादानाय सन्तिके; या हि खो नेसं न खमति सा'यं दिट्ठि असारगाय....पे०....अनुपादानाय सन्तिके ।

[३] “तत्र अग्गिवेसन ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो, ‘सब्बं मे खमती'ति तत्थ विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खतिः—‘या खो

मे अयं दिट्ठि, **सब्बं मे खमती**’ति इमञ्चे अहं दिट्ठि थामसा परामस्स अभिनिविस्स वोहरेय्यं:—‘इदं’मेव सच्चं मोघम’ञ्जं’ति, द्वीहि मे अस्स विग्गहो, यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिट्ठी, **‘सब्बं मे न खमती**’ति यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिट्ठी **‘एकच्चं मे खमति एकच्चं मे न खमती**’ति इमेहि मे अस्स द्वीहि विग्गहो, इति विग्गहे सति विवादो, विवादे सति विघातो विघाते सति विहेसा’ । इति सो विग्गहञ्च विवादञ्च विघातञ्च विहेसञ्च अत्तनि सम्पस्समानो तञ्चेव दिट्ठि पजहति, अञ्जञ्च दिट्ठि न उपादियति, एव’मेतासं दिट्ठिनं पहानं होति, एव’मेतासं दिट्ठिनं पटिनिस्सगो होति । तत्र अग्गिवेसन ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो, **‘सब्बं मे न खमती**’ति तत्थ विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति:—‘ या खो मे अयं दिट्ठि, **‘सब्बं मे न खमती**’ति इमञ्चे अहं दिट्ठि थामसा परामस्स अभिनिविस्स वोहरेय्यं, ‘इदं’मे’व सच्चं मोघम’ञ्जं’ति द्वीहि मे अस्स विग्गहो । यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिट्ठी, **‘सब्बं मे खमती**’ति, यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिट्ठी, **‘एकच्चं मे खमति एकच्चं मे न खमती**’ति, इमेहि मे अस्स द्वीहि विग्गहो, इति विग्गहे सति विवादोपे०..... विहेसा । इति सो विग्गहञ्च....पे०..... पटिनिस्सगो होति । तत्र अग्गिवेसन ये ते समणब्राम्हणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो:—‘एकच्चं मे खमति, एकच्चं मे न खमती’ति, तत्थ विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति:— ‘या खो मे अयं दिट्ठि, **‘एकच्चं मे खमति एकच्चं मे न खमती**’ति’ । इमञ्चे अहं दिट्ठि थामसा परामस्स अभिनिविस्स वोहरेय्यं, इदमे’व सच्चं मोघम’ञ्जं’ति द्वीहि मे अस्स विग्गहो, यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिट्ठी, **‘सब्बं मे खमती**’ति, यो चा’यं समणो वा ब्राम्हणो वा एवंवादी एवंदिट्ठी, **‘सब्बं मे न खमती**’ति इमेहि मे अस्स द्वीहि विग्गहो, इति विग्गहे सति विवादोपे०..... पटिनिस्सगो होति ।

[४] “अयं खो पन अग्गिवेसन कायो रूपी चातुम्महाभूतिको मातापेत्तिकसम्भवो ओदनकुम्मासूपचयो अनिच्चुच्छादन-परिमदन-भेदन-विद्धंसनधम्मो अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो अबाधतो परतो पलोकोतो सञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सितब्बो । तस्स इमं कायं अनिच्चतो दुक्खतो रोगतोपे०..... अनत्ततो समनुपस्सतो यो कायस्मिं कायच्छन्दो कायस्नेहो कायन्वयता सा पहीयति ।

[५] “तिस्रो खो इमा अग्गिवेसन वेदनाः—सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा वेदना । यस्मिं अग्गिवेसन समये सुखं वेदनं वेदेति ने’व तस्मिं समये दुक्खं वेदनं वेदेति, न अदुक्खमसुखं वेदनं वेदेति, सुखं येव तस्मिं समये वेदनं वेदेति । यस्मिं अग्गिवेसन समये दुक्खं वेदनं वेदेति, ने’व तस्मिं समये सुखं वेदनं वेदेति, न अदुक्खमसुखं वेदनं वेदेति, दुक्खं येव तस्मिं समये वेदनं वेदेति । यस्मिं अग्गिवेसन समये अदुक्खमसुखं वेदनं वेदेति, ने’व तस्मिं समये सुखं वेदनं वेदेति, न दुक्खं वेदनं वेदेति, अदुक्खमसुखं येव तस्मिं समये वेदनं वेदेति । सुखा पि खो अग्गिवेसन वेदना अनिच्चा सङ्कता पटिच्चसमुप्पन्ना खयधम्मा वयधम्मा विरागधम्मा निरोधधम्मा । दुक्खा पि खो अग्गिवेसन वेदना अनिच्चा.... पे०..... निरोधधम्मा । अदुक्खमसुखा’पि खो अग्गिवेसन वेदना अनिच्चा....पे०..... निरोधधम्मा । एवं पस्सं अग्गिवेसन सुतवा अरियसावको सुखाय पि वेदनाय निब्बिन्दति, दुक्खाय पि वेदनाय निब्बिन्दति, अदुक्खमसुखाय पि वेदनाय निब्बिन्दति; निब्बिन्दं विरज्जति, विरागा विमुच्चति, ‘विमुत्तस्मिं विमुत्तं’ति जाणं होति; खीणा जाति, वुत्तितं ब्रम्हचरियं, कतं करणीयं, ना’परं इत्यत्ताया’ति पजानाति । एवं विमुत्तचित्तो खो अग्गिवेसन मिक्खु न केनचि संबदति, न केनचि विवदति, यञ्च लोके वुत्तं तेन वोहरति अपरामसं’ति” ।

[६] तेन खो पन समयेन आयस्मा सारिपुत्तो भगवतो पिड्डितो टितो होति भगवन्तं वीजमानो । अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतद'होसिः—' तेसं तेसं किर नो भग्वा धम्मानं अभिञ्जा पहानं आह, तेसं तेसं किर नो सुगतो धम्मानं अभिञ्जा पटिनिस्सगं आहा' ति । इति'ह इदं आयस्मतो सारिपुत्तस्स पटिसञ्चिक्खत्तो अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चि । दीघनखस्स पन परिब्बाजकस्स विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादिः—' यं किञ्चि समुदयधम्मं सब्बं तं निरोध-धम्मं'ति । अथ खो दीघनखो परिब्बाजको दिट्ठधम्मो, पत्तधम्मो विदितधम्मो परियोगाब्बधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने भगवन्तं एतद'वोचः—' अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम, सेय्यथा'पि भो गोतम....पे० (५७.१०)....भिक्खुसङ्गञ्च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं'ति" ।

दीघनखसुत्तन्तं चतुत्थं

७५

[५. मागन्दियसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भग्वा कुरूसु विहरति, कम्मासदम्मं नाम कुरूनं निगमो, भारद्वाजगोत्तस्स ब्राम्हणस्स अग्यागारे तिणसन्थरके । अथ खो भग्वा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय कम्मासदम्मं पिण्डाय पाविसि । कम्मासदम्मे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपात-पटिक्कन्तो येन'ज्जतरो वनसण्डो तेनु'पसङ्गमि दिवा विहाराय, तं वनसण्डं अज्झोगाहिवा अज्जतरस्मिं स्खखमूले दिवाविहारं निसीदि ।

[२] अथ खो मागन्दियो परिब्बाजको जङ्घाविहारं अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो येन भारद्वाजगोत्तस्स ब्राम्हणस्स अग्यागारं तेनु'पसङ्गमि ।

अइसा खो मागन्दियो परिब्बाजको भारद्वाजगोत्तस्स ब्राम्हणस्स अग्यागारे तिणसन्थरकं पञ्चत्तं, दिस्वान भारद्वाजगोत्तं ब्राम्हणं एतद'वोचः—'कस्स नु अयं भोतो भारद्वाजस्स अग्यागारे तिणसन्थरको पञ्चत्तो, समणसेय्यारूपं मज्जे'ति' । 'अत्थि खो मागन्दिय समणो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पब्बजितो, तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुग्गतोः—'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा'ति' । तस्स एसा भोतो गोतमस्स सेय्या पञ्चत्ता'ति' । 'दुदिट्ठं वत भो भारद्वाज अइसाम ये मयं तस्स भोतो गोतमस्स भूनहुनो सेय्यं अइसामा'ति' । रक्खस्से'तं मागन्दिय वाचं, रक्खस्से'तं मागन्दिय वाचं, बहू हि तस्स भोतो गोतमस्स खत्तिपण्डिता'पि ब्राम्हणपण्डिता'पि गहपतिपण्डिता'पि समणपण्डिता'पि अभिप्पसन्ना विनीता अरिये जाये धम्मे कुसले'ति' । सम्मुखा चे'पि मयं भो भारद्वाज तं भवन्तं गोतमं पस्सेय्याम सम्मुखा पि नं वदेय्याम, 'भूनहु समणो गोतमो' ति', । तं किस्स हेतु? एवं हि नो सुत्ते ओचरती'ति' । 'सचे त्वं भोतो मागन्दियस्स अगरु आरोचेय्यं एतं समणस्स गोतमस्सा'ति' । 'अप्पोस्सुक्को भवं भारद्वाजो वुत्तो' व नं वदेय्या'ति' ।

[३] अस्सोसि खो भगवा दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्त-मानुसिकाय भारद्वाजगोत्तस्स ब्राम्हणस्स मागन्दियेन परिब्बाजकेन सद्धि इमं कथासल्लापं । अथ खो भगवा सायण्हसमयं पटिसल्लाना बुद्धितो येन भारद्वाजगोत्तस्स ब्राम्हणस्स अग्यागारं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिवा निसीदि पञ्चत्ते'व तिणसन्थरके । अथ खो भारद्वाजगोत्तो ब्राम्हणो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिवा भगवता सद्धि सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणियं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसन्नं खो भारद्वाजगोत्तं ब्राम्हणं भगवा एतद'वोचः—'अहु पन ते भारद्वाज मागन्दियेन परिब्बाजकेन सद्धि इमं येव

तिणसन्थरकं आरब्ध कोचिदे'व कथासह्यापो'ति ? । एवं वुत्ते भारद्वाजो ब्राम्हणो संविग्गो लोमहट्ठजातो भगवन्तं एतद'वोचः- 'एतदे'व खो पन मयं भोतो गोतमस्स आरोचेतुकामा, अथ च पन भवं गोतमो अनकखानं येव अकासी'ति । अयञ्च हि इदं भगवतो भारद्वाजगोत्तेन ब्राम्हणेन सद्धि अन्तराकथा विप्पकता होति । अथ मागन्दियो परिब्बाजको जङ्घाविहारं अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो येन भारद्वाजगोत्तस्स ब्राम्हणस्स अग्यागारं येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं नि-सीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो मागन्दियं परिब्बाजकं भगवा एतद'वोचः—

[४] “**चक्खुं** खो मागन्दिय रूपारामं रूपरतं रूपसम्मुदितं, तं तथागतस्स दन्तं गुत्तं रक्खितं संवुतं, तस्स च संवराय धम्मं देसेति । इदं नु ते एतं माग-न्दिय सन्धाय भासितं, ‘भूनहु समणो गोतमो’ति । ‘एतदे’व खो पन मे गोतम सन्धाय भासितं, ‘भूनहु समणो गोतमो’ति । ‘तं किस्स हेतु ?’ । ‘एवं हि नो सुत्ते ओचरती’ति’ । **सोतं** खो मागन्दिय सद्धारामं....पे०....**घानं** खो मागन्दिय गन्धारामंपे०.... **जिब्हा** खो मागन्दिय रसारामा रसरता रससम्मुदिता सा तथागतस्स दन्ता गुत्ता रक्खिता संवुता, तस्सा च संवराय धम्मं देसेति । इदं नु ते एतं मागन्दिय सन्धाय भासितं, ‘भूनहु समणो गोतमो’ति’ । एतदे'व खो पन मे भो गोतम सन्धाय भासितं, ‘भूनहु समणो गोतमो’ति....पे०.... सुत्ते ओचरती’ति’ । **कायो** खो मागन्दिय फोट्ठब्बारामो....पे०.... **मनो** खो मागन्दिय धम्मारामो धम्मरतो धम्मसम्मुदितो, सो तथागतस्स दन्तो गुत्तो रक्खितो संवुतो तस्स च संवराय धम्मं देसेति । इदं नु ते एतं मागन्दिय सन्धाय भासितंपे०.... सुत्ते ओचरती’ति’ ।

[५] “तं किं मज्जसि मागन्दिय, इधे'कच्चो **चक्खुविज्जेय्येहि रूपेहि** परिचारितपुब्बो अस्स इडेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहि-

तेहि रजनीयेहि, सो अपरेन समयेन रूपानं येव समुदयञ्च अत्थगमञ्च
अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथाभूतं विदित्वा रूपतण्हं पहाय रूप-
परिळाहं पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो अञ्जत्तं वूपसन्तचित्तो विहरेय्य। इमस्स
पन ते मागन्दिय किं अस्सु वचनीयं'ति?। 'न किञ्चि भो गोतम'
तं किं मज्झसि मागन्दिय, इधे'कच्चे सोतविज्जेय्येहि सदेहि....पे०.....
घाणविज्जेय्येहि गन्धेहि....पे०.....जिह्वाविज्जेय्येहि रसेहि
....पे०.....कायविज्जेय्येहि फोट्टेब्बेहि परिचारितपुब्बो अस्स इडेहि,
कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनीयेहि, सो अपरेन समये-
न फोट्टेब्बानं येव समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च
यथाभूतं विदित्वा फोट्टेब्बतण्हं पहाय फोट्टेब्बपरिळाहं पटिविनोदेत्वा
विगतपिपासो अञ्जत्तं वूपसन्तचित्तो विहरेय्य। इमस्स पन ते मागन्दिय
किं अस्स वचनीयं' ति। 'न किञ्चि भो गोतम'।

[६] “ अहं खो पन मागन्दिय पुब्बे अगारियभूतो समानो पञ्चहि
कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारेसिं, चक्खुविज्जेय्येहि रूपेहि
इडेहि कन्तेहि....पे०रजनीयेहि सोतविज्जेय्येहि सदेहि...पे०
....घाणविज्जेय्येहि गन्धेहि....पे०....., जिह्वाविज्जेय्येहि रसेहि....पे०
....., कायविज्जेय्येहि फोट्टेब्बेहि....पे०.....रजनीयेहि। तस्स मय्हं
मागन्दिय तयो पासादा अहेसुं, एको वस्सिको, एको हेमन्तिको,
एको गिम्हिको। सो खो अहं मागन्दिय वस्सिके पासादे वस्सिके चत्तारो
मासे निप्पुरिसेहि तुरियेहि परिचारियमानो न हेट्ठा पासादं ओरोहामि।
सो अपरेन समयेन कामानं येव समुदयञ्च यथाभूतं विदित्वा कामतण्हं
पहाय कामपरिळाहं पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो अञ्जत्तं वूपसन्तचित्तो
विहरामि। सो अज्जे सत्ते पस्सामि कामेसु अबीतरागे कामतण्हाहि खज-
माने कामपरिळाहेन परिडब्धमाने कामे पटिसेवन्ते; सो तेसं न पिहेमि,

न तत्थ अभिरमामि, । तं किस्स हेतु ? । या ह'यं मागन्दिय रति अज्ज-
त्रे'व कामेहि अज्जत्र अकुसलेहि धम्मेहि अपि दिब्बं सुखं समधिगग्घ
तिट्ठति ताय रतिया रममानो हीनस्स न पिहेमि, न तत्थ अभिरमामि ।

[७] “ सेय्यथा पि मागन्दिय गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अड्डो
महद्धनो महाभोगो पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारेय्य-
चक्खुविज्जेय्येहि रूपेहि इद्देहि कत्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूप-
संहितेहि रजनीयेहि, सोतविज्जेय्येहि सद्देहि....पे०.... (५) काय-
विज्जेय्येहि फोड्डब्बेहि इद्देहि....पे०....रजनीयेहि । सो कायेन
सुचरितं चरित्वा मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा
सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य देवानं तावतिसानं सहव्यतं । सो तत्थ नन्दने
वने अच्छरासङ्घपरिवुतो दिब्बेहि पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो
परिचारेय्य । सो पस्सेय्य गहपतिं वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि कामगुणेहि
समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं । तं किं मज्जसि मागन्दिय अपि नु सो
देवपुत्तो नन्दने वने अच्छरासङ्घपरिवुतो दिब्बेहि पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो
समङ्गीभूतो परिचारयमानो अमुस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा पिहेय्य
मानुसकानं वा पञ्चन्नं कामगुणानं मानुसकेहि वा कामेहि आवद्देय्या' ति ? ।
'नो हि 'दं भो गोतम' । तं किस्स हेतु ? ' । 'मानुसकेहि भो गोतम कामेहि दिब्बा
कामा अभिकन्ततरा च पणीततरा चा ' ति । एवमे'व खो अहं मागन्दिय पुब्बे
अगारियभूतो समानो पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारेसि,
चक्खुविज्जेय्येहि रूपेहि इद्देहि....पे०....रजनीयेहि (५) कायविज्जेय्येहि
फोड्डब्बेहि इद्देहि....पे०....रजनीयेहि । सो अपरेन समयेन कामानं येव
समुदयञ्च अत्थगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथाभूतं विदित्वा
कामतण्हं पहाय कामपरित्याहं पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो अज्झत्तं वूपसन्त
चित्तो विहरामि । सो अज्जे सत्ते पस्सामि....पे०....न तत्थ अभिरमामि ।

[८] “ सेय्यथा पि मागन्दिय कुट्ठी पुरिसो अरुगतो पक्कगतो किमीहि खज्जमानो नखेहि वणमुखानि विप्पतच्छमानो अङ्गारकासुया कायं परितापेय्य, तस्स मित्तामच्चा आतिसालोहिता भिसक्कं सल्लुक्कत्तं उपट्ठपेय्युं, तस्स सो भिसक्को सल्लुक्कतो भेसज्जं करेय्य, सो तं भेसज्जं आगम्म कुट्ठेहि परिमुच्चेय्य, अरोगो अस्स सुखी सेरी सयंवसी येनकामङ्गमो । सो अज्जं कुट्ठिं पुरिसं पस्सेय्य अरुगतं पक्कगतं किमीहि खज्जमानं नखेहि वणमुखानि विप्पतच्छमानं अङ्गारकासुया कायं परितापेत्तं । तं किं मज्जसि मागन्दिय, अपि नु सो पुरिसो अमुस्स कुट्ठिस्स पुरिसस्स पिहेय्य अङ्गारकासुया वा भेसज्जपटिसेवनाय वा’ ति ? ” । ‘नो हि’दं भो गोतम’ । ‘तं किस्स हेतु ? ’ । ‘रोगे हि भो गोतम सति भेसज्जेन करणीयं होति, रोगे असति भेसज्जेन करणीयं न होती’ति’ । ‘एवमे’व खो अहं मागन्दिय पुब्बे अगारियभूतो समानो पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो [५६]....पे०....न तथ अभिर-
मामि ।

[९] “सेय्यथा पि मागन्दिय कुट्ठी पुरिसो....पे०....सयंवसी येन-
कामङ्गमो, तमेनं द्वे बलवन्तो पुरिसा नानावाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुं उपकट्ठेय्युं । तं किं मज्जसि मागन्दिय ? । अपि नु सो पुरिसो इति चि’ति चे’व कायं सन्नामेय्या’ति ? ’ । ‘एवं भो गोतम’ । ‘तं किस्स हेतु ? ’ । ‘असु हि भो गोतम अग्गि दुक्खसम्फस्सो चे’व महाभितापो च महापरिळाहो चा’ति’ । ‘तं किं मज्जसि मागन्दिय ? ’ । इदाने’व नु खो सो अग्गि दुक्ख-
सम्फस्सो चे’व महाभितापो च महापरिळाहो च, उदाहु पुब्बे पि सो अग्गि दुक्खसम्फस्सो चे’व महाभितापो च महापरिळाहो चा’ति’ । ‘इदानि चे’व भो गोतम सो अग्गि दुक्खसम्फस्सो....पे०....पुब्बे पि सो अग्गि....
पे०....महापरिळाहो च । असु हि च भो गोतम कुट्ठी पुरिसो अरुगतो ...
पे०....विप्पतच्छमानो उपहतिन्द्रियो दुक्खसम्फस्से येव अगिस्मिं सुख-

मि'ति विपरीतसञ्जं पञ्चलत्था'ति' । एवमे'व खो मागन्दिय अतीतम्पि अद्धानं कामा दुक्खसम्फस्सा चे'व महाभितापा च महापरिळाहा च, अनागतम्पि अद्धानं कामा....पे०....एतरहि पि पच्चुप्पन्नं अद्धानं कामा दुक्खसम्फस्सा चे'व महाभितापा च महापरिळाहा च । इमे च मागन्दिय सत्ता कामेसु अवीतरागा कामतण्हाहि खज्जमाना कामपरिळाहेन परिड्य्हमाना उपहतिन्द्रिया दुक्खसम्फस्सेस्वे'व 'कामेसु सुखमि'ति विपरीतसञ्जं पञ्चलत्थं ।

[१०] “ सेय्यथा पि मागन्दिय कुट्ठी पुरिसो अरुगतो....पे०.... विप्पतच्छमानो अङ्गारकासुया कायं परितापेति, यथा यथा खो मागन्दिय असु कुट्ठी पुरिसो अरुगतो....पे०....अङ्गारकासुया कायं परितापेति, तथा तथा'स्स तानि वणमुखानि असुचितरानि चे'व होन्ति दुग्गन्धतरानि च पूतिकतरानि च होति चे'व काचि सातमत्ता अस्सादमत्ता यदि'दं वण-मुखानं कण्डूवनहेतु; एवमे'व खो मागन्दिय सत्ता कामेसु अवीतरागा कामतण्हाहि खज्जमाना कामपरिळाहेन परिड्य्हमाना कामे पटिसेवन्ति, यथा यथा खो मागन्दिय सत्ता कामेसु अवीतरागा कामतण्हाहि खज्जमाना कामपरिळाहेन परिड्य्हमाना कामे पटिसेवन्ति, तथा तथा तेसं सत्तानं कामतण्हा चे'व पवड्ढति कामपरिळाहेन च परिड्य्हन्ति, होति चे'व काचि सातमत्ता अस्सादमत्ता यदि'दं पञ्च कामगुणे पटिच्च ।

[११] “ तं किं मज्जासि मागन्दिय ? । अपि नु ते दिट्ठो वा सुतो वा राजा वा राजमहामत्तो वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारयमानो कामतण्हं अप्पहाय कामपरिळाहं अप्पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो अञ्जत्तं वूपसन्तचित्तो विहासि वा विहरति वा विहरिस्सति वा'ति' ? । ‘ नो हि 'दं भो गोतम ’ । ‘ साधु मागन्दिय, मया पि खो एतं माग-न्दिय नेव दिट्ठं न सुतं, राजा वा राजमहामत्तो वा पञ्चहि कामगुणेहि सम-

प्पितो...पे०...विहरिस्सति वा । अथ खो मागन्दिय ये हि केचि समणा वा ब्राम्हणा वा विगतपिपासा अज्झत्तं वूपसन्तचित्ता विहंसु वा विहरन्ति वा विहरिस्सन्ति वा सब्बे ते कामानं येव समुदयञ्च अत्यगमञ्च अस्सादञ्च आदीनवञ्च निस्सरणञ्च यथाभूतं विदित्वा कामतण्हं पहाय कामपरिच्छाहं पटिविनोदेत्वा विगतपिपासा अज्झत्तं वूपसन्तचित्ता विहंसु वा विहरन्ति वा विहरिस्सन्ति वा ति ? ” ।

[१२] अथ खो भगवा तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि :—

‘आरोग्यपरमा लाभो, निब्बाणं परमं सुखं ।

अट्ठङ्गिको च मग्गानं खेमं अमतगामिनं’ति’ ॥

एवं वुत्ते मागन्दियो परिब्राजको ‘भगवन्तं एतद’वोच :—‘ अच्चरियं भो गोतम, अब्भुतं भो गोतम, याव सुभासितञ्चि ‘दं भोता गोतमेन :—

‘आरोग्यपरमा लाभो निब्बाणं परमं सुखं’ति’ । मया पि खो एतं भो गोतम सुतं पुब्बकानं परिब्राजकानं आचरियपाचरियानं भासमानानं :— ‘आरोग्यपरमा लाभो, निब्बाणं परमं सुखं’ति’ तयि’दं भो गोतम समेती’ति’ । ‘यं पन ते एतं मागन्दिय सुतं पुब्बकानं परिब्राजकानं आचरियपाचरियानं भासमानानं :—‘आरोग्यपरमा लाभो, निब्बाणं परमं सुखं’ति’ कतमं तं आरोग्यं, कतमं तं निब्बाणं’ति ? । ’ एवं वुत्ते मागन्दियो परिब्राजको सकाने’व सुदं गत्तानि पाणिना अनोमज्जति :— ‘ इदं तं भो गोतम आरोग्यं, इदं तं निब्बाणं । अहं हि भो गोतम एतरहि अरोगो सुखी, न मं किञ्चि आबाधती’ति’ ।

[१३] “ सेय्यथा पि मागन्दिय जच्चन्धो पुरितो सो न पस्सेय्य कण्ह-सुक्कानि रूपानि न पस्सेय्य नीलकानि रूपानि, न पस्सेय्य पीतकानि रूपानि, न पस्सेय्य लोहितकानि रूपानि, न पस्सेय्य मङ्गेट्टिकानि रूपानि,

न पस्सेय्य समविसमं, न पस्सेय्य तारकारूपानि, न पस्सेय्य चन्दिमसुरिये ।
 सो सुणेय्य चक्खुमतो भासमानस्स :—‘ छेकं वत भो ओदातं वत्थं अभि-
 रूपं निम्मलं सुचिं’ति,’ सो ओदातपरियेसनं चरेय्य । तमे’न’ज्जतरो
 पुरिसो तेलमसिकतेन साहुळचीवरेन वञ्चेय्य :—‘ इदं ते अम्मो पुरिस
 ओदातं वत्थं अभिरूपं निम्मलं सुचिं’ति’ । सो तं पटिगण्हेय्य, पटिगहेत्वा
 पारुपेय्य, पारुपित्वा अत्तमनो अत्तमनवाचं निच्छारेय्य :—‘ छेकं वत भो
 ओदातं वत्थं अभिरूपं निम्मलं सुचिं’ति’ । ‘तं किं मज्जसि मागन्दिय ?
 अपि नु सो जच्चन्धो पुरिसो जानन्तो पस्सन्तो अमुं तेलमसिकतं साहुळ-
 चीवरं पटिगण्हेय्य, पटिगहेत्वा पारुपेय्य....पे०....भो ओदातं वत्थं अभि-
 रूपं निम्मलं सुचिं’ति, उदाहु चक्खुमतो सद्वाया’ति ? ।’ अजानन्तो हि
 भो गोतम अपस्सन्तो असु जच्चन्धो पुरिसो अमुं तेलमसिकतं साहुळचीवरं
 पटिगण्हेय्य, पटिगहेत्वा पारुपेय्य,....पे०....निम्मलं सुचिं’ति, चक्खुमतो
 सद्वाया’ति’ । ‘एवमे’व खो मागन्दिय अज्जतिथिया परिव्वाजका अन्धा
 अचक्खुका, अजानन्ता आरोग्यं अपस्सन्ता निब्बाणं अथ च पनि’मं
 गाथं भासन्ति :—

‘आरोग्यपरमा लाभा, निब्बाणं परमं सुखं’ति’ । पुब्बकेहे’सा मागन्दिय
 अरहन्तेहि सम्मासम्बुद्धेहि गाथा भासिता :—

“आरोग्यपरमा लाभा, निब्बाणं परमं सुखं
 अट्ठङ्गिको च मग्गानं खेमं अमतगामिनं’ति” ।

सा एतरहि अनुपुब्बेन पुथुज्जनगता । अयं खो पन मागन्दिय कायो
 रोगभूतो गण्डभूतो सहस्रभूतो अघभूतो आबाधभूतो, सो त्वं इमं कायं रोगभूतं
 गण्डभूतं सहस्रभूतं अघभूतं आबाधभूतं :—‘ इदं तं भो गोतम आरोग्यं, इदं
 तं निब्बाणं’ति’ वदेसि । तं हि ते मागन्दिय अरियं चक्खुं नत्थि येन त्वं
 अरियेन चक्खुना आरोग्यं जानेय्यासि निब्बाणं पस्सेय्यासी’ति’ ” ।

[१४] ‘ एवं पसन्नो अहं भोतो गोतमस्स :—‘ प्होति मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतुं यथा’ हं आरोग्यं जानेय्यं निब्बाणं पस्सेय्यं’ ति’ । “ सेय्यथा पि मागन्दिय जच्चन्धो पुरिसो, सो न पस्सेय्य कण्हसुक्कानि रूपानि....पे०.... न पस्सेय्य चन्दिमसुरिये । तस्स मित्तामच्चा जातिसालोहिता भिसक्कं सल्लुकत्तं उपट्ठपेय्युं, तस्स सो भिसक्को सल्लुकत्तो भेसज्जं करेय्य, सो तं भेसज्जं आगम्म न चक्खूनि उप्पादेय्य चक्खूनि विसोवेय्य ’ । ‘ तं किं मज्जसि मागन्दिय ? । ननु सो वेज्जो यावदे’व किलमथस्स विधातस्स भागी अस्सा’ति” । ‘ एवं भो गोतम ’ । ‘ एवमे’व खो मागन्दिय अहञ्चेव ते धम्मं देसेय्य :—‘ इदं तं आरोग्यं, इदं तं निब्बाणं’ति, सो त्वं आरोग्यं न जानेय्यासि, निब्बाणं न पस्सेय्यासि, सो मम’स्स किलमथो, सा मम’स्स विहेसा’ति” ।

[१५] ‘ एवं पसन्नो...पे०....निब्बाणं पस्सेय्यं’ति’ । “ सेय्यथा पि मागन्दिय जच्चन्धो पुरिसो...पे०....चन्दिमसुरिये । सो सुणोय्य चक्खु-मतो भासमानस्स:—‘ छेकं वत भो ओदातं कथं अभिरूपं निम्मलं सुचि’ति, सो ओदातपरियेसनं चरेय्य । तमे’न’ज्जतरो पुरिसो तेलमसिकतेन साहुळ-चीवरेन वञ्चेय्य, ‘ इदं ते अम्मो पुरिस ओदातं कथं अभिरूपं निम्मलं सुचि’ति’ । ‘ सो तं पटिगण्हेय्य, पटिगहेत्वा पारुपेय्य । तस्स मित्तामच्चा... पे०....भेसज्जं करेय्य, उद्धविरेचनं अधोविरेचनं अज्जनं पच्चज्जनं नत्थुकम्मं; सो तं भेसज्जमा’गम्म चक्खूनि उप्पादेय्य चक्खूनि विसोवेय्य, तस्स सह चक्खुप्पादा यो अमुस्मिं तेलमसिकते साहुळचीवरे छन्दरागो सो पहीयेथ, तच्च नं पुरिसं अमित्ततो पि दहेय्य, पच्चत्थिकतो पि दहेय्य, अपि च जीविता वोरोपेतब्बं मज्जेय्य, ‘ दीघरत्तं वत भो अहं इमिना पुरिसेन तेलमसिकतेन साहुळचीवरेन निकतो वञ्चितो पल्लवो, ‘ इदं ते अम्मो पुरिस ओदातं कथं अभिरूपं निम्मलं सुचि’ति’ । एवमे’व खो मागन्दिय

अहञ्चेव ते धम्मं देसेय्यं, 'इदं तं आरोग्यं, इदं तं निब्बाणं'ति, सो त्वं आरोग्यं जानेय्यासि निब्बाणं पस्सेय्यासि, तस्स ते सह चक्खुपादा यो पञ्चसुपादानकखन्धेसु छन्दरागो सो पहीयेथ; अपि च ते एवम'स्स :—
 'दीघरत्तं वत भो अहं इमिना चित्तेन निकतो वञ्चितो पलद्धो, अहं हि रूपं येव उपादियमानो उपादियिं, वेदनं येव उपादियमानो उपादियिं, सङ्गं येव....पे०...सङ्खारे येव....पे०...विज्जाणं येव उपादियमानं उपादियिं; तस्स मे उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सोकपरिदेव- दुक्खदोमनस्सु'पायासा सम्भवन्ति, एवमे'तस्स केवलस्स दुक्खकखन्धस्स समुदयो होती'ति " ।

[१६] 'एवं पसन्नो अहं भोतो गोतमस्स :—' प्होति मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतुं यथा'हं इमम्हा आसना अनन्धो बुद्धेय्यं'ति ' । 'तेन हि त्वं मागन्दिय सप्पुरिसे भजेय्यासि; यतो खो त्वं मागन्दिय सप्पुरिसे भजिस्ससि ततो त्वं मागन्दिय सद्धम्मं सोस्ससि; यतो खो त्वं मागन्दिय सद्धम्मं सोस्ससि ततो त्वं मागन्दिय धम्मानुधम्मं पटिपज्जिस्ससि; यतो खो त्वं मागन्दिय धम्मानुधम्मं पटिपज्जिस्ससि, ततो त्वं मागन्दिय सामं येव जस्ससि सामं दक्खिसि:—'इमे रोगा गण्डा सत्थ्रा, इध रोगा गण्डा सत्थ्रा अपरिसेसा निरुज्झन्ति; तस्स मे उपादाननिरोधा भवनिरोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा जरामरणं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा निरुज्झन्ति, एवमे'तस्स केवलस्स दुक्खकखन्धस्स निरोधो होती'ति" ।

[१७] एवं वुत्ते मागन्दियो परिब्बाजको भगवन्तं एतद'वोच :—
 'अभिकन्तं भो गोतम, अभिकन्तं भो गोतम । सेय्यथा पि भो गोतम निकुजितं वा उक्कुजेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळहस्स वा मगं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य:—' चक्खुमन्तो रूपानि

दक्खिन्ती'ति, एवमेव भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसा' हं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च । लभेय्या'हं भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बज्जं लभेय्यं उपसम्पदं'ति' । ' यो खो मागन्दिय अञ्जतिथियपुब्बो इमस्मिं धम्मविनये आकङ्कति पब्बज्जं आकङ्कति उपसम्पदं, सो चत्तारो मासे परिवसति, चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उपसम्पादेन्ति भिक्खुभावाय, अपि च मे'थ पुगलवेमत्तता विदिता'ति । सचे भन्ते अञ्जतिथिय-पुब्बे इमस्मिं धम्मविनये आकङ्कन्ता पब्बज्जं आकङ्कन्ता उपसम्पदं चत्तारो मासे परिवसन्ति, चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उपसम्पादेन्ति भिक्खुभावाय, अहं चत्तारि वस्सानि परिवसिस्सामि, चतुन्नं मं वस्सानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्तु उपसम्पादेन्तु भिक्खू-भावाया ' ति' ।

[१८] अलथ खो मागन्दियो परिब्बाजको भगवतो सन्तिके पब्बज्जं अलथ उपसम्पदं । अचिरूपसम्पन्नो खो पना'यस्मा मागन्दियो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो न चिरस्से'व यस्स'थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तद'नुत्तरं ब्रम्हचरियपरियोसानं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिज्जा सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि; खीणा जाति, वुसितं ब्रम्हचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्थत्ताया'ति अभिज्जासि । अञ्जतरो खो पना'यस्मा मागन्दियो अरहतं अहोसी'ति' ।

मागन्दियसुत्तन्तं पञ्चमं ।

७६

[६. सन्दकसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसिता-

रामे । तेन खो पन समयेन सन्दको परिब्बाजको पिलक्खगुहायं पटिवसति महत्तिया परिब्बाजकपरिसाय सद्धि पच्चमत्तेहि परिब्बाजकसत्तेहि । अथ खो आयस्मा आनन्दो सायण्हसमयं पटिसल्लाना बुद्धितो भिक्खू आमन्तेसि :—‘आयामा’वुसो येन देवकटसोब्भो तेनु’पसङ्कमिस्साम गुहादस्सनाया’ति । ‘एवं आवुसो’ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसुं । अथ खो आयस्मा आनन्दो सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि येन देवकटसोब्भो तेनु’पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन सन्दको परिब्बाजको महत्तिया परिब्बाजकपरिसाय सद्धि निसिन्नो होति उन्नादिनिया उच्चासदाय महासदाय अनेकविहितं तिरच्छानकथं कथेन्तिया, सेय्यथी’दं :—‘राजकथं चोरकथं महामत्तकथं सेनाकथं भयकथं युद्धकथं अन्नकथं पानकथं वत्थकथं सयनकथं मालाकथं गन्धकथं जातिकथं यानकथं गामकथं निगमकथं नगर-कथं जनपदकथं इत्थिकथं सूरकथं विसिखाकथं कुम्भटानकथं पुञ्चपेतकथं नानत्तकथं लोकक्खायिकं समुद्दक्खायिकं इतिभवाभवकथं इति’ वा । अदसा खो सन्दको परिब्बाजको आयस्मन्तं आनन्दं दूरतो’व आगच्छन्तं, दिस्वान सकं परिसं सण्ठपेसि :—‘अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु, मा भोन्तो सद्दं अकथ, अयं समणस्स गोतमस्स सावको आगच्छति समणो आनन्दो । यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका कोसम्बियं पटिवसन्ति अयं तेसं अज्जतरो समणो आनन्दो । अप्पसद्दकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसद्दविनीता अप्पसद्दस्स वण्णवादिनो, अप्पेव नाम, अप्पसद्दं परिसं विदित्वा उपसङ्क-मित्थं मज्जेय्या’ति’ । अथ खो ते परिब्बाजका तुण्ही अहेसुं । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन सन्दको परिब्बाजको तेनु’पसङ्कमि । अथ खो सन्दको परिब्बाजको आयस्मन्तं आनन्दं एतद’वोच :—‘एतु खो भवं आनन्दो, सागतं भोतो आनन्दस्स, चिरस्सं खो भवं आनन्दो इमं परियायं अकासि, यदि’दं इध आगमनाय; निसीदतु भवं आनन्दो, इदं आसनं

पञ्जत्ते'ति' । निसीदि खो आयस्मा आनन्दो पञ्जत्ते आसने । सन्दको पि खो परिव्वाजको अञ्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

[२] एकमन्तं निसिन्नं खो सन्दकं परिव्वाजकं आयस्मा आनन्दो एतद' वोच :—'कायं नु' त्य सन्दक एतरहि कथाय सन्निसिन्ना, का च पन वो अन्तराकथा विष्पकता'ति' ? । 'तिट्ठते'सा भो आनन्द कथा याय मयं एतरहि कथाय सन्निसिन्ना, ने'सा भोतो आनन्दस्स कथा दुल्लभा भविस्सति पच्छा पि सवनाय । साधु वत भवन्तं येव आनन्दं पटिभातु सके आचरियके धम्मीकथा'ति' । 'तेन हि सन्दक सुणाहि, साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सामी'ति' । 'एवं भो'ति खो सन्दको परिव्वाजको आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसि । आयस्मा आनन्दो एतद'वोच :—'चत्तारो' मे सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन अब्रम्हचरियवासा अक्खाता । चत्तारि च अनस्सासिकानि ब्रम्हचरियानि अक्खातानि, यत्थ विज्जू पुरिसो ससकं ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न आराधेय्य, जायं धम्मं कुसलं'ति' । 'कतमे पन ते भो आनन्द तेन भगवता जानता पस्सतापे०....धम्मं कुसलं'ति' ? ।

[३] 'इध सन्दक एकच्चो सत्था एवंवादी होति एवंदिद्दी:—'न' त्यि दिन्नं न' त्यि यिदं न'त्यि द्ढुतं न'त्यि सुकटदुक्कयनं कम्मानं फलं विपाको....न' त्यि अयं लोको न' त्यि परो लोको, न'त्यि माता न'त्यि पिता, न'त्यि सत्ता ओपपातिका, न'त्यि लोके समणब्राम्हणा सम्मगता सम्मापटिपन्ना ये इम'ञ्च लोकं परञ्च लोकं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ति । चातुम्महाभूतिको अयं पुरिसो, यदा कालं करोति पठवी पठवीकायं अनुपेति अनुपगच्छति, आपो आपो कायं अनुपेति अनुपगच्छति, तेजो तेजोकायं अनुपेति अनुपगच्छति, वायो वायोकायं अनुपेति अनुपगच्छति, आकासं इन्द्रियानि सङ्गमन्ति, आसन्दिपञ्चमा

पुरिसा मंतं आदाय गच्छन्ति, याव आळाहना पदानि पज्जायन्ति, कापोतकानि अहीनि भवन्ति । भस्सन्ताडुतियो, दत्तुपज्जत्तं यदि' दं दानं । तेसं तुच्छं मुसा विलापो ये केचि अत्थिकवादं वदन्ति । बाले च पण्डिते च कायस्स भेदा उच्छिज्जन्ति विनस्सन्ति न होन्ति परं मरणा'ति' ।

[४] 'तत्र सन्दक विज्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति:—' अयं खो भवं सत्था एवंवादी एवंदिही:—न 'त्थि दिन्नं, न'त्थि विहं....पे०..... न होन्ति परं मरणा'ति' । सचे इमस्स भोतो सत्थुनो सच्चं वचनं अकतेन मे एत्थ कतं, अवुसितेन मे एत्थ वुसितं; उभो पि मयं एत्थ समसमा साम-ज्जपत्ता, यो चा'हं न वदामि:—'उभो कायस्स भेदा उच्छिज्जिस्साम विनस्सि-स्साम न भविस्साम परं मरणा'ति' । अतिरेकं खो पन इमस्स भोतो सत्थुनो नगियं मुण्डियं उक्कुटिकप्पधानं केसमस्सुलोचनं यो'हं पुत्तसम्बाधसयनं अज्झा-वसन्तो, कासिकचन्दनं पच्चनुभोन्तो, मालागन्धविलेपनं धारेन्तो, जातरूपर-जतं सादियन्तो, इमिना भोता सत्थारा समसमगतिको भविस्सामि अभिसम्प-रायं । सो 'हं किं जानन्तो किं पस्सन्तो इमस्मिं सत्थारि ब्रम्हचरियं चरि-स्सामि । सो, 'अब्रम्हचरियवासो अयं'ति इति विदित्वा तस्मा ब्रम्हचरिया निव्विज्ज पक्कमति । अयं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन पठमो अब्रम्हचरियवासो अक्खातो यत्थ विज्जू पुरिसो ससक्कं ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न आराधेय्य आयं धम्मं कुसलं ।

[५] 'पुन च परं सन्दक इध एकच्चो सत्था एवंवादी होति एवं-दिही:—' करतो कारयतो छिन्दतो छेदापयतो पचतो पाचयतो सोचयतो किल्लमयतो फन्दतो फन्दापयतो पाणं अतिमापयतो (?) अदिन्नं आदियतो सन्धि-छिन्दतो निह्लोपं हरतो एकागारिकं करोतो परिपन्थे तिहत्तो परदारं गच्छतो

मुसा भणतो, करतो न करीयति पापं; खुरपरियन्तेन चे'पि चक्रेन यो इमिस्सा पठविया पाणे एकमंसखलं एकमंसपुञ्जं करेय्य न'त्थि ततो निदानं पापं, न'त्थि पापस्स आगमो; दक्खिणश्चे पि गङ्गाय तीरं गच्छेय्य हनन्तो घातेन्तो छिन्दन्तो छेदापेन्तो पचन्तो पाचेन्तो न'त्थि ततो निदानं पापं, न'त्थि पापस्स आगमो । उत्तरश्चे पि गङ्गाय तीरं गच्छेय्य ददन्तो दापेन्तो यजन्तो याजेन्तो न'त्थि ततो निदानं पुञ्जं, न'त्थि पुञ्जस्स आगमो; दानेन दमेन संयमेन सच्चवज्जेन न'त्थि पुञ्जं, न'त्थि पुञ्जस्स आगमो ' ति' ।

[६] ' तत्र सन्दक विञ्जू पुरिसो इति पठिसच्चिक्खति :—' अयं खो भवं सत्था एवंवादी एवंदिट्ठीः—' करतो कारयतो....पे०....नत्थि पुञ्जस्स आगमो'ति' । सचे इमस्स भोतो सत्थुनो सच्चं वचनं, अकतेन मे एत्थ कतं, अवुसितेन मे एत्थ वुसितं, उभो पि मयं एत्थ समसमा सामञ्जपत्ता, यो चा'हं न वदामि :—' उभिन्नं कुरुतं न करीयति पापं ' ति । अतिरेकं खो पन इमस्स भोतो सत्थुनो....पे०....ब्रम्हचरियं चरिस्सामि । सो, 'अब्रम्हचरियवासो अयं'ति इति विदित्वा तस्मा ब्रम्हचरिया निव्विज्ज पक्कमति । अयं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन **दुतियो अब्रम्हचरियवासो** अक्खातो यत्थ विञ्जू पुरिसो ससकं ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न आराधेय्य त्रायं धम्मं कुसलं ।

[७] ' पुन च परं सन्दक इध एकच्चो सत्था एवंवादी होति एवंदिट्ठीः—' न'त्थि हेतु न'त्थि पच्चयो सत्तानं संकिलेसाय, अहेतु अप्पच्चया सत्ता संकिलिस्सन्ति । ' न'त्थि हेतु न'त्थि पच्चयो सत्तानं विसुद्धिया, अहेतु अप्पच्चया सत्ता विसुज्जन्ति; न 'त्थि बलं न'त्थि विरियं न'त्थि पुरिसत्थामो न'त्थि पुरिसपरक्कमो सब्बे सत्ता सब्बे पाणा सब्बे भूता सब्बे जीवा अवसा अबला अविरिया नियतिसङ्गति-भावपरिणता छस्से'वाभिजातिसु सुखदुक्खं पठिसवेदेन्ती'ति' ।

[८] 'तत्र सन्दक विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति :—' अयं खो भवं सत्था एवंवादी एवंदिट्ठीः—' न'त्थि हेतु न'त्थि पच्चयो....पे०.... सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ती'ति' । सचे इमस्स भोतो सत्थुनो सच्चं वचनं, अकतेन मे एत्थ कतं, अवुसितेन मे एत्थ वुसितं; उभो पि मयं एत्थ समसमा सामञ्जपत्ता यो चा'हं न वदामि; उभो अहेतु अप्पच्चया विसुञ्झिस्सामा'ति । अतिरेकं खो पन इमस्स भोतो सत्थुनो...पे०....ब्रम्हचरियं चरिस्सामि । सो, 'अब्रम्हचरियवासो अयं'ति इति विदित्वा तस्मा ब्रम्हचरिया निब्बिज्ज पक्कमति । अयं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ततियो अब्रम्हचरियवासो अक्खातो यत्थ विञ्जू पुरिसो ससकं ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न आराधेय्य आयं धम्मं कुसलं ।

[९] 'पुन च परं सन्दक इध एकच्चो सत्था एवंवादी होति एवंदिट्ठीः—' सत्ति 'मे काया अकटा अकटविधा अनिम्मिता अनिम्माता वज्झा कूट्ठा एसिकट्ठायिडिता, ते न इज्जन्ति न विपरिणमन्ति न अज्जमज्जं ब्याबाधेन्ति, ना'लं अज्जमज्जस्स सुखाय वा दुक्खाय वा सुखदुक्खाय वा । कतमे सत्तः—पठवीकायो, आपोकायो, तेजोकायो, वायोकायो सुखे दुक्खे जीवे सत्ति'मे । इमे सत्त काया अकटा अकटविधा अनिम्मिता अनिम्माता वज्झा कूट्ठा एसिकट्ठायिडिता, ते न इज्जन्ति न विपरिणमन्ति, न अज्जमज्जं ब्याबाधेन्ति, ना'लं अज्जमज्जस्स सुखाय वा दुक्खाय वा सुखदुक्खाय वा । तत्थ न'त्थि हन्ता वा धातेता वा सोता वा सावेता वा विज्जाता वा विज्जापेता वा । ये पि तिण्हेन सत्थेन सीसं छिन्दति, न कोचि कश्चि जीविता वोरोपेति सत्तन्नं त्वे'व कायानं अन्तरेण सत्थं विवरं अनुपतति । चुइस खो पन इमानि योनिपमुखसतसहस्सानि सट्ठि च सतानि छ च सतानि पञ्च च कम्मुनो सतानि पञ्च च कम्मानि

पक्कमति । अयं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा-
सम्बुद्धेन चतुत्थो अब्रम्हचरियवासो अक्खातो यत्थ विज्जू पुरिसो ससक्कं
ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

[११] ‘ इमे खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा-
सम्बुद्धेन चत्तारो अब्रम्हचरियवासा अक्खाता यत्थ विज्जू पुरिसो ससक्कं
ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ’ ति’ ।
‘ अच्छरियं भो आनन्द, अब्भुतं भो आनन्द, यावच्च इदं तेन भगवता जानता
पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो अब्रम्हचरियवासा व समाना अब्र-
म्हचरियवासा’ ति अक्खाता यत्थ विज्जू पुरिसो ससक्कं ब्रम्हचरियं न वसेय्य
वसन्तो वा न आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

[१२] ‘ कतमानि पन तानि भो आनन्द तेन भगवता जानता पस्सता
अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारि अनस्सासिकानि ब्रह्मचरियानि अक्खातानि
यत्थ विज्जू पुरिसो ससक्कं ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न आराधेय्य जायं
धम्मं कुसलं’ ति ? । ‘ इध सन्दक एकच्चो सत्था सब्बज्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं
जाणदस्सनं पठिजानाति :— ‘ चरतो च मे तिट्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स
च सततं समितं जाणदस्सनं पच्चुपट्ठितं ’ ति’ । सो ‘ सुज्जम्पि अगारं पविसति,
पिण्डम्पि न लभति, कुक्कुरो पि ढसति, चण्डेन पि हत्थिना समागच्छति,
चण्डेन पि अस्सेन समागच्छति, चण्डेन पि गोणेन समागच्छति, इत्थिया पि
पुरिसस्स पि नामम्पि गोत्तम्पि पुच्छति, गामस्स पि निगमस्स पि नामम्पि मग्गम्पि
पुच्छति । सो:— ‘ किं इदं’ ति पुट्ठो समानो, ‘ सुज्जं मे अगारं पवि-
सितब्बं अहोसि, तेन पाविसि; पिण्डं मे अलद्धब्बं अहोसि, तेन नालत्थं;
कुक्कुरेण ढसितब्बं अहोसि, तेन ’ म्हि दट्ठो; चण्डेन हत्थिना समागन्तब्बं
अहोसि, तेन समागमं; चण्डेन अस्सेन समागन्तब्बं अहोसि तेन

समागमं, चण्डेन गोणेन समागन्तब्बं अहोसि तेन समागमं; इत्थिया पि पुरिसस्स पि नामप्पि गोत्तप्पि पुच्छितब्बं अहोसि तेना'पुच्छिं; गामस्स पि निगमस्स पि नामप्पि मग्गप्पि पुच्छितब्बं अहोसि, तेना'पुच्छिं' ति' । तत्र सन्दक विज्जू पुरिसो इति पठिसञ्चिक्खति:—' अयं खो भवं सत्था सब्बज्जू सब्बदस्सावी....पे०....तेना ' पुच्छिं 'ति । सो, ' अनस्सासिकं इदं ब्रम्हचरियं ' ति इति विदित्वा तस्मा ब्रम्हचरियां निब्बिज्ज पक्कमति । इदं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन पठमं अनस्सासिकं ब्रम्हचरियं अक्खातं यत्थ विज्जू पुरिसो ससक्कं ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

[१३] ' पुन च परं सन्दक इध एकच्चो सत्था अनुस्सविको होति अनुस्सवसच्चो । सो अनुस्सवेन इतिहीतिहपरम्पराय पिठकसम्पदाय धम्मं देसेति । अनुस्सविकस्स खो पन सन्दक सत्थुनो अनुस्सवसच्चस्स सुस्सुतप्पि होति दुस्सुतप्पि होति, तथा पि होति अज्जथा पि होति । तत्र सन्दक विज्जू पुरिसो इति पठिसञ्चिक्खति:—' अयं खो भवं सत्था अनुस्सविको अनुस्सवसच्चो सो अनुस्सवेन इतिहीतिहपरम्पराय पिठकसम्पदाय धम्मं देसेति; अनुस्सविकस्स खो पन सत्थुनो अनुस्सवसच्चस्स सुस्सुतप्पि होति दुस्सुतप्पि होति तथा पि होति अज्जथा पि होति ' । सो, ' अनस्सासिकं इदं ब्रम्हचरियं ' ति इति विदित्वा तस्मा ब्रम्हचरिया निब्बिज्ज पक्कमति । इदं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन दुतियं अनस्सासिकं ब्रम्हचरियं अक्खातं यत्थ विज्जू पुरिसो ससक्कं ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

[१४] ' पुन च परं सन्दक इध एकच्चो सत्था तक्की होति वीमंसी । सो तक्कपरियाहतं वीमंसानुचरितं सयम्पटिमानं धम्मं देसेति । तक्किस्स खो

पन सन्दक सत्थुनो वीमंसिस्स सुतक्कितम्पि होति दुतक्कितम्पि होति तथा-
पि होति अञ्जथा पि होति । तत्र सन्दक विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चि-
क्खति :—‘अयं खो भवं सत्था तक्की वीमंसी, सो तक्कपरियाहतं वीमं-
सानुचरितं सयं पटिभानं धम्मं देसेति; तक्किस्स खो पन सत्थुनो वीमंसिस्स
सुतक्कितम्पि होति, दुतक्कितम्पि होती तथा पि होति अञ्जथा पि होति । सो
‘अनस्सासिकं इदं ब्रम्हचरियं’ति इति विदित्वा तस्मा ब्रम्हचरिया निब्विज्ज
पक्कमति । इदं खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन
ततियं अनस्सासिकं ब्रम्हचरियं अक्खातं, यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं
ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

[१५] ‘पुन च परं सन्दक इध एकच्चो सत्था मन्दो होति मोमूहो,
सो मन्दत्ता मोमूहत्ता तथा तथा पण्हं पुट्ठो समानो वाचाविक्खेपं आपज्जति
अमराविक्खेपं :—‘एवम्पि मे नो, तथा पि मे नो, अञ्जथा पि मे नो, नो’
ति पि मे नो, नो नो’ति पि मे नो’ति’ । तत्र सन्दक विञ्जू पुरिसो इति
पटिसञ्चिक्खति :—‘अयं खो भवं सत्था मन्दो मोमूहो....पे०....नो नो’ति
पि मे नो’ति’ । सो ‘अनस्सासिकं इदं ब्रम्हचरियं’ति इति विदित्वा तस्मा
ब्रम्हचरिया निब्विज्ज पक्कमति । इदं खो सन्दक तेन भगवता जानता
पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन **चतुत्थं अनस्सासिकं ब्रम्हचरियं**
अक्खातं, यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न
आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

[१६] ‘इमानि खो सन्दक तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
सम्मासम्बुद्धेन चत्तारि अनस्सासिकानि ब्रम्हचरियानि अक्खातानि, यत्थ
विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रम्हचरियं न वसेय्य वसन्तो वा न आराधेय्य जायं
धम्मं कुसलं’ति’ । ‘अच्छरियं भो आनन्द, अब्भुतं भो आनन्द, यावच्च

इदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारि अनस्सा-
सिकानि एव ब्रम्हचरियानि 'अनस्सासिकानि ब्रम्हचरियानी'ति अक्खातानि,
यत्थ विज्जू पुरिसो ससक्कं ब्रम्हचरियं न वसेय्य, वसन्तो वा न
आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं । सो पन भो आनन्द सत्था किंवादी
किम'क्खायी यत्थ विज्जू पुरिसो ससक्कं ब्रम्हचरियं वसेय्य वसन्तो च
आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं' ति ? ।

[१७] ' इध सन्दक तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो
विजाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था
देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा ' । सो इमं लोकं सदेवकं....पे०.....सयं
अभिज्जा सच्छिक्त्वा पवेदेति....पे०.....ब्रम्हचरियं पकासेति । तं धम्मं
सुणाति गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अज्जरस्मिं वा कुले पच्चाजातो
....पे०..... (५१-११-१७) [यथा कन्दरकसुत्तं एवं विथारेतब्बं]
चित्तं परिसोधेति ।

[१८] 'सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्खिलेसे पञ्चाय दुब्बली-
करणे विविच्चे' व कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं
विवेकजं पीतिसुखं पठमज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । यस्मिं खो सन्दक
सत्थरि सावको एवरूपं उठारं विसेसं अधिगच्छति तत्थ विज्जू पुरिसो ससक्कं
ब्रम्हचरियं वसेय्य, वसन्तो च आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं । पुन च परं
सन्दक भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमापे०..... दुतियज्झानं,
ततियज्झानं, चतुत्थज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । यस्मिं खो सन्दक
सत्थरि सावको....पे०.....जायं धम्मं कुसलं ।

[१९] ' सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विग-
तूपक्खिलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेक्खप्पत्ते पुब्बेनिवासानुस्सतिआणाय
चित्तं अभिनिन्नामेति । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथी'दं:-

‘एकस्मि जातिं, द्वे पि जातियो....पे० (५१.१९)इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यस्मिं खो सन्दक सत्थरि सावकोपे०.....जायं धम्मं कुसलं ।

[२०] ‘सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूप-क्खिलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते सत्तानं चुतूपपात-जाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-मानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे सुगते दुग्गते....पे० (५१.२०)यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । यस्मिं खो सन्दक सत्थरि सावको.....पे०.....जायं धम्मं कुसलं ।

[२१] ‘सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूप-पक्खिलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते आसवानं खयजाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो ‘इदं दुक्खं’ति यथाभूतं पजानाति....पे०(५१.२१)..... ‘अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चति, भवासवा पि चित्तं विमुच्चति, अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति, ‘विमुत्तास्मि विमुत्तं इति’ जाणं होति । खीणा जाति, वुसितं ब्रम्हचरियं, कतं करणीयं, ना’परं इत्थत्ताया’ति पजानाति । यस्मिं खो सन्दक सत्थरि सावको एवरूपं उल्लारं विसेसं अधि-गच्छति, तत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रम्हचरियं वसेय्य, वसन्तो च आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं’ति ।

[२२] ‘यो पन सो भो आनन्द भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मद’ञ्जा विमुत्तो, परिमुज्जेय्य सो कामे’ ति । यो सो सन्दक भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो

परिकवीणभवसंयोजनो सम्मद'ञ्जा विमुत्तो अभब्बो सो पञ्च ठानानि अज्झाचरितुं:—अभब्बो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता बोरोपेतुं; अभब्बो खीणासवो भिक्खु अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदातुं; अभब्बो खीणासवो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं; अभब्बो खीणासवो भिक्खु सम्पजानमुसा भासितुं; अभब्बो खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे परिभुञ्जितुं, सेय्यथा पि पुब्बे अगारियभूतो । यो सो सन्दक भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकवीणभवसंयोजनो सम्मद'ञ्जा विमुत्तो अभब्बो सो इमानि पञ्च ठानानि अज्झाचरितुं'ति ।

[२३] 'यो पन सो भो आनन्द भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकवीणभवसंयोजनो सम्मद'ञ्जा विमुत्तो तस्स चरतो चे'व तिष्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं आणदस्सनं पच्चुपडितं:—'खीणा मे आसवा' ति' । तेन हि सन्दक उपमं ते करिस्सामि, उपमाय पि'वे'कच्चे विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थं आजानन्ति । सेय्यथा पि सन्दक पुरिसस्स हत्थपादा छिन्ना, तस्स चरतो चे'व तिष्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं, 'छिन्ना व हत्थपादा,' अपि च खो नं पच्चवेक्खमानो जानाति, 'छिन्ना मे हत्थपादा'ति' , एवमे'व खो सन्दक यो सो भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकवीणभवसंयोजनो सम्मद'ञ्जा विमुत्तो, तस्स चरतो चे'व तिष्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं, 'खीणा' व आसवा', अपि च खो नं पच्चवेक्खमानो जानाति:—'खीणा मे आसवा'ति' ।

[२४] 'कीव बहुका पन भो आनन्द इमस्मिं धम्मविनये निव्यातारो'ति' । 'न खो सन्दक एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि न चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो भिय्यो व ये इमस्मिं धम्मविनये निव्यातारो'ति' । 'अच्छरियं भो आनन्द, अब्भुतं भो आनन्द,

न च नाम सद्धमो'क्कंसना भविस्सति न परधम्मवम्भना, आयतने च धम्मदेसना ताव बहुका च निव्यातारो पज्जायिस्सन्ति, इमे पन आजीविका पुत्तमाय पुत्ता, अत्तानं चे'व उक्कंसेन्ति, परे च वम्भेन्ति, तयो चे'व निव्यातारो पज्जापेन्ति, सेय्यथी'दं 'नन्दं वच्छं, किसं संकिच्चं, मक्खल्लं गोसालं'ति ।

[२५] अथ खो सन्दको परिब्बाजको सक्ं परिसं आमन्तेसि :— 'चरन्तु भोन्तो, समणे गोतमे ब्रम्हचरियवासो, न दानि सुकरं अम्हेहि लामसक्कारसिलोके परिच्चजितुं'ति । इति हि'दं सन्दको परिब्बाजको सक्ं परिसं उय्योजेसि भगवति ब्रम्हचरिये'ति ।

सन्दकमुत्तन्तं छट्ठं ।

७७

[७ महासकुलुदायि सुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिज्जाता अभिज्जाता परिब्बाजका मोरनिवापे परिब्बाजकारामे पटिवस्सन्ति, सेय्यथी'दं :— 'अनु-गारो (v.l. अन्नभारो) वरधरो, सकुलुदायि च परिब्बाजको, अज्जे च अभिज्जाता अभिज्जाता परिब्बाजका । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-मा' दाय राजगहं पिण्डाय पाविसि । अथ खो भगवतो एतद' होसि :— 'अतिप्पगो खो ताव राजगहे पिण्डाय चरितुं; यन्नूना' हं येन मोरनिवापो परिब्बाजकारामो येन सकुलुदायि परिब्बाजको, तेनु'पसङ्कमेय्यं' ति' । अथ खो भगवा येन मोरनिवापो परिब्बाजकारामो तेनु'पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन सकुलुदायि परिब्बाजको महत्तिया परिब्बाजकपरिसाय

सद्धिं निसिन्नो होति उन्नादिन्या उच्चासदाय महासदाय अनेकविहितं
तिरच्छानकथं कथेन्तिया, सेय्यथी'दं....पे०....(७६. १) इति वा ।
अइसा खो सकुलुदायि परिब्बाजको भगवन्तं दूरतो'व आगच्छन्तं, दिस्वान
सकं परिसं....पे०....मज्जेय्या'ति' । अथ खो ते परिब्बाजका तुण्ही अहेसुं ।
अथ खो भगवा येन सकुलुदायि परिब्बाजको तेनु'पसङ्गमि । अथ खो सकुलु-
दायि परिब्बाजको भगवन्तं एतद 'वोच :—' एतु खो भन्ते भगवा; सागतं
भन्ते भगवतो, चिर'स्सं खो भन्ते भगवा इमं परियायं अकासि, यदि'दं' इधा'
गमनाय । निसीदतु भन्ते भगवा, इदं आसनं पज्जत्तं'ति' । निसीदि
भगवा पज्जत्ते आसने । सकुलुदायि पि खो परिब्बाजको अज्जतरं नीचं
आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो सकुलुदायि
परिब्बाजकं भगवा एतद 'वोच:—“ काय नु'त्य, उदायि, एतरहि कथाय
सन्निसिन्ना ? । का च पन वो अन्तराकथा विप्पकता'ति ? ” ।

[२] 'तिट्ठते'सा भन्ते कथा याय मयं एतरहि कथाय सन्निसिन्ना; ने'सा
भन्ते कथा भगवतो दुल्लभा भविस्सति पच्छा पि सवनाय । पुरिमानी भन्ते
दिवसानि पुरिमतरानि नानातिथियानं समणब्राम्हणानं कुतूहलसालायं
सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं, अयं अन्तराकथा उदपादि :—' लामा वत
भो अङ्गमगधानं, सुलद्धं वत भो अङ्गमगधानं, यत्थ इमे समणब्राम्हणा सद्धिनो
गणिनो गणाचरिया जाता यसस्सिनो तिथिकरा साधुसम्मता बहुजनस्स राजगहं
वस्सावासं ओसटा (v.l. उपगता) । अयम्पि खो पूरणो कस्सपो सद्धी चे'व
गणी च गणाचरियो च जातो यसस्सी तिथिकरो साधुसम्मतो बहुजनस्स,
सो पि राजगहं वस्सा'वासं ओसटो । अयम्पि खो मक्खलि गोसालो,
सद्धी चे'व....पे०.....; अजितो केसकम्बली, सद्धी चे'व....पे०.....,
पकुधो कचायनो, सद्धी चे'व....पे०.....सज्जयो बेलटिपुत्तो, सद्धी चे'व....
पे०.....निगण्ठो नाटपुत्तो, सद्धी चे'व....पे०.....वस्सावासं ओसटो, अयम्पि

खो समणो गोतमो सङ्घी चे'व गणी च....पे०....बहुजनस्स । सो पि राजगहं वस्सा'वासं ओसथो । को नु खो इमेसं भगवतं समणब्राम्हणानं सङ्घीनं गणीनं गणाचरियानं आतानं यसस्सीनं तिथकरानं साधुसम्मतानं बहुजनस्स, सावकानं सक्तो गुरुकतो मानितो पूजितो ? । कथञ्च पन सावका सकत्वा गुरुकत्वा उपनिस्साय विरहन्ती'ति' ? । तत्रे'कञ्चे एवमा'हंसु :—'अयं खो पूरणो कस्सपो सङ्घी चे'व गणी च गणाचरियो.... पे०... बहुजनस्स । सो च खो सावकानं न सक्तो न गुरुकतो न मानितो न पूजितो; न च पन पूरणं कस्सपं सावका सकत्वा गुरुकत्वा उपनिस्साय विहरन्ति । भूतपुब्बं पूरणो कस्सपो अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेसि । तत्र अञ्जतरो पूरणस्स कस्सपस्स सावको सद्दं अकासि :—' मा भोन्तो पूरणं कस्सपं एतम'थं पुच्छिथ, ने'सो एतं जानाति; मयं एतं जानाम; अम्हे एतम'थं पुच्छथ; मयं एतं भवतं व्याकरिस्सामा'ति' । भूतपुब्बं पूरणो कस्सपो बाहा पग्गय्ह कन्दन्तो न लभति; अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु; मा भोन्तो सद्दं अकथ; ने'ते भवन्ते पुच्छन्ति; अम्हे एते पुच्छन्ति; मयं एतेसं व्याकरिस्सामा'ति' । बहू खो पन पूरणस्स कस्सपस्स सावका वादं आरोपेत्वा अपक्कन्ता, 'न त्वं इमं धम्मविनयं आजानासि । अहं इमं धम्मविनयं आजानामि । किं त्वं इमं धम्मविनयं ? आजानिस्ससि' । मिच्छापटिपन्नो त्वं असि, अहं अस्मि सम्मापटिपन्नो, सहितं मे, असहितं ते । पुरे वचनीयं पच्छा अवच, पच्छा वचनीयं पुरे अवच । अविचिण्णं ते विपरावत्तं । आरोपितो ते बादो; निग्गहीतो'सि; चर बादप्पमोक्खाय; निब्बेठेहि वा सचे पहोसी'ति' । इति पूरणो कस्सपो सावकानं न सक्तो न गुरुकतो न मानितो न पूजितो; न च पन पूरणं कस्सपं सावका सकत्वा, गुरुकत्वा उपनिस्साय विहरन्ति । अक्कुटो च पन पूरणो कस्सपो धम्मकोसेना'ति' । एकञ्चे एवमा'हंसु, 'अयमि खो मक्खलि गोसालो सङ्घी चे'व

....पे०....अक्कुडो च पन मक्खलि गोसालो धम्मक्कोसेना'ति' । एकच्चे एवमा'हंसुः—अयम्पि अजितो केसकम्बली सङ्घी चे'व....पे०....अक्कुडो च पन अजितो केसकम्बली धम्मक्कोसेना'ति । एकच्चे एवमा'हंसुः—' अयम्पि खो पकुधो कच्चायनो सङ्घी चे'व....पे०....अक्कुडो च पन पकुधो कच्चायनो धम्मक्कोसेना'ति । एकच्चे एवमा'हंसुः—' अयम्पि खो सञ्जयो बेलट्टि-पुत्तो सङ्घी चे'व....पे०....अक्कुडो च पन सञ्जयो बेलट्टिपुत्तो धम्मक्कोसेना'ति । एकच्चे एवमा'हंसुः—'अयम्पि खो निगण्ठो नाटपुत्तो सङ्घी चे'व....पे०....अक्कुडो च पन निगण्ठो नाटपुत्तो धम्मक्कोसेना'ति' ।

[३] एकच्चे एवमा 'हंसुः—' अयं खो समणो गोतमो सङ्घी-चे'व गणी च गणाचरियो च जातो यसस्सी तित्थकरो साधुसम्मतो बहु-जनस्स; सो च खो सावकानं सक्कतो गरुक्तो मानितो पूजितो; समणञ्च पन गोतमं सावका सक्कत्वा गरुक्त्वा उपनिस्साय विहरन्ति । भूतपुब्बं समणो गोतमो अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेसि । तत्र अज्जतरो समणस्स गोतमस्स सावको उक्कासि । तमे'नं अज्जतरो सब्रम्हचारी जण्णु-केन घट्टेसि :—' अप्पसदो आयस्मा होतु । मा आयस्मा सदम'कासि । सत्था नो भग्वा धम्मं देसेती'ति' । यस्मिं समये समणो गोतमो अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेति, ने'व तस्मिं समये समणस्स गोतमस्स सावकानं खिपितसदो वा होति उक्कासितसदो वा । तमे'नं जनकायो पच्चासिंसमान-रूपो पच्चुपट्ठितो होति :—' यं नो भग्वा धम्मं भासिस्सति, तं नो सोस्सामा'ति' । सेय्यथा पि नाम पुरिसो चतुम्महापथे खुदं मधुं अनेलकं पीळेय्य, तमे'नं महाजनकायो पच्चासिंसमानरूपो पच्चुपट्ठितो अस्स, एवमे'वं यस्मिं समये समणो गोतमो....पे०....तं नो सोस्सामा'ति' । ये पि समणस्स गोतमस्स सावका सब्रम्हचारीहि सम्पयोजेत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया'वत्तन्ति, ते'पि सत्थु वण्णवादिनो होन्ति । धम्मस्स वण्णवादिनो

होन्ति, सङ्घस्स वण्णवादिनो होन्ति, अत्तगरहिनो येव होन्ति, अनञ्जगर-
हिनो, 'मयं एव'म्हा अलक्खिका, मयं अप्पपुञ्जा, ये मयं एवं स्वाक्खाते धम्म-
विनये पव्वजित्वा ना'सक्खिम्हा यावजीवं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रम्हचरियं चरितुं'
ति' । ते आरामिकभूता वा उपासकभूता वा पञ्चसु सिक्खापदेषु समादाय
वत्तन्ति । इति समणो गोतमो सावकानं सक्कतो गरुक्कतो मानितो पूजितो;
समणञ्च पन गोतमं सावका सक्कत्वा गरुक्कत्वा उपनिस्साय विहरन्ती'ति' ।

[४] “कति पन त्वं, उदायि, मयि धम्मे समनुपस्ससि येहि मम
सावका सक्करोन्ति, गरुक्करोन्ति, मानेन्ति, पूजेन्ति, सक्कत्वा गरुक्कत्वा उप-
निस्साय विहरन्ती'ति ? ” ।

‘पञ्च खो अहं भन्ते भगवति धम्मे समनुपस्सामि, येहि भगवन्तं
सावका सक्करोन्ति गरुक्करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति; सक्कत्वा गरुक्कत्वा
उपनिस्साय विहरन्ति । कतमे पञ्च ? । भगवा हि भन्ते, अप्पाहारो
अप्पाहारताय च वण्णवादी; इमं खो अहं, भन्ते, भगवति पठमं धम्मं
समनुपस्सामि, येन भगवन्तं सावका सक्करोन्ति गरुक्करोन्ति मानेन्ति
पूजेन्ति, सक्कत्वा गरुक्कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति ।

‘पुन च परं भन्ते भगवा सन्तुट्ठो इतरीतरेन चीवरेन इतरीतर-
चीवरसन्तुट्ठिया च वण्णवादी; यम्पि भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो, इतरीतरेन
चीवरेन इतरीतरचीवरसन्तुट्ठिया च वण्णवादी, इमं खो अहं भन्ते भगवति
दुतियं धम्मं समनुपस्सामि, येन भगवन्तं सावका सक्करोन्ति गरुक्करोन्ति
मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरुक्कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति ।

‘पुन च परं भन्ते भगवा सन्तुट्ठो इतरीतरेन पिण्डपातेन....पे०....
वण्णवादी । इमं खो अहं, भन्ते, भगवति ततियं धम्मं....
पे०....विहरन्ति । पुन च परं भन्ते भगवा सन्तुट्ठो इतरीतरेन सेना-

सनेन....पे०....वण्णवादी । इमं खो अहं, भन्ते, भगवति चतुर्थं धम्मं....पे०....विहरन्ति । पुन च परं भन्ते, भगवा पविचित्तो पवि-
वेकस्स च वण्णवादी । इमं खो अहं भन्ते भगवति पञ्चमं धम्मं....पे०....
विहरन्ति । इमे खो अहं भन्ते, भगवति पञ्चधम्मे समनुपस्सामि, येहि
भगवन्तं सावका सक्करोन्ति गरुक्करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरुक्त्वा
उपनिस्साय विहरन्ती'ति' ।

[५] 'अप्पाहारो समणो गोतमो अप्पाहारताय च वण्णवादी'ति
इति चे मं, उदायि, सावका सक्करेय्युं गरुक्करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा
गरुक्त्वा उपनिस्साय विहरेय्युं, सन्ति खो पन मे उदायि, सावका कोस-
काहारा'पि' अड्डकोसकाहारा पि, बेलुवाहारा पि, अड्डबेलुवाहारा पि ।
अहं खो पन उदायि, अप्पे'कदा इमिना पत्तेन समतित्तिकम्पि भुञ्जामि
भिय्यो'पि भुञ्जामि । 'अप्पाहारो समणो गोतमो....पे०.... विहरेय्युं,
ये ते उदायि, मम सावका....पे०....उपनिस्साय विहरेय्युं ।

[६] "सन्तुट्ठो समणो गोतमो इत्तरीतरेन चीवरेन इत्तरीतरची-
वरसन्तुट्ठिया च वण्णवादी'ति, इति चे मं उदायि, सावका सक्करेय्युं
....पे०....विहरेय्युं, सन्ति खो पन मे उदायि सावका पंसुकूलिका,
लूखचीवरधरा । ते सुसाना वा सङ्कारकूटा वा पापणिका वा नन्तकानि
उच्चिन्त्वा सङ्घाटिं करित्वा धारेन्ति । अहं खो पन उदायि अप्पे'कदा
गहपतानि चीवरानि धारेमि दब्बहानि यत्थ लूखानि, अलाबुलोमसानि ।
सन्तुट्ठो समणो गोतमो इत्तरीतरेन चीवरेन....पे०....विहरेय्युं, ये ते
उदायि मम सावका पंसुकूलिका....पे०....धारेन्ति, न मं ते इमिना
धम्मेन सक्करेय्युं....पे०....उपनिस्साय विहरेय्युं ।

[७] "सन्तुट्ठो समणो गोतमो इत्तरीतरेन पिण्डपातेन....पे०....
उपनिस्साय विहरेय्युं, सन्ति खो पन मे उदायि, सावका पिण्डपातिका

सपदानचारिनो उच्छेपके वते रता; ते अन्तरघरं पविट्ठा समाना आस-
नेन पि निमन्तियमाना न सादियन्ति । अहं खो पन, उदायि, अप्पे'कदा
निमन्तने पि भुञ्जामि सालीनं ओदनं विचित्ताकाळकं अनेकसूपं अनेक-
व्यञ्जनं । सन्तुट्ठो समणो गोतमो इतरीतरेन पिण्डपातेन....पे०.....उपनि-
स्साय विहरेय्युं, ये ते उदायि मम सावका....पे०.....सादियन्ति, न मं ते
इमिना धम्मेन सक्करेय्युं....पे०.....उपनिस्साय विहरेय्युं ।

[८] “सन्तुट्ठो समणो गोतमो इतरीतरेन सेनासनेन, इतरीतरसेना-
सनसन्तुट्ठिया च वण्णवादी'ति'....पे०.....उपनिस्साय विहरेय्युं; सन्ति खो
पन मे, उदायि, सावका रुक्खमूलिका अब्भोकासिका; ते अट्टमासे
छन्नं न उपेन्ति । अहं खो पन, उदायि, अप्पे'कदा कूटागारेसु पि विह-
रामि उल्लित्तावलित्तेसु निवातेसु फुरिंसितगळेसु पिहितवातपानेसु । सन्तुट्ठो
समणो गोतमो इतरीतरेन सेनासनेन....पे०.....उपनिस्साय विहरेय्युं, ये ते
उदायि मम सावका....पे०.....न उपेन्ति, न मं ते इमिना धम्मेन सक्करेय्युं
....पे०.....उपनिस्साय विहरेय्युं ।

[९] “पविवित्तो समणो गोतमो पविवेकस्स च वण्णवादी'ति'
इति चे मं उदायि, सावका सक्करेय्युं....पे०.....उपनिस्साय विहरेय्युं ।
सन्ति खो पन मे उदायि, सावका आरञ्जका पन्तसेनासना आरञ्जवन-
पत्थानि पन्तानि सेनासनानि अञ्जोगाहेत्वा विहरन्ति । ते अन्वडुमासं सङ्घ-
मञ्जे ओसरन्ति पातिमोक्खुद्देसाय । अहं खो पन उदायि अप्पे'कदा
आकिण्णो विहरामि भिक्खूहि भिक्खूणीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जो
राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि । ‘पविवित्तो समणो गोतमो
पविवेकस्स च वण्णवादी'ति, इति चे मं, उदायि, सावका सक्करेय्युं....पे०
....उपनिस्साय विहरेय्युं; ये ते, उदायि, मम सावका आरञ्जका पन्तसेना-

सना....पे०....पातिमोवखुदेसाय, न मं ते इमिना धम्मेन सक्करोय्युं,
....पे०....उपनिस्साय विहरेय्युं ।

इति खो उदायि न ममं सावका इमेहि पञ्चहि धम्मेहि सक्करोन्ति....
पे०....विहरन्ति' ।

[१०] “अत्थि खो उदायि, अञ्जे च पञ्चधम्मा, येहि मम सावका
सक्करोन्ति, गरुक्करोन्ति, मानेन्ति, पूजेन्ति, सक्त्वा गरुक्त्वा उपनिस्साय
विहरन्ति । कतमे पञ्च ? । इध उदायि मम सावका अधिसीले सम्भा-
वेन्ति :- ‘सीलवा समणो गोतमो परमेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो’ति’ ।
यं पन उदायि मम सावका अधिसीले सम्भावेन्ति :- ‘सीलवा समणो गोतमो
परमेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो’ति’, अयं खो उदायि पठमो धम्मो येन
मम सावका सक्करोन्ति....पे०....उपनिस्साय विहरन्ति ।

[११] “पुन च परं उदायि, मम सावका अभिक्कन्ते जाणद-
स्सने सम्भावेन्ति ‘जानं येवा’ह समणो गोतमो जानामी’ति; पस्सं येवा’
ह समणो गोतमो पस्सामी’ति’ । ‘अभिञ्जाय समणो गोतमो धम्मं देसेति,
नो अनभिञ्जाय; सनिदानं समणो गोतमो धम्मं देसेति, नो अनिदानं;
सप्पाटिहारियं समणो गोतमो धम्मं देसेति, नो अप्पाटिहारियं’ति’ । यं
पन उदायि मम सावका अभिक्कन्ते जाणदस्सने सम्भावेन्ति ‘जानं येवा’ह
....पे०....नो अप्पाटिहारियं ति अयं खो, उदायि, दुतियो धम्मो
येन मम सावका सक्करोन्ति,....पे०....उपनिस्साय विहरन्ति ।

[१२] “पुन च परं उदायि, मम सावका अधिपञ्जाय सम्भा-
वेन्ति :— ‘पञ्जवा समणो गोतमो, परमेन पञ्जाक्खन्धेन समन्नागतो; तं
वत अनागतं वा वादपथं न दक्खति उप्पन्नं वा परप्पवादं न सहधम्मेन
सुनिग्गहीतं निग्गहिस्सती’ति, ने’तं ठानं विज्जति । तं किं मज्जसि उदायि,

अपि नु मे सावका एवं जानन्ता एवं पस्सन्ता अन्तरन्तराकथं ओपातेय्युं'ति ? ।
 'नो हे'तं भन्ते । 'न खो पना'हं, उदायि सावकेसु अनुसासनिं पच्चासि-
 सामि, अज्जदत्थु ममं येव सावका अनुसासनिं पच्चासिंसन्ति । यं पन उदायि,
 मम सावका अधिपज्जाय सम्भावेन्ति: 'पज्जवा समणो गोतमो....पे०....
 ने'तं ठानं विज्जति । अयं खो उदायि तत्तियो धम्मो येन मम सावका
 सक्करोन्ति....पे०....उपनिस्साय विहरन्ति ।

[१३] “पुन च परं उदायि, मम सावका येन दुक्खेन दुक्खो' तिण्णा
 दुक्खपरेता, ते मं उपसङ्गमित्वा दुक्खं अरियसच्चं पुच्छन्ति; तेसा'हं
 दुक्खं अरियसच्चं पुट्ठो व्याकरोमि; तेसा'हं चित्तं आराधेमि पज्हस्स
 वेय्याकरणेन । ते मं दुक्खसमुदयं अरियसच्चं....पे०....दुक्खनिरोधं
 अरियसच्चं....पे०....वेय्याकरणेन । ते मं दुक्खनिरोधगामिनिपटिपदं
 अरियसच्चं पुच्छन्ति; तेसा'हं दुक्खनिरोधगामिनिपटिपदं अरियसच्चं पुट्ठो
 व्याकरोमि; तेसा'हं चित्तं आराधेमि पज्हस्स वेय्याकरणेन । यं पन उदायि
 मम सावका येन दुक्खेन दुक्खो' तिण्णा दुक्खपरेता ते मं उपसङ्गमित्वा
 दुक्खं अरियसच्चं पुच्छन्ति; तेसा'हं दुक्खं अरियसच्चं पुट्ठो व्याकरोमि;
 तेसा'हं चित्तं आराधेमि पज्हस्स वेय्याकरणेन । ते मं दुक्खसमुदयं,
पे०....दुक्खनिरोधं,पे०....दुक्खनिरोधगामिनिपटिपदं अरियसच्चं
 पुच्छन्ति....पे०....वेय्याकरणेन । अयं खो उदायि, चतुत्थो धम्मो
 येन मम सावका सक्करोन्ति गक्करोन्ति मानेन्ति पूजन्ति, सक्कवा गक्कत्वा
 उपनिस्साय विहरन्ति ।

[१४] (अ) “पुन च परं उदायि, अक्खत्ता मया सावकानं पटिपदा
 यथापटिपत्ता मे सावका चत्तारो सत्तिपट्टाने भावेन्ति । इध उदायि,
 भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति, आतापी सम्पजानो सत्तिमा,

विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेदानासु वेदनानुपस्सी....पे०.....चित्ते चित्तानुपस्सी....पे०.....धम्मसेसु धम्मानुपस्सी विहरति, आतापी सम्म-
जानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं । तत्र च पन मे सावका
बहू अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(ब) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-
पटिपन्ना मे सावका चत्तारो सम्मप्पधाने भावेन्ति । इध उदायि, भिक्खु
अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति
वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; उप्पन्नानं पापकानं
अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
चित्तं पग्गण्हाति पदहति; अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं
जनेति....पे०.....पदहति । उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया अस-
म्भोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति
विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । तत्र च पन मे सावका बहू
अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(क) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-
पटिपन्ना मे सावका चत्तारो इद्धिपादे भावेन्ति । इध उदायि, भिक्खु
छन्दसमाधिपधानसङ्गारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति । विरिय-
समाधि०....पे०.....चित्तसमाधि०, वीमंसासमाधिपधानसङ्गारसम-
न्नागतं इद्धिपादं भावेति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावोसान-
पारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(ख) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा
यथापटिपन्ना मे सावका पञ्चिन्द्रियानि भावेन्ति । इध उदायि
भिक्खु सद्धिन्द्रियं भावेति उपसमगामि सम्बोधगामि, विरियिन्द्रियं

भावेति....पे०....सतिन्द्रियं भावेति....पे०....समाधिन्द्रियं भावेति....
पे०....पठिञ्जन्द्रियं भावेति उपसमगामिं सम्बोधगामिं । तत्र च पन मे
सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(ग) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-
पटिपन्ना मे सावका पञ्चवलानि भावेन्ति । उध उदायि भिक्खु सद्भावलं
भावेति उपसमगामिं सम्बोधगामिं, विरियवलं भावेति....पे०....सतिवलं
....पे०....समाधिवलं....पे०....पञ्जावलं....पे०....सम्बोधगामिं । तत्र
च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(घ) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-
पटिपन्ना मे सावका सत्त बोज्झङ्गे भावेन्ति । इध उदायि भिक्खु सति-
सम्बोज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्ग-
परिणामिं, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं भावेति....पे०....विरियसम्बोज्झङ्गं
भावेति....पे०....पीतिसम्बोज्झङ्गं भावेति....पे०....पस्सद्विसम्बोज्झङ्गं
भावेति....पे०....समाधिसम्बोज्झङ्गं भावेति....पे०....उपेक्खासम्बोज्झङ्गं
भावेति, विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्गपरिणामिं ।
तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(ङ) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-
पटिपन्ना मे सावका अरियं अट्टङ्गिकं मग्गं भावेन्ति । इध उदायि,
भिक्खु सम्मादिट्ठिं भावेति, सम्मासङ्कुप्पं भावेति, सम्मावाचं भावेति,
सम्माकम्मन्तं भावेति, सम्माआजीवं भावेति, सम्मावायामं भावेति,
सम्मासत्तिं भावेति, सम्मासमार्धिं भावेति । तत्र च पन मे सावका बहू
अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(च) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-
पटिपन्ना मे सावका अट्ठ विमोक्खे भावेन्ति । ‘रूपी रूपानि पस्सति;’

अयं पठमो विमोक्खो । ‘अज्झत्तं अरूपसज्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति;’ अयं दुतियो विमोक्खो । ‘सुमं ते’व अधिमुत्तो होति;’ अयं ततियो विमोक्खो । सब्बसो रूपसज्जानं समतिक्रमा पटिघसज्जानं अत्थङ्गमा, नानत्तसज्जानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति; अयं चतुत्थो विमोक्खो । सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्रम्म, ‘अनन्तं विज्जाणं’ति विज्जाण-ञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति; अयं पञ्चमो विमोक्खो । सब्बसो विज्जाण-ञ्चायतनं समतिक्रम्म ‘नत्थि किञ्ची’ति आकिञ्चज्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति; अयं छट्ठो विमोक्खो । सब्बसो आकिञ्चज्जायतनं समति-क्रम्म ने’वसज्जानासज्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति; अयं सत्तमो विमोक्खो । सब्बसो ने’वसज्जानासज्जायतनं समतिक्रम्म सज्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति; अयं अट्ठमो विमोक्खो । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(छ) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-पटिपन्ना मे सावका अट्ठ अभिभायतनानि भावेन्ति । अज्झत्तं रूपसज्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिमुज्ज, ‘जानामि पस्सामी’ति’ एवं सज्जी होति; इदं पठमं अभिभायतनं । अज्झत्तं रूपसज्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिमुय्य, ‘जानामि पस्सामी’ति’ एवं सज्जी होति; इदं दुतियं अभि-भायतनं । अज्झत्तं अरूपसज्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि तानि अभिमुज्ज, ‘जानामि पस्सामी’ति’ एवं सज्जी होति; इदं ततियं अभिभायतनं । अज्झत्तं अरूपसज्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिमुय्य, ‘जानामि पस्सामी’ति’ एवं सज्जी होति, इदं चतुत्थं अभिभायतनं । अज्झत्तं अरू-

पसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति, नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्स-
नानि नीलनिभासानि । सेय्यथा'पि नाम उम्मापुण्णं नीलं नीलवण्णं नीलनि-
दस्सनं नीलनिभासं; सेय्यथा'पि वा पन तं वत्थं **बाराणसेय्यकं** उभतोभाग-
विमट्ठं (v.l. विमट्ठं) नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नीलनिभासं, एवमे'वं अज्झत्तं
अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्स-
नानि नीलनिभासानि, तानि अभिमुय्य, 'जानामि पस्सामी'ति' एवं सञ्जी
होति; इदं **पञ्चमं अभिभायतनं** । अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि
पस्सति पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । सेय्यथा'पि
नाम **कण्णिकारपुण्णं** पीतं पीतनिदस्सनं पीतनिभासं, सेय्यथा'पि वा पन तं
वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं पीत-
निभासं, एवमे'वं अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति पीतानि
पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि, तानि अभिमुय्य, 'जानामि
पस्सामी'ति' एवं सञ्जी होति; इदं **छट्ठं अभिभायतनं** । अज्झत्तं अरूप-
सञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहि-
तकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि । सेय्यथा'पि नाम **बन्धुजीवकपुण्णं**
लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं लोहितकनिभासं, सेय्यथा'पि
वा पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं लोहितकं लोहितकवण्णं लोहित-
कनिदस्सनं, लोहितकनिभासं, एवमे'वं अज्झत्तं....पे०....एवं सञ्जी होति;
इदं **सत्तमं अभिभायतनं** । अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि
पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि ।
सेय्यथा पि नाम **ओसधितारका** ओदाता ओदातवण्णा....पे०....
ओदातनिभासा । सेय्यथापि वा पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभाग-
विमट्ठं ओदातं....पे०....इदं **अष्टमं अभिभायतनं** । तत्र च पन मे सावका
बहु अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(ज) ' पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-
पटिपन्ना मे सावका दस कसिणायतनानि भावेन्ति । पठवीकसिणं एको
सञ्जानाति, उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं, आपोकसिणं एको सञ्जानाति
....पे०....तेजोकसिणं एको सञ्जानाति....पे०....वायोकसिणं एको सञ्जा-
नाति....पे०....नीलकसिणं एको सञ्जानाति....पे०....पीतकसिणं एको
सञ्जानाति....पे०....लोहितकसिणं एको सञ्जानाति....पे०....ओदात-
कसिणं एको सञ्जानाति....पे०....आकासकसिणं एको सञ्जानाति....
पे०....विज्जाणकसिणं एको सञ्जानाति, उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं ।
तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(झ) ' पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-
पटिपन्ना मे सावका चत्तारो ज्ञाने भावेन्ति । इध उदायि, भिक्खु विविच्चेव
कामेहि....पे०....पठमज्ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इमं एव कायं विवे-
कजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति, परिसन्देति, परिपूरेति, परिप्परति, ना'स्स
किञ्चि सञ्जावतो कायस्स विवेकजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति । सेय्यथा'पि
उदायि, दक्खो नहापको वा नहापक'न्तेवासी वा कंसथाले नहानियचुण्णानि
आकिरित्वा उदकेन परिप्फोसकं परिप्फोसकं सन्देय्य, सा'स्स नहानियपिण्डी
स्नेहानुगता स्नेहपरेता, सन्तरवाहिरा फुट्टा स्नेहेन न च पग्घरिनी; एवमे'व
खो-उदायि, भिक्खु इमं एव कायं विवेकजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति परिसन्देति
परिपूरेति परिप्परति; ना'स्स किञ्चि सञ्जावतो कायस्स विवेकजेन पीतिसुखेन
अप्फुटं होति । पुन च परं उदायि, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०
....दुतियज्ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; सो इमं एव कायं समाधिजेन पीति-
सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्परति; ना'स्स किञ्चि सञ्जा-
वतो कायस्स समाधिजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति । सेय्यथा'पि उदायि,
उदकरहदो उब्भिदो'दको, तस्स ने'व'स्स पुरत्थिमाय दिसाय उदकस्स आय-

मुखं, न पच्छिमाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न उत्तराय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न दक्खिणाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, देवो च न कालेन काळं सम्माधारं अनुप्पवेच्छेय्य; अथ खो तम्हा च उदकरहदा सीता वारि-धारा उब्भिज्जित्वा तमेव उदकरहदं सीतेन वारिना अभिसन्देय्य परिसन्देय्य परिपूरेय्य परिप्परेय्य, ना'स्स किञ्चि सञ्जावतो उदकरहदस्स सीतेन वारिना अप्फुटं अस्स; एवमे'व खो उदायि, भिक्खु इममे'व कायं समाधिजेन पीति-सुखेन....पे०.....अप्फुटं होति । पुन च परं उदायि भिक्खु पीतिया च विरागा....पे०.....ततियज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इमं एव कायं निप्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति....पे०.....अप्फुटं होति । सेय्यथा'पि उदायि, उप्पलिनियं वा पटुमिनियं वा पुण्डरीकिनियं वा अप्पे'कञ्चानि उप्पलानि वा पटुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जातानि उदके संवट्ठानि उदका'नुग-तानि अन्तोनिमुग्गपोसीनि, तानि याव च'ग्गा याव च मूला सीतेन वारिना अभिसन्नानि परिसन्नानि परिपूरानि परिप्फुटानि, ना'स्स किञ्चि सञ्जावतं उप-लानं वा पटुमानं वा पुण्डरीकानं वा सीतेन वारिना अप्फुटं अस्स; एवमे'व खो उदायि भिक्खु इमं एव कायं निप्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति....पे०.....अप्फुटं होति । पुन च परं उदायि भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहानापे०.....चतुत्थज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इमं एव कायं परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन फरित्वा निसिन्नो होति, ना'स्स किञ्चि सञ्जावतो कायस्स परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन अप्फुटं होति । सेय्यथा'पि उदायि, पुरिसो ओदातेन कथेन ससीसं पारुपित्वा निसिन्नो अस्स, ना'स्स किञ्चि सञ्जावतो कायस्स ओदातेन कथेन अप्फुटं अस्स; एवमे'व खो उदायि, भिक्खु इमं एव कायं परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन फरित्वा निसिन्नो होति, ना'स्स किञ्चि सञ्जावतो कायस्स परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन अप्फुटं होति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(अ) ' पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-
पटिपत्ता मे सावका एवं पजानन्ति:— अयं खो मे कायो रूपी चातुम्महा-
भूतिको मातापेत्तिकसम्भवो ओदनकुम्मासू'पचयो अनिच्चु'च्छादनपरिमहन-
भेदनविद्वंसनधम्मो, इदञ्च पन मे विज्जाणं एत्थ सितं एत्थ पटि-
बद्धं । सेय्यथा'पि उदायि, मणि वेळुरियो सुभो जातिमा अट्ठसो सुपरिकम्म-
कतो अच्छो विप्पसन्नो सब्बाकारसम्पन्नो तत्र'स्स सुत्तं आवुत्तं नीलं वा
पीतं वा लोहितं वा ओदातं वा पण्डुसुत्तं वा; तं एनं चक्खुमा पुरिसो हत्थे
करिन्वा पच्चवेक्खेय्य :—' अयं खो मणि वेळुरियो....पे०....सब्बाकारसम्पन्नो,
तत्रि'दं सुत्तं आवुत्तं....पे०....पण्डुसुत्तं वा'ति । एवमे'व खो उदायि-
अक्खाता....पे०....पटिबद्धं'ति' । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावो-
सानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(त) 'पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथा-
पटिपत्ता मे सावका इम्महा काया अज्जं कायं अभिनिम्मिनन्ति, रूपि
मनोमयं सब्बङ्गपच्चङ्गिं अहीनिन्द्रियं । सेय्यथा पि उदायि, पुरिसो मुज्झम्हा
इसीकं पब्बाहेय्य; तस्स एवञ्च अस्स :—' अयं मुज्झो अयं इसीका; अज्जो
मुज्झो अज्जा इसीका; मुज्झम्हा त्वे'व इसीका पब्बाळ्हा'ति' । सेय्यथा वा पन
उदायि, पुरिसो असिं कोसिया पब्बाहेय्य, तस्स एवं अस्स :—' अयं असि
अयं कोसि; अज्जो असि अज्जो कोसि; कोसिया त्वे'व असि पब्बाळ्हा'ति' ।
सेय्यथा पि पन उदायि, पुरिसो अहिं करण्डा उद्धरेय्य, तस्स एवं अस्स :—'अयं
अहि अयं करण्डो; अज्जो अहि अज्जो करण्डो; करण्डा त्वे'व अहि
उब्भतो'ति' । एवमे'व खो उदायि अक्खाता मया सावकानं पटिपदा....पे०
....अहीनिन्द्रियं । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता
विहरन्ति ।

(थ) ' पुन च परं उदायि अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथा-
 पटिपन्ना मे सावका **अनेकविहितं इद्विविधं** पच्चनुमोन्ति :—' एको पि
 हुत्वा बहुधा होन्ति, बहुधा पि हुत्वा एको होन्ति, आविभावं तिरोभावं तिरो-
 कुण्डं तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमाना गच्छन्ति, सेय्यथा पि आकासे;
 पठविया पि उन्मुज्जनिमुज्जं करोन्ति, सेय्यथा'पि उदके; उदके पि अभिज्ज-
 माने गच्छन्ति, सेय्यथा पि पठवियं; आकासे पि पल्लङ्केन कमन्ति, सेय्यथा' पि
 पक्खी सकुगो; इमे पि चन्दिमसुरिये एवं महिद्विके एवं महानुभावे पाणिना
 परिमसन्ति परिमज्जन्ति, याव ब्रम्हलोका'पि कायेन वसं वत्तेन्ति' । सेय्यथा'पि,
 उदाये दक्खो कुम्भकारो वा कुम्भकार'न्तेवासी वा सुपरिकम्मकताय मत्ति-
 काय यं यदे'व भाजनविकर्त्ति आकङ्खेय्य, तं तदे'व करेय्य अभिनिष्पादेय्य ।
 सेय्यथा वा पन उदायि, दक्खो दन्तकारो वा दन्तकार'न्तेवासी वा सुपरिक-
 म्मकर्त्तस्मिं दन्तस्मिं यं यदे'व दन्तविकर्त्ति आकङ्खेय्य, तं तदे'व करेय्य अभि-
 निष्पादेय्य । सेय्यथा वा पन उदायि, दक्खो सुवण्णकारो वा सुवण्णकार'न्ते-
 वासी वा सुपरिकम्मकर्त्तस्मिं सुवण्णस्मिं यं यदे'व सुवण्णविकर्त्ति आकङ्खेय्य
 तं तदे'व करेय्य अभिनिष्पादेय्य । एवमे'व खो उदायि, अक्खाता मया.....
 पे०....महानुभावे पाणिना परिमसन्ति परिमज्जन्ति, याव ब्रम्हलोका पि
 कायेन वसं वत्तेन्ति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता
 विहरन्ति ।

(द) ' पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-
 पटिपन्ना मे सावका **दिब्बाय सोतधातुया** विसुद्धाय अतिकन्तमानु-
 सिकाय उभो सद्दे सुणन्ति, दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च ।
 सेय्यथा पि उदायि, बलवा सङ्खधमो अप्पकासिरेने'व चतुदिसा विज्जापेय्य
 एवमे'व खो उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा.....पे०....सन्तिके
 च । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(ध) ' पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-
पटिपन्ना मे सावका परस्सत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानन्ति:—
—'सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं'ति पजानन्ति; वीतरागं वा चित्तं, वीतरागं
चित्तं'ति पजानन्ति; सदोसं वा चित्तं, सदोसं चित्तं'ति पजानन्ति; वीत-
दोसं वा चित्तं, वीतदोसं चित्तं'ति पजानन्ति; समोहं वा चित्तं, समोहं चित्तं'ति
पजानन्ति; वीतमोहं वा चित्तं, वीतमोहं चित्तं'ति पजानन्ति; सङ्खित्तं वा
चित्तं, सङ्खित्तं चित्तं'ति पजानन्ति; विक्खित्तं वा चित्तं, विक्खित्तं चित्तं'ति
पजानन्ति; महग्गतं वा चित्तं, महग्गतं चित्तं'ति पजानन्ति; अमहग्गतं
वा चित्तं, अमहग्गतं चित्तं'ति पजानन्ति; सउत्तरं वा चित्तं, सउत्तरं चित्तं'
ति पजानन्ति; अनुत्तरं वा चित्तं, अनुत्तरं चित्तं'ति पजानन्ति; समाहितं
वा चित्तं; समाहितं चित्तं'ति पजानन्ति; असमाहितं वा चित्तं, अस-
माहितं चित्तं'ति पजानन्ति; विमुत्तं वा चित्तं, विमुत्तं चित्तं'ति पजानन्ति;
अविमुत्तं वा चित्तं, अविमुत्तं चित्तं'ति पजानन्ति । सेय्यथा'पि उदायि इत्थी
वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनजातिको आदासे वा परिसुद्धे परियादाते
अच्छे वा उदकपत्ते सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो सकणिकं वा सक-
णिकं'ति जानेय्य, अकणिकं वा अकाणिकं'ति जानेय्य, एवमे'व खो
उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा....पे०....अविमुत्तं चित्तं'ति
पजानन्ति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता
विहरन्ति ।

(न) ' पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा,
पटिपन्ना मे सावका अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरन्ति, सेय्यथी'दं,
' एकस्मि जाति....पे०....(५१.१९) अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनु-
स्सरन्ति । सेय्यथा'पि, उदायि, पुरिसो सकम्हा गामा अज्जं गामं गच्छेय्य,
तम्हा पि गामा अज्जं गामं गच्छेय्य, सो तम्हा गामा सकं येव

गामं पच्चागच्छेय्य; तस्स एवं अस्सः—‘अहं खो सकम्हा गामा अमुं गामं आगज्झि; तत्र एवं अट्ठासि एवं निसीदि एवं अभासि एवं तुण्ही अहोसि; तम्हा पि गामा अमुं गामं आगज्झि, तत्रापि एवं अट्ठासिपे०.....तुण्ही अहोसि, सो’म्हि तम्हा गामा सकं येव गामं पच्चागतो’ति’। एवमे’व खो उदायि, अक्खाता मया सावकानं....पे०.....अनुस्सरन्ति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(प) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-पटिपन्ना मे सावका दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सन्ति....पे०.....(५१.२०) ते कायस्स भेदा परस्मरणा सुगतं समं लोकं उपपन्ना’ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन....पे०.....सत्ते पजानन्ति । सेय्यथा’पि अस्स उदायि द्वे अगारा सद्दारा, तत्थ चक्खुमा पुरिस्सो मज्झे ठितो पस्सेय्य मनुस्से गेहे पविसन्ते पि निक्खमन्ते पि अनुसञ्चरन्ते पि अनुविचरन्ते पि, एवमे’व खो उदायि अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथा-पटिपन्ना मे सावका दिब्बेन चक्खुना....पे०.....सत्ते पजानन्ति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

(फ) ‘पुन च परं उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा यथा-पटिपन्ना मे सावका आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पज्जाविमुत्ति दिट्ठे’व धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । सेय्यथा’पि उदायि, पच्चतसद्धेपे उदकरहदो अच्छो विप्पसन्नो अनाविलो, तत्थ चक्खुमा पुरिस्सो तीरे ठितो पस्सेय्य सिण्णिसम्बुकम्पि, सक्खरकठलम्पि, मच्छुगुम्भम्पि चरन्तम्पि तिट्ठन्तम्पि; तस्स एवं अस्सः—‘अयं खो उदकरहदो अच्छो विप्पसन्नो अनाविलो तत्रि’मे सिण्णिसम्बुका पि....पे०.....चरन्ति पि तिट्ठन्ति पी’ति’ । एवमे’व खो उदायि अक्खाता....पे०.....उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।”

“अयं खो उदायि पञ्चमो धम्मो, येन मम सावका सक्करोन्ति गरुक्करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति सक्त्वा गरुक्त्वा उपनिस्साय विहरन्ति ।

इमे खो उदायि पञ्च धम्मा येहि मम सावका सक्करोन्ति....पे०.... विहरन्ति” ।

[१५] इदम'वोच भगवा । अत्तमनो सकुलुदायि परिब्बाजको भगवतो भासितं अभिनन्दी'ति' ।

महासकुलुदायिसुत्तन्तं सत्तमं ॥

७८

[८ समणमण्डिकासुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन उग्गाहमानो परिब्बाजको समणमण्डिकापुत्तो समयप्पवादके तिन्दुकाचीरे एकसालके मल्लिकाय आरामे पटिवसति महत्तिया परिब्बाजकपरिसाय सद्धिं तिमत्तेहि (v. 1. पञ्चमत्तेहि) परिब्बाजकसत्तेहि । अथ खो पञ्चकङ्को थपति सावत्थिया निक्खमि दिवादिवस्स भगवन्तं दस्सनाय । अथ खो पञ्चकङ्गस्स थपतिस्स एतद'होसि :—‘अकालो खो ताव भगवन्तं दस्सनाय, पटि-सल्लीनो भगवा, मनोभावनियानम्पि भिक्खून् असमयो दस्सनाय, पटिसल्लीना मनोभावनिया भिक्खू । यन्नूना'हं येन समयप्पवादको तिन्दुकाचीरो एक-सालको मल्लिकाय आरामो येन उग्गाहमानो परिब्बाजको समणमण्डिका-पुत्तो तेन उपसङ्कमेय्यं'ति' । अथ खो पञ्चकङ्को थपति येन समयप्पवादको तिन्दुकाचीरो एकसालको मल्लिकाय आरामो तेनु'पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन उग्गाहमानो परिब्बाजको समणमण्डिकापुत्तो महत्तिया परिब्बाजक-परिसाय सद्धिं निसिन्नो होति, उच्चादिनया उच्चासद्दाय महासद्दाय....पे०....

(७७.१) इतिभवाभवकथं इति वा । अइसा खो उग्गाहमानो परिब्राजको समणमण्डिकापुत्तो, पञ्चकङ्गं थपतिं दूरतो'व आगच्छन्तं, दिस्वान सकं परिसं सण्ठापेसिः—‘अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु; मा भोन्तो सइं अकथ; अयं समणस्स गोतमस्स सावको आगच्छति पञ्चकङ्गो थपति । यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका गिही ओदातवसना सावत्थियं पटिवसन्ति, अयं तेसं अञ्जतरो पञ्चकङ्गो थपति । अप्पसइकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसइविनीता अप्पसइस्स वण्णवादिनो, अप्पेव नाम अप्पसइं परिसं विदित्वा उपसङ्कमितब्बं मज्जेय्या'ति' । अथ खो ते परिब्राजका तुण्ही अहेसुं । अथ खो पञ्चकङ्गो थपति येन उग्गाहमानो परिब्राजको समणमण्डिकापुत्तो, तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा उग्गाहमानेन परिब्राजकेन समणमण्डिकापुत्तेन सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो पञ्चकङ्गं थपतिं उग्गाहमानो परिब्राजको समणमण्डिकापुत्तो एतद'वोचः—‘चतूहि खो अहं, थपति, धम्मेहि समन्नागतं पुरिसपुग्गलं पज्जापेमि सम्पन्नकुसलं परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समणं अयोज्झं । कतमेहि चतूहि ? । इध थपति, न कायेन पापकं कम्मं करोति, न पापिकं वाचं भासति, न पापकं सङ्कप्यं सङ्कप्पेति, न पापकं आजीवं आजीवति । इमेहि खो अहं, थपति, चतूहि धम्मेहि समन्नागतं पुरिसपुग्गलं....पे०..... समणं अयोज्झं 'ति' ।

[२] अथ खो पञ्चकङ्गो थपति उग्गाहमानस्स परिब्राजकस्स समणमण्डिकापुत्तस्स भासितं ने'व अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि, अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठाया'सना पक्कामिः—‘भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी'ति' । अथ खो पञ्चकङ्गो थपति येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

एकमन्तं निसिन्नो खो पञ्चकङ्को थपति, यावत्को अहोसि उग्गाहमानेन परिब्बाजकेन समणमण्डिकापुत्तेन सद्धिं कथासल्लपो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसि । एवं वुत्ते, भगवा पञ्चकङ्कं थपति एतद्'वोच :—“ एवं सन्ते खो थपति, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको सम्पन्नकुसलो भविस्सति परमकुसलो उत्तमपत्तिपत्तो समणो अयोज्झो, यथा उग्गाहमानस्स परिब्बाजकस्स समणमण्डिकापुत्तस्स वचनं । दहरस्स हि थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स कायो'ति पि न होति; कुतो पन कायेन पापकं कम्मं करिस्सति, अज्जत्र फन्दितमत्ता ? । दहरस्स हि थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स वाचा'ति पि न होति; कुतो पन पापिकं वाचं भास्सिस्सति, अज्जत्र रोदितमत्ता ? । दहरस्स हि थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स सङ्कप्पो'ति पि न होति; कुतो पन पापकं सङ्कप्पं सङ्कप्पिस्सति, अज्जत्र विकुज्जितमत्ता ? । दहरस्स हि थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स आजीवो'ति पि न होति; कुतो पन पापकं आजीवं आजीविस्सति, अज्जत्र मातुत्थज्जा ? । एवं सन्ते खो थपति, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको सम्पन्नकुसलो भविस्सति परमकुसलो उत्तमपत्तिपत्तो समणो अयोज्झो, यथा उग्गाहमानस्स परिब्बाजकस्स समणमण्डिकापुत्तस्स वचनं ।

[३] “चतूहि खो अहं, थपति, धम्ममेहि समन्नागतं पुरिसपुग्गलं पज्जापेमि न चे'व सम्पन्नकुसलं न परमकुसलं न उत्तमपत्तिपत्तं समणं अयोज्झं, अपि चि'मं दहरं कुमारं मन्दं उत्तानसेय्यकं समधिग्गह्णं तिष्ठति । कतमेहि चतूहि ? । इध थपति, न कायेन पापकं कम्मं करोति, न पापिकं वाचं भासति, न पापकं सङ्कप्पं सङ्कप्पेति, न पापकं आजीवं आजीवति । इमेहि खो अहं, थपति, चतूहि धम्ममेहि....पे०....तिष्ठति ।

[४] “दसहि खो अहं, थपति, धम्ममेहि समन्नागतं पुरिसपुग्गलं पञ्जापेमि सम्पन्नकुसलं, परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समणं अयोञ्जं । इमे अकुसलसीला तहं (v. 1. तं अहं) थपति, वेदितब्बंति’ वदामि । इतोसमुद्धाना अकुसलसीला तहं, थपति, वेदितब्बंति वदामि । इध अकुसलसीला अपरिसेसा निरुज्झन्ति तहं थपति, वेदितब्बंति वदामि । एवं पटिपन्नो अकुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति तहं....पे०....वदामि । इमे कुसलसीला तहं...पे०....वदामि । इतोसमुद्धाना कुसलसीला तहं....पे०....वदामि । इध कुसलसीला अपरिसेसा निरुज्झन्ति तहं थपति,....पे०....वदामि । एवं पटिपन्नो कुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति, तहं थपति....पे०....वदामि । इमे अकुसलसङ्कप्पा तहं थपति, वेदितब्बंति वदामि । इतोसमुद्धाना अकुसलसङ्कप्पा तहं....पे०....वदामि । इध अकुसलसङ्कप्पा अपरिसेसा निरुज्झन्ति तहं थपति, वेदितब्बंति वदामि । एवं पटिपन्नो अकुसलानं सङ्कप्पानं निरोधाय पटिपन्नो होति तहं....पे०....वदामि । इमे कुसलसङ्कप्पा तहं....पे०....वदामि । इतोसमुद्धाना कुसलसङ्कप्पा....पे०....वदामि । इध कुसलसङ्कप्पा अपरिसेसा निरुज्झन्ति तहं....पे०....वदामि । एवं पटिपन्नो कुसलानं सङ्कप्पानं निरोधाय पटिपन्नो होति तहं थपति, वेदितब्बंति वदामि ।

[५] “कतमे च, थपति, अकुसलसीला ? । अकुसलं कायकम्मं, अकुसलं वचीकम्मं, पापको आजीवो; इमे वुच्चन्ति थपति, अकुसलसीला । इमे च थपति अकुसलसीला किंसमुद्धाना ? । समुद्धानम्पि नेसं वुत्तं:—‘चित्तसमुद्धाना’ति’स्स वचनीयं । कतमं चित्तं ? । चित्तम्पि हि बहु अनेकविधं नानप्यकारकं सचित्तं, सरागं, सदोसं, समोहं; इतोसमुद्धाना अकुसलसीला । इमे च थपति, अकुसलसीला कुहिं अपरिसेसा निरुज्झन्ति ? । निरोधो पि नेसं वुत्तो:—‘इध थपति, भिक्खु कायदुच्चरितं पहाय काय सुचरितं भावेति, वचीदु-

चरितं पहाय वचीसुचरितं भावेति, मनोदुच्चरितं पहाय मनोसुचरितं भावेति, मिच्छाआजीवं पहाय सम्माआजीवेन जीविकं कप्पेति । एथे'ते अकुसलसीला अपरिसेसा निरुज्झन्ति । कथं पटिपन्नो च, थपति, अकुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति ? । इध थपति, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गहाति पदहति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेतिपे०पदहति; अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेतिपे०पदहति; उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्यो-

भावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति....पे०पदहति । एवं पटिपन्नो खो थपति, अकुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति ।
 [६] “कतमे च थपति कुसलसीला ? । कुसलं कायकम्मं, कुसलं वचीकम्मं, आजीवपारिसुद्धिमि खो अहं थपति, सीलस्मि वदामि । इमे वुच्चन्ति, थपति, कुसलसीला । इमे च थपति, कुसलसीला किंसमुद्धाना ? । समुद्धानमि नेसं वुत्तं:—‘चित्तसमुद्धाना’ति’स्स वचनीयं । कतमं चित्तं ? । चित्तमि हि बहु अनेकविधं नानप्पकारकं । यं चित्तं वीतरागं वीतदोसं वीतमोहं—इतोसमुद्धाना कुसलसीला । इमे च थपति, कुसलसीला कुहिं अपरिसेसा निरुज्झन्ति ? निरोधो पि नेसं वुत्तो:—‘इध थपति भिक्खु, सीलवा होति, नो च सीलमयो, तच्च चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति । यथ’स्स ते कुसलसीला अपरिसेसा निरुज्झन्ति । कथं पटिपन्नो च, थपति, कुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति ? । इध, थपति, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गहाति पदहति । उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय....पे०अनुप्पन्नानं अकुसलानं धम्मानं उप्पादाय.... पे०उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय

वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति....पे०.... पदहति । एवं पटिपन्नो खो थपति, कुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति ।

[७] “**कतमे च थपति अकुसलसङ्कप्पा ?** । कामसङ्कप्पो, व्यापाद-सङ्कप्पो, विहिंसासङ्कप्पो, इमे बुच्चन्ति, थपति, अकुसलसङ्कप्पा । इमे च थपति, अकुसलसङ्कप्पा **किं समुद्धाना ?** । समुद्धानमपि नेसं वुत्तः—‘सज्जा-समुद्धाना’ति’स्स वचनीयं । **कतमा सज्जा ?** । सज्जा पि हि बहु अनेक-विधा नानप्पकारिका, कामसज्जा व्यापादसज्जा विहिंसासज्जा; इतो समु-द्धाना अकुसलसङ्कप्पा’ । इमे च थपति, अकुसलसङ्कप्पा कुहिं अपरिसेसा निरुज्झन्ति ? । निरोधो पि नेसं वुत्तोः—‘इध थपति भिक्खु विविच्चेव कामेहिपे०....पठमज्झानं उपसम्पज्ज विहरति; एत्थे’ते अकुसलसङ्कप्पा अपरिसेसा निरुज्झन्ति । कथं पटिपन्नो च थपति, अकुसलानं सङ्कप्पानं निरोधाय परि-पन्नो होति ? । इध, थपति, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मामं अनुप्पादाय छन्दं जनेति....पे०(९६)....पदहति । एवं पटिपन्नो खो थपति, अकुसलानं **सङ्कप्पानं निरोधाय पटिपन्नो होति ।**

[८] “**कतमे च थपति, कुसलसङ्कप्पा ?** । नेक्खम्मसङ्कप्पो, अब्यापादसङ्कप्पो, अविहिंसासङ्कप्पो; इमे बुच्चन्ति, थपति **कुसलसङ्कप्पा ।** इमे च थपति, कुसलसङ्कप्पा **किं समुद्धाना ?** । समुद्धानं पि नेसं वुत्तः—‘**सज्जासमुद्धाना**’ति’स्स वचनीयं । **कतमा सज्जा ?** । सज्जा पि हि बहु अनेकविधा नानप्पकारिका, नेक्खम्मसज्जा अब्यापादसज्जा अविहिंसा-सज्जा; इतोसमुद्धाना कुसलसङ्कप्पा । इमे च थपति, कुसलसङ्कप्पा कुहिं अपरिसेसा निरुज्झन्ति ? । निरोधो पि नेसं वुत्तोः—‘इध थपति, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०....दुतियज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थे’ ते कुसलसङ्कप्पा अपरिसेसा निरुज्झन्ति । कथं पटिपन्नो च थपति, कुसलानं सङ्कप्पानं निरोधाय पटिपन्नो होति ? । इध थपति, भिक्खु अनुप्पन्नानं पाप-

कानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति....पे०...(§ ६)
पदहति । एवं पटिपन्नो खो थपति, कुसलानं सङ्कप्पानं निरोधाय
पटिपन्नो होति ।

[९] कतमेहि चा'हं थपति दसहि धम्मोहि समन्नागतं पुरिसपुग्गलं
पञ्जापेमि सम्पन्नकुसलं परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समणं अयोज्झं ? ।
इध, थपति, भिक्खु असेखाय सम्मादिट्ठिया समन्नागतो होति, असेखेन
सम्मासङ्कप्पेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मावाचाय समन्नागतो
होति, असेखेन सम्माकम्मन्तेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्मा-आ-
जीवेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्मावायामेन समन्नागतो होति,
असेखाय सम्मासतिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासमाधिना सम-
न्नागतो होति, असेखेन सम्माजाणेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मा-
विमुत्तिया समन्नागतो होति । इमेहि खो अहं थपति, दसहि धम्मोहि सम-
न्नागतं पुरिसपुग्गलं पञ्जापेमि सम्पन्नकुसलं परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समणं
अयोज्झं'ति" ।

[१०] इदम'वोच भगवा । अत्तमनो पञ्चकङ्को थपति भगवतो भासितं
अभिनन्दी'ति' ।

समणमण्डिकासुत्तन्तं अट्ठमं

७९

[९ चूळसकुलुदायिसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने
कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन सकुलुदायि परिब्बाजको
मोरनिवापे परिब्बाजकारामे पटिवसति महति या परिब्बाजकपरिसाय सद्धिं ।
अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय राजगहं पिण्डाय

पाविसि । अथ खो भगवतो एतद'होसि :—“ अतिप्पगो खो ताव राजगहं पिण्डाय चरितुं । यन्नूना'हं येन मोरनिवापो परिब्बाजकारामो येन सकुलुदायि परिब्बाजको, तेनु'पसङ्कमेय्य'ति' । अथ खो भगवा येन मोरनिवापो परिब्बाजकारामो, तेनु'पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन सकुलुदायि परिब्बाजको महतिया परिब्बाजकपरिसाय साद्धि....पे० (७७.१) एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो सकुलुदायि परिब्बाजकं भगवा एतद'वोचः— “कायनु'त्य उदायि, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना ? । काय च पन वो अन्तराकथा विप्पकता'ति ? ” ।

[२] 'तिट्ठते'सा भन्ते, कथा, याय मयं एतरहि कथाय सन्निसिन्ना । ने'सा भन्ते कथा भगवतो दुल्लभा भविस्सति पच्छा पि सवनाय । यदा'हं, भन्ते इमं परिसं अनुपसङ्कन्तो होमि, अथा'यं परिसा अनेकविहितं तिरच्छानकथं कथेन्ती निसिन्ना होति । यदा च खो अहं भन्ते, इमं परिसं उपसङ्कन्तो होमि, अथा'यं परिसा ममं येव मुखं उल्लोकेन्ती निसिन्ना होति :— ‘यं नो समणो उदायि धम्मं भासिस्सति, तं नो सोस्सामा'ति' । यदा पन भन्ते, भगवा इमं परिसं उपसङ्कन्तो होति, अथ अहञ्चे'व अयञ्च परिसा भगवतो'व मुखं उल्लोकेन्ता निसिन्ना होमः— ‘यं नो भगवा धम्मं भासिस्सति तं नो सोस्सामा'ति' ।

[३] “ तेन ह'उदायि तं येवे'त्य पटिभातु यथा मं पटिभासेय्या'ति” । ‘पुरिमानि भन्ते, दिवसानि पुरिमतरानि सब्बञ्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं आणदस्सनं पटिजानमानोः—‘चरतो च मे तिट्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं आणदस्सनं पञ्चुपट्ठितं'ति' । सो मया पुब्बन्तं आरब्भ पज्झं पुट्ठो समानो अञ्जेन'ञ्जं पटिचरि, बहिद्वा कथं अपनामेसि, कोपञ्च दोसञ्च अप्पञ्चयञ्च पात्वा'कासि । तस्स मय्हं भन्ते भगवन्तं येव आरब्भ पीति

उदपादि :—‘ अहो नून भगवा, अहो नून सुगतो, यो इमेसं धम्मानं कुसलो’ति’ ।

[४] “ को पन एसो उदायि सब्बञ्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं जाण-
दस्सनं पटिजानमानो....पे०.....पात्वाकासी’ति” ? ।

‘ निगण्ठो, भन्ते नाटपुत्तो ’ति’ ।

[५] “ यो खो उदायि, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्य, सेय्य-
थी’दं, ‘ एकम्पि जातिं, द्वे पि जातियो....पे० [५१.१९]....इति साकारं
स-उद्देसं अनेकविहितं आरब्भ पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्य, सो वा मं पुब्बन्तं आरब्भ
पज्झं पुच्छेय्यं, तं वा’हं पुब्बन्तं आरब्भ पज्झं पुच्छेय्यं; सो वा मे पुब्बन्तं आरब्भ
पज्झस्स वेय्याकरणेन चित्तं आराधेय्य, तस्स वा’हं पुब्बन्तं आरब्भ पज्झस्स
वेय्याकरणेन चित्तं आराधेय्यं; सो खो, उदायि, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेय्य चक्खुमाने उपपज्जमाने....पे०.....[५१.२०]
सत्ते पज्जानेय्य, सो वा मं अपरन्तं आरब्भ पज्झं पुच्छेय्य, तं वा’हं अपरन्तं
आरब्भ पज्झं पुच्छेय्यं, सो वा मे अपरन्तं आरब्भ पज्झस्स वेय्याकरणेन
चित्तं आराधेय्य, तस्स वा’हं अपरन्तं आरब्भ पज्झस्स वेय्याकरणेन चित्तं
आराधेय्यं । अपि च उदायि तिष्ठतु पुब्बन्तो, तिष्ठतु अपरन्तो । धम्मं
ते देसेस्सामि :—“ इमस्मिं, सति, इदं होति; इमस्स उप्पादा इदं उपपज्जति;
इमस्मिं असति, इदं न होति; इमस्स निरोधा इमं निरुज्झती’ति” ।

[६] ‘अहं भन्ते यावत्तकम्पि मे इमिना अत्तभावेन पच्चनुभूतं, तम्पि
न’प्पहोमि, इति साकारं स-उद्देसं अनुस्सरितुं; कुतो पना’हं अनेकविहितं
पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सामि, सेय्यथी’दं, एकम्पि जातिं....पे०.....अनुसरि-
स्सामि, सेय्यथा’पि भगवा । अहं हि भन्ते एतरहि पंसुपिसाचकम्पि न

पस्सामि; कुतो पना'हं दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्रान्तमानुसकेन सत्ते पस्सिस्सामि चवमाने उपपज्जमाने; हीने पणीते....पे०....यथाकम्मूपगे सत्ते पजानिस्सामि, सेय्यथा पि भगवा । यं पन मं भन्ते भगवा एवमा'हः—
 'अपि च उदायि तिद्धतु पुब्बन्तो, तिद्धतु अपरन्तो, धम्मं देसेस्सामि :—
 'इमस्मि सति इदं होति, इमस्स उप्पादा इदं उपपज्जति....पे०....निरु-
 ज्झती'ति । तच्च पन मे भिण्णोसोमत्ताय न पक्खायति । (v. 1. भक्खायति)
 अणे'व नामा'हं भन्ते, सके आचरियके भगवतो चित्तं आराधेय्यं पञ्चस्स
 वेय्याकरणेना'ति' ।

[७] “ किं ति पन ते उदायि, सके आचरियके होती'ति ? ” ।
 ‘अम्हाकं भन्ते सके आचरियके एवं होति :—‘अयं परमो वण्णो, अयं
 परमो वण्णो'ति' ।

“यं पन ते एतं उदायि, सके आचरियके एवं होति :—‘अयं परमो
 वण्णो, अयं परमो वण्णो'ति', कतमो सो परमो वण्णो'ति ? ” ।

‘यस्मा, भन्ते, वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा न'त्थि
 सो परमो वण्णो'ति' । “कतमो पन सो उदायि, वण्णो यस्मा वण्णा अज्जो
 वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थी'ति ? ” ।

‘यस्मा भन्ते वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा न'त्थि,
 सो परमो वण्णो'ति' ।

[८] “दीघा पि खो ते एसा उदायि फरेय्य । यस्मा भन्ते, वण्णा....
 पे०....सो परमो वण्णो'ति'वदसि, तच्च वण्णं न पज्जापेसि । सेय्यथा पि
 उदायि, पुरिसो एवं वदेय्य :—‘अहं या इमस्मि जनपदे जनपदकल्याणी
 तं इच्छामि तं कामेमी'ति' । तं एनं एवं वदेय्युं :—‘अम्मो पुरिस, यं त्वं जन-
 पदकल्याणिं इच्छसि कामेसि, जानासि तं जनपदकल्याणिं, खत्तियी

वा ब्राम्हणी वा वेस्सी वा सुही वा 'ति' ? । इति पुट्ठो ' नो 'ति वदेय्य । तं एनं एवं वदेय्युं :—' अम्मो पुरिस, यं त्वं....पे०.....जनपद-कल्याणि एवंनामा एवंगोत्ता इति वा ति....पे०...दीघा वा रस्सा वा मज्झिमा वा काळी वा सामा वा मङ्गुरच्छवी वा 'ति' ; अमुकस्मि गामे वा निगमे वा नगरे वा 'ति' ? । इति पुट्ठो ' नो 'ति ' वदेय्य । तं एनं एवं वदेय्युं :—' अम्मो पुरिस, यं त्वं न जानासि न पस्ससि, तं त्वं इच्छसि कामेसी 'ति ? ' । इति पुट्ठो ' आमा 'ति ' वदेय्य । "तं किं मज्जसि उदायि, ननु एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्प-ज्जती 'ति ? " ।

[९] ' अद्वा खो भन्ते एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जती 'ति ' । ' एवमे'व खो त्वं उदायि, ' यस्मा भन्ते वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरीतरो वा पणीततरो वा न'त्थि ' सो परमो वण्णो 'ति ' वदसि, तच्च वण्णं न पज्जापेसी 'ति ' । ' सेय्यथा पि भन्ते मणि वेळुरियो सुभो जातिमा अट्ठंसो सुपरिकम्मकतो पण्डुकम्बले निक्खित्तो भासति च तपति च विरोचति च; एवं वण्णो अत्ता होति अरोगो परं मरणा 'ति ' ।

[१०] " तं किं मज्जसि, उदायि, यो वा मणि वेळुरियो....पे०..... विरोचति च, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय किमि खज्जोपनको, इमेसं उभिन्नं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा'ति ? " ।

' ख्वा'यं भन्ते रत्तन्धकारतिमिसाय किमि खज्जोपनको अयं इमेसं उभिन्नं वण्णानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा'ति ' ।

" तं किं मज्जसि उदायि, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय किमि खज्जोपनको, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय तेलप्पदीपो, इमेसं उभिन्नं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा'ति ? " ।

‘ ख्वा’यं भन्ते रत्तन्धकारतिमिसाय तेलप्पदीपो, अयं इमेसं....पे०....चा’ति । “ तं किं मज्झसि उदायि, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय तेलप्पदीपो, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय महा अग्गिक्खन्धो, इमेसं उभिन्नं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’ति ? ” ।

‘ ख्वा’यं भन्ते रत्तन्धकारतिमिसाय महा अग्गिक्खन्धो, अयं इमेसं....पे०....चा’ति । “ तं किं मज्झसि उदायि, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय महा अग्गिक्खन्धो, या वा रत्तिा पच्चूससमयं विद्धे विगतवलाहके देवे ओसधितारका, इमेसं उभिन्नं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’ति ? ” ।

‘ ख्वा’यं भन्ते, रत्तिा पच्चूससमयं विद्धे विगतवलाहके देवे ओसधितारका, अयं इमेसं उभिन्नं वण्णानं अभिक्कन्ततरो च पणीत तरो चा’ति’ ? ।

“ तं किं मज्झसि उदायि, या वा रत्तिा पच्चूससमयं विद्धे विगतवलाहके देवे ओसधितारका, यो वा तदद्दुपोसथे पन्नरसे विद्धे विगतवलाहके देवे अभिदो (v. l. अभिदोसं) अड्डुरत्तसमयं चन्दो, इमेसं उभिन्नं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’ति ? ” ।

‘ ख्वा’यं, भन्ते तदद्दुपोसथे....पे०....चन्दो अयं इमेसं उभिन्नं वण्णानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’ति’ ।

“ तं किं मज्झसि उदायि, यो वा तदद्दुपोसथे....पे०....चन्दो यो वा वस्सानं पच्छिमे मासे सरदसमये विद्धे विगतवलाहके देवे अभिदो मज्झन्ति-क्कसमयं सुरियो, इमेसं उभिन्नं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो’ च पणीततरो चा’ति ? ” ।

‘ ख्वा’यं भन्ते वस्सानं पच्छिमे....पे०....सुरियो, अयं इमेसं....पे०....पणीततरो चा’ति ।

[११] “अतो खो ते उदायि, बहूहि बहुतरा देवा ये इमेसं चन्दिम-
सुरियानं आभा ना’नुभोन्ति त्या’हं पजानामि । अथ च पना’हं न वदामि,
‘यस्मा वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थी’ति’ । अथ च
पन त्वं उदायि, ख्वा’यं वण्णो किमिना खज्जोपनकेन हीनतरो च पतिकिद्धतरो
च सो परमो वण्णो’ति वदसि; तच्च वण्णं न पज्जापेसी’ति ” ।

‘अच्छिदं भगवा कथं ? अच्छिदं सुगतो कथं’ति ?’ ।

“किं पन त्वं उदायि, एवं वदसि :—‘अच्छिदं....पे०....कथं’ति ?” ।

‘अम्हाकं भन्ते सके आचरियके एवं होति :—‘अयं परमो वण्णो,
अयं परमो वण्णो’ति’ । ते मयं भन्ते भगवता सके आचरियके समनुयुञ्जि-
यमाना समनुग्गाहियमाना समनुभासियमाना रिता तुच्छा अपरद्धा’ति’ ।

“किं पन उदायि, अत्थि एकन्तसुखो लोको ? । अत्थि आकारवती
पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया’ति ? ” ।

‘अम्हाकं भन्ते सके आचरियके एवं होति :—‘अत्थि एकन्तसुखो
....पे०.... सच्छिकिरियाया’ति’ । “कतमा पन सा, उदायि, आकार-
वती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया’ति’ ? ।

‘इध भन्ते एकज्जो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति;
अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति; कामेसु मिच्छाचारं पहाय
कामेसु मिच्छाचारा पटिविरतो होति; मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो
होति; अज्जतरं वा पन तपोगुणं समादाय वत्तति । अयं खो सा भन्ते
आकारवती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया’ति’ ।

[१२] “तं किं मज्जसि उदायि, यस्मिं समये पाणातिपातं पहाय
पाणातिपाता पटिविरतो होति एकन्तसुखी वा तस्मिं समये अत्ता होति
सुखदुक्खी वा’ति ? ” । ‘सुखदुक्खी, भन्ते’ ।

“ तं किं मज्जसि उदायि, यस्मिं समये अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति....पे०....वा’ति ? ” । ‘ सुखदुक्खी भन्ते ’ ।

“ तं किं मज्जसि उदायि, यस्मिं समये कामेसु मिच्छाचारं पहाय कामेसु मिच्छाचारा पटिविरतो होति....पे०....वा’ति ? ” । ‘ सुखदुक्खी भन्ते ’ ।

“ तं किं मज्जसि, उदायि, यस्मिं समये मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति....पे०....वा’ति ? ” । ‘ सुखदुक्खी भन्ते ’ । “ तं किं मज्जसि उदायि, यस्मिं समये अज्जतरं तपोगुणं समादाय वत्तति एकन्तसुखी वा तस्मिं समये अत्ता होति सुखदुक्खी वा’ति ? ” । ‘ सुखदुक्खी भन्ते ’ । “ तं किं मज्जसि उदायि, अपि नु खो वोकिण्णसुखदुक्खं पटिपदं आगम्म एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरिया होती’ति ? ” । ‘ अच्छिदं भगवा कथं ? अच्छिदं सुगतो कथं’ति ? ’ । “ किं पन त्वं उदायि, एवं वदसिः—‘ अच्छिदं भगवा....पे०....कथं’ति ? ” ।

‘ अम्हाकं, भन्ते सके आचरियके एवं होति :—‘ अत्थि एकन्तसुखो लोको....पे०....सच्छिकिरियाया’ति ’ । ते मयं भन्ते भगवता सके आचरियके समनुयुञ्जियमाना समनुगाहियमाना समनुभासियमाना रिक्ता तुच्छा अपरद्धा पि । ‘ किं पन भन्ते, अत्थि एकन्तसुखो लोको ...पे०....सच्छिकिरियाया’ति ? ” ।

“ अत्थि खो उदायि, एकन्तसुखो लोको....पे०....सच्छिकिरियाया’ति ।

[१३] ‘ कतमा पन सा भन्ते, आकारवती पटिपदा....पे०....सच्छिकिरियाया’ति ? ’ । ‘ इध उदायि, भिक्खु विविच्चेव कामेहि....पे०....पठमज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । वितक्कविचारानं वूपसमा....

पे०....दुतियज्झानं....पे०....ततियज्झानं उपसम्पज्ज विहरति। अयं खो सा उदायि, आकारवती पटिपदा....पे०....सच्छिकिरियाया 'ति' ।

“ न खो सा, भन्ते आकारवती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाय । सच्छिकतो हि'स्स भन्ते, एत्तावता एकन्तसुखो लोको होती'ति' ? ।

“ न ख्वा'स्स उदायि, एत्तावता एकन्तसुखो लोको सच्छिकतो होति; आकारवती त्वे'व सा पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया'ति' ।

[१४] एवं वुत्ते सकुलुदायिस्स परिब्बाजकस्स परिसा उच्चादिनी उच्चा-
सद्वा महासद्वा अहोसि :—‘ एथ मयं अनस्साम साचरियका; एथ मयं
अनस्साम साचरियका; न मयं इतो भिय्यो उत्तरितरं पजानामा'ति' । अथ
खो सकुलुदायि परिब्बाजको ते परिब्बाजके अप्पसदे कत्वा भगवन्तं एतद'
वोच :—‘कित्तावता पन'स्स भन्ते, एकन्तसुखो लोको सच्छिकतो होति'ति' ? ।
“ इध उदायि, भिक्खु सुखस्स च पहाना....पे०....चतुत्थज्झानं उप-
सम्पज्ज विहरति; यावता देवता एकन्तसुखं लोकं उप्पन्ना, ताहि देवताहि
सद्धिं सन्तिट्ठति सहस्रपति साकच्छं समापज्जति । एत्तावता ख्वा'स्स उदायि,
एकन्तसुखो लोको सच्छिकतो होती'ति' ” ।

‘एतस्स नून भन्ते एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू भग-
वति ब्रम्हचरियं चरन्ती'ति' ? । “न खो उदायि, एतस्स एकन्तसुखस्स लोकस्स
सच्छिकिरियाहेतु भिक्खु मयि ब्रम्हचरियं चरन्ति, अत्थि खो उदायि, अज्जे'
व धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च येसं सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू मयि
ब्रम्हचरियं चरन्ती'ति' ।

[१५] ‘कतमे पन ते भन्ते धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च, येसं
सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू भगवति ब्रम्हचरियं चरन्ती'ति' ? ।

“ इध उदायि, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो, विजा-

चरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू, अनुत्तरो पुरिसदम्भसारथि, सत्था देवमनु-
स्सानं बुद्धो भगवा....पे०....(५१. ११-१७) चित्तं परिसोधेति । सो
इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्खिलेसे पञ्चाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव
कामेहि....पे०....(५१. १८) पठमज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । अयम्पि
....पे०....चरन्ति ।

पुन च परं उदायि भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०....दुतिय-
ज्झानं,....पे०....ततियज्झानं....पे०....चतुत्थज्झानं उपसम्पज्ज विह-
रति । अयम्पि खो....पे०....चरन्ति । सो एवं समाहिते चित्ते (५१.१९)
अनुस्सरति । अयम्पि....पे०....चरन्ति । सो एवं समाहिते....पे०....
(५१.२०) पजानाति । अयम्पि....पे०....चरन्ति । सो एवं....पे०....
(५१.२१) ना'परं इत्थत्ताया'ति पजानाति । अयं खो....पे०....चरन्ति ।
इमे खो उदायि धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च येसं सच्छिकिरियाहेतु
भिक्खू मयि ब्रम्हचरियं चरन्ती'ति ” ।

[१६] एवं वुत्ते, सकुलुदायि परिब्बाजको भगवन्तं एतद'वोच :—
'अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते....पे०....(५४.२४) च भिक्खु-
सङ्घञ्च । लभेय्या 'हं, भन्ते, भगवतो सन्तिके पव्वज्जं लभेय्यं उपसम्पदं'ति' ।

[१७] एवं वुत्ते सकुलुदायिस्स परिब्बाजकस्स परिसा सकुलुदायिं
परिब्बाजकं एतद'वोच :—'मा भवं उदायि, समणे गोतमे ब्रम्हचरियं चरि,
मा भवं उदायि, आचरियो हुत्वा अन्तेवासीवासं वसि । सेय्यथा 'पि नाम
मणिको हुत्वा उद्देकनिकत्तो अस्स, एवं सम्पदं एतं भोतो उदायिस्स भवि-
स्सति । मा भवं उदायि....पे०....अन्तेवासीवासं वसी' ति' । इति-ह-इदं
सकुलुदायिस्स परिब्बाजकस्स परिसा सकुलुदायिं परिब्बाजकं अन्तरायं
अकासि भगवति ब्रम्हचरिये ' ति' ।

॥ चूलसकुलुदायिसुत्तन्तं नवमं ॥

८०

[१० वेखनस्ससुत्तं]

[१] एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो वेखनस्सो (v. 1. वेखनसो) परिब्बाजको येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिवा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो वेखनस्सो परिब्बाजको भगवतो सन्तिके उदानं उदानेसि :—'अयं परमो वण्णो, अयं परमो वण्णो'ति' । “ किं पन त्वं कच्चान, एवं वदसि, 'अयं परमो वण्णो, अयं परमो वण्णो'ति' ? । कतमो सो परमो वण्णो'ति' ? ।

‘यस्मा भो गोतम वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा न'त्थि, सो परमो वण्णो'ति' । “ कतमो पन सो कच्चान, वण्णो यस्मा वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा न'त्थि” ? । ‘यस्मा भो गोतम वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा न'त्थि, सो परमो वण्णो'ति' ? ।

[२] “ दीघा पि खो ते एसा कच्चान, फरेय्य ” । ‘यस्मा भो गोतम,पे०....(७९.८ Substitute कच्चान for उदायि and गोतम for भन्ते,) ननु एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकत भासितं सम्पज्जीती'ति' ? ।

[३] अद्वा खो भो गोतम, एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं भासितं सम्पज्जीती'ति' । एवमे'व खो त्वं कच्चान....पे०....(७९.९ Substi-
tute कच्चान for उदायि and गोतम for भन्ते) अरोगो परं मरणा'ति' ।

[४] “ तं किं मज्जसि, कच्चान, यो वा मणि वेळुरियो सुभो....पे०
....विरोचति च....पे०....(७९.१० Substitute कच्चान for उदायि
and गोतम for भन्ते) पणीततरो चा'ति' ” ।

[५] “अतो खो ते कच्चान, बहूहि बहुतरा देवा ये इमेसं चन्दिमसुरियानं आभा ना’नुभोन्ति त्या’हं पजानामि । अथ च पना’हं न वदामि, ‘यस्मा वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो च पणीततरो च नत्थी’ति । अथ च पन त्वं कच्चान, ‘य्वा’यं वण्णो किमिना खज्जोपनकेन हीनतरो च पतिकिद्धतरो च, सो परमो वण्णो’ति’ वदसि; तच्च वण्णं न पञ्जापेसी’ति ” ।

[६] पञ्च खो इमे कच्चान, कामगुणा । कतमे पञ्च ? । चक्खु-विञ्जेय्या रूपा इहा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया; सोतविञ्जेय्या सद्दा....पे०....घानविञ्जेय्या गन्धा....पे०....जिह्वाविञ्जेय्या रसा....पे०....कायविञ्जेय्या फोढब्बा इहा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो कच्चान पञ्च कामगुणा । यं खो कच्चान, इमे पञ्च कामगुणे पटिच्च उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं इदं बुच्चति कामसुखं । इति कामेहि कामसुखं, कामसुखा कामगसुखं, तत्थ अगं अक्खायती’ति ” ।

[७] एवं वुत्ते वेखनस्सो परिब्बाजको भगवन्तं एतद’वोच :—‘अच्छ-रियं भो गोतम, अब्भुतं भो गोतम, याव सुभासितं चि’दं भोतो गोतमेन, ‘कामेहि....पे०....अक्खायती’ति’ । “दुज्जानं खो एतं कच्चान, तया अञ्जदिट्ठिकेन अञ्जखन्तिकेन अञ्जरुचिकेन अञ्जत्रयोगेन अञ्जथा’चरिया-केन कामं वा कामसुखं वा कामगसुखं वा । ये खो ते कच्चान, भिक्खू अरहन्तो खीणासवा वुसितवन्तो ...पे०....(५१.२) सम्मदञ्जाविमुत्ता ते खो एतं जानेय्युं, ‘कामं वा कामसुखं वा कामगसुखं वा’ति ” ।

[८] एवं वुत्ते वेखनस्सो परिब्बाजको कुपितो अनत्तमनो भगवन्तं येव खुंसेन्तो भगवन्तं येव वम्भेन्तो भगवन्तं येव वदमानो, ‘समणो च गोतमो

पापितो भविस्सती'ति,' भगवन्तं एतद'वोच :—' एवमे'व पन इधे'कस्वे
समणब्राम्हणा अजानन्ता पुब्बन्तं, अपस्सन्ता अपरन्तं; अथ च पन खीणा
जाति, वुसितं ब्रम्हचरियं, कतं करणीयं, ना'परं इत्यत्ताया'ति' पटिजानन्ति ।
तेसं इदं भासितं हस्सकं येव सम्पज्जति लामकं (v. 1. नामकं) येव
सम्पज्जति, रिक्तकं येव सम्पज्जति, तुच्छकं येव सम्पज्जती'ति' ।

[९] “ ये खो ते कच्चान, समणब्राम्हणा अजानन्ता पुब्बन्तं, अप-
स्सन्ता अपरन्तं, 'खीणा जाति,....पे०....पजानामा'ति' पटिजानन्ति,
तेसं सो येव सहधम्मिको निग्गहो होति । अपि च कच्चान, तिद्धतु पुब्बन्तो,
तिद्धतु अपरन्तो । एतु विज्जू पुरिसो असठो अमायावी उज्जुजातिको, अहं
अनुसासामि, अहं धम्मं देसेमि, यथानुसिद्धं तथा पटिपज्जमानो न चिरस्से'व
सामज्जेव जस्सति सामं दक्खीति । एवं किर सम्मा बन्धना विप्पमोक्खो
होति, यदि'दं अविज्जाबन्धना । सेय्यथा'पि कच्चान, दहरो कुमारो मन्दो
उत्तानसेय्यको कण्ठपञ्चमेहि बन्धनेहि बद्धो अस्स सुत्तबन्धनेहि; तस्स वुट्ठि-
म'न्वाय इन्द्रियानं परिपाकम'न्वाय तानि बन्धनानि मुच्चेय्युं; सो 'मोक्खो'
म्ही'ति खो जानेय्य नो च बन्धनं; एवमे'व खो कच्चान, एतु विज्जू पुरिसो
....पे०....अविज्जाबन्धना'ति' ” ।

[१०] एवं वुत्ते वेखनस्सो परिव्वाजको भगवन्तं एतद'वोच :—
'अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम....पे०....(५४. २४)
उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं'ति' ।

वेखनस्ससुत्तन्तं दसमं ।

परिव्वाजकवग्गो ततियो ।

[राजवग्गो]

८१.

[१. घटीकार-सुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्षुसङ्घेन सद्धिं । अथ खो भगवा मग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि पदेसे सितं पात्वा'कासि । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतद'होसि :—' को नु खो हेतु, को पच्चयो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ? । न अकारणेन तथा-गता सितं पातुकरोन्ती'ति' । अथ खो आयस्मा आनन्दो एकंसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेन 'ज्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतद'वोच :—' को नु खो भन्ते, हेतु....पे०....पातुकरोन्ती'ति' ।

[२] “भूतपुब्बं आनन्द, इमस्मि पदेसे वेभळिङ्गं (v. l. वेगलिङ्गं) नाम गामनिगमो अहोसि, इद्धो चे'व फीतो च बहुजनो आकिण्णमनुस्सो । वेभळिङ्गं खो आनन्द, गामनिगमं कस्सपो भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो उपनिस्साय विहासि । इध सुदं आनन्द, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्स आरामो अहोसि । इध सुदं आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो निसिन्नको भिक्षुसङ्घं ओवदती'ति' ” ।

[३] अथ खो आयस्मा आनन्दो चतुग्गुणा सङ्घाटिं पञ्चापेत्वा भगवन्तं एतद'वोच :—'तेन हि, भन्ते भगवा निसीदतु । एवा'यं (v.l. अयं) भूमिपदेसो द्वीहि अरहन्तेहि सम्मा—सम्बुद्धेहि परिमुत्तो भविस्सती'ति' । निसीदि भगवा पञ्चत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि :—
“ भूतपुब्बं आनन्द, इमस्मि पदेसे....पे०....निसिन्नको भिक्षुसङ्घं ओव-
दति । वेभळिङ्गो खो आनन्द, गामनिगमे घटीकारो नाम कुम्भकारो
कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्स उपहाको अहोसि अग्गु'-

पट्टाको । घटीकारस्स खो आनन्द, कुम्भकारस्स जोतिपालो नाम माणवो सहायो अहोसि पियसहायो । अथ खो आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं आमन्तेसि :—‘आयाम सम्म जोतिपाल, कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा-सम्बुद्धं दस्सनाय उपसङ्गमिस्साम । साधुसम्मत्तं हि मे तस्स भगवतो दस्सनं अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्सा’ति । एवं वुत्ते आनन्द, जोतिपालो माणवो घटीकारं कुम्भकारं एतद’वोच :—‘अलं सम्म घटीकार; किं पन तेन मुण्डकेन समणकेन दिट्ठेना’ति ?’ । दुतियम्पि खो, आनन्द....पे०....ततियम्पि खो आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं एतद’वोच :—‘आयाम, सम्म जोतिपाल,....पे०....दुतियम्पि....पे०....ततियम्पि....पे०....खो आनन्द, जोतिपालो माणवो घटीकारं कुम्भकारं एतद’वोच :—‘अलं सम्म घटीकार, किं पन तेन मुण्डकेन समणकेन दिट्ठेना’ति ?’ । तेन हि सम्म जोतिपाल, सोत्ति सिनानि (v. l. सोत्थिसिनानं आहर) आदाय नदिं गमिस्साम सिनायितुं’ति । ‘एवं सम्मा’ति’ खो आनन्द, जोतिपालो माणवो घटीकारस्स कुम्भकारस्स पच्चस्सोसि’ ।

[४] ‘अथ खो, आनन्द, घटीकारो च कुम्भकारो जोतिपालो च माणवो सोत्ति सिनानि आदाय नदिं अगमंसु सिनायितुं । अथ खो आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं आमन्तेसि :—‘अयं, सम्म जोतिपाल, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्स अविदूरे आरामो । आयाम सम्म जोतिपाल....पे०....अरहन्तं सम्मा-सम्बुद्धं दस्सनाय उपसङ्गमिस्साम । साधुसम्मत्तं....पे०....सम्बुद्धस्सा’ति । दुतियम्पि....पे०....ततियम्पि खो, आनन्द, जोतिपालो माणवो घटीकारं कुम्भकारं एतद’वोच :—‘अलं, सम्म घटीकार....पे०....समणकेन दिट्ठेना’ति ?’ । अथ खो आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं ओवट्टिकाय परामसित्वा एतद’वोच :—‘अयं सम्म जोतिपाल, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्स अविदूरे

आरामो । आयाम....पे०....अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्सा'ति' । अथ खो, आनन्द, जोतिपालो माणवो ओवट्टिकं विनिवेठेत्वा घटीकारं कुम्भकारं एतद'वोचः—'अलं सम्म घटीकार; किं पन तेन मुण्डकेन समणकेन दिट्ठेना'ति ?' । अथ खो, आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं सीस-नहातं केसेसु परामसित्वा एतद'वोचः—'अयं, सम्म जोतिपाल, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्स अविदूरे आरामो । आयाम....पे०....अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्सा'ति' । अथ खो, आनन्द, जोतिपालस्स माणवस्स एतद'होसिः—'अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो । यत्र हि नामा'यं घटीकारो कुम्भकारो इत्तरजच्चो समानो अम्हाकं सीसनहातानं केसेसु परामसितब्बं मज्झिस्सति; न वति'दं ओरकं मज्जे भविस्सती'ति', घटीकारं कुम्भकारं एतद'वोचः—'यावेतदोहि पि, सम्म घटीकारा'ति' । यावेतदोहि पि, सम्म जोतिपाल; तथा हि पन मे साधुसम्मत्तं तस्स भगवतो दस्सनं अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्सा'ति' । 'तेन हि सम्म घटीकार, मुञ्च; गमिस्सामा'ति' ।

[५] अथ खो, आनन्द, घटीकारो च कुम्भकारो जोतिपालो च माणवो येन कस्सपो भगवा अरहं सम्मा-सम्बुद्धो तेनु'पसङ्गमिंसु । उपसङ्गमित्वा घटीकारो कुम्भकारो कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा-सम्बुद्धं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । जोतिपालो पन माणवो कस्सपेन भगवता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा-सम्बुद्धं एतद'वोचः—'अयं मे भन्ते, जोतिपालो माणवो सहायो पियसहायो; इमस्स भगवा धम्मं देसेतू'ति' । अथ खो, आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मा-सम्बुद्धो घटीकारश्च कुम्भकारं जोतिपालश्च माणवं धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादोपेसि समुत्तेजेसि सम्पहं-

सेसि । अथ खो, आनन्द, घटीकारो च कुम्भकारो जोतिपालो च माणवो कस्सपेन भगवता अरहता सम्मासम्बुद्धेन धम्मिया कथाय सन्दस्सिता समादपिता समुत्तेजिता सम्पहंसिता कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्स भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उद्वाया'सना कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कमिं सु ।

[६] अथ खो आनन्द, जोतिपालो माणवो घटीकारं कुम्भकारं एतद'-वोचः—' इमं नु त्वं सम्म घटीकार, धम्मं सुणन्तो, अथ च पन न अगा-रस्मा अनागरियं पव्वजसी'ति' ? (v. 1. पव्वजिस्ससी'ति) ? ' । ' ननु मं, सम्मं जोतिपाल, जानासि :—' अन्वे जिण्णे मातापितरो पोसेमी'ति ' । ' तेन हि, सम्म घटीकार, अहं अगारस्मा अनागरियं पव्वजिस्सामी'ति ' ।

[७] अथ खो, आनन्द घटीकारो च कुम्भकारो जोतिपालो च माणवो येन कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो तेनु'पसङ्कमिं सु; उपसङ्कमित्वा कस्सपं भग-वन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिं सु । एकमन्तं निसिन्नो खो आनन्द, घटीकारो कुम्भकारो कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा-सम्बुद्धं एतद'वोचः—' अयं मे, भन्ते, जोतिपालो माणवो सहायो पियसहायो; इमं भगवा पव्वजेतू'ति । अलत्थ खो आनन्द, जोतिपालो माणवो कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स सन्तिके पव्वजं, अलत्थ उपसम्पदं । अथ खो, आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो अचिरूपसम्पन्ने जोतिपाले माणवे अट्टमासूपसम्पन्ने वेमळिङ्गे यथाभिरन्तं विहरित्वा येन बाराणसी तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन बाराणसी तद'वसरि ।

[८] तत्र सुदं आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो बारा-णसियं विहरति इसिपतने मिगदाये । अस्सोसि खो, आनन्द, किक्की कासिराजा :—' कस्सपो विर भगवा अरहं सम्मा-सम्बुद्धो बाराणसि अनुपत्तो

बाराणसियं विहरति इसिपतने मिगदाये'ति । अथ खो, आनन्द, किक्की कासिराजा भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा भद्रं यानं अभिरूढित्वा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि बाराणसिया निय्यासि महता राजानुभावेन कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा—सम्बुद्धं दस्सनाय । यावत्तिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पच्चोरोहिवा पत्तिको' व येन कस्सपो भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो तेनु'-पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा—सम्बुद्धं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आनन्द, किक्की कासिराजानं कस्सपो भगवा अरहं सम्मा—सम्बुद्धो धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि । अथ खो, आनन्द, किक्की कासिराजा कस्सपेन भगवता अरहता सम्मा—सम्बुद्धेन धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो सम्मुत्तेजितो सम्पहंसितो कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा—सम्बुद्धं एतद'वोच :- 'अधिवासेतु मे, भन्ते, भगवा स्वातनाय भत्तं सार्द्धं भिक्खुसङ्घेना'ति । अधिवा-सेसि खो आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो तुण्हीभावेन । अथ खो आनन्द, किक्की कासिराजा कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा—सम्बुद्धस्स अधिवासनं विदित्वा उट्ठाया'सना कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ खो आनन्द, किक्की कासिराजा तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादा-पेत्वा पण्डुमुटिकस्स सालिनो विचितकाळकं अनेकसूपं अनेकव्यञ्जनं कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स कालं आरोचापेसि :- 'कालो, भन्ते, निष्ठितं भत्तं'ति ।

[९] अथ खो, आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय येन किक्किस्स कासिरज्जो निवेसनं तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पज्जत्ते आसने निसीदि सार्द्धं भिक्खुसङ्घेन । अथ खो, आनन्द, किक्की कासिराजा बुद्धपमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन

खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । अथ खो आनन्द
 किकी कासिराजा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं भुत्ताविं ओनीत-
 पत्तपाणिं अज्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
 खो आनन्द, किकी कासिराजा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं एतद'-
 वोच :—‘अधिवासेतु मे, भन्ते, भगवा बाराणसियं वस्सावासं, एवरूपं
 सङ्घस्स उपट्ठानं भविस्सती’ति । “अलं महाराज, अधिवुत्थो मे वस्सावासो’ति” ।
 दुतियम्पि खो, आनन्द,....पे०.....ततियम्पि खो, आनन्द, किकी कासि-
 राजा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं एतद’वोच :—‘अधिवासेतु मे
 भन्ते, भगवा बाराणसियं वस्सावासं, एवरूपं सङ्घस्स उपट्ठानं भविस्सती’ति ।
 “अलं, महाराज, अधिवुत्थो मे वस्सावासो’ति” । अथ खो, आनन्द,
 किकिस्स कासिरज्जो, ‘न मे कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो अधिवा-
 सेति बाराणसियं वस्सावासं’ति’, अहुदे’व अज्जत्थत्तं, अहु दोमनस्सं ।
 अथ खो आनन्द, किकी कासिराजा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा-
 सम्बुद्धं एतद’वोच :—‘अत्थि नु ते, भन्ते, अज्जो कोचि मया उपट्ठाक-
 तरो’ति?’ । अत्थि, महाराज, वेभळिङ्गं नाम गामनिगमो; तत्थ घटीकारो
 नाम कुम्भकारो; सो मे उपट्ठाको अग्गु’पट्ठाको । तुय्हं खो पन, महाराज,
 ‘न मे कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो अधिवासेति बाराणसियं वस्सा-
 वासं’ति’ अत्थि अज्जत्थत्तं अत्थि दोमनस्सं; तयिदं घटीकारे कुम्भकारे
 न’त्थि न च भविस्सति । घटीकारो खो महाराज, कुम्भकारो बुद्धं सरणं
 गतो, धम्मं सरणं गतो, सङ्घं सरणं गतो । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भ-
 कारो पाणातिपात्ता पटिवित्तो, अदिन्नादाना पटिवित्तो, कामेसु
 मिच्छाचारा पटिवित्तो, मुसावादा पटिवित्तो, सुरामेरयमज्जपमाद-
 दाना पटिवित्तो । घटीकारो खो महाराज कुम्भकारो, बुद्धे अवेच्चप्पसादेन
 समन्नागतो, धम्मे....पे०.....सङ्घे....पे०.....समन्नागतो; अरियकन्तेहि

सीलेहि समन्नागतो । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भकारो दुक्खे निकङ्खो, दुक्खस्समुदये निकङ्खो, दुक्खनिरोधे निकङ्खो, दुक्खनिरोधगामिनिया पटि-
पदाय निकङ्खो । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भकारो एकभत्तिको ब्रम्ह-
चारी सीलवा कल्याणधम्मो । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भकारो निक्खित्त-
मणिसुवण्णो अपेतजातरूपरजतो । घटीकारो खो, महाराज, कुम्भकारो न
मुसलेन न सहत्था पठविं खनति । यं होति कूलपल्लुगं वा मूसिकुक्कुरो वा
तं कामेन आहरित्वा भाजनं करित्वा एवमा'ह :—' एथ यो इच्छति तण्डुल-
पभिवत्तानि (v. 1. तण्डुलपटिभस्तानि; तण्डुलपटिभण्डानि) वा मुग्गपभि-
वत्तानि वा काळायपभिवत्तानि वा निक्खिपित्वा यं इच्छति तं हरतू'ति' ।
घटीकारो खो, महाराज, कुम्भकारो अन्वे जिण्णे मातापितरो पोसेति । घटी-
कारो खो, महाराज, कुम्भकारो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्रिया
ओपपातिको तत्थ परिनिव्वायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

[१०] 'एकमि'दाहं, महाराज, समयं वेभळिङ्गे गामनिगमे विहरामि ।
अथ ख्वा'हं महाराज, पुञ्चण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय येन घटी-
कारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा घटीकारस्स
कुम्भकारस्स मातापितरो एतद'बोचं :—' हन्द को नु खो अयं भगवो (v. 1.
भगवो) गतो'ति' ? । ' निक्खन्तो खो ते, भन्ते, उपट्ठाको 'अन्तो
कुम्भिया ओदनं गहेत्वा परियोगा सूपं गहेत्वा परिमुञ्जा'ति' । अथ ख्वा'हं
महाराज, कुम्भिया ओदनंपे०..... उट्ठाया'सना पक्कामि । अथ खो,
महाराज, घटीकारो कुम्भकारो येन मातापितरो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा
मातापितरो एतद'बोचं :—' को कुम्भिया ओदनं गहेत्वा परियोगा सूपं
गहेत्वा परिमुञ्जित्वा उट्ठाया'सना पक्कन्तो'ति ?' । ' कस्सपो, तात, भगवा
अरहं सम्मा—सम्बुद्धो कुम्भिया.....पे०.....उट्ठाया'सना पक्कन्तो'ति' । अथ
खो महाराज, घटीकारस्स कुम्भकारस्स एतद'होसि :—'लाभा वत मे, सुलद्धं

वत मे, यस्स मे कस्सपो भग्वा अरहं सम्मासम्बुद्धो एवं अभिविस्सट्ठो'ति' ।
अथ खो, महाराज, घटीकारं कुम्भकारं अड्डमासं पीतिसुखं न विजहि सत्ताहं
मातापितुनं ।

[११] 'एकमिदा'हं महाराज, समयं तथ्ये'व वेमळिङ्गे गामनिगमे
विहरामि । अथ ख्वा'हं महाराज, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय
येन घटीकारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा घटी-
कारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो एतद'वोचं :—' हन्द को नु खो अयं
भग्गवो गतो'ति ? ' । निक्खन्तो खो ते, भन्ते, उपट्ठाको । अतो कळोपिया
कुम्मासं गहेत्वा परियोगा सूपं गहेत्वा परिमुञ्जा'ति । अथ ख्वा'हं
महाराज, कळोपिया कुम्मासं गहेत्वा परियोगा सूपं गहेत्वा परिमुञ्जित्वा
उट्ठाया'सना पक्कामि । अथ खो, महाराज, घटीकारो कुम्भकारो येन माता-
पितरो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मातापितरो एतद'वोचं :—' को कळो-
पिया....पे०.....पक्कन्तो'ति ? ' । कस्सपो तात, भग्वा....पे०.....उट्ठाया'
सना पक्कन्तो'ति' । अथ खो महाराज, घटीकारस्स कुम्भकारस्स एतद'
होसि :—'लामा वत मे....पे०.....सत्ताहं मातापितुनं ।

[१२] 'एकमिदा'हं, महाराज, समयं तथ्ये'व वेमळिङ्गे गामनिगमे विह-
रामि । तेन खो पन समयेन कुटी ओवस्सति । अथ ख्वा'हं महाराज,
भिक्खू आमन्तेसि :—' गच्छथ भिक्खवे, घटीकारस्स कुम्भकारस्स निवेसने
तिणं जानथा'ति' । एवं वुत्ते, महाराज, भिक्खू मं एतद'वोचुं :—' न'त्थि
खो, भन्ते, घटीकारस्स कुम्भकारस्स निवेसने तिणं; अत्थि च ख्वा'स्स
आवेसनं तिणच्छदनं'ति' । 'गच्छथ, भिक्खवे, घटीकारस्स कुम्भकारस्स
आवेसनं उत्तिणं करोथा'ति' । अथ खो ते, महाराज, भिक्खू घटीकारस्स
कुम्भकारस्स आवेसनं उत्तिणं अकंसु । अथ खो, महाराज, घटीकारस्स

कुम्भकारस्स मातापितरो भिक्खू एतद'वोचुं :—' के आवेसनं उत्तिणं करो-
न्ती'ति' ? । भिक्खू :—' भगिनि, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा-सम्बु-
द्धस्स कुटी ओवस्सती'ति । हरथ, भन्ते, हरथ भद्रमुखा'ति' । अथ खो
महाराज, घटीकारो कुम्भकारो येन मातापितरो तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमिवा
मातापितरो एतद'वोच :—' के आवेसनं उत्तिणं अकंसू'ति' ? । भिक्खू,
तात : ' कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स कुटी ओवस्सती'ति' । अथ
खो, महाराज, घटीकारस्स कुम्भकारस्स एतद'होसि :—' लामा वत.... पे०....
सत्ताहं मातापितुन्नं । अथ खो तं महाराज, आवेसनं सब्बं तेमासं आकासच्छ-
दनं अट्ठासि न चा'तिवस्सि । एवरूपो च महाराज, घटीकारो कुम्भकारो'ति' ।

[१३] ' लामा, भन्ते, घटीकारस्स कुम्भकारस्स, सुलद्धं लामा, भन्ते,
घटीकारस्स कुम्भकारस्स यस्स भगवा एवं अभिविस्सहो'ति' ।

[१४] ' अथ खो आनन्द, किक्की कासिराजा घटीकारस्स कुम्भका-
रस्स पञ्चमत्तानि तण्डुलवाहसतानि पाहेसि पण्डुमुटिकस्स सालिनो तदू'पि-
यञ्च सूपेय्यं । अथ खो ते आनन्द, राजपुरिसा घटीकारं कुम्भकारं उपसङ्ग-
मिवा एतद'वोचुं :—' इमानि ते, भन्ते, पञ्चमत्तानि तण्डुलवाहसतानि
किक्किना कासिराजेन पहितानि पण्डुमुटिकस्स सालिनो तदू'पियं च सूपेय्यं
तानि, भन्ते, पटिगण्हातू'ति' । राजा खो बहुकिञ्चो बहुकरणीयो, ' अलं
मे रञ्जो' व होतू'ति' ।

[१५] " सिया खो पन ते आनन्द, एवम'स्स :—' अञ्जो नून
तेन समयेन जोतिपालो माणवो अहोसी'ति' । न खो पने'तं, आनन्द, एवं
दट्ठब्बं । अहं तेन समयेन जोतिपालो माणवो अहोसिति' ।

[१६] इदम'वोच भगवा । अत्तमनो आयस्सा आनन्दो भगवतो
भासितं अभिनन्दी'ति' ।

घटीकार-सुत्तन्तं पठमं ।

[२. रट्ठपालसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं, भगवा कुरूसु चारिकं चरमानो महता भिक्षुसङ्घेन सद्धिं येन थुल्लकोट्टितं (v. 1. थुल्लकोट्टिकं, थूलकोट्टितं) नाम कुरूनं निगमो तद'वसरि । अस्सोसुं खो थुल्लकोट्टितका ब्राम्हण-गहपतिका :—' समणो खलु भो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुल्ल पब्बजितो कुरूसु चारिकं चरमानो महता भिक्षुसङ्घेन सद्धिं थुल्लकोट्टितं अनुप्पत्तो । तं खो पन भगवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसदो अब्भुगगतो, ' इति पि सो भगवा अरहं....पे०....(७६.१७) सच्छिकात्वा पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्बज्जनं, केवल-परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रम्हचरियं पकासेति । साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती'ति' ।

[२] अथ खो थुल्लकोट्टितका ब्राम्हणगहपतिका येन भगवा तेनु'पस-ङ्कमिसु, उपसङ्कमिन्वा अप्पे'कच्चे भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'कच्चे भगवता सद्धिं सम्मोदिसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'कच्चे येन भगवा तेन'झल्लि पणामेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'कच्चे भगवतो सन्तिके नामगोतं सावेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'कच्चे तुण्हीभूता एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ने खो थुल्लकोट्टि-तके ब्राम्हणगहपतिके भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि ।

[३] तेन खो पन समयेन रट्ठपालो नाम कुलपुत्तो तस्मिं येव थुल्लकोट्टिते अगगकुल्लिकस्स पुत्तो तिस्सं परिसायं निसिन्नो होति । अथ खो

रुडपालस्स कुलपुत्तस्स एतद'होसि :—'यथा यथा स्वा'हं भगवता धम्मं देसितं आजानामि, नयि'दं सुकरं अगारं अज्झावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्तपरिसुद्धं सङ्खलिखितं ब्रम्हचरियं चरितुं; यं नूना'हं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं'ति' । अथ खो थुल्लुकोटितका ब्राम्हणगहपतिका भगवता धम्मिया कथाय सन्द-
रिस्ता समादपिता समुत्तेजिता सम्पहंसिता भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कमिं सु । अथ खो रुडपालो कुलपुत्तो अचिरपक्कन्तेसु थुल्लुकोटितकेसु ब्राम्हणगहपति-
केसु येन भग्वा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो रुडपालो कुलपुत्तो भगवन्तं एतद'वोच :—
'यथा यथा'हं भन्ते....पे०....ब्रम्हचरियं चरितुं । इच्छाम'हं भन्ते, केस-
मस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्ब-
जितुं । लभेय्या'हं, भन्ते, भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं उपसम्पदं'ति' ।

[४] “अनुज्जातो'सि पन त्वं, रुडपाल, मातापितूहि अगारस्मा अन-
गारियं पब्बजाया'ति" ? । 'न खो अहं, भन्ते, अनुज्जातो मातापितूहि
अगारस्मा अनगारियं पब्बजाया'ति' । “न खो, रुडपाल, तथागता अननु-
ज्जातं मातापितूहि पब्बाजेन्ती'ति" । 'स्वा'हं, भन्ते, तथा करिस्सामि यथा
मं मातापितरो अनुजानिस्सन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बजाया'ति' ।

[५] अथ खो रुडपालो कुलपुत्तो उट्ठाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं
कत्वा येन मातापितरो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मातापितरो एतद'वोच :—
'अम्म ताता, यथा यथा'हं भगवता धम्मं देसितं....पे०....चरितुं; इच्छा-
म'हं केसमस्सुं ओहारेत्वा....पे०....पब्बजितुं । अनुजानाय मं अगारस्मा
अनगारियं पब्बजाया'ति' । एवं वुत्ते रुडपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो रुड-

पालं कुलपुत्तं एतद'बोचुं :—‘ त्वं खो, तात रट्ठपाल, अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो सुखे ठितो सुखपरिभतो; न त्वं, तात रट्ठपाल, कस्सचि दुक्खस्स जानासि । एहि त्वं, तात रट्ठपाल, भुञ्ज च, पिव च, परिचारेहि च, भुञ्जन्तो पिवन्तो परिचारेन्तो कामे परिभुञ्जन्तो पुञ्जानि करोन्तो अभिरमस्सु । न तं मयं अनुजानाम अगारस्मा अनगारियं पब्बजाय; मरणेन पि ते मयं अकामका विना भविस्साम । किं पन मयं तं जीवन्तं अनुजानिस्साम अगारस्मा अनगारियं पब्बजाया'ति ? ’ ।

[६] दुतियम्पि खो रट्ठपालो कुलपुत्तो मातापितरो एतद'बोच :—‘अम्म-ताता....पे०....किं पन मयं तं जीवन्तं....पे०....पब्बजाया'ति' ? । ततियम्पि खो रट्ठपालो कुलपुत्तो मातापितरो एतद'बोच :—‘अम्म ताता, यथा यथा'हं भगवता....पे०....चरितुं; इच्छाम'हं केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि कथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितुं । अनुजानाय मं अगारस्मा अनगारियं पब्बजाया'ति' । ततियम्पि खो रट्ठपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो रट्ठपालं कुलपुत्तं एतद'बोचुं :—‘ त्वं खो, तात रट्ठपाल, अम्हाकं एकपुत्तको....पे०....किं पन मयं तं जीवन्तं अनुजानिस्साम अगारस्मा अनगारियं पब्बजाया'ति ? ’ ।

[७] अथ खो रट्ठपालो कुलपुत्तो मातापितूसु पब्बज्जं अलभमानो तथे'व अनन्तरहिताय भूमिया निपज्जि :—‘ इधे'व मे मरणं भविस्सति पब्बजा वा'ति' ।

[८] अथ खो रट्ठपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो रट्ठपालं कुलपुत्तं एतद'बोचुं :—‘ त्वं खो, तात रट्ठपाल, अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो....पे०....विना भविस्साम । किं पन तं जीवन्तं अनुजानिस्साम अगारस्मा अनगारियं पब्बजाया'ति ? ’ । एवं वुत्ते रट्ठपालो कुलपुत्तो तुण्ही अहोसि ।

दुतियम्पि खो....पे०....ततियम्पि खो रडपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो रडपालं कुलपुत्तं एतद'वोचुं :—' त्वं खो, तात रडपाल, अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो....पे०....किं पन मयं जीवन्तं अनुजानिस्साम अगारस्मा अनगारियं पब्बजाया'ति ?' । ततियम्पि खो रडपालो कुलपुत्तो तुण्ही अहोसि ।

[९] अथ खो रडपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो येन रडपालस्स कुलपुत्तस्स सहायका तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा रडपालस्स कुलपुत्तस्स सहायके एतद'वोचुं :—' एसो, तात, रडपालो कुलपुत्तो अनन्तरहिताय भूमिया...पे०....मरणं भविस्सति, पब्बजा वा'ति' । एहि ताता, येन रडपालो कुलपुत्तो तेनु'पसङ्कमथ, उपसङ्कमित्वा रडपालं कुलपुत्तं एवं वदेथ :—' त्वं खो, सम्म रडपाल, मातापितुन्नं एकपुत्तको पियो मनापो....पे०....अभिरमस्सु । न तं मातापितरो अनुजानन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बजाय, मरणेन पि ते मातापितरो अकामका विना भविस्सन्ति । किं पन ते तं जीवन्तं अनुजानिस्सन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बजाया'ति ?' *

[१०] अथ खो रडपालस्स कुलपुत्तस्स सहायका [रडपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितुन्नं पटिस्सुत्वा] येन रडपालो कुलपुत्तो तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा रडपालं कुलपुत्तं एतद'वोचुं :—' त्वं खो, सम्म रडपाल, मातापितुन्नं एकपुत्तको पियो मनापो....पे०....किं पन ते तं जीवन्तं अनुजा-

* P. T. S. Edition, Vol. II, Part II by R. Chalmers, 1898, puts this paragraph into brackets, because it does not occur in Burmese and Siamese editions. We have dropped brackets, because the para is necessary, in view of the next paragraph that follow in sequel.

निस्सन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया'ति ? ' । एवं वुत्ते रट्ठपालो कुल-
पुत्तो तुण्ही अहोसि । दुतियम्पि खो....पे०....ततियम्पि खो रट्ठपालस्स
कुलपुत्तस्स सहायका रट्ठपालं कुलपुत्तं एतद'वोचुं :—' त्वं खो, सम्म
रट्ठपाल, माता पितुन्नं एकपुत्तको पियो मनापो...पे०....किं पन ते तं
जीवन्तं अनुजानिस्सन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया'ति' ? । ततियम्पि
खो रट्ठपालो कुलपुत्तो तुण्ही अहोसि ।

[११] अथ खो रट्ठपालस्स कुलपुत्तस्स सहायका येन रट्ठपालस्स कुल-
पुत्तस्स मातापितरो तेनु'पसङ्कमिसु, उपसङ्कमिवा रट्ठपालस्स कुलपुत्तस्स
मातापितरो एतद' वोचुं :—'अम्म ताता, एसो रट्ठपालो कुलपुत्तो तथे'व
अनन्तरहिताय भूमिया निपन्नो, इधे'व मे मरणं भविस्सति पब्बज्जा वा'ति'
सचे तुम्हे रट्ठपालं कुलपुत्तं ना'नुजानिस्सथ अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय,
तथे'व मरणं आगमिस्सति । सचे पन तुम्हे रट्ठपालं कुलपुत्तं अनुजानिस्सथ
अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय, पब्बजितम्पि नं दक्खिस्सथ । सचे रट्ठपालो
कुलपुत्तो ना'भिरमिस्सति अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय, का तस्स अज्जा
गति भविस्सति ? । इधे'व पच्चागमिस्सति । अनुजानाथ रट्ठपालं कुलपुत्तं
अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया'ति' ।

‘ अनुजानाम, ताता, रट्ठपालं कुलपुत्तं अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय,
पब्बजितेन च पन मातापितरो उद्दिसेतब्बा (v. l. उद्दिसेतब्बा'ति') ।

[१२] अथ खो रट्ठपालस्स कुलपुत्तस्स सहायका येन रट्ठपालो कुल-
पुत्तो तेनु'पसङ्कमिसु, उपसङ्कमिवा रट्ठपालं कुलपुत्तं एतद'वोचुं :—' त्वं खो,
सम्म रट्ठपाल, मातापितुन्नं एकपुत्तको पियो मनापो सुखे ठितो सुखपरिभतो;
न त्वं, सम्म रट्ठपाल, कस्सचि दुक्खस्स जानासि । उट्ठेहि भुञ्ज च, पिव
च, परिचारेहि च । भुञ्जन्तो पिवन्तो परिचारेन्तो कामे परिभुञ्जन्तो पुज्जानि

करोन्तो अभिरमस्सु । अनुज्जातो' सि मातापितूहि अगारस्मा अन-
गारियं पब्बज्जाय, पब्बजितेन च पन ते मातापितरो उदिसेतब्बा'ति'
(v. 1. उदस्सेतब्बा) ।

[१३] अथ खो रट्ठपालो कुलपुत्तो उट्ठहत्वा बलं गहेत्वा येन भगवा
तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एक-
मन्तं निसिन्नो खो रट्ठपालो कुलपुत्तो भगवन्तं एतद'वोच :—'अनुज्जातो
अहं, भन्ते, मातापितूहि अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय; पब्बाजेतु मं
भगवा'ति' । अलत्थ खो रट्ठपालो कुलपुत्तो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थ
उपसम्पदं ।

[१४] अय खो भगवा अचिरूपसम्पन्ने आयस्मन्ते रट्ठपाले अट्ठमासू-
पसम्पन्ने थुल्लकोट्ठिते यथा'भिरन्तं विहरित्वा पेन सावत्थि तेन चारिकं पक्कामि ।
अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन सावत्थि त'दवसरि । तत्र सुदं भगवा साव-
त्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा रट्ठ-
पालो एको वूपकट्ठो....पे०....(५७*११) इत्थत्ताया'ति' अब्भज्जासि ।
अज्जतरो खो पना'यस्मा रट्ठपालो अरहत्तं अहोसि ।

[१५] अथ खो आयस्मा रट्ठपालो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपस-
ङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
आयस्मा रट्ठपालो भगवन्तं एतद'वोच :—'इच्छाम'हं, भन्ते, मातापितरो
उदसितुं (v. 1. उदस्सेतुं) सचे मं भगवा अनुजानाती'ति' ।

[१६] अथ खो भगवा आयस्मतो रट्ठपालस्स चेतसा चेतोपरिवित्कं
मनसा'कासि । यदा भगवा अज्जासि :-'अभब्बो खो रट्ठपालो कुलपुत्तो
सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया'वत्तितुं'ति, अथ खो भगवा आयस्मन्तं रट्ठपालं
एतद'वोच :—'यस्स दानि त्वं रट्ठपाल, कालं मज्जसी'ति' ।

[१७] अथ खो आयस्मा रट्पालो उट्ठाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा सेनासनं संसामेत्वा पत्तचीवरमा'दाय येन थुल्लकोट्ठितं तेन चारिकं पक्कामि, अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन थुल्लकोट्ठितं तद'वसरि । तत्र सुदं आयस्मा रट्पालो थुल्लकोट्ठिते विहरति रज्जो कोरब्बस्स मिगाचीरे । अथ खो आयस्मा रट्पालो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय थुल्लकोट्ठितं पिण्डाय पाविसि । थुल्लकोट्ठिते सपदानं पिण्डाय चरमानो येन सकपितुनिवेसनं तेनु'पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन आयस्मतो रट्पालस्स पिता मज्झिमाय द्वारसालाय उल्लिखापेति । अइसा खो आयस्मतो रट्पालस्स पिता आयस्मन्तं रट्पालं दूरतो'व आगच्छन्तं, दिस्वान एतद'वोच :— 'इमेहि मुण्डकेहि समणकेहि अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो पब्बा-जितो'ति' । अथ खो आयस्मा रट्पालो सकपितुनिवेसने ने'व दानं अलत्थ, न पच्चक्खानं, अज्जदत्थ अक्कोसमे'व अलत्थ ।

[१८] तेन खो पन समयेन आयस्मतो रट्पालस्स आतिदासी आभि-दोसिकं कुम्मासं छड्डेतुकामा होति । अथ खो आयस्मा रट्पालो तं आति-दासि एतद'वोच :— 'सचे तं, भगिनि, छड्डनीयधम्मं, इध मे पत्ते आकिरा'ति' ।

[१९] अथ खो आयस्मतो रट्पालस्स आतिदासी तं आभिदोसिकं कुम्मासं आयस्मतो रट्पालस्स पत्ते आकिरन्ती हत्थानञ्च पादानञ्च सरस्स-च निमित्तं अगहेसि । अथ खो आयस्मतो रट्पालस्स आतिदासी येना'-यस्मतो रट्पालस्स माता तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिन्वा आयस्मतो रट्पालस्स मातरं एतद'वोच :— 'यग्घे'य्ये जानेय्यासि, अय्यपुत्तो रट्पालो अनुप्पत्तो'ति?' ।

[२०] सचे जे सच्चं वदसि, अ-दासी भवसी'ति' । अथ खो आय-स्मतो रट्पालस्स माता येना'यस्मतो रट्पालस्स पिता तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्क-

मित्रा आयस्मतो रट्ठपालस्स पितरं एतद'वोच :- 'यग्धे, गहपति, जानेय्यासि रट्ठपालो किर कुलपुत्तो अनुप्पत्तो'ति' ? ।

[२१] तेन खो पन समयेन आयस्मा रट्ठपालो तं आभिदोसिकं कुम्मासं अज्जतरं कुड्डं निस्साय परिमुञ्जति । अथ खो आयस्मतो रट्ठपालस्स पिता येना'यस्मा रट्ठपालो तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं रट्ठपालं एतद'वोच :- 'अत्थि नाम, तात रट्ठपाल, आभिदोसिकं कुम्मासं परिमुञ्जिस्ससि ?' । ननु, तात रट्ठपाल, सकं गेहं गन्तब्बं'ति' ? ।

‘कुतो नो, गहपति, अम्हाकं गेहं अगारस्मा अनगारियं पब्ब-जितानं ? । अनागारा मयं, गहपति’ । ‘अगमम्हा’ खो ते, गहपति, गेहं । तथ ने'व दानं अलत्थम्ह न पच्चक्खानं, अज्जदत्थु अक्कोसं एव अलत्थम्हा'ति' ।

‘एहि, तात रट्ठपाल, धरं गमिस्सामा'ति' ।

‘अलं गहपति; कतं मे अज्ज भत्तकिच्चं'ति' ।

‘तेन हि, तात रट्ठपाल, अधिवासेहि स्वातनाय भत्तं'ति' ।

‘अधिवासेसि खो आयस्मा रट्ठपालो तुण्हीभावेन ।

[२२] अथ खो आयस्मतो रट्ठपालस्स पिता आयस्मतो रट्ठपालस्स अधिवासनं विदित्वा येन सकं निवेसनं तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा महन्तं हिरज्जसुवण्णस्स पुञ्जं कारापेत्वा किलञ्चेहि पटिच्छादापेत्वा आयस्मतो रट्ठपालस्स पुराणदुतियिके आमन्तेसि :- 'एथ तुम्हे वधुके येन अलङ्कारेन अलङ्कता पुब्बे रट्ठपालस्स कुलपुत्तस्स पिया होथ मनापा, तेन अलङ्कारेन अलङ्करोथा'ति' । अथ खो आयस्मतो रट्ठपालस्स पिता तस्सा रत्तिया अच्च-येन सके निवसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा आयस्मतो रट्ठपालस्स कालं आरोचेसि, ‘कालो, तात रट्ठपाल, निद्धितं भत्तं'ति' ।

[२३] अथ खो आयस्मा रट्ठपालो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-
मा'दाय येन सकपितुनिवेसनं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिन्वा पञ्जत्ते आसने
निसीदि । अथ खो आयस्मतो रट्ठपालस्स पिता तं हिरज्जसुवण्णस्स पुञ्जं
विवरापेत्वा आयस्मन्तं रट्ठपालं एतद'वोच :- ' इदं ते, तात रट्ठपाल, मत्तिकं
धनं, अज्जं पेट्तिकं, अज्जं पितामहं । सक्का, तात रट्ठपाल, भोगे च भुञ्जितुं
पुज्जानि च कातुं । एहि त्वं, तात रट्ठपाल, सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया'
वत्तिवा भोगे भुञ्जस्सु, पुज्जानि च करोही'ति' ।

‘ सचे खो मे त्वं, गहपति, वचनं करेय्यासि, इमं हिरज्जसुवण्णस्स पुञ्जं
सकटेषु आरोपेत्वा निब्बाहापेत्वा मज्जे गङ्गाय नदिया सोते ओपिलापेय्यासि ।
तं किस्स हेतु ? । उप्पज्जिस्सन्ति हि ते, गहपति, ततोनिदानं सोकपरिदेव-
दुक्खदोमनस्सु'पायासा'ति' ।

[२४] अथ खो आयस्मतो रट्ठपालस्स पुराणदुतियिका पच्चेकापादेसु
गहेत्वा आयस्मन्तं रट्ठपालं एतद'वोचुं :- ' कीदिसा नाम अय्यपुत्तक, (v. 1.
ता, तात) अच्छरायो, यासं त्वं हेतु ब्रम्हचरियं चरसी'ति' ? ।

‘ न खो मयं, भगिनि, अच्छरानं हेतु ब्रम्हचरियं चरामा'ति' ।

‘ भगिनि ’—वादेन नो अय्यपुत्तो रट्ठपालो समुदाचरती'ति' तत्थे'व
मुच्छिता पपत्तिसु ।

[२५] अथ खो आयस्मा रट्ठपालो पितरं एतद'वोच :- ' सचे, गह-
पति, भोजनं दातब्बं, देथ; मा नो विहेठेथा'ति' ।

‘ भुञ्ज, तात रट्ठपाल, निड्ढितं भत्तं'ति' । अथ खो आयस्मतो रट्ठपा-
लस्स पिता आयस्मन्तं रट्ठपालं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था
सन्तप्पेसि सम्पवारेसि ।

[२६] अथ खो आयस्मा रट्टपालो भुत्तावी ओनीतपत्तपाणी ठितको'व इमा गाथा अभासि :—

- “ पस्स चित्तकतं बिम्बं अरुकायं समुस्सितं ।
 आतुरं बहुसङ्कप्पं, यस्स न'त्थि धुवं ठिति ॥ ”
- “ पस्स चित्तकतं रूपं मणिना कुण्डलेन च ।
 अट्टितत्थेन (v. l. अट्टितत्थेन) ओनद्धं सह वत्थेहि सोभति ॥ ”
- “ अलत्तककता पादा मुखं चुण्णकमक्खितं ।
 अलं बालस्स मोहाय नो च पारगवेसिनो ॥ ”
- “ अट्टपादकता केसा नेत्ता अञ्जनमक्खिता ।
 अलं बालस्स मोहाय नो च पारगवेसिनो ॥ ”
- “ अञ्जनी'व नवा चित्ता पूतिकायो अलङ्कतो ।
 अलं बालस्स मोहाय नो च पारगवेसिनो ॥ ”
- “ ओदरी मिगवो पासं; ना' सदा वाकरं मिगो ।
 भुत्वा निवापं गच्छाम कन्दन्ते मिगबन्धके'ति ॥ ”

अथ खो आयस्मा रट्टपालो ठितको'व इमा गाथा भासित्वा येन रज्जो कोरव्यस्स मिगाचीरं तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा अज्जतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि ।

[२७] अथ खो राजा कोरव्यो मिगवं आमन्तेसि :—‘ सोधेहि, सम्म मिगव, मिगाचीरं उय्यानभूर्मि, गच्छाम सुभूर्मि दस्सनाया'ति ’ । ‘ एवं देवा'ति खो मिगवो रज्जो कोरव्यस्स पटिस्सुत्वा मिगाचीरं सोधेन्तो अदस आयस्मन्तं रट्टपालं अज्जतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसिन्नं । दिस्वान येन राजा कोरव्यो तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा राजानं कोरव्यं एतद'वोच :—‘सुद्धं खो, देव, मिगाचीरं; अत्थि चे'त्थ रट्टपालो नाम कुलपुत्तो इमस्मिं येव थुल्ल-

कोट्ठिते अगकुलिकस्स पुत्तो यस्स त्वं अभिण्हं कित्तयमानो अहोसि सो अज्जतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसिन्नो'ति । तेन हि, सम्म मिगव, अलं दानं'ज उय्यानभूमिया, तमे'व दानि मयं भवन्तं रट्टपालं पयित्पासि-स्सामा'ति । अथ खो राजा कोरव्यो, 'यं तत्थ खादनीयं भोजनीयं पटियत्तं तं सब्बं विस्सज्जेथा'ति वत्वा भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा भद्रं यानं अभिरूहिवा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि थुलकोट्ठितम्हा निव्यासि महच्चराजानु-भावेन आयस्मन्तं रट्टपालं दस्सनाय । यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पच्चो'रोहिवा पत्तिको'व उस्सटाय उस्सटाय परिसाय येना'यस्मा रट्टपालो तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमिवा आयस्मता रट्टपालेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं अट्ठासि ।

एकमन्तं ठितो खो राजा कोरव्यो आयस्मन्तं रट्टपालं एतद'वोच :—
'इध भवं रट्टपालो हत्थय्यरे निसीदतू'ति ।

'अलं, महाराज, निसीद त्वं; निसिन्नो अहं सके आसने'ति ।

[२८] निसीदि खो राजा कोरव्यो पज्जत्ते आसने; निसज्ज खो राजा कोरव्यो आयस्मन्तं रट्टपालं एतद'वोच :—'चत्तारि'मानि, भो रट्टपाल, पारिजुज्जानि येहि पारिजुज्जेहि समन्नागता इधे'कच्चे केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति । कतमानि चत्तारि ? जरापारिजुज्जं व्याधिपारिजुज्जं भोगपारिजुज्जं जातिपारिजुज्जं ।

कतमञ्च, भो रट्टपाल, जरापारिजुज्जं ? । इध, भो रट्टपाल, एकञ्चो जिण्णो होति बुद्धो महल्लुको अद्भगतो वयो अनुप्पत्तो । सो इति पटिसञ्चि-क्खति :—'अहं खो'म्हि एतरहि जिण्णो बुद्धो महल्लुको अद्भगतो वयो अनुप्पत्तो, न खो पन मया सुकरं अनधिगता वा भोगा अधिगन्तुं अधि-

गता वा भोगा फातिं कातुं; यन्नूना'हं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजेय्यं'ति । सो तेन जरापारिजुञ्जेन समन्नागतो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजति । इदं वुच्चति, भो रट्ठपाल, जरापारिजुञ्जं । भवं खो रट्ठपालो एतरहि दहरो युवा सुसु काळकेसो भद्रेन योव्वनेन समन्नागतो पठमेन वयसा । तं भोतो रट्ठपालस्स जरापारिजुञ्जं न'त्थि । किं भवं रट्ठपालो जत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो ? ।

कतमञ्च, भो रट्ठपाल, व्याधिपारिजुञ्जं ? । इध, भो रट्ठपाल, एकच्चो आवाधिको दुक्खितो बाब्बहगिलानो सो इति पटिसञ्चिक्खति :— 'अहं खो'म्हि एतरहि आवाधिको दुक्खितो बाब्बहगिलानो, न खो पन मया सुकरं अनधिगता वा भोगा अधिगन्तुं अधिगता वा भोगा फातिं कातुं । यन्नूना'हं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजेय्यं'ति । सो तेन व्याधिपारिजुञ्जेन समन्नागतो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजति । इदं वुच्चति, भो रट्ठपाल, व्याधिपारिजुञ्जं । भवं खो पन रट्ठपालो एतरहि अप्पाबाधो अप्पातङ्को समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो ना'तिसीताय नाच्चु'ण्हाय । तं भोतो रट्ठपालस्स व्याधिपारिजुञ्जं न'त्थि । किं भवं रट्ठपालो जत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो ? ।

कतमञ्च, भो रट्ठपाल, भोगपरिजुञ्जं ? । इध, भो रट्ठपाल, एकच्चो अड्डो होति महद्वनो महाभोगो । तस्स ते भोगा अनुपुव्वेन परिकख्यं गच्छन्ति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :— 'अहं खो पुव्वे अड्डो अहोसिं महद्वनो महाभोगो । तस्स मे ते भोगा अनुपुव्वेन परिकख्यं गता । न खो पन मया सुकरं अनधिगता वा भोगा अधिगन्तुं अधिगता वा भोगा फातिं

कातुं । यन्नूना'हं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं'ति । सो तेन भोगपारिजुञ्जेन समन्नागतो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । इदं बुच्चति, भो रट्ठपाल, भोगपारिजुञ्जं । भवं खो पन रट्ठपालो इमस्मिं येव थुल्लकोद्धिते अगगकुलिकस्स पुत्तो । तं भोतो रट्ठपालस्स भोगपारिजुञ्जं न'त्थि । किं भवं रट्ठपालो अत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो ? ।

कतमञ्च, भो रट्ठपाल, जातिपारिजुञ्जं ? । इध, भो रट्ठपाल, एकञ्चस्स बहू होन्ति मित्तामच्चा जातिसालोहिता । तस्स ते जातका अनुपुब्बेन परिक्खयं गच्छन्ति । सो इति पटिसञ्चिक्खति :—‘ममं खो पुब्बे बहू अहेसुं मित्तामच्चा जातिसालोहिता । तस्स मे जातका अनुपुब्बेन परिक्खयं गता । न खो पन मया सुकरं अनधिगता वा भोगा अधिगन्तुं अधिगता वा भोगा फातिं कातुं । यन्नूना'हं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं'ति । सो तेन जातिपारिजुञ्जेन समन्नागतो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । इदं बुच्चति, भो रट्ठपाल, जातिपारिजुञ्जं । भोतो खो पन रट्ठपालस्स इमस्मिं येव थुल्लकोद्धिते बहू मित्तामच्चा जातिसालोहिता । तं भोतो रट्ठपालस्स जातिपारिजुञ्जं न'त्थि । किं भवं रट्ठपालो अत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो ? ।

इमानि खो, भो रट्ठपाल, चत्तारि पारिजुञ्जानि येहि पारिजुञ्जेहि समन्नागता इधे'क्कच्चे केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति । तानि भोतो रट्ठपालस्स न'त्थि । किं भवं रट्ठपालो अत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा पब्बजितो'ति ” ? ।

[२९] 'अथि खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो धम्मुद्देसा उद्दिट्ठा; ये अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो । कतमे चत्तारो ? । 'उपनीयति लोको अद्भुवो'ति', खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन पठमो धम्मुद्देसो उद्दिट्ठो; यं अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो । 'अत्ताणो लोको अनभिस्सरो'ति', खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन दुतियो धम्मुद्देसो उद्दिट्ठो; यं अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो । 'अस्सको लोको सन्नं पहाय गमनीयं'ति', खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ततियो धम्मुद्देसो उद्दिट्ठो; यं अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो । 'उन्नो लोको अत्तिचो तण्हादासो'ति', खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चतुत्थो धम्मुद्देसो उद्दिट्ठो; यं अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो । इमे खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो धम्मुद्देसा उद्दिट्ठा; ये अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो'ति' ।

(अ) 'उपनीयति लोको अद्भुवो'ति', भवं रट्ठपालो आह; इमस्स पन, भो रट्ठपाल, भासितस्स कथं अत्थो दट्ठब्बो'ति' ? ।

‘तं किं मज्जसि, महाराज, अहोसि त्वं वीसतिवस्सुद्देसिको पि पण्णु-
वीसति-वस्सुद्देसिको पि हत्थिस्मिं पि कतावी अस्सस्मिं पि कतावी रथस्मिं पि
कतावी धनुस्मिं पि कतावी थलस्मिं पि कतावी ऊरुबली बाहुबली अलमत्तो
सङ्गामावचरो'ति' ? ।

‘अहोसिं अहं भो रट्ठपाल, वीसतिवस्सुदेसिको पि....पे०....सङ्गामावचरो; अप्पेकदा’हं, भो रट्ठपाल, इद्धिमा’ व मज्जे; न अत्तनो बलेन समसमं समनुपस्सामी’ति’ । ‘तं किं मज्जसि, महाराज, एवमे’व त्वं एतरहि ऊखवली बाहुवली अलमत्तो सङ्गामावचरो’ति’ ? ।

‘नो हि’दं भो रट्ठपाल । एतरहि जिण्णो बुद्धो महल्लको अद्दगतो वयो अनुप्पत्तो आसीतिको वयो वत्तति; अप्पेकदा’हं, भो रट्ठपालः— ‘इध पादं करिस्सामी’ति अज्जेने’व पादं करोमी’ति’ ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं ‘उपनीयति लोको अद्दुवो’ति’, यं अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो’ति’ ।

‘अच्छरियं, भो रट्ठपाल, अब्भुतं, भो रट्ठपाल, याव सुभासितं चि’दं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ‘उपनीयति लोको अद्दुवो’ति’ । उपनीयति हि, भो रट्ठपाल, लोको अद्दुवो । संविज्जन्ते खो, भो रट्ठपाल, इमस्मिं राजकुले हत्थिकाया पि अस्सकाया पि रथकाया पि पत्तिकाया पि, ये अम्हाकं आपदासु परियोधाय वत्तिस्सन्ति ।

(ब) ‘अत्ताणो लोको अनभिस्सरो’ति’ भवं रट्ठपालो आह । इमस्स पन, भो रट्ठपाल, भासितस्स कथं अत्थो दट्ठब्बो’ति’ ? ।

‘तं किं मज्जसि, महाराज, अत्थि ते कोचि अनुसायिको आबाधो’ति’ ? ।

‘अत्थि मे, भो रट्ठपाल, अनुसायिको वाताबाधो, अप्पेकदा मं, भो रट्ठपाल, मित्तामच्चा आतिसालोहिता परिवारेत्थि ठिता होन्ति, ‘इदानि राजा कोरब्बो कालं करिस्सति, इदानि राजा कोरब्बो कालं करिस्सती’ति’ ।

‘तं किं मज्जसि, महाराज, लभसि त्वं ते मित्तामच्चे आतिसालोहिते,

‘आयन्तु मे भोन्तो मित्तामच्चा जातिसालोहिता, सब्बे’व सन्ता इमं वेदनं संविभजथ यथा’हं लङ्घकतरिकं वेदनं वेदियेय्यं’ति ?’ । उदाहु त्वं येव तं वेदनं वेदियसी’ति ?’ ।

‘ना’हं, भो रट्ठपाल, लभामि ते मित्तामच्चे जातिसालोहिते; ‘आयन्तु मे भोन्तो....पे०.....लङ्घकतरिकं वेदनं वेदियेय्यं’ति’ । अथ खो अहमे’व तं वेदनं वेदियामी’ति’ ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा-सम्बुद्धेन सन्धाय भासितं, ‘अत्ताणो लोको अनभिस्सरो’ति’; यं अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो’ति’ ।

‘अच्छरियं, भो रट्ठपाल, अब्भुतं, भो रट्ठपाल, याव सुभासितं चि’दं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ‘अत्ताणो लोको अनभिस्सरो’ति’ । अत्ताणो हि, भो रट्ठपाल, लोको अनभिस्सरो । संविज्जति खो, भो रट्ठपाल, इमस्मिं राजकुले पहूतं हिरञ्जसुवण्णं भूमिगतञ्च वेहासट्ठञ्च ।

(क) ‘अस्सको लोको सब्बं पहाय गमनीयं’ति’ भवं रट्ठपालो आह । इमस्स पन, भो रट्ठपाल, भासितस्स कथं अत्थो दट्ठब्बो’ति ?’ ।

‘तं किं मज्जसि, महाराज, यथा त्वं एतरहि पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारेसि, लच्छसि परत्था’पि, ‘एवमे’वा’हं इमेहे’व पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारेमी’ति’, उदाहु अज्जे इमं भोगं पटिपज्जिस्सन्ति, त्वं पन यथाकम्मं गमिस्ससी’ति ?’ । ‘यथा’हं भो रट्ठपाल, एतरहि पञ्चहि कामगुणेहि ...पे०.....परिचारेमि, ना’हं लच्छामि परत्था’पि, एवमे’वा’हं इमेहे’व पञ्चहि कामगुणेहि....पे०.....परिचारेमी’ति’ । अथ खो अज्जे इमं भोगं पटिपज्जिस्सन्ति, अहं पन यथाकम्मं गमिस्सामी’ति’ ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा-
सम्बुद्धेन सन्धाय भासितं, ‘अस्सको लोको, सब्बं पहाय गमनीयं’ति;’
यं अहं अत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो’ति’ ।

‘अच्छरियं, भो रट्ठपाल, अब्भुतं, भो रट्ठपाल, याव सुभासितं चि’दं
तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ‘अस्सको लोको, सब्बं
पहाय गमनीयं’ति’ । अस्सको हि, भो रट्ठपाल, लोको सब्बं पहाय गमनीयं ।

(ड) ‘ऊनो लोको अतित्तो तण्हादासो’ति, भवं रट्ठपालो आह । इमस्स
पन, भो रट्ठपाल, भासितस्स कथं अत्थो दट्ठब्बो’ति?’ ।

‘तं किं मज्जसि, महाराज, फीतं कुरुं अज्झावससी’ति?’ ।

‘एवं, भो रट्ठपाल, फीतं कुरुं अज्झावसामी’ति’ ।

‘तं किं मज्जसि, महाराज, इध ते पुरिसो आगच्छेय्य पुरत्थिमाय
दिसाय सद्दायिको पच्चयिको, सो तं उपसङ्गमत्वा एवं वदेय्य, ‘यग्धे,
महाराज, जानेय्यासि; अहं आगच्छामि पुरत्थिमाय दिसाय; तत्था’दसं महन्तं
जनपदं इद्वञ्चे’व फीतञ्च बहुजनं आकिण्णमनुस्सं; बहू तत्थ हत्थिकाया अस्स-
काया रथकाया पत्तिकाया, बहू तत्थ दन्ताजिनं, बहू तत्थ हिरञ्जसुवण्णं
अकतञ्चे’व कतञ्च, बहू तत्थ इत्थिपरिग्गहो; सक्का च तावतकेन वलत्थेन
अभिविजिनितुं; अभिविजिन, महाराजा’ति । किन्ति नं करेय्यासी’ति?’ ।

‘तप्पि मयं, भो रट्ठपाल, अभिविजय अज्झावसेय्यामा’ति’ ।

‘तं किं मज्जसि, महाराज, इध ते पुरिसो आगच्छेय्य पच्छिमाय
दिसाय....पे०उत्तराय दिसाय....पे०दक्खिणाय दिसाय....
पे०पारसमुदतो सद्दायिको पच्चयिको, सो तं उपसङ्गमत्वा एवं वदेय्य,
‘यग्धे, महाराज, जानेय्यासि अहं आगच्छामि पारसमुदतो, तत्था’दसं महन्तं
जनपदं इद्वञ्चे’व फीतञ्च....पे०अभिविजिन, महाराजा’ति’ । किन्ति नं
करेय्यासी’ति?’ ।

‘तम्पि मयं, भो रट्टपाल, अभिविजिय अज्झावसेय्यामा’ति’ ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बु-
द्धेन सन्धाय भासितं, ‘ऊनो लोको अतिचो तण्हादासो’ति,’ यं अहं जत्वा
च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो’ति’ ।

‘अच्छरियं, भो रट्टपाल, अब्भुतं, भो रट्टपाल, याव सुभासितं चि’दं तेन
भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन, ‘ऊनो....पे०.....तण्हादासो’
ति’ ‘ऊनो हि, भो रट्टपाल, लोको अतिचो तण्हादासो’ति’ ।

[३०] इदम’वोचा’यस्मा रट्टपालो; इदं क्त्वा अथा’परं एतद’वोच :-

“पस्सामि लोके सधने मनुस्से, लद्धान वित्तं न ददन्ति मोहा ।
लुद्धा धनं सन्निच्चयं करोन्ति, मिथ्यो’व कामे अभिपत्थयन्ति ॥ १ ॥

राजा पसंहा पठविं विजित्वा ससागरन्तं महिं आवसन्तो ।
ओरं समुद्दस्स अतित्तरूपो पारं समुद्दस्स पि पत्थयेथ ॥ २ ॥

राजा च अज्जे च बहू मनुस्सा अवीततण्हा मरणं उपेन्ति ।
ऊना’ व हुत्वा न जहन्ति देहं; कामेहि लोकम्हि न ह’त्थि तित्ति ॥ ३ ॥

कन्दन्ति नं जाती पकिरिय केसे, ‘अहो क्त्वा ने अमरा’ति’ चा’हु ।
क्त्थेन नं पारुतं नीहरित्वा चित्तं समादाय ततो डहन्ति ॥ ४ ॥

सो ड्हति सूलेहि तुज्जमानो एकेन क्त्थेन पहाय भोगे ।
न मीयमानस्स भवन्ति ताणा जाती’ध मित्ता अथ वा सहाया ॥ ५ ॥

दायादक्का तस्स धनं हरन्ति, सत्तो पन गच्छति येनकम्मं ।
न मीयमानं धनं अन्वेति किञ्चि पुत्ता च दारा च धनञ्च रट्ठं ॥ ६ ॥

न दीघं आयुं लभते धनेन, न चा’पि वित्तेन जरं विहन्ति ।
अप्यं हि’दं जीवितं, आहु धीरा, असस्सतं विप्परिणामधम्मं ॥ ७ ॥

अद्धा दल्लिदा च फुसन्ति फस्सं, बालो च धीरो च तथे'व फुद्धो ।
 बालो हि बाल्या वधितो' व सेति, धीरो च न वेधति फस्सफुद्धो ॥ ८ ॥
 तस्मा हि पज्जा' व धनेन सेय्यो याय बोसानमिधा'धिगच्छति (v. 1.
 इन्दाधिगच्छति) ।
 असोसितत्ता हि भवाभवेसु पापानि कम्मणि करोन्ति मोहा ॥ ९ ॥
 उपेति गब्भञ्च परञ्च लोकं संसारमा'पज्ज परम्पराय ।
 तस्स'प्पपज्जो अभिसद्वहन्तो उपेति गब्भञ्च परञ्च लोकं ॥ १० ॥
 चोरो यथा सन्धिमुखे गहीतो सकम्मना हज्जति पापधम्मो ।
 एवं पजा; पेच्च परमिह लोके सकम्मना हज्जति पापधम्मो ॥ ११ ॥
 कामा हि चित्रा मधुरा मनोरमा विरूपरूपेन मथेन्ति चित्तं ।
 आदीनवं कामगुणेषु दिस्वा तस्मा अहं पव्वजितो'मिह, राज ॥ १२ ॥
 दुमप्फलानी'व पतन्ति मानवा दहरा च बुद्धा च सरीरभेदा ।
 एतम्पि दिस्वा पव्वजितो'मिह, राज; अपण्णकं सामज्जमे'व सेय्यो'ति' ॥ १३ ॥

रट्टपालसुत्तन्तं दुतियं ।

८३

[३. मखादेवसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा मिथिलायं विहरति मखा-
 देवम्भवने । अथ खो भगवा अज्जतरस्मि पदेसे सितं पात्वाकासि (v. 1.
 पत्वाकासि) । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतद'होसि:—'को तु
 खो हेतु को पच्चयो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ? । न अकारणेन
 तथागता सितं पातुकरोन्ती'ति' ।

[२] अथ खो आयस्मा आनन्दो एकंसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेन'-

ञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतद'वोचः—'को नु खो भन्ते हेतु....पे०....
पातुकरोन्ती'ति' ।

[३] “भूतपुब्बं, आनन्द, इमिस्सा येव मिथिलायं राजा अहोसि मखा-
देवो नाम धम्मिको धम्मराजा धम्मे ठितो महाराजा धम्मं चरति ब्राम्हगहपतिकेसु
नेगमेसु चे'व जानपदेसु च, उपोसथञ्च उपवसति चातुद्वारिं, पञ्चद्वारिं, अट्ट-
मिञ्च पक्खस्स । अथ खो, आनन्द, राजा मखादेवो बहुन्नं वस्सानं बहुन्नं वस्स-
सतानं बहुन्नं वस्ससहस्सानं अच्चयेन कप्पकं आमन्तेसिः—'यदा मे, सम्म
कप्पक, पस्सेय्यासि सिरिस्मिं फलितानि जातानि, अथ मे आरोचेय्यासी'ति' ।
'एवं देवा'ति खो, आनन्द, कप्पको रज्जो मखादेवस्स पच्चस्सोसि । अइसा
खो, आनन्द, कप्पको बहुन्नं वस्सानं बहुन्नं वस्ससतानं बहुन्नं वस्ससहस्सानं
अच्चयेन रज्जो मखादेवस्स सिरिस्मिं फलितानि जातानि, दिस्वान राजानं
मखादेवं एतद'वोचः—'पातुभूता खो देवस्स देवदूता; दिस्सन्ति सिरिस्मिं
फलितानि जातानी'ति' । 'तेन हि, सम्म कप्पक, तानि फलितानि साधुकं
सण्डासेन उद्धरित्वा ममं अञ्जलिंस्मिं पतिट्ठापेही'ति' । 'एवं देवा'ति खो,
आनन्द, कप्पको रज्जो मखादेवस्स पटिस्सुत्वा तानि फलितानि साधुकं
सण्डासेन उद्धरित्वा रज्जो मखादेवस्स अञ्जलिंस्मिं पतिट्ठापेसि । अथ खो,
आनन्द, राजा मखादेवो कप्पकस्स गामवरं दत्वा जेड्डपुत्तं कुमारं आमन्ता-
पेत्वा एतद'वोचः—'पातुभूता खो मे, तात कुमार, देवदूता । दिस्सन्ति सिरिस्मिं
फलितानि जातानि । भुत्ता खो पन मे मानुसका कामा; समयो दिब्बे कामे
परियेसितुं । एहि त्वं, तात कुमार, इमं रज्जं पटिपज्ज; अहं पन केसमस्सुं
ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजि-
स्सामि । तेन हि, तात कुमार, यदा त्वम्पि पस्सेय्यासि सिरिस्मिं फलितानि
जातानि, अथ कप्पकस्स गामवरं दत्वा जेड्डपुत्तं कुमारं साधुकं रज्जे समनु-
सासित्वा केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा

अनगारियं पब्बजेय्यासि । येन मे इदं कल्याणं वट्ठं (v. 1. वत्तं) निहितं अनुप्पवत्तेय्यासि मा खो मे त्वं अन्तिमपुरिसो अहोसि । यस्मिं खो, तात कुमार, पुरिसयुगे वत्तमाने एवरूपस्स कल्याणस्स वट्ठस्स समुच्छेदो होति, सो तेसं अन्तिमपुरिसो होति । तं ता'हं, तात कुमार, एवं वदामि :— 'येन मे इदं कल्याणं वट्ठं निहितं अनुप्पवत्तेय्यासि, मा खो मे त्वं अन्तिमपुरिसो अहोसी'ति' ।

[४] “अथ खो, आनन्द, राजा मखादेवो कप्पकस्स गामवरं दत्त्वा जेट्टपुत्तं कुमारं साधुकं रज्जे समनुसासित्वा इमस्मिं येव मखादेवम्बवने केस-मस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजि । सो मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहासि, तथा दुतियं,....पे०....(५२-७) फरित्वा विहासि । कख्यासहगतेन चेतसा.... पे०....मुदितासहगतेन चेतसा....पे०....(५२-८) उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहासि, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुर्थि; इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवैरेन अब्बापज्जेन फरित्वा विहासि। राजा खो पना'नन्द मखादेवो चतुरासीतिवस्ससहस्सानि कुमारकीळिकं कीळि; चतुरासीतिवस्ससहस्सानि ओपरज्जं कारेसि; चतुरासीतिवस्ससहस्सानि रज्जं कारेसि; चतुरासीतिवस्ससहस्सानि इमस्मिं येव मखादेवम्बवने अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो ब्रम्हचरियं चरि । सो चत्तारो ब्रम्हविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रम्हलोकूपगो अहोसि' ।

[५] “अथ खो, आनन्द, रज्जो मखादेवस्स पुत्तो बहुन्नं वस्सानं para 3, substitute मखादेवस्स पुत्त for मखादेव) मखादेवस्स पुत्तस्स अञ्जलिस्मिं पतिट्ठपेसि । अथ खो, आनन्द, रज्जो मखादेवस्स पुत्तो कप्पकस्स गामवरं दत्त्वा जेट्टपुत्तं कुमारं आमन्तापेत्वा एतद'वोच :— 'पातुभूता....पे०....

(para 3) त्वं अन्तिमपुरिसो अहोसि । यस्मिं खो, तात कुमार, पुरिसयुगे वत्तमाने एवरूपस्स कल्याणस्स वट्ठस्स समुच्छेदो होति, सो तेसं अन्तिमपुरिसो होति; तं ता'हं तात कुमार, एवं वदामि 'येन मे इदं कल्याणं वट्ठं निहितं अनुप्पवत्तेय्यासि, मा खो मे त्वं अन्तिमपुरिसो अहोसी'ति' ।

[६] “ अथ खो, आनन्द, रज्जो मखादेवस्स पुत्तो कप्पकस्स गाम-वरं दत्वा जेड्डपुत्तं कुमारं साधुकं रज्जे समनुसासित्वा इमस्मिं येव मखादेवम्बवने केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि कथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजि । सो मेत्तासहगतेन चेतसा....पे०....(५२'७-८) चरि । सो चत्तारो ब्रम्हविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रम्हलोकूपगो अहोसि ।

[७] “ रज्जो खो पना'नन्द, मखादेवस्स पुत्तपुत्तका तस्स परम्परा चतुरासीतिखत्तियसहस्सानि इमस्मिं येव मखादेवम्बवने केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि कथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिस्सु । ते मेत्तासहगतेन चेतसा....पे०....(५२'७-८) । (substitute विहरिस्सु for विहासि and consequential changes) ते चत्तारो ब्रम्हविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रम्हलोकूपगा अहेसुं । निमि तेसं राजानं पच्छिमको अहोसि धम्मिको धम्मराजा, धम्मे ठितो महाराजा, धम्मं चरति ब्राम्हणगहपतिकेसु नेगमेसु चे'व जानपदेसु च, उपोसथञ्च च उपवसति चातुदसिं पञ्चदसिं अट्ठमिञ्च पक्खस्स ।

[८] “ भूतपुब्बं, आनन्द, देवानं तावतिसानं सुधम्मायं सभायं सन्निसिन्धानं सन्निपतितानं अयं अन्तराकथा उदपादिः—‘ लाम्भा वत भो विदेहानं, सुलद्धं वत भो विदेहानं, येसं निमि राजा धम्मिको धम्मराजा धम्मे ठितो महाराजा धम्मं चरति ब्राम्हणगहपतिकेसु नेगमेसु चे'व जानपदेसु च, उपोसथञ्च उपवसति चातुदसिं पञ्चदसिं अट्ठमिञ्च पक्खस्सा'ति' ।

[९] “ अथ खो, आनन्द, सक्को देवानं इन्दो देवे तावत्तिसे आमत्तेसि :—‘ इच्छेय्याथ नो तुम्हे मारिसा निमि—राजानं दहुं’ति ?’ । ‘ इच्छाम मयं मारिस नीमि—राजानं दहुं’ति ’ । तेन खो पन समयेन निमि-राजा तददु ’ पोसथे पन्नरसे सीसं नहातो उपोसथिके उपरि पासाद-वगतो निसिन्नो होति । अथ खो, आनन्द, सक्को देवानं इन्दो सेय्यथा पि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारय्य पसारितं वा बाहं सम्मि-ञ्जेय्य, एवमेव देवेषु तावत्तिसेसु अन्तरहितो निमिस्स रज्जो मुखे पातुर-होसि । अथ खो, आनन्द, सक्को देवानं इन्दो निमि—राजानं एतद’वोच :— ‘ लाभ्हा ते, महाराज, सुलद्धं ते, महाराज । देवा, महाराज, तावत्तिसा सुध-म्मायं सभायं कित्तयमानरूपा सन्निसिन्ना :—‘ लाभ्हा....पे०....अद्दमिञ्च पक्खस्सा’ति ’ । देवा ते, महाराज, तावत्तिसा दस्सनकामा । तस्स ते अहं, महाराज, सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं पहिणिस्सामि; अभिरूहेय्यासि, महाराज, दिब्बं यानं अविकम्पमानो’ति ’ । अधिवासेसि खो, आनन्द, निमि राजा तुण्ही भावेन । अथ खो, आनन्द, सक्को देवानं इन्दो निमिस्स रज्जो अधि-वासनं विदित्वा, सेय्याथा’पि नाम....पे०अन्तरहितो देवेषु तावत्तिसेसु पातुरहोसि ।

[१०] “ अथ खो, आनन्द, सक्को देवानं इन्दो मातलिसङ्गाहकं आमत्तेसि :—‘ एहि त्वं, सम्म मातलि, सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं योजेत्वा निमि—राजानं उपसङ्कमित्वा एवं वदेसि :—‘ अयं ते, महाराज, सहस्सयुत्तो आजञ्जरथो सक्केन देवानं इन्देन पेसितो; अभिरूहेय्यासि, महाराज, दिब्बं यानं अविकम्पमानो’ति ’ । ‘ एवं होतु, भदं तवा’ति ’ खो, आनन्द, मातलि-सङ्गाहको सक्कस्स देवानं इन्दस्स पटिस्सुत्वा सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं योजेत्वा निमि—राजानं उपसङ्कमित्वा एतद’वोच :—‘ अयं ते, महाराज....पे०....अविकम्पमानो । अपि च, महाराज, कतमेन तं नेमि ? । येन वा पापकम्मा

पापकानं कम्मानं विपाकं पटिसंवेदेन्ति; येन वा कल्याणकम्मा कल्याणानं कम्मानं विपाकं पटिसंवेदेन्तीति ? । ‘ उभयेने’व मं, मातलि, नेही’ति । सम्पापेसि खो, आनन्द, मातलिसङ्गाहको निमि—राजानं सुधम्मं समं । अइसा खो, आनन्द, सक्को देवानं इन्दो निमि—राजानं दूरतो’व आगच्छन्तं, दिस्वान निमि—राजानं एतद’वोच :—‘ एहि खो, महाराज, सागतं, महाराज, देवा ते, महाराज, तावत्तिंसा सुधम्मायं सभायं कित्तयमानरूपा सन्निसिन्ना :—‘ लामा....पे०....अट्टमिञ्च पक्खस्सा’ति । देवा, ते, महाराज, तावत्तिंसा दस्सनकामा; अभिरम, महाराज, देवेषु देवानुभावेना’ति ।

[११] ‘ अलं मारिस तथे’व मं मिथिलं पटिनेतु, तथा’ हं धम्मं चरिस्सामि ब्राम्हणगहपतिकेसु नेगमेषु चे’व जानपदेषु च, उपोसथञ्च उपवसिस्सामि, चातुर्हसि पञ्चदसि अट्टमिञ्च पक्खस्सा’ति ।

[१२] “ अथ खो, आनन्द, सक्को देवानं इन्दो मातलिसङ्गाहकं आमन्तेसि :—‘ एहि त्वं, सम्म मातलि, सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं योजेत्वा निमि—राजानं तथे’व मिथिलं पटिनेही’ति । ‘ एवं भदं तवा’ति, खो, आनन्द, मातलिसङ्गाहको सक्कस्स देवानं इन्दस्स पटिस्सुत्वा सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं योजेत्वा निमि—राजानं तथे’व मिथिलं पटिनेसि ।

[१३] “ तत्र सुदं, आनन्द, निमिराजा धम्मं चरति ब्राम्हणगहपतिकेसु नेगमेषु चे’व जानपदेषु च, उपोसथञ्च उपवसति, चातुर्हसि पञ्चदसि अट्टमिञ्च पक्खस्स । अथ खो, आनन्द, निमिराजा बहुन्नं वस्सानं बहुन्नं वस्ससतानं बहुन्नं वस्ससहस्सानं अच्चयेन कप्पकं आमन्तेसि :—‘ यदा मे, सम्म कप्पक, पस्सेय्यासि सिरस्मिं फलितानि जातानि,....पे०.... (Para 3) substitute निमिराजा for मखादेव and consequential changes एवं वदामि :—‘ येन मे इदं कल्याणं वट्ठं विहितं अनुप्पक्खेय्यासि, मा खो मे त्वं अन्तिमपुरिसो अहोसी’ति ।

[१४] “ अथ खो, आनन्द, निमिराजा कप्पकस्स गामवरं दत्वापे०....(Para 4) substitute निमिराजा for मखादेव and consequential changes अवैरेन अव्यापज्जेन फरित्वा विहासि । निमि खो पना'नन्द, राजा चतुरासीतिवस्ससहस्सानि कुमारकीळिकं कीळि....पे०....कायस्स भेदा परं मरणा ब्रम्हलोकूपगो अहोसि ।

[१५] “ निमिस्स खो पना'नन्द, रज्जो कळारजनको नाम पुत्तो अहोसि । सो न अगारस्मा अनगारियं पव्वजि; सो तं कल्याणं वट्ठं समुच्छिन्दि; सो तेसं अन्तिमपुरिसो अहोसि । सिया खो पन ते, आनन्द, एवम'स्स :—‘ अज्जो नून तेन समयेन राजा मखादेवो अहोसि, येन तं कल्याणं वट्ठं निहितं'ति' । न खो पने'तं, आनन्द, एवं दट्ठब्बं । अहं तेन समयेन राजा मखादेवो अहोसि; अहं तं कल्याणं वट्ठं निहन्ति; मया तं कल्याणं वट्ठं निहितं; पच्छिमा जनता अनुप्पवत्तेसि । तं खो पना' नन्द, कल्याणं वट्ठं न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिज्जाय न सम्बोधाय न निब्बाणाय संवत्तति, यावदे'व ब्रम्हलोकूपपत्तिया । इदं खो पना', नन्द, एतरहि मया कल्याणं वट्ठं निहितं एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्जाय सम्बोधाय निब्बाणाय संवत्तति । कतमा चा' नन्द, एतरहि मया कल्याणं वट्ठं निहितं एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्जाय सम्बोधाय निब्बाणाय संवत्तति ? । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो, सेय्यथी'दं :—‘ सम्मादिट्ठि सम्मासङ्कप्पो सम्मावाचा सम्माकम्मन्तो सम्माआजीवो सम्मावायामो सम्मासति सम्मासमाधि' । इदं खो, आनन्द, एतरहि मया कल्याणं वट्ठं निहितं एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्जाय सम्बोधाय निब्बाणाय संवत्तति । तं खो अहं आनन्द, एवं वदामि :—‘ येन मे इदं कल्याणं वट्ठं निहितं अनुप्पवत्तेय्याथ, मा खो मे तुम्हे अन्तिमपुरिसो अहुक्थ ।

यस्मिं खो, आनन्द, पुरिसयुगे वत्तमाने एवरूपस्स कल्याणस्स वट्ठस्स समुच्छेदो होति, सो तेसं अन्तिमपुरिसो होति । तं वो अहं, आनन्द, एवं वदामि :—‘ येन मे इदं कल्याणं वट्ठं निहितं अनुपपवत्तेय्याथ, मा खो मे तुम्हे अन्तिमपुरिसो अहुवत्था’ति ” ।

[१६] इदं अवोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा आनन्दो भगवतो भासितं अभिनन्दी’ति’ ।

मखादेवसुत्तन्तं ततियं

८४

[४. मधुरसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा महा-कच्चानो मधुरायं विहरति गुन्दावने । अस्सोसि खो राजा मधुरो अवन्तिपुत्तो :— ‘ समणो खलु भो कच्चानो मधुरायं विहरति गुन्दावने; तं खो पन भवन्तं कच्चानं एवं कल्याणो कित्तिसदो अब्भुग्गतो :—‘ पण्डितो व्यत्तो मेधावी बहुस्सुतो चित्तकथी कल्याणपटिभानो बुद्धो चे’व अरहा च; साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती ’ति’ । अथ खो राजा मधुरो अवन्तिपुत्तो भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा भद्रं यानं अभिरूढित्वा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि मधुराय निव्यासि महच्चराजानुभावेन आयस्मन्तं महा-कच्चानं दस्सनाय । यावतिका यानस्स भूमि यानेन गत्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको’ व येना’यस्मा महा-कच्चानो तेनु’पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता महा-कच्चानेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो राजा मधुरो अवन्तिपुत्तो आयस्मन्तं महा-कच्चानं एतद’वोच :—‘ ब्राम्हणा, भो कच्चान, एवमा’हंसु :—‘ ब्राम्हणा’व सेट्ठो वण्णो, हीनो अज्जो वण्णो; ब्राम्हणा’व सुक्को वण्णो, कण्हो अज्जो

वण्णो; ब्राम्हणा'व सुज्झन्ति, नो अब्राम्हणा; ब्राम्हणा ब्रम्हुनो पुत्ता ओरसा मुखतो जाता ब्रम्हजा ब्रम्हनिम्मिता ब्रम्हदायादा'ति' । इध भवं कच्चानो किं आहा'ति' ? ।

[२] ' घोसो येव खो एसो, महाराज, लोकस्मिः— ' ब्राम्हणा 'व सेट्ठो वण्णो....पे०....ब्रम्हदायादा'ति' । तदिमिना पे'तं, महाराज परियायेन वेदितव्वं, यथा घोसो येवे' सो लोकस्मिः—'ब्राम्हणा'व सेट्ठोपे०.... ब्रम्हदायादा'ति' । तं किं मज्जसि, महाराज, खत्तियस्स चे पि इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा, खत्तियो पि' स्सा'स्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, ब्राम्हणो पि'स्सा'स्सपे०....वेस्सो पि'स्सा'स्स,....पे०....सुट्ठो पि'स्सा'स्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति' ?' ।

[३] ' खत्तियस्स चे पि, भो कच्चान, इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा, खत्तियो पि' स्सा'स्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाति किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, ब्राम्हणो पि 'स्सा'स्स....पे०.... वेस्सो पि'स्सा'स्स....पे०....सुट्ठो पि'स्सा'स्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी 'ति' ।

[४] ' तं किं मज्जसि, महाराज, ब्राम्हणस्स चे पि इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा, ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, वेस्सो पि'स्सा'स्सपे०....सुट्ठो पि'स्सा'स्स....पे०....खत्तियो पि'स्सा'स्स पुब्बुट्ठायी किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी 'ति' ?' ।

[५] ' ब्राम्हणस्स चे पि, भो कच्चान, इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा जातरूपेन वा, ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती

किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, वेस्सो पि'स्सा'स्स....पे०....
सुद्धो पि'स्सा'स्स....पे०....खत्तियो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छानिपाती
किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति' ।

[६] 'तं किं मज्झसि, महाराज, वेस्सस्स चे पि इज्जेय्य
धनेन वा धज्जेन रजतेन वा जातरूपेन वा, वेस्सो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी
पच्छानिपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, सुद्धो पि'स्सा'स्स,
....पे०....खत्तियो पि'स्सा'स्स....पे०....ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी
पच्छानिपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति ?' ।

[७] 'वेस्सस्स चे पि, भो कच्चान, इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा
रजतेन वा जातरूपेन वा, वेस्सो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छानिपाती
किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, सुद्धो पि'सा'स्स....पे०....
खत्तियो पि'स्सा'स्स....पे०....ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छानिपाती
किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति' ।

[८] 'तं किं मज्झसि, महाराज, सुद्धस्स चे पि इज्जेय्य धनेन वा
धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा, सुद्धो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छा-
निपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, खत्तियो पि'स्सा'स्स....
....पे०.... ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स....पे०....वेस्सो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी
पच्छानिपाती किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति ?' ।

[९] 'सुद्धस्स चे पि, भो कच्चान, इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा
रजतेन वा जातरूपेन वा, सुद्धो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छानिपाती
किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, खत्तियो पि'स्सा'स्स....पे०....
ब्राम्हणो पि'स्सा'स्स....पे०....वेस्सो पि'स्सा'स्स पुब्बुद्धायी पच्छानिपाती
किंकारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी'ति' ।

[१०] 'तं किं मज्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति नो वा ? कथं वा ते एत्थ होती'ति ?' ।

'अद्वा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति' । न एसं एत्थ किञ्चि नानाकारणं समनुपस्सामी'ति' । इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितब्बं यथा घोसो येवे'सो लोकस्मि :— 'ब्राम्हणा' व सेहो वण्णो....पे०....ब्रम्हदायादा'ति' ।

[११] 'तं किं मज्जसि, महाराज, इधा'स्स खत्तियो पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसु मिच्छाचारी मुसावादी पिसुणावाचो फरुसावाचो सम्मप्पलापी अभिज्झाद्ध व्यापन्नचित्तो मिच्छादिद्वी; कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप्पज्जेय्य ? नो वा ? । कथं वा ते एत्थ होती'ति' ? ।

[१२] 'खत्तियो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपातीपे०.... मिच्छादिद्वी । कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप्पज्जेय्य । एवं मे एत्थ होति, एवञ्च पन मे एतं अरहतं सुतं'ति' । 'साधु साधु, महाराज, साधु खो ते एतं महाराज, एवं होति; साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं' ।

[१३] 'तं किं मज्जसि, महाराज, इधा'स्स ब्राम्हणो पाणातिपातीपे०....इधा'स्स वेस्सो पाणातिपाती....पे०....इधा'स्स सुदो पाणातिपातीपे०....कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप्पज्जेय्य ? नो वा ? । कथं वा ते एत्थ होती'ति' ?' ।

[१४] 'ब्राम्हणो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपाती, अदिन्नादायी,पे०....वेस्सो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपाती, अदिन्नादायी....पे०.... सुदो पि हि भो कच्चान पाणातिपाती, अदिन्नादायी....पे०....कायस्स भेदा

परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप्पज्जेय्य । एवं मे एत्थ होति, एवञ्च पन मे एतं अरहतं सुतं'ति' । 'साधु साधु, महाराज; साधु खो ते एतं, महाराज, एवं होति; साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं' ।

[१५] 'तं किं मज्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति ? नो वा ? । कथं वा ते एत्थ होती'ति । 'अद्वा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति; न एसं एत्थ किञ्चि नानाकरणं समनुपस्सामी'ति' । 'इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितब्बं, यथा घोसो येवे'सो लोकस्मिं :— 'ब्राम्हणा' व सेट्ठो वण्णो....पे०....ब्रम्हदायादा'ति' ।

[१६] 'तं किं मज्जसि, महाराज, इधा'स्स खत्तियो पाणातिपाता पटिविरतो अदिन्नादाना पटिविरतो कामेसु मिच्छाचारा पटिविरतो मुसावादा पटिविरतो पिसुणावाचाय पटिविरतो फरसावाचाय पटिविरतो सम्फप्पलापा पटिविरतो अनभिज्झाद्ध अब्यापन्नचित्तो सम्मादिट्ठी, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतं सगं लोकं उप्पज्जेय्य ? नो वा ? । कथं वा ते एत्थ होती'ति ?'

[१७] 'खत्तियो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपाता पटिविरतो अदिन्नादाना पटिविरतो....पे०....सम्मादिट्ठी, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतं सगं लोकं उप्पज्जेय्य । एवं मे एत्थ होति, एवञ्च पन मे एतं अरहतं सुतं'ति' । 'साधु साधु, महाराज, साधु खो ते एतं, महाराज, एवं होति; साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं' ।

[१८] 'तं किं मज्जसि, महाराज, इधा'स्स ब्राम्हणो, पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....इधा'स्स वेस्सो, पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....इधा'स्स सुट्ठो पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....सम्मादिट्ठी, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उप्पज्जेय्य ? नो वा ? । कथं वा ते एत्थ होती'ति' ? ।

[१९] 'ब्राम्हणो पि हि भो कच्चान पाणातिपाता पटिविरतो.... पे०....; वेस्सो पि हि भो कच्चान....पे०....सुद्धो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपाता पटिविरतो अदिन्नादाना पटिविरतो....पे०....सम्मादिद्दी, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उप्पज्जेय्य । एवं मे एत्थ होति, एवञ्च पन मे एतं अरहतं सुतं'ति । 'साधु साधु, महाराज; साधु खो ते एतं, महाराज, एवं होति; साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं' ।

[२०] 'तं किं मज्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति ? नो वा ? कथं वा ते एत्थ होती'ति ?' । 'अद्दा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति; न एसं एत्थ किञ्चि नानाकरणं समनुपस्सामी'ति । 'इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितव्वं यथा घोसो येवे'सो लोकास्मिः—'ब्राम्हणा' व सेट्ठो वण्णो,पे०....ब्रम्हदायादा'ति' ।

[२१] 'तं किं मज्जसि, महाराज, इध खत्तियो सन्धि वा छिन्देय्य, निल्लोपं वा हरेय्य, एकागारिकं वा करेय्य, परिपन्ये वा तिट्ठेय्य, परदारं वा गच्छेय्य; तञ्चे ते पुरिसा गहेत्वा दस्सेय्युः—'अयं ते, देव, चोरो आगुचारी, इमस्स यं इच्छसि तं दण्डं पणेही'ति । किं'ति नं करेय्यासी'ति ? । 'घातेय्याम वा, भो कच्चान, जापेय्याम वा पब्बाजेय्याम वा यथापच्चयं वा करेय्याम' । 'तं किस्स हेतु ?' । 'या हि'स्स, भो कच्चान, पुब्बे खत्तियो'ति समज्जा, सा'स्स अन्तरहिता, चोरो ते'व सङ्ग गच्छती'ति' ।

[२२] 'तं किं मज्जसि, महाराज, इध ब्राम्हणो....पे०....इध वेस्सो....पे०....इध सुद्धो सन्धि वा छिन्देय्य....पे०....तञ्चे ते पुरिसा गहेत्वा दस्सेय्युः—'अयं ते, देव, चोरो आगुचारी, इमस्स यं इच्छसि तं दण्डं पणेही'ति । किं'ति नं करेय्यासी'ति ? । 'घातेय्याम वा, भो कच्चान,

जापेय्याम वा....पे०....करेय्याम । ‘तं किस्स हेतु?’ । ‘या हि’स्स, भो कच्चान, पुब्बे ब्राम्हणो’ति वा, वेस्सो’ति वा, सुद्धो’ति वा समञ्जा, सा’स्स अन्तरहिता, चोरो ते’व सङ्गं गच्छती’ति’ ।

[२३] ‘तं किं मज्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति ? नो वा ? कथं वा ते एत्थ होती’ति ?’ । ‘अद्वा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति, न एसं एत्थ किञ्चि नानाकरणं समनुपस्सामी’ति’ । ‘इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितव्वं यथा घोसो येवे’सो लोकस्मिः—‘ब्राम्हणा’व सेट्ठो वण्णो,.... पे०....ब्रम्हदायादा’ति’ ।

[२४] ‘तं किं मज्जसि, महाराज, इध खत्तियो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि कथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो अस्स, विरतो पाणातिपाता विरतो अदिन्नादाना विरतो मुसावादा (v' 1. add रत्तूपरतो) एकभक्तिको ब्रम्ह- चारी सीलवा कल्याणधम्मो । किं’ति नं करेय्यासी’ति ?’ ।

‘अभिवादेय्याम वा, भो कच्चान, पच्चुट्ठेय्याम वा आसनेन वा निमन्ते- य्याम, अभिनिमन्तेय्याम पि नं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्ज- परिक्खारेहि, धम्मिकं वा अस्स रक्खावरणगुत्तिं संविदहेय्याम’ । ‘तं किस्स हेतु?’ । ‘या हि’स्स, भो कच्चान, पुब्बे ‘खत्तियो’ति समञ्जा, सा’स्स अन्तरहिता, ‘समणो’ ते’व सङ्गं गच्छती’ति’ ।

[२५] ‘तं किं मज्जसि, महाराज, इध ब्राम्हणो केसमस्सुं ओहारेत्वापे०....इध वेस्सो केसमस्सुं ओहारेत्वा....पे०.... इध सुद्धो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि कथानि अच्छादेत्वा....पे०....कल्याणधम्मो । किं’ति नं करेय्यासी’ति ?’ ।

‘अभिवादेय्याम वा, भो कच्चान, पच्चुट्ठेय्याम वा, आसनेन वा निमन्ते-

य्याम, अभिनिमन्तेय्याम पि नं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्ज-
परिक्खारेहि, धम्मिकं वा अस्स रक्खावरणगुत्तिं संविदहेय्याम । तं किस्स
हेतु ? । या हि'स्स, भो कच्चान पुब्बे 'ब्राम्हणो'ति समञ्जा, पुब्बे
'वेस्सो'ति समञ्जा, पुब्बे 'सुद्धो'ति समञ्जा, सा'स्स अन्तरहिता,
'समणो' ते'व सङ्गं गच्छती'ति' ।

[२६] 'तं किं मज्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, चत्तारो वण्णा
समसमा होन्ति ? नो वा ? कथं वा ते एत्थ होती'ति ?' । 'अद्वा खो,
भो कच्चान, एवं सन्ते इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति, न एसं एत्थ
किञ्चि नानाकरणं समनुपस्सामी'ति' । 'इमिना पि खो एतं, महाराज,
परियायेन वेदितव्यं यथा घोसो येवे'सो लोकरिंमः—'ब्राम्हणा' व सेट्ठो
वण्णोपे०.....ब्रम्हदायादा'ति" ।

[२७] एवं वुत्ते राजा मधुरो अवन्तिपुत्तो आयस्मन्तं महा-कच्चानं
एतद'वोचः—“अभिक्रन्तं, भो कच्चान, अभिक्रन्तं भो कच्चान । सेय्यथापि,
भो कच्चान,....पे०..... (५४. २४ substitute कच्चान for भन्ते and
consequential changes) पाणुपेतं सरणगतं'ति" ।

[२८] 'मा खो मं त्वं, महाराज, सरणं अगमासि । तमे'व त्वं भगवन्तं
सरणं गच्छ, यमा'हं सरणं गतो'ति' ।

'कहं पन, भो कच्चान, एतरहि सो भगवा विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो'-
ति' ? । 'परिनिब्बुतो खो महाराज एतरहि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो'
ति' । 'सचे हि मयं, भो कच्चान, सुणेय्याम तं भगवन्तं दससु योजनेसु,
दस पि मयं योजनानि गच्छेय्याम तं भगवन्तं दस्सनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं ।
सचे हि मयं, भो कच्चान, सुणेय्याम तं भगवन्तं, वीसतिया योजनेसु ...पे०
....तिंसतिया योजनेसु....पे०.....चत्ताळीसाय योजनेसु....पे०.....

पञ्चासाय योजनेसु, पञ्चासम्पि मयं योजनानि गच्छेय्याम तं भगवन्तं दस्सनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । योजनसते चे पि मयं, भो कच्चान, सुणेय्याम तं भगवन्तं, योजनसतम्पि मयं गच्छेय्याम तं भगवन्तं दस्सनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । यतो च खो, भो कच्चान, परिनिब्बुतो सो भगवा, परिनिब्बुतम्पि मयं तं भगवन्तं सरणं गच्छाम धम्मञ्च भिक्खुसङ्गञ्च । उपासकं मं भवं कच्चानो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं' ति' ।

मधुर-सुत्तन्तं चतुत्थं

८५

[५. बोधिराजकुमारसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुंसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये । तेन खो पन समयेन बोधिस्स राजकुमारस्स कोकनदो नाम पासादो अचिरकारितो होति, अनज्झावुत्थो समणेन वा ब्राम्हणेन वा केनचि वा मनुस्सभूतेन । अथ खो बोधिराजकुमारो सञ्जिकापुत्तं माणवं आमन्तेसिः—‘ एहि त्वं, सम्म सञ्जिकापुत्त, येन भगवा तेनु’पसङ्कम; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्द; अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छ । ‘ बोधि, भन्ते, राजकुमारो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छती’ति । एवञ्च वदेहिः—‘ अधिवासेतु किर, भन्ते, भगवा बोधिस्स राजकुमारस्स स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना’ति’ । ‘ एवं भो’ति खो सञ्जिकापुत्तो माणवो बोधिस्स राजकुमारस्स पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनु’-पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सञ्जिकापुत्तो माणवो

भगवन्तं एतद'वोचः— 'बोधि, भो गोतम, राजकुमारो....पे०....भिक्षु-
सङ्घेना'ति' । अधिवासेसि भगवा तुण्ही भावेन । अथ खो सञ्जिकापुत्तो माणवो
भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठाया ' सना येन बोधि राजकुमारो तेनु'
पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा बोधि राजकुमारं एतद'वोचः— 'अवोचुम्हा खो
मयं भोतो वचनेन तं भगवन्तं गोतमः— 'बोधि, भो गोतम, राजकुमारो
....पे०....भिक्षुसङ्घेना'ति' । अधिवुट्ठञ्च पन समणेन गोतमेना 'ति' ।
अथ खो बोधि राजकुमारो तस्सा रत्तिया अच्चेयेन सके निवेसने पणीतं
खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा कोकनदञ्च पासादं ओदातेहि दुस्सेहि
सन्थरापेत्वा याव पच्छिमसोपानकळेवरा सञ्जिकापुत्तं माणवं आमन्तेसिः—
'एहि त्वं, सम्म सञ्जिकापुत्त, येन भगवा तेनु'पसङ्कम, उपसङ्कमित्वा
भगवतो कालं आरोचेहि, 'कालो भन्ते, निट्ठितं भत्तं'ति' । 'एवं भो'ति
खो सञ्जिकापुत्तो माणवो बोधिस्स राजकुमारस्स पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनु'-
पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवतो कालं आरोचेसिः— 'कालो, भो गोतम,
निट्ठितं भत्तं'ति' ।

[२] अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय येन
बोधिस्स राजकुमारस्स निवेसनं तेनु'पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन बोधि
राजकुमारो बहिद्वारकोट्ठके ठितो होति भगवन्तं आगमयमानो । अइसा खो
बोधि राजकुमारो भगवन्तं दूरतो'व आगच्छन्तं; दिस्वान पच्चुग्गन्त्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा पुरक्खित्वा येन कोकनदो पासादो तेनु'पसङ्कमि । अथ खो
भगवा पच्छिमं सोपानकळेवरं निस्साय अट्ठासि । अथ खो बोधि राजकुमारो
भगवन्तं एतद'वोचः— 'अभिरूहतु, भन्ते, भगवा दुस्सानि; अभिरूहतु
सुगतो दुस्सानि, यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया'ति' । एवं वुत्ते
भगवा तुण्ही अहोसि । दुतियम्पि खो बोधि राजकुमारो भगवन्तं एतद'
वोचः— 'अभिरूहतु,....पे०....सुखाया'ति' । दुतियम्पि खो भगवा तुण्ही

अहोसि । ततियम्पि खो बोधिराजकुमारो भगवन्तं एतद'वोच :— 'अभिरूहतु ...पे०सुखाया'ति' ।

[३] अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं अपलोकेसि । अथ खो आयस्मा आनन्दो बोधिं राजकुमारं एतद'वोच :— 'संहरन्तु राजकुमार, दुस्सानि; न भगवा चेलपत्तिकं अक्कमिस्सति, पच्छिमं जनतं तथागतो अपलोकेती'ति' । अथ खो बोधि राजकुमारो दुस्सानि संहरापेत्वा उपरि कोकनदे पासादे आसनानि पञ्जापेसि । अथ खो भगवा कोकनदं पासादं अभिरूहित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि सद्धिं भिक्खुसङ्घेन । अथ खो बोधि राजकुमारो बुद्धपमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । अथ खो बोधि राजकुमारो भगवन्तं मुत्ताविं ओनी-तपत्तपाणिं अज्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो बोधि राजकुमारो भगवन्तं एतद'वोच :— 'मय्हं खो, भन्ते, एवं होति, 'न खो सुखेन सुखं अधिगन्तब्बं, दुक्खेन खो सुखं अधिगन्तब्बं'ति' ।

[४] “मय्हम्पि खो, राजकुमार, पुब्बे' व सम्मोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्से'व सतो एतद'होसि :— 'न खो सुखेन सुखं अधिगन्तब्बं, दुक्खेन खो सुखं अधिगन्तब्बं'ति' । सो खो अहं, राजकुमार, अपरेन समयेन दहरो'व समणो सुसु काळक्के-सो भद्रेन योव्वनेन समन्नागतो पठमेन वयसा अकामकानं माता-पितुन्नं अस्सुमुखानं रुदन्तानं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि कथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिं । सो एवं पब्बजितो समानो किंकुसलगवेसी अनुत्तरं सन्तिवरपदं परियेसमानो येन आळारो कालामो तेनु'पसङ्कमिं, उपसङ्कमित्वा आळारं कालामं एतद'वोच:— 'इच्छाम'हं

आवुसो कालाम इमस्मिं धम्मविनये ब्रम्हचरियं चरितुं'ति' । एवं वुत्ते राजकुमार, आळारो कालामो मं एतद'वोचः—'विहरता'यस्मा, तादिसो अयं धम्मो यत्थ विञ्जू पुरिसो न चिरस्से'व सकं आचरियकं सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहेर्या'ति' । सो खो अहं राजकुमार, न चिरस्से'व खिप्पमे'व तं धम्मं परियापुणिं । सो खो अहं राजकुमार, तावतकेने'व ओड्डपहतमत्तेन लपितलापनमत्तेन जाणवादच्च वदामि थेरवादच्च' जानामि पस्सामी'ति' च पटिजानामि अहञ्चे'व अञ्जे च । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसिः—'न खो आळारो कालामो इमं धम्मं केवलं सद्दामत्तकेन सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामी'ति' पवेदेति, अद्दा आळारो कालामो इमं धम्मं जानं पस्सं विहरती'ति' । अथ ख्वा'हं राजकुमार, येन आळारो कालामो तेनु'पङ्कमिं, उपसङ्कमिवा आळारं कालामं एतद'वोचः—'कितावता नो आवुसो कालाम, इमं धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज पवेदेसी'ति' ? । एवं वुत्ते राजकुमार, आळारो कालामो आकिञ्चञ्जायतनं पवेदेसि । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसिः—'न खो आळारस्से'व कालामस्स अत्थि सद्दा, मय्हम्पि अत्थि सद्दा; न खो आळारस्से'व कालामस्स अत्थि विरियं, मय्हम्पि अत्थि विरियं; न खो आळारस्से'व कालामस्स अत्थि सति, मय्हम्पि अत्थि सति; न खो आळारस्से'व कालामस्स अत्थि समाधि, मय्हम्पि अत्थि समाधि; न खो आळारस्से'व कालामस्स अत्थि पज्जा, मय्हम्पि अत्थि पज्जा; यन्नूना'हं यं धम्मं आळारो कालामो सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामी'ति' पवेदेसि, तस्स धम्मस्स सच्छिकिरियाय पदहेय्यं'ति' । सो खो अहं राजकुमार, न चिरस्से'व खिप्पमे'व तं धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासिं । अथ ख्वा'हं राजकुमार, येन आळारो कालामो तेनु'पसङ्कमिं, उपसङ्कमिवा आळारं कालामं एतद'वोचः—'एतावता नो आवुसो कालाम,

इमं धम्मं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज पवेदेसी'ति' ? । एत्तावता खो अहं आवुसो इमं धम्मं....पे०.....पवेदेमी'ति' । अहम्पि खो आवुसो एत्तावता इमं धम्मं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामी'ति' । 'लामा नो आवुसो, सुलद्धं नो आवुसो, ये मयं आयस्मन्तं तादिसं सब्रम्ह-चारिं पस्साम । इति या'हं धम्मं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज पवेदेमि, तं त्वं धम्मं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरसि, यं त्वं धम्मं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरसि, तम'हं धम्मं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज पवेदेमि । इति या'हं धम्मं जानामि, तं त्वं धम्मं जानासि, यं त्वं धम्मं जानासि, तम'हं धम्मं जानामि । इति यादिसो अहं तादिसो तुवं, यादिसो तुवं तादिसो अहं । एहि दानि आवुसो, उभो वसन्ता इमं गणं परिहरामा'ति' । इति खो राजकुमार, आळारो कालामो आचरियो मे समानो अत्तनो अत्तेवास्मिं मं समानं अत्तना समसमं ठपेसि, उळाराय च मं पूजाय पूजेसि । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :— 'ना'यं धम्मो निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिज्जाय न सम्बोधाय न निब्बाणाय संवत्तति, यावदे'व आकिञ्चञ्जाय-तनूपपत्तिया' ति' । सो खो अहं राजकुमार, एतं धम्मं अनलङ्कित्वा तस्मा धम्मा निब्बिज्जा'पक्कमि ।

[५] “सो खो अहं राजकुमार, किंकुसलगवेसी अनुत्तरं सन्तिवरपदं परि-येसमानो येन उदको (v. l. उदको) रामपुत्तो तेनु'पसङ्कमिं, उपसङ्कमित्वा उदकं रामपुत्तं एतद'वोचं:— 'इच्छाम'हं आवुसो राम, इमस्मिं धम्मविनये ब्रम्हचरियं चरितुं'ति' । एवं वुत्ते राजकुमार, उदको रामपुत्तो मं एतद'वोच :— 'विहरता'यस्मा....पे०.....विहरेय्या'ति' । सो खो अहं राजकुमार, न चिरस्से'व....पे०.....अहञ्चेव अञ्जे च । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :— 'न खो रामो इमं धम्मं केवलं सद्दामत्तकेन सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा

उपसम्पज्ज विहरामी'ति'पवेदेसि, अद्वा रामो इमं धम्मं जानं पस्सं विहासी'ति' ।
 अथ ख्वा'हं राजकुमार, येन उदको रामपुत्तो तेनु'पसङ्कमिं उपसङ्कमित्वा उदकं
 रामपुत्तं एतद'वोचं:— 'कित्तावता नो आवुसो राम, इमं धम्मं सयं अभिज्जा
 सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज पवेदेसी'ति' ? । एवं वुत्ते राजकुमार, उदको रामपुत्तो
ने'वसज्जानासज्जायतनं पवेदेसि । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—
 'न खो रामस्से'व अहोसि सद्वा, मय्हम्पि अत्थि सद्वा; न खो रामस्से'व अहोसि
 विरियं, मय्हम्पि अत्थि विरियं; न खो रामस्से'व अहोसि सति, मय्हम्पि-
 अत्थि सति; न खो रामस्से'व अहोसि समाधि, मय्हम्पि अत्थि समाधि; न
 खो रामस्से'व अहोसि पज्जा, मय्हम्पि अत्थि पज्जा; यन्नूना'हं यं धम्मं
 रामो सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामी'ति' पवेदेसि, तस्स
 धम्मस्स सच्छिकिरियाय पदहेय्यं'ति' । सो खो अहं राजकुमार, न चिरस्से'व
 खिप्पमे'व तं धम्मं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासिं । अथ ख्वा'हं
 राजकुमार, येन उदको रामपुत्तो तेनु'पसङ्कमिं, उपसङ्कमित्वा उदकं रामपुत्तं एतद'
 वोचं :— 'एत्तावता नो आवुसो राम, इमं धम्मं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा
 पवेदेसी'ति' ? । एत्तावता खो अहं आवुसो इमं....पे०पवेदेमी'ति' । अहम्पि
 खो आवुसो एत्तावता इमं धम्मं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
 विहरामी'ति' । 'लामा नो आवुसो, दुल्लद्वं नो आवुसो, ये मयं आयस्सन्तं
 तादिसं सव्रम्हचारिं पस्साम । इति यं धम्मं रामो सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा
 उपसम्पज्ज पवेदेति तं त्वं धम्मं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
 विहरसि; यं त्वं धम्मं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरसि, तं
 धम्मं रामो सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज पवेदेसि । इति यं धम्मं
 रामो अज्जासि तं त्वं धम्मं जानासि, य त्वं धम्मं जानासि, तं धम्मं रामो
 अज्जासि । इति यादिसो रामो अहोसि तादिसो तुवं, यादिसो तुवं तादिसो
 रामो अहोसि । एहि दानि आवुसो, त्वं इमं गणं परिहरा'ति' । इति खो

राजकुमार, उद्दको रामपुत्तो सब्रम्हचारी मे समानो आचारियद्वाने च मं ठपेसि उल्लाराय च मं पूजाय पूजेसि । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—‘ना'यं धम्मो....पे०....निब्बाणाय संवत्तति, यावदे'व ने'वसञ्जानासञ्जायतनूप-पत्तिया'ति' । सा खो अहं राजकुमार, एतं धम्मं अनलङ्कुरित्वा तस्मा धम्मा निब्बिज्जा'पक्कमि ।

[६] “सो खो अहं राजकुमार, किंकुंसलंगवेसी अनुत्तरं सन्तिवरपदं परियेसमानो **मगधेसु** अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन **उरुवेला उरुवेलाय सेनानिगमो** तदव'सरिं । तथ अइसं रमणीयं भूमिभागं पासादिकञ्च वनसण्डं, नदिञ्च सन्दति सेतकं सुपतित्थं रमणीयं, समन्ता च गोचरगामं । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि' :—‘रमणीयो वत भो भूमिभागो, पासादिको च वनसण्डो, नदी च सन्दति सेतका सूपतित्था रमणीया, समन्ता च गोचरगामो; अलं वति'दं कुलपुत्तस्स पधानत्थिकस्स पधानाया'ति' । सो खो अहं राजकुमार, तथे'व निसीदिं ‘अलं इदं पधानाया'ति' ।

[७] “अपि'स्सु मं राजकुमार, **तिस्सो उपमा** पटिभंसु अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा:—‘सेय्यथा'पि राजकुमार, अल्लं कल्लं सस्नेहं उदके निक्खित्तं । अथ पुरिसो आगच्छेय्य उत्तरारणिमा'दाय, ‘अग्गि अभिनिब्ब-त्तेस्सामि, तेजो (v. l. add धातुं) पातुकारिस्सामी'ति' । तं किं मञ्जसि राजकुमार, ‘अपि' नु सो पुरिसो अमुं अल्लं कल्लं सस्नेहं उदके निक्खित्तं उत्तरारणिमा'दाय अभिमन्थेन्तो अग्गि अभिनिब्बत्तेय्य तेजो (v. l. add धातुं) पातुकरेय्या'ति' ? । ‘नो हि' दं भन्ते । ‘तं किस्स हेतु' ? । “अल्लं हि भन्ते अल्लं कल्लं सस्नेहं, तच्च पन उदके निक्खित्तं, यावदे'व च पन सो पुरिसो किलमथस्स विघातस्स भागी अस्सा'ति' । एवमे'व खो राजकुमार, ये हि केचि समणा वा ब्राम्हणा वा कायेन चे'

व चित्तेन च कामेहि अवूपकहा विरहन्ति, यो च नेसं कामेसु काम-
च्छन्दो कामस्नेहो काममुच्छा कामपिपासा कामपरिळाहो, सो च अज्झत्तं न
सुप्पहीनो होति, न सुप्पटिप्पस्सद्दो । ओपक्कमिका चे पि ते भोन्तो समण-
ब्राम्हणा दुक्खा तिब्बा (v. l. खरा) कटुका वेदना वेदियन्ति, अभब्बा' व
ते जाणाय दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय, नो चे पि ते भोन्तो समण-
ब्राम्हणा ओप- क्कमिका दुक्खा तिब्बा (v. l. खरा) कटुका वेदना वेदि-
यन्ति । अभब्बा' व ते जाणाय दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय । अयं खो
मं राजकुमार, पठमा उपमा पटिभासि अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा ।

[८] “अपरा’ पि खो मं राजकुमार, दुतिया उपमा पटिभासि
अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा :—‘सेय्यथा’पि राजकुमार, अल्लं कढं सस्नेहं
आरका उदका थले निक्खित्तं, अथ पुरिसो आगच्छेय्य उत्तरारणिमा’दाय,
अग्गि अभिनिब्बत्तेस्सामि, तेजो (v. l. add धातुं) पातुकरिस्सामी’ ति’ ।
तं किं मज्जसि राजकुमार, ‘अपि नु सो पुरिसो अमुं....पे०.....
सस्नेहं आरका उदका थले निक्खित्तं....पे०.....तेजो (v. l. add धातुं)
पातुकरेय्या’ति’ ? । ‘नो हि’ दं भन्ते, । ‘तं किस्स हेतु’ ? । ‘अदुं हि
भन्ते, अल्लं कढं सस्नेहं, किञ्चा पि आरका उदका थले निक्खित्तं यावदे’व
च पन सो....पे०.....अस्सा ’ति’ । ‘एवमे’व खो राजकुमार, ये हि केचि
....पे०.....विहरन्ति, यो च नेसं कामेसु कामच्छन्दो....पे०.....सम्बोधाय,
नो चे’ पि ते भोन्तो समणब्राम्हणा ओपक्कमिका दुक्खा....पे०.....
अनुत्तराय सम्बोधाय । अयं खो मं राजकुमार दुतिया उपमा पटिभासि
अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा ।

[९] “अपरा’पि खो मं राजकुमार, ततिया उपमा पटिभासि
अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा :—‘सेय्यथा’पि राजकुमार, सुक्खं कढं

कोळापं आरका उदका थले निक्खित्तं । अथ पुरिसो आगच्छेय्य....पे०....
 तेजो (v. l. add.) धातुं पातुकरिस्सामी'ति' । 'तं किं मज्जसि राजकुमार, अपि
 नु सो पुरिसो अमुं सुक्खं कट्ठं कोळापं आरका उदका थले निक्खित्तं....पे०....
 तेजो (v.l. add धातुं) पातुकरेय्या'ति' ? । 'एवं भन्ते,' । 'तं किस्स हेतु' ? ।
 'अदुंहि भन्ते सुक्खं कट्ठं कोळापं, तच्च पन आरका उदका थले निक्खि-
 त्तं'ति' । 'एवमे'व खो राजकुमार ये हि....पे०....विहरन्ति, यो च नेसं
 कामेसु कामच्छन्दो....पे०....सो च अज्झत्तं सुप्पहीनो होति सुप्पटिप्पस्सद्धो ।
 ओपक्कमिका चे पि ते भोन्तो समणब्राह्मणा दुक्खा तिच्चा (v. l. खरा)
 कटुका वेदना वेदियन्ति, भब्बा'व ते जाणाय दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय,
 नो चे पि भोन्तो....पे०.... भब्बा'व ते जाणाय दस्सनाय अनुत्तराय
 सम्बोधाय । अयं खो मं राजकुमार, ततिया उपमा पटिभासि अनच्छरिया
 पुब्बे अस्सुतपुब्बा । इमा खो मं राजकुमार तिस्सो उपमा पटिभंसु अनच्छ-
 रिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा ।

[१०] “ तस्स मय्हं राजकुमार, एतद' होसि :—‘ यं नूना'हं दन्ते-
 हि दन्तमा'धाय, जिब्हाय तालुमा'हच्च, चेतसा चित्तं अभिनिग्गण्हेय्यं,
 अभिनिष्पीळेय्यं, अभिसन्तापेय्यं'ति' । सो खो अहं राजकुमार, दन्तेहि
 दन्तमा'धाय....पे०....चित्तं अभिनिग्गण्हामि, अभिनिष्पीळेमि, अभिस-
 न्तापेमि । तस्स मय्हं राजकुमार, दन्तेहि....पे०....चित्तं अभिनिग्गण्हतो,
 अभिनिष्पीळयतो, अभिसन्तापयतो कच्छेहि सेदा मुच्चन्ति । सेय्यथा पि राज-
 कुमार, बलवा पुरिसो दुब्बलतरं पुरिसं सीसे वा गहेत्वा, खन्धे वा गहेत्वा
 अभिनिग्गण्हेय्य, अभिनिष्पीळेय्य, अभिसन्तापेय्य, एवमे'व खो मे राज-
 कुमार, दन्तेहि....पे०....सेदा मुच्चन्ति । आरद्धं खो मे राजकुमार, विरियं
 होति असल्लीनं, उपडिता सति असम्मुट्ठा, सारद्धो च पन मे कायो होति
 अप्पटिप्पस्सद्धो, तेने'व दुक्खप्पधानेन पधानाभितुजस्स सतो ।

[११] “ तस्स मय्हं राजकुमार, एतद’होसि :—‘यं नूना’हं अप्पा-
नकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्यं’ति’ । सो खो अहं राजकुमार, मुखतो च नासतो
च अस्सासपस्सासे उपरुन्धि । तस्स मय्हं राजकुमार, मुखतो च नासतो
च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु कण्णसोतेहि वातानं निक्खमन्तानं अधिमत्तो
सद्दो होति । सेय्यथा पि नाम कम्मरगगरिया धममानाय अधिमत्तो सद्दो
होति, एवमे’व खो मे राजकुमार, मुखतो....पे०..... उपरुद्धेसु .. पे०.....
अधिमत्तो सद्दो होति । आरद्धं खो पन मे राजकुमार विरियं....पे०.....
पधानामितुन्नस्स सतो ।

[१२] “ तस्स मय्हं राजकुमार, एतद’होसि :—‘यं नूना’हं अप्पा-
नाकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्यं’ति’ । सो खो अहं राजकुमार, मुखतो च नासतो च
कण्णतो च अस्सासपस्सासे उपरुन्धि । तस्स मय्हं....पे०.....कण्णतो च
अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधिमत्ता वाता मुद्धानं ऊहनन्ति । सेय्यथा
पि राजकुमार, बलवा पुरिसो तिण्हेन सिखरेन मुद्धानं अभिमन्थेय्य, एवमे’व
खो मे राजकुमार, मुखतो च....पे०.....मुद्धानं ऊहनन्ति । आरद्धं खो पन
मे राजकुमार विरियं....पे०.....पधानामितुन्नस्स सतो ।

[१३] “ तस्स मय्हं राजकुमार, एतद’होसि :—‘यं नूना’हं
अप्पानकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्यं’ति’ । सो खो अहं राजकुमार, मुखतो च....
पे०.....उपरुन्धि । तस्स मय्हं राजकुमार,....पे० (Para 11) उपरुद्धेसु
अधिमत्तासीसे सीसवेदना होन्ति । सेय्यथा पि राजकुमार, बलवा पुरिसो
दल्लहेन वरत्तखण्डेन सीसे सीसवेठं ददेय्य, एवमे’ व खो मे राजकुमार,
मुखतो च पे०अधिमत्ता सीसे सीसवेदना होन्ति । आरद्धं खो
पन मे राजकुमार विरियं... पे०पधानामितुन्नस्स सतो ।

[१४] “ तस्स मय्हं राजकुमार एतद’ होसि :—‘यं नूना’ ह अप्पानकं

येव ज्ञानं ज्ञायेय्यं' ति' । सो खो अहं राजकुमार, मुखतो च पे० उपरुद्धि । तस्स मय्हं....पे०....उपरुद्धेसु अधिमत्ता वाता कुच्छिं परिकन्तन्ति । सेय्यथा पि राजकुमार, दक्खो गोघातको वा गोघातक'न्तेवासी वा तिण्हेन गोविकन्तनेन कुच्छिं परिकत्तेय्य, एवमे' व खो मे राजकुमार, मुखतो.... पे०...उपरुद्धेसु अधिमत्ता वाता कुच्छिं परिकन्तन्ति । आरद्धं खो पन मे राजकुमार, विरियं....पे०....पधानामितुन्नस्स सतो ।

[१५] “ तस्स मय्हं राजकुमार, एतद' होसि :—‘ यं नूना' हं अप्पानकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्यं, सो खो अहं राजकुमार, मुखतो च....पे०उपरुद्धि । तस्स मय्हं....पे० उपरुद्धेसु अधिमत्तो कायस्मिं डाहो होति । सेय्यथा पि राजकुमार, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुब्बलतरं पुरिसं नानाबाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्युं सम्परितापेय्युं, एवमे' व खो मे राजकुमार, मुखतो च... पे०....उपरुद्धेसु अधिमत्तो कायस्मिं डाहो होति । आरद्धं खो पन मे राजकुमार, विरियं....पे०....पधानामितुन्नस्स सतो । अपि'स्सु मं राजकुमार, देवता दिस्वा एवमा' हंसु :—कालकतो समणो गोतमो' ति' । एकच्चा देवता एवमा' हंसु :—‘ न कालकतो समणो गोतमो; अपि च कालं करोती'ति' । एकच्चा देवता एवमा' हंसु :—‘ न कालकतो समणो गोतमो, न पि कालं करोति, अरहं समणो गोतमो, विहारो त्वे'व सो अरहतो एवरूपो होती'ति' ।

[१६] “ तस्स मय्हं राजकुमार, एत'दहोसि :—यं नूना'हं सब्बसो आहारुपच्छेदाय पटिपज्जेय्यं'ति' । अथ खो मं राजकुमार, देवता उपसङ्गमित्वा एतद'वोचुं :—‘ मा खो त्वं मारिस, सब्बसो आहारुपच्छेदाय पटिपज्जि, सचे खो त्वं मारिस सब्बसो आहारुपच्छेदाय पटिपज्जिस्ससि तस्स ते मयं दिब्बं ओजं लोमकूपेहि अज्झोहरिस्साम, ताय त्वं यापेस्ससी 'ति' । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—‘अहज्जे'व खो पन सब्बसो अज-

दुक्कं (v. l. अजज्जितं) पटिजानेय्यं, इमा च मे देवता दिव्वं ओजं लोमकूपेहि अज्झोहरेय्युं ताय चा'हं यापेय्यं, तं मम अस्स मुसा'ति' । सो खो अहं राजकुमार, ता देवता पच्चाचिक्खामि, ' ह'लं'ति' वदामि ।

[१७] “ तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—‘यं नूना'हं थोकं थोकं आहारं आहारेय्यं पसतं पसतं, यदि वा मुग्गयूसं यदि वा कुल्लथयूसं यदि वा कळाययूसं यदि वा हरेणुकयूसं'ति' । सो खो अहं राजकुमार, थोकं थोकं आहारं आहारेसिं पसतं पसतं, यदि वा मुग्गयूसं.... प०.... यदि वा हरेणुकयूसं । तस्स मय्हं राजकुमार, थोकं थोकं आहारं आहारयतो पसतं पसतं, यदि वा मुग्गयूसं....पे०....यदि वा हरेणुकयूसं, अधिमत्तकसिमानं पत्तो कायो होति । सेय्यथा पि नाम असीतिकपब्बानि वा कालपब्बानि वा एवमे'वा'स्सु मे अङ्गपच्चङ्गानि भवन्ति ताये'व'-प्पाहारताय । सेय्यथा पि नाम ओट्टपदमे'वमे'वा'स्सु मे आनिसदं होति ताये'व'-प्पाहारताय । सेय्यथा पि नाम वट्टनावळि एवमे'वा' स्सु मे पिड्डिकण्टको उन्नतावनतो होति ताये'व'-प्पाहारताय । सेय्यथा पि नाम जरसालाय गोपानसियो ओलुग्गविलुग्गा भवन्ति एवमे'व'स्सु मे फासुळियो ओलुग्गविलुग्गा भवन्ति ताये'व'-प्पाहारताय । सेय्यथापि नाम गम्भीरे उदपाने उदकतारका गम्भीरगता ओक्खायिका दिस्सन्ति एवमे'व'स्सु मे अक्खिकूपेसु अक्खितारका गम्भीरगता ओक्खायिका दिस्सन्ति ताये'व'-प्पाहारताय । सेय्यथा पि नाम तित्तकालाबु आमकच्छिन्नो वातातपेन सम्पुटितो (v. l. सम्पुटितो) होति सम्मिलतो एवमे'वा'स्सु सीसच्छवि सम्पु (फु) टिता होति सम्मिलता ताये'व'-प्पाहारताय । सो खो अहं राजकुमार, उदरच्छविं परिमसिस्सामी'ति पिड्डिकण्टकं येव पटिग्गण्हामि, पिड्डिकण्टकं परिमसिस्सामी'ति उदरच्छविं येव पटिग्गण्हामि । याव'स्सु मे राजकुमार, उदरच्छविं पिड्डिकण्टकं अल्लीना होति ताये'व'-प्पाहारताय । सो खो अहं

राजकुमार, वच्चं वा मुत्तं वा करिस्सामी'ति तथे'व अवकुज्जो पपतामि ताये'व' प्पाहारताय । सो खो अहं राजकुमार, इममे'व कायं अस्सासेन्तो पाणिना गत्तानि अनोमज्जामि । तस्स मय्हं राजकुमार, पाणिना गत्तानि अनोमज्जतो पूतिमूलानि लोमानि कायस्मा पपतन्ति ताये'व'पाहारताय । अपि'स्सु मं राजकुमार, मनुस्सा दिस्वा एवमा'हंसु :— 'काळो समणो गोतमो'ति' । एकच्चे मनुस्सा एवमा'हंसु :— 'न काळो समणो गोतमो, सामो समणो गोतमो'ति' । एकच्चे मनुस्सा एवमा'हंसु :— 'न काळो समणो गोतमो, न पि सामो, मङ्गुरच्छवि समणो गोतमो'ति' । याव'-स्सु मे राजकुमार, ताव परिसुद्धो छविवण्णो परियोदातो उपहतो होति ताये'-व'प्पाहारताय ।

[१८] “तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—‘ये खो केचि अतीतम'-द्धानं समणा वा ब्राम्हणा वा ओपक्कमिका दुक्खा तिच्चा (v. l. खरा) कटुका वेदना वेदयिस्सु, एतावपरमं नयि'तो भिय्यो; ये पि' हि केचि अनागतम'द्धानं समणा वा....पे०....वेदना वेदयिस्सन्ति, एतावपरमं न यि'तो भिय्यो; ये पि हि केचि एतरहि समणा वा....पे०....वेदना वेदयिन्ति, एतावपरमं न यि'तो भिय्यो । न खो पना'हं इमाय कटुकाय दुक्करकारिकाय अधि- गच्छामि उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियञ्जाणदस्सनविसेसं । सिया नु खो अज्जो मग्गो बोधाया'ति' । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—‘अभिजानामि खो पना'हं पितु सक्कस्स कम्मन्ते सीताय जम्बुच्छायाय निसिन्नो विविच्चे'व कामेहि....पे०....पठमज्झानं उपसम्पज्ज विहरता, सिया नु खो एसो मग्गो बोधाया'ति' । तस्स मय्हं राजकुमार, सतानुस्सारी विज्जाणम'होसि :—‘एसो व मग्गो बोधाया'ति' । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—‘किं नु खो अहं तस्स सुखस्स भायामि, यं तं सुखं अज्जन्ने'व कामेहि

अज्जत्र अकुसलेहि धम्मोही'ति' । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—
'न खो अहं तस्स सुखस्स....पे०....अकुसलेहि धम्मोही'ति' ।

[१९] “तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि:—‘न खो तं सुकरं
सुखं अधिगन्तुं एवं अधिमत्तकसिमानं पत्तकायेन, यं नूना'हं ओळारिकं
आहारं आहारेय्यं ओदनकुम्मासं'ति' । सो खो अहं राजकुमार,
ओळारिकं आहारं आहारेसिं ओदनकुम्मासं । तेन खो पन मं राजकुमार,
समयेन पञ्चवगिया भिक्खू पच्चुपडिता ह्वन्ति:—‘यं नो समणो गोतमो
धम्मं अधिगमिस्सति तं नो आरोचेस्सती'ति' । यतो खो अहं राजकुमार,
ओळारिकं आहारं आहारेसिं ओदनकुम्मासं, अथ मे ते पञ्चवगिया भिक्खू
निब्बिज्ज पक्कमिषु:—‘बाहुलिको समणो गोतमो पधानविब्भन्तो
आवत्तो बाहुलाया'ति' ।

[२०] “सो खो अहं राजकुमार, ओळारिकं आहारं आहारेत्वा बलं
गहेत्वा विविचे'व कामेहि....पे०....पठमज्झानं उपसम्पज्ज विहासिं ।
वितक्कविचारानं वूपसमा...पे०....दुतियज्झानं उपसम्पज्ज विहासिं ।
पीतिया च विरागा....पे०....सुखविहारी'ति ततियज्झानं उपसम्पज्ज
विहासिं । सुखस्स च पहाना....पे०....चतुत्थज्झानं उपसम्पज्ज विहासिं ।

[२१] सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....(५१.१९) substitute
1st person for 3rd person and consequential changes.
अभिनिन्नामेसिं ;पे०....अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि ।
अयं खो मे राजकुमार, रत्तिया पठमे यामे पठमा विज्जा अधिगता,
अविज्जा विहता, विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो, आलोको उप्पन्नो; यथा तं
अप्पमत्तस्स आतापिनो पडित्तस्स विहरतो ।

[२२] सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....(५१.२०) substitute 1st person for 3rd person and consequential changes... अभिनिन्नामेसिं । सो दिब्बेन चक्खुना....पे०....यथाक्रमूपगे सत्ते पजानामि । अयं खो मे राजकुमार, रत्तिया मज्झिमे यामे दुतिया विज्जा अधिगता, अविज्जा विहता....पे०....आलोको उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

[२३] सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....(५१.२१) अभिनिन्ना-मेसिं । substitute 1st person for 3rd person and consequential changes सो इदं दुक्खं....पे०....ना'परं इत्थत्ताया'ति अब्भञ्जासिं । अयं खो मे राजकुमार, रत्तिया पच्छिमे यामे ततिया विज्जा अधिगता, अविज्जा विहता....पे०....आलोको उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

[२४] “तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसिः—‘अधिगतो खो मे अयं धम्मो गम्भीरो दुइसो दुरनुबोधो सन्तो पणीतो अतक्कावचरो निपुणो पण्डितवेदनीयो । आलयरामा खो पना'यं पजा आलयरता आलयसम्मदिता । आलयरामाय खो पन पजाय आलयरताय आलयसम्मदिताय दुइसं इदं ठानं यदि'दं इदप्पच्चयता पटिच्चसमुप्पादो; इदम्पि खो ठानं दुइसं यदि'दं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हक्खयो विरागो निरोधो निब्बाणं । अहञ्चे'व खो पन धम्मं देसेय्यं, परे च मे न आजानेय्युं, सो मम'स्स किलमथो, सा मम'स्स विहेसा'ति' । अपि'स्सु मं राजकुमार, इमा अनच्छरिया गाथा पटिभंसु पुब्बे अस्सुतपुब्बाः—

“किञ्छेन मे अधिगतं, ह'लं दानि पकासितुं ।

रागदोसपरेतेहि ना'यं धम्मो सुसम्बुधो ॥

पटिसोतगामि निपुणं गम्भीरं दुइसं अणु ।

रागरत्ता न दक्खन्ति तमोखन्धेन आवटा (v. 1. 'आवुता') ति" ॥

[२५] “ इति'ह मे राजकुमार, पटिसञ्चिक्खतो अप्पोस्सुक्कताय चित्तं नमति, नो धम्मदेसनाय । अथ खो राजकुमार, ब्रम्हुनो सहंपतिस्स मम चेतसा चेतोपरिवितक्कं अज्जाय एतद'होसि :—‘ नस्सति वत भो लोको, विनस्सति वत भो लोको, यत्र हि नाम तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स अप्पोस्सुक्कताय चित्तं नमति, नो धम्मदेसनाया'ति' । अथ खो राजकुमार, ब्रम्हा सहंपति सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो समिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य पसारितं वा बाहं समिञ्जेय्य एवमे'वं ब्रम्हलोके अन्तरहितो मम पुरतो पातुरहोसि । अथ खो राजकुमार, ब्रम्हा सहंपति एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येना'हं तेन'ञ्जलिं पणामेत्वा मं एतद'वोच :—‘ देसेतु भन्ते भगवा धम्मं, देसेतु सुगतो धम्मं, सन्ति सत्ता अप्परजक्खजातिका, अस्सवनता धम्मस्स परिहायन्ति, भविस्सन्ति धम्मस्स अज्जातारो'ति' । इदम'वोच राजकुमार, ब्रम्हा सहंपति, इदं वत्वा अथा'परं एतद'वोच :—

“ पातुरहोसि मगधेसु पुब्बे धम्मो असुद्धो समलेहि चिन्तितो ।

अपापुरे'तं (v. 1. अवापुरे'तं) अमतस्स द्वारं सुणन्तु धम्मं

विमलेना'नुबुद्धं ॥

सेले यथा पब्बतमुद्धनिद्धितो यथा पि पस्से जनतं समन्ततो ।

तथू'पमं धम्ममयं सुमेध पासादमा'रुह समन्तचक्खु ।

सोका'वतिण्णं जनतं अपेतसोको अवेक्खस्सु जातिजराभिभूतं ॥

उट्ठेहि वीर विजितसङ्गाम सत्थवाह अनण विचर लोके ।

देसस्सु भगवा धम्मं अज्जातारो भविस्सन्ती'ति" ॥

[२६] “अथ ख्वा’हं राजकुमार, ब्रम्हुनो च अज्जेसंनं विदित्वा सत्तेसु च कारुज्जतं पटिच्च बुद्धचक्खुना लोकं वोलोकेसिं । अइसं खो अहं राजकुमार, बुद्धचक्खुना लोकं ओलोकेन्तो सत्ते अप्परजक्खे महारजक्खे, तिक्खिन्द्रिये, मुदिन्द्रिये, स्वाकारे द्वाकारे, सुविज्जापये दुविज्जापये, अप्पे’ कच्चे परलोकवज्जभयदस्साविनो विहरन्ते । सेय्यथापि नाम उप्पलिनियं वा पदुमिनियं वा पुण्डरीकिनियं वा अप्पे’कच्चानि उप्पलानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जातानि उदके संवड्ढानि उदका’नुग्गतानि अन्तोनिमुग्गपोसीनि अप्पे’कच्चानि उप्पलानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जातानि उदके संवड्ढानि उदकानु’गतानि समोदकं ठितानि, अप्पे’कच्चानि उप्पलानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जातानि उदके संवड्ढानि उदका अच्चुग्गम्म ठितानि अनुपलित्तानि उदकेन, एवमे’व खो अहं राजकुमार, बुद्धचक्खुना लोकं वोलोकेन्तो अइसं सत्ते अप्परजक्खेपे०.....विहरन्ते । अथ ख्वा’हं राजकुमार, ब्रम्हानं सहंपतिं गाथाय पच्चभासिं :—

“अपारुता तेसं अमतस्स द्वारा

ये सोतवन्तो, पमुञ्चन्तु सद्दं ।

विहिंससज्जी पग्गुणं न भासिं

धम्मं पणीतं मनुजेषु ब्रम्हे’ति” ॥

अथ खो राजकुमार ब्रम्हा सहंपति ‘क्तावकासो खो’हि भगवता धम्मदे-
सनाया’ति’ मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं क्त्वा तथे’व अन्तरधायि ।

[२७] “तस्स मय्हं राजकुमार, एतद’होसि :—‘कस्स नु खो अहं पठमं धम्मं देसेय्यं, को इमं धम्मं खिप्पमे’व आजानिस्सती’ति ?’ । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद’ होसि :—‘अयं खो आळारो कालामो पण्डितो

वियत्तो मेधावी दीघरत्तं अप्परजक्खजातिको । यन्नूना'हं आळारस्स काला-
मस्स पठमं धम्मं देसेय्यं, सो इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्सती'ति' । अथ
खो मं राजकुमार, देवता उपसङ्कमित्वा एतद'वोचुं :—'सत्ताहकालकतो
आळारो कालामो'ति' । आणञ्च पन मे दस्सनं उदपादि:—'सत्ताह....
पे०....कालामो'ति' । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि:—'महाजानियो
खो आळारो कालामो, सचे हि सो इमं धम्मं सुणेय्य खिप्पमेव अजानेय्या'
ति' । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—'कस्स नु खो अहं पठमं
धम्मं देसेय्यं, को इमं धम्मं खिप्पमे'व आजानिस्सती'ति ?' । तस्स मय्हं राज-
कुमार, एतद'होसि :—'अयं खो उद्दको रामपुत्तो पण्डित्तो वियत्तो मेधावी,
दीघरत्तं अप्परजक्खजातिको । यन्नूना'हं उद्दकस्स रामपुत्तस्स पठमं धम्मं
देसेय्यं, सो इमं धम्मं खिप्पमे'व आजानिस्सती'ति' । अथ खो मं राजकुमार, देवता
उपसङ्कमित्वा एतद'वोचुं :—'अभिदोसकालकतो भन्ते, उद्दको रामपुत्तो'ति;
आणञ्च पन मे दस्सनं उदपादि :—'अभिदोसकालकतो उद्दको राम-
पुत्तो'ति' । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—'महाजानियो खो
उद्दको रामपुत्तो, सचे हि सो इमं धम्मं सुणेय्य खिप्पमे'व आजानेय्या'ति' ।
तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—'कस्स नु खो अहं पठमं धम्मं
देसेय्यं, को इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्सती'ति' ? । तस्स मय्हं राजकुमार,
एतद' होसि :—'बहुकारा खो इमे पञ्चवगिया भिक्खू ये मं
पधानपहितत्तं उपट्ठहिंसु; यन्नूना'हं पञ्चवगियानं भिक्खूनं पठमं धम्मं
देसेय्यं'ति' । तस्स मय्हं राजकुमार, एतद'होसि :—'कहं नु खो एतरहि
पञ्चवगिया भिक्खू विहरन्ती'ति ?' । अइसं ख्वा'हं राजकुमार, दिब्बेन
चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन पञ्चवगिये भिक्खू बाराणसियं विह-
रन्ते इसिपत्ते मिगदाये । अथ ख्वा'हं राजकुमार, उरुवेलायं यथामिहन्तं
विहरित्वा येन बाराणसी तेन चारिकं पक्कामि ।

[२८] “अइसा खो मं राजकुमार, उपको आजीविको अन्तरा च गयं अन्तरा च बोधिं अद्धानमगपटिपत्ते, दिस्वान मं एतद'बोचः—
 “विप्पसन्नानि खो ते आवुसो इन्द्रियानि, परिसुद्धो छविवण्णो परियोदातो;
 कंसि त्वं आवुसो उद्दिस्स पब्बजितो, को वा ते सत्था, कस्स वा त्वं
 धम्मं रोचेसी'ति ? ” । एवं वुत्ते अहं राजकुमार, उपकं आजीविकं गाथाहि
 अज्झर्मासिः—

“सब्बाभिभू सन्धविट्'हम'स्मि सन्धेसु धम्मेषु अनुपलित्तो ।

सन्धज्जहो तण्हक्खये विमुत्तो सयं अभिज्जाय कसु'द्विसेय्यं ।

न मे आचरियो अत्थि, सदिसो मे न विज्जति ।

सदेवकस्मिं लोकस्मिं नत्थि मे पटिपुग्गलो ॥

अहं हि अरहा लोके अहं सत्था अनुत्तरो ।

एको'मिह सम्मासम्बुद्धो, सीतिभूतो'स्मि निब्बुतो ॥

धम्मचक्रं पवत्तेतुं गच्छामि कासिनं पुरं ।

अन्ध (v. l. अन्धी) भूतस्मिं लोकस्मिं आहज्जं अमतदुन्दुभिं'ति” ॥

‘यथा खो त्वं आवुसो पटिजानासि अरहसि अनन्तजिनो'ति’ ॥

“मादिसा वे जिना होन्ति ये पत्ता आसवक्खयं ।

जिता मे पापका धम्मा, तस्मा'हं उपकं जिनो'ति” ॥

एवं वुत्ते राजकुमार, उपको आजीविको ‘हुवेय्य पावुसो'ति’ सीसं ओक
 म्पेत्वा जिह्वं निह्येत्तेत्वा उम्ममं गहेत्वा पक्कामि ।

[२९] “अथ ख्वा'हं राजकुमार, अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन वारा-
 णसी इसिपतनं मिगदायो येन पञ्चवग्गिया भिक्खू तेनु'पसङ्कमिं । अइसासुं खो
 मं राजकुमार, पञ्चवग्गिया भिक्खू दूरतो'व आगच्छन्तं, दिस्वान अज्जमज्जं
 सण्ठपेसुं :—‘अयं खो आवुसो समणो गोतमो आगच्छति, खो बाहुल्लिको पथा

नविब्वन्तो, आवत्तो बाहुल्लाय, सो ने'व अभिवादेतब्बो न पच्चुट्ठातब्बो, ना'स्स पत्तचीवरं पटिग्गहेतब्बं, अपि च खो आसनं ठपेतब्बं, सचे आकङ्खिस्सति निसीदिस्सती'ति'। यथा यथा खो अहं राजकुमार, पञ्चवगिये भिक्खू उपसङ्कमिं, तथा तथा पञ्चवगिया भिक्खू ना'सक्खिखुसु सकाय कतिकाय सण्ठातुं। अप्पे' कच्चे मं पच्चुग्गत्वा पत्तचीवरं पटिग्गहेसुं, अप्पे' कच्चे आसनं पञ्जापेसुं, अप्पे' कच्चे पादोदकं उपट्ठापेसुं, अपि च खो मं नामेन च आवुसोवादेन च समुदाचरन्ति। एवं वुत्ते अहं राजकुमार, पञ्चवगिये भिक्खू एतद'वोचं:—' मा भिक्खवे तथागतं नामेन च आवुसोवादेन च समुदाचरित्थ। अरहं भिक्खवे तथागतो सम्मासबुद्धो। ओदहथ भिक्खवे सोतं, अमतं अधिगतं, अहम'नुसासामि, अहं धम्मं देसेमि, यथानुसिद्धं तथा पटिपज्जमाना न चिरस्से'व यस्स'त्थाय कुलपुत्ता सम्म'देव अगारस्मा अनगारियं पव्वजन्ति तद'नुत्तरं ब्रम्हचरियपरियोसानं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा सपसम्पज्ज विहरिस्सथा' ति'। एवं वुत्ते राजकुमार, पञ्चवगिया भिक्खू मं एतद'वोचुं:—' ता य पि खो त्वं आवुसो गोतम, इरियाय ताय पटिपदाय ताय दुक्करकारिकाय ना'ज्झग्गमा उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियजाणदस्सनविसेसं; किं पन त्वं एतरहि बाहुल्लिको पधानविब्वन्तो आवत्तो बाहुल्लाय अधिगमिस्ससि उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियजाणदस्सविसेसं' ति?'। 'एवं वुत्ते अहं राजकुमार, पञ्चवगिये भिक्खू एतद'वोचं:—'न भिक्खवे, तथागतो बाहुल्लिको, न पधानविब्वन्तो, न आवत्तो बाहुल्लाय। अरहं भिक्खवे, तथागतो सम्मासम्बुद्धो। ओदहथ भिक्खवे सोतं....पे०....विहरिस्सथा' ति'। दुतियमि खो राजकुमार, पञ्चवगिया भिक्खू मं एतद'वोचुं:—'ताय पि खो त्वं आवुसो गोतम इरियाय....पे०....अलमरियजाणदस्सनविसेसं'ति'। दुतियमि खो अहं भिक्खवे पञ्चवगिये भिक्खू एतद'वोचं:—' न भिक्खवे तथागतो बाहुल्लिको....पे०....विहरिस्सथा' ति'। ततियमि खो राजकुमार, पञ्चव-

गिया भिक्खू मं एतद'वोचुं:—‘ताय पि खो त्वं आवुसो गोतम, इरियाय
पे०अलमरियजाणदस्सनविसेसं'ति ?' । एवं वुत्ते अहं राजकुमार,
 पञ्चवगिये भिक्खू एतद'वोचं:—“ अमिजानाय मे नो तुम्हे भिक्खवे इतो-
 पुब्बे एवरूपं भासितेमे'तं' ति ?' (v. 1, पभावितमे'तं'ति') । ‘नो हे'तं भन्ते' ।
 ‘अरहं भिक्खवे तथागतो सम्मासम्बुदो । ओदहथ भिक्खवे सोतंपे.....
 विहरिस्सथा' ति' । आसक्खिख खो अहं राजकुमार, पञ्चवगिये भिक्खू
 सज्जापेतुं । द्वे पि सुदं राजकुमार, भिक्खू ओवदामि, तयो भिक्खू पिण्डाय
 चरन्ति । यं तयो भिक्खू पिण्डाय चरित्वा आहरन्ति, तेन छब्बग्गो (v. 1.
 छब्बगिया) यापेम । तयो पि सुदं राजकुमार, भिक्खू ओवदामि, द्वे
 भिक्खू पिण्डाय चरन्ति । यं द्वे भिक्खू पिण्डाय चरित्वा आहरन्ति, तेन
 छब्बग्गो (v. 1. छब्बगिया) यापेम । अथ खो, राजकुमार, पञ्चवगिया
 भिक्खू मया एवं ओवदियमाना एवं अनुसासियमाना न चिरस्से' व यस्स'त्थाय
 कुलपुत्ता सम्मदे'व आगारस्मा अनगारियं पव्वजन्ति तद'नुत्तरं ब्रम्हचरि-
 यपरियोसानं दिट्ठे'व धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सू'ति" ।

[३०] एवं वुत्ते बोधि राजकुमारो भगवन्तं एतद'वोच:—‘कीवचिरेन
 (v1. कीवञ्चिरेन; किं व चीरेन) नु खो, भन्ते, भिक्खु तथागतं
 विनायकं लभमानो यस्स'त्थाय कुलपुत्ता....पे०उपसम्पज्ज विहरेय्या'ति' ? ।
 “तेन हि, राजकुमार, तं येवै'त्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा
 नं व्याकरोय्यासि ।

[३१] “ तं किं मज्जसि राजकुमार, कुसलो त्वं हत्थारूद्धे अङ्गु-
 सगृहे सिप्पे'ति' ? । ‘एवं, भन्ते, कुसलो अहं हत्थारूद्धे अङ्गुसगृहे
 सिप्पे'ति' । ‘तं किं मज्जसि, राजकुमार, इध पुरिसो आगच्छेय्य :—‘बोधि
 राजकुमारो हत्थारूद्धं अङ्गुसगृहं सिप्पं जानाति; तस्सा'हं सन्तिके हत्था-

रूय्हं अङ्कुसगय्हं सिप्पं सिक्खिस्सामी'ति' । सो च' स्स अस्सद्धो, यावतकं सद्धेन पत्तब्बं, तं न सम्पापुणेय्य । सो च'स्स बव्हाबाधो, यावतकं अप्पाबाधेन पत्तब्बं, तं न सम्पापुणेय्य । सो च'स्स सठो मायावी, यावतकं असठेन अमायाविना पत्तब्बं, तं न सम्पापुणेय्य । सो च'स्स कुसीतो, यावतकं आरद्धविरियेन पत्तब्बं, तं न सम्पापुणेय्य । सो च'स्स दुप्पज्जो, यावतकं पज्जावता पत्तब्बं, तं न सम्पापुणेय्य । तं किं मज्जसि, राजकुमार, अपि नु सो पुरिसो तव सन्तिके हत्थारूय्हं अङ्कुसगय्हं सिप्पं सिक्खेय्या'ति' ? । 'एकमेकेन पि, भन्ते, अङ्गेन समन्नागतो सो पुरिसो न मम सन्तिके हत्थारूय्हं अङ्कुसगय्हं सिप्पं सिक्खेय्य । को पन वादो पज्च'ङ्गेही'ति' ? ।

[३२] “तं किं मज्जसि, राजकुमार, इध पुरिसो आगच्छेय्य :- ‘बोधि राजकुमारो हत्थारूय्हं....पे०....सिप्पं सिक्खिस्सामी'ति' । सो च'स्स सद्धो, यावतकं सद्धेन पत्तब्बं तं सम्पापुणेय्य । सो च'स्स अप्पाबाधो यावतकं अप्पाबाधेन पत्तब्बं, तं सम्पापुणेय्य । सो च'स्स असठो अमायावी, यावतकं असठेन अमायाविना पत्तब्बं, तं सम्पापुणेय्य । सो च'स्स आरद्धविरियो, यावतकं आरद्धविरियेन पत्तब्बं, तं सम्पापुणेय्य । सो च'स्स पज्जवा, यावतकं पज्जवता पत्तब्बं तं सम्पापुणेय्य । तं किं मज्जसि, राजकुमार....पे०....सो पुरिसो मम सन्तिके हत्थारूय्हं अङ्कुसगय्हं सिप्पं सिक्खेय्य । को पन वादो पज्च'ङ्गेही'ति' ? ।

[३३] “एवमे'व खो, राजकुमार, पज्च इमानि पधानियङ्गानि । कतमानि पज्च ? । इध, राजकुमार, भिक्खु सद्धो होति सद्वहति तथागतस्स बोधिं :—‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो....पे.... (५१.११) बुद्धो भगवा'ति' । अप्पाबाधो होति अप्पातङ्को

समवेपाकिनिया गहणिता समन्नागतो ना'तिसीताय नाच्चु'ण्हाय मज्झिमाय
 पधानक्खमाय । असठो होति अमायावी यथाभूतं अत्तानं आवि-
 कत्ता सत्थरि वा विञ्जूसु वा सत्रम्हचारीसु । आरद्धविरियो विहरति, अकुस-
 लानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय थामवा दब्धपरक्कमो
 अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु । पञ्जवा होति उदयत्थगामिनिया
 पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेविकाय सम्मादुक्खक्खयगामिनिया ।
 इमानि खो राजकुमार, पञ्च पधानियङ्गानि । इमेहि खो, राजकुमार
 पञ्चङ्गेहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं विनायकं लभमानो यस्स'
 त्याय कुलपुत्तापे०.....उपसम्पज्ज विहरेय्य, सत्त वस्सानि । तिष्ठतु,
 राजकुमार, सत्त वस्सानि । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु
 तथागतं....पे०.....विहरेय्य छवस्सानि । तिष्ठतु राजकुमार,....पे०.....पञ्च
 वस्सानि, चत्तारि वस्सानि, तीणि वस्सानि, द्वे वस्सानि, एकं वस्सं ।
 तिष्ठतु, राजकुमार, एकं वस्सं । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो
 भिक्खु तथागतं....पे०.....विहरेय्य सत्त मासानि । तिष्ठतु, राजकुमार, सत्त
 मासानि । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं
पे०.....विहरेय्य छ मासानि....पे०.....पञ्च मासानि, चत्तारि
 मासानि, तीणि मासानि द्वे मासानि, एकं मासं, अट्ठमासं । तिष्ठतु,
 राजकुमार, अट्ठमासो । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु
 तथागतं....पे०.....विहरेय्य सत्त रत्तिन्दिवानि (v.l. रत्तिदिवानि
 throughout) । तिष्ठतु राजकुमार, सत्त रत्तिन्दिवानि । इमेहि पञ्चहि
 पधानियङ्गहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं....पे०.....विहरेय्य छ रत्तिन्दिवानि
पे०.....पञ्च रत्तिन्दिवानि, चत्तारि रत्तिन्दिवानि, तीणि रत्तिन्दिवानि, द्वे
 रत्तिन्दिवानि, एकं रत्तिन्दिवं । तिष्ठतु राजकुमार, एको रत्तिन्दिवो । इमेहि
 पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं विनायकं लभमानो सायं

अनुसिद्धो, पातो विसेसं अधिगमिस्सति, पातं अनुसिद्धो, सायं विसेसं अधिगमिस्सती'ति" ।

[३४] एवं वुत्ते बोधि राजकुमारो भगवन्तं एतद'वोच :—'अहो बुद्धो, अहो धम्मो, अहो धम्मस्स स्वाक्खातता; यत्र हि नाम सायं अनुसिद्धो पातो....पे०.....सायं विसेसं अधिगमिस्सती'ति' ।

[३५] एवं वुत्ते सञ्जिकापुत्तो माणवो बोधिराजकुमारं एतद'वोच:—'एवमे'व पना'यं भवं बोधि, 'अहो बुद्धो अहो धम्मो अहो धम्मस्स स्वाक्खातता'ति' वदेति । अथ च पन न तं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छति, धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्चा'ति ? ' । 'मा हे'वं, सम्म सञ्जिकापुत्त, अवच; मा हे'वं, सम्म सञ्जिकापुत्त, अवच । सम्मुखा मे तं सम्म सञ्जिकापुत्त, अय्याय सुतं, सम्मुखा पटिग्गहितं ।

'एकमि'दं, सम्म सञ्जिकापुत्त, समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । अथ खो मे अय्या कुच्छिमती येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो मे अय्या भगवन्तं एतद'वोच :—'यो मे अयं, भन्ते, कुच्छिगतो कुमारको वा कुमारिका वा, सो भगवन्तं सरणं गच्छति, धम्मञ्चभिक्खुसङ्घञ्च; उपासकं तं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं'ति' । एकमि'दं, सम्म सञ्जिकापुत्त, समयं भगवा इधे'व भग्गेसु विहरति सुंसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये । अथ खो मंधाति अङ्केन बाहित्वा येन भगवा तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो मंधाति भगवन्तं एतद'वोच:—'अयं, भन्ते, बोधि राजकुमारो भगवन्तं सरणं गच्छति, धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च, उपासकं तं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं'ति' । एसा'हं, सम्म सञ्जिकापुत्त, ततियमि भगवन्तं सरणं गच्छामि,

धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च, उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरण-
गतंति' ।

बोधिराजकुमारसुत्तन्तं पञ्चमं ।

८६

[६. अङ्गुलिमालसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन रज्जो पसेनदिस्स
कोसलस्स विजिते चोरो अङ्गुलिमालो नाम होति लुद्धो लोहितपाणी
हतपहते निविद्धो अदयापन्नो पाणभूतेसु । तेन गामा पि अगामाकता,
निगमा पि अनिगमा कता, जनपदा पि अजनपदा कता । सो मनुस्से
वधित्वा वधित्वा अङ्गुलीनं मालं धारेति । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं
निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । सावत्थियं पिण्डाय
चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो सेनासनं संसामेत्वा पत्तचीवरमा'दाय
येन चोरो अङ्गुलिमालो तेना'द्वानमगं पटिपज्जि । अइसासुं खो गोपालका
पसुपालका कस्सका पधाविनो भगवन्तं येन चोरो अङ्गुलिमालो तेना'द्वान-
मगं पटिपन्नं; दिस्वान भगवन्तं एतद'वोचुं:—' मा, समण, एतं मगं
पटिपज्जि । एतस्मिं, समण, मग्गे चोरो अङ्गुलिमालो नाम लुद्धो
....पे०....अङ्गुलीनं मालं धारेति । एतं हि, समण, मगं दस पि पुरिसा
वीसतिग्गि पुरिसा तिसतिग्गि पुरिसा चत्ताळीसग्गि पुरिसा संहरित्वा संहरित्वा
(v. l. सङ्करित्वा सङ्करित्वा) पटिपज्जन्ति, ते पि चोरस्स अङ्गुलिमालस्स
हत्थत्तं (v. l. हत्थत्थं throughout) गच्छन्तीति' । एवं वुत्ते भगवा
तुण्हीभूतो अगमासि ।

[२] दुतियम्पि खो गोपालका पसुपालका कस्सका पधाविनो भगवन्तं एतद'वोचुं:—‘ मा, समण, एतं मग्गं....पे०....हत्थत्तं गच्छन्ती'ति ’ । दुतियम्पि खो भगवा तुण्हीभूतो अगमासि । ततियम्पि खो गोपालका पसुपालका कस्सका पधाविनो भगवन्तं एतद'वोचुं:—‘ मा, समण, एतं मग्गं....पे०....हत्थत्तं गच्छन्ती'ति ’ । अथ खो भगवा तुण्हीभूतो अगमासि ।

[३] अइसा खो चोरो अङ्गुलिमालो भगवन्तं दूरतो'व आगच्छन्तं; दिस्वान'स्स एतद'होसि:—‘ अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो, इमं हि मग्गं दस पि पुरिसा....पे० ...ते पि मम हत्थत्तं गच्छन्ति; अथ च पना'यं समणो एको अदुतियो पसह्म मज्जे आगच्छति । यन्नूना'हं इमं समणं जीविता वोरापेय्य'ति ’ ? । अथ खो चोरो अङ्गुलिमालो असिचम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नयित्वा भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबन्धि । अथ खो भगवा तथारूपं इन्द्राभिसङ्खारं अभिसङ्खारेसि, यथा चोरो अङ्गुलिमालो भगवन्तं पकतिया गच्छन्तं सब्बत्थामेन गच्छन्तो न सक्कोति सम्पापुणितुं । अथ खो चोरस्स अङ्गुलिमालस्स एतद'होसि:—‘ अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो, अहं हि पुब्बे हत्थिम्पि धावन्तं अनुपतित्वा गण्हामि, अस्सम्पि धावन्तं अनुपतित्वा गण्हामि, रथम्पि धावन्तं अनुपतित्वा गण्हामि, मिगम्पि धावन्तं अनुपतित्वा गण्हामि; अथ च पना' हं इमं समणं पकतिया गच्छन्तं सब्बत्थामेन गच्छन्तो न सक्कोमि सम्पापुणितुं'ति ’ । ठितो'व भगवन्तं एतद'वोच:—‘ तिड्ढ, समण, तिड्ढ समणा'ति' । ‘ ठितो अहं, अङ्गुलिमाल, त्वञ्च तिड्ढा'ति' ।

[४] अथ खो चोरस्स अङ्गुलिमालस्स एतद'होसि:—‘ इमे खो समणा सक्कपुत्तिया सच्चवादिनो सच्चपटिज्जा । अथ च पना'यं

समणो गच्छं येवा'हः—‘ठितो अहं, अङ्गुलिमाल; त्वञ्च तिद्वा'ति' ।
यन्नूना'हं इमं समणं पुच्छेय्यं'ति' । अथ खो चोरो अङ्गुलिमालो भगवन्तं
गाथाय अञ्जभासि :—

‘गच्छं वदेसि, समण, ठितो'मिह ममञ्च ब्रूसि, ‘ठितं अट्ठितो'ति ।
पुच्छामि तं, समण, एतम'त्यं :—‘कथं ठितो त्वं अहं अट्ठितो'मिह ? ’॥
“ ठितो अहं, अङ्गुलिमाल सञ्चदा, सञ्चेसु भूतेसु निधाय दण्डं ।
तुवञ्च पाणेसु असञ्जतो'सि; तस्मा ठितो'हं, तुवं अट्ठितो'सि ” ॥
‘चिरस्सं वत मे महितो महेसि महावनं समणो'यं सच्चवादि ।
सो'हं चिरस्सा पहास्सं पापं, (v. 1. सो'हं चरिस्सामि
पहाय पापं) सुत्थान गाथं तव धम्मयुत्तं ’ ॥

इत्थे'व चोरो आसिं आवुधञ्च सोब्भे पपाते नरके
अन्तकारी (v. 1. अकिरि) ।

अवन्दि चोरो सुगतस्स पादे; तथे'व नं पब्बज्जं अयाचि ॥
बुद्धो च खो कारुणिको महेसि यो सत्था लोकस्स सदेवकस्स ।
तं ‘एहि भिक्खू'ति' तदा अवोच; एसे'व तस्स अट्ठ भिक्खुभावो'ति' ॥

[५] अथ खो भगवा आयस्मता अङ्गुलिमालेन पच्छासमणेन येन
सावत्थि तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन सावत्थि
तद'वसरि । तत्र सुदं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स
आरामे । तेन खो पन समयेन रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स अन्तेपुरद्वारे
महाजनकायो सन्निपतित्वा उच्चासदो महासदो होति :—‘चोरो ते, देव,
विजिते अङ्गुलिमालो नाम लुद्धो....पे०....अङ्गुलीनं मालं धारेति । तं देवो
पटिसेधेत्'ति' ।

[६] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो पञ्चमत्तेहि अस्ससतेहि सावत्थिया निक्खमि दिवादिवस्स येना'रामो तेन पायासि; यावतिको यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको'व येन भगवा तेनु' पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो राजानं पसेनदि कोसलं भगवा एतद'वोच :—“ किं नु ते, महाराज, राजा, मागधो सेनियो बिम्बिसारो कुपितो वेसालिका वा लिच्छवी, अज्जे वा पटिराजानो'ति ? ” । ‘ न खो मे, भन्ते, राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो कुपितो, न पि वेसालिका लिच्छवी, न पि अज्जे पटिराजानो' । ‘ चोरो मे, भन्ते, विजिते अङ्गुलिमालो नाम लुद्धो....पे०.... अङ्गुलीनं मालं धारेति । ता'हं, भन्ते, पटिसेधिविस्सामी'ति' ।

[७] “ सचे पन त्वं, महाराज, अङ्गुलिमालं पस्सेय्यासि केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि कथानि अच्छदेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितं, विरतं पाणातिपाता विरतं अदिन्नादाना, विरतं मुसावादा, एकभत्तिकं सब्रम्हचारिं सीलवन्तं कल्याणधम्मं, किं ति नं करेय्यासी'ति ” ? ।

[८] ‘ अभिवादेय्याम वा, भन्ते, पच्चुड्ढेय्याम वा, आसनेन वा निमन्तेय्याम, अभिनिमन्तेय्याम वा नं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चय-भेसज्जपरिक्खारेहि, धम्मिकं वा अस्स रक्खावरणगुत्तिं संविदहेय्याम । कुतो पन'स्स, भन्ते, दुस्सीलस्स पापधम्मस्स एवरूपो सीलसंयमो भविस्सती'ति' ? ।

[९] तेन खो पन समयेन आयस्मा अङ्गुलिमालो भगवतो अविदूरे निसिन्नो होति । अथ खो भगवा दक्खिणवाहं पगहेत्वा राजानं पसेनदि कोसलं एतद'वोच:—‘ एसो, महाराज, अङ्गुलिमालो'ति' ।

[१०] अथ खो रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स अहुदे'व भयं अहु छम्मित्तं अहु लोमहंसो । अथ खो भगवा राजानं पसेनदिं कोसलं भीतं संविग्गलोमहट्ठजातं विदित्वा राजानं पसेनदिं कोसलं एतद'वोचः—“ मा भायि, महाराज; न'त्थि ते अतो (v. l. इतो) भयं'ति” । अथ खो रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स यं अहोसि भयं वा छम्मित्तं वा लोमहंसो वा, पटिपस्सम्भि । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येना'यस्मा अङ्गुलिमालो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं अङ्गुलिमालं एतद'वोचः—“अय्यो नो, भन्ते, अङ्गुलिमालो'ति ?” ।

‘ एवं महाराजा'ति’ ।

‘ कथंगोत्तो, भन्ते, अय्यस्स पिता । कथंगोत्ता माता'ति’ ? ।

‘ गग्गो (v. l. भग्गो) खो, महाराज, पिता, मन्ताणी माता'ति’ ।

‘ अभिरमतु, भन्ते, अय्यो गग्गो मन्ताणीपुत्तो; अहं अय्यस्स गग्गस्स मन्ताणीपुत्तस्स उस्सुक्कं करिस्सामि चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चय-भेसज्जपरिक्खारानं'ति’ ।

[११] तेन खो पन समयेन आयस्मा अङ्गुलिमालो आरब्जिको होति पिण्डपातिको पंसुकूलिको तेचीवरिको । अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो राजानं पसेनदिं कोसलं एतद'वोचः—“अलं, महाराज, परिपुण्णं मे तिचीवरं'ति’ ।

[१२] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतद'वोचः—“अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं भन्ते, यावज्जि' दं, भन्ते, भगवा अदन्तानं दमेता, असन्तानं समेता, अपरिनिब्बुतानं परिनिब्बापेता । यं हि मयं भन्ते, ना'सक्खिम्हा दण्डेन पि सत्थेन पि दमेतुं, सो भगवता अदण्डेन असत्थेने'व दन्तो । हन्द दानि

मयं, भन्ते, गच्छाम; बहुकिच्चा मयं बहुकरणीया'ति' । “यस्स दानि त्वं महाराज कालं मज्जसी'ति” । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उट्ठया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

[१३] अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमा'दाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । अइसा खो आयस्मा अङ्गुलिमालो
सावत्थियं सपदानं पिण्डाय चरमानो अज्जतरं इत्थि मूळ्हगब्भं विसातगब्भं ।
दिस्वान'स्स एतद'होसि :—‘ किलिस्सन्ति वत भो सत्ता; किलिस्सन्ति वत
भो सत्ता'ति' । अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा
पच्छभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा अङ्गुलिमालो
भगवन्तं एतद'वोच :—‘ इधा'हं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'
दाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । अइसं खो अहं, भन्ते, सावत्थियं सपदानं
पिण्डाय चरमानो अज्जतरं इत्थि मूळ्हगब्भं विसातगब्भं । दिस्वान मे एतद'
होसि :—‘ किलिस्सन्ति वत भो सत्ता, किलिस्सन्ति वत भो सत्ता'ति' ।

[१४] “तेन हि त्वं, अङ्गुलिमाल, येन सावत्थि (v. 1. सा इत्थि)
तेनु'पसङ्कम, उपसङ्कमित्वा तं इत्थि एवं वदेहि :—‘ यतो अहं, भगिनि,
जातो ना'भिजानामि सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेता, तेन सञ्चेन सोत्थि ते
होतु, सोत्थि गब्भस्सा'ति” ।

सो हि नून मे, भन्ते, सम्पजानमुसावादो भविस्सति; मया हि, भन्ते,
बहू सञ्चिच्च पाणा जीविता वोरोपेता'ति' ।

[१५] “तेन हि त्वं, अङ्गुलिमाल, येन सावत्थि (v. 1. सा इत्थि) तेनु'प-
सङ्कम, उपसङ्कमित्वा तं इत्थि एवं वदेहि :—‘ यतो अहं, भगिनि, अरियाय
जातिया जातो ना'भिजानामि....पे०....गब्भस्सा'ति' । ‘ एवं भन्ते'ति खो

आयस्मा अङ्गुलिमालो भगवतो पटिस्सुत्वा येन सावत्थि (v. 1. सा इत्थि) ते'नुपसङ्गमि; उपसङ्गमिवा तं इत्थि एतद'वोच :—‘यतो अहं, भगिनि, अरियाय जातिया जातो नाभिजानामि सच्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेता; तेन सच्चेन सोत्थि ते होतु सोत्थि गम्भस्सा'ति'। अथ खो सोत्थि इत्थिया अहोसि सोत्थि गम्भस्स ।

[१६] अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो पे० (५७.११) अब्भज्जासि; अज्जतरो खो पना'यस्मा अङ्गुलिमालो अरहतं अहोसि ।

[१७] अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय सावत्थि पिण्डाय पाविसि । तेन खो पन समयेन अज्जेन पि लेङ्गुखित्तो आयस्मतो अङ्गुलिमालस्स काये निपतति; अज्जेन पि दण्डो खित्तो आयस्मतो अङ्गुलिमालस्स काये निपतति; अज्जेन पि सक्खरा खित्ता आयस्मतो अङ्गुलिमालस्स काये निपतति । अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो भिन्नेन सीसेन लोहितेन गळन्तेन भिन्नेन पत्तेन विप्फालिताय सङ्घाटिया येन भगवा तेनु'पसङ्गमि । अइसा खो भगवा आयस्मन्तं अङ्गुलिमालं दूरतो'व आगच्छन्तं, दिस्वा आयस्मन्तं अङ्गुलिमालं एतद'वोच :—
“अधिवासेहि त्वं, ब्राम्हण; अधिवासेहि त्वं, ब्राम्हण । यस्स खो त्वं ब्राम्हण, कम्मस्स विपाकेन बहूनि वस्सानि बहूनि वस्ससतानि बहूनि वस्ससहस्सानि निरये पच्चेय्यासि, तस्स त्वं, ब्राम्हण, कम्मस्स विपाकं दिट्ठे'व धम्मे पटिसंवेदेसी'ति” ।

[१८] अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो रहोगतो पटिसल्लीनो विमुत्ति-सुखं पटिसंवेदि । तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि :—

“ यो च पुब्बे (v. 1. यो पुब्बे'व) पमजित्वा पच्छ सो न'पमज्जति ।

सो'मं लोकं पमासेति अब्भा मुत्तो'व चन्दिमा ॥ १ ॥

यस्स पापं कतं कम्मं कुसलेन पिथीय्यति ।

सो'मं लोकं पमासेति अब्भा मुत्तो'व चन्दिमा ॥ २ ॥

यो हवे दहरो भिक्खु युज्जति बुद्धसासने ।

सो'मं लोकं पमासेति अब्भा मुत्तो'व चन्दिमा ॥ ३ ॥

दिसा हि मे धम्मकथं सुणन्तु, दिसा हि मे युज्जन्तु बुद्धसासने ।

दिसा हि मे ते मनुजा भजन्तु, ये धम्ममे'वादपयन्ति सन्तो ॥४॥

दिसा हि मे खन्तिवादानं (v. 1. खन्तिपवादानं, खन्तिवोदानं)

अविरोधप्पसंसीनं (v. 1. अविरोधपसंसनं) ।

सुणन्तु धम्मं कालेन तज्ज अनुविधीयन्तु ॥ ५ ॥

न हि जातु सो ममं हिंसे अज्जं वा पन कज्चिनं ।

पप्पुय्य परमं सन्ति रक्खेय्य तसथावरे ॥ ६ ॥

उदकं हि नयन्ति नेत्तिक्का, उसुकाश न(द)मयन्ति तेजनं ।

दारं नमयन्ति तच्छक्का, अत्तानं दमयन्ति पण्डिता ॥ ७ ॥

दण्डेने'के दमयन्ति अङ्कुसेहि कसाहि च ।

अदण्डेन असत्थेन अहं दन्तो'मिहि तादिना ॥ ८ ॥

अहिंसको'ति मे नामं हिंसकस्स पुरे सतो ।

अज्जा'हं सच्चनामो'मिहि, न नं हिंसामि कज्चि नं ॥ ९ ॥

चोरो अहं पुरे आसिं ' अङ्गुलिमालो'ति विस्सुतो ।

बुद्धमानो महोघेन बुद्धं सरणं मा'गमं ॥ १० ॥

लोहितपाणी पुरे आसिं ' अङ्गुलिमालो'ति विस्सुतो ।

सरणा'गमनं पस्स, भवनेत्ति समूहता ॥ ११ ॥

तादिसं कम्मं कत्वान बहुं दुग्गतिगामिनं ।
 फुट्ठो कम्मविपाकेन अनणो भुञ्जामि भोजनं ॥ १२ ॥
 पमादं अनुयुञ्जन्ति बाला दुग्मेधिनो जना ।
 अप्पमादञ्च मेधावी धनं सेट्ठं'व (v. l. धनं सेट्ठी'व)
 रक्खति ॥ १३ ॥

मा पमादं अनुयुञ्जेथ मा कामरतिसन्धवं ।
 अप्पमतो हि ज्ञायन्तो पप्पोति विपुलं (v. l. परमं) सुखं ॥ १४ ॥
 सागतं ना'पगतं नयि'दं दुग्मन्तितं मम ।
 पटिभत्तेसु धम्मेसु यं सेट्ठं तदु'पागमं ॥ १५ ॥
 सागतं ना'पगतं नयि'दं दुग्मन्तितं मम ।
 तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता, कतं बुद्धस्स सासनं'ति' ॥ १६ ॥
 अङ्गुलिमालसुत्तन्तं छट्ठं ।

८७.

[७. पियजातिकसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
 अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन अञ्जतरस्स गह-
 तिस्स एकपुत्तको पियो मनापो कालकतो होति । तस्स कालकिरियाय ने'व
 कम्मन्ता पटिभन्ति, न भत्तं पटिभाति । सो आळाहनं गन्त्वा गन्त्वा कन्दतिः—
 ' कहं, एकपुत्तक, कहं, एकपुत्तका'ति ' । अथ खो सो गहपति येन भगवा
 तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिन्त्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एक-
 मन्तं निस्सिन्नं खो तं गहपतिं भगवा एतद'वोचः—“न खो ते, गहपति,
 सके चित्ते ठितस्स इन्द्रियाणि अत्थि; ते इन्द्रियानं अञ्जथत्तं'ति” ।

[२] 'किं हि मे, भन्ते, इन्द्रियानं ना'ञ्जथत्तं भविस्सति ? । मय्हं हि, भन्ते, एकपुत्तको पियो मनापो कालकतो; तस्स कालकिरियाय ने'व कम्मन्ता पटिभन्ति, न भत्तं पटिभाति । सो आळाहन् गन्त्वा गन्त्वा कन्दामि:—'कहं एकपुत्तक ? कहं एकपुत्तका'ति ?' ।

[३] " एवमे'तं, गहपति, (v. l. repeat एवमे'तं गहपति) पियजातिका हि, गहपति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति' । कस्स खो नामे'तं, भन्ते, एवं भविस्सति:—'पियजातिका सोकपे०पियप्पभविका ? । पियजातिका हि खो, भन्ते, आनन्दसोमनस्सा पियप्पभविका'ति' । अथ खो सो गहपति भगवतो भासितं अनभिनन्दित्वा पटिकोसित्वा उट्ठाया'सना पक्कामि ।

[४] तेन खो पन समयेन सम्बहुला अक्खधुत्ता भगवतो अविदूरे अक्खेहि दिब्बन्ति । अथ खो सो गहपति येन ते अक्खधुत्ता तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते अक्खधुत्ते एतद'वोच:—'इधा'हं, भोन्तो, येन समणो गोतमो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा समणं गोतमं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिं । एकमन्तं निसिन्नं खो मं, भोन्तो, समणो गोतमो एतद'वोच:—'न खो ते, गहपति, सके चित्ते ठितस्स इन्द्रियानि अत्थि; ते इन्द्रियानं अञ्जथत्तं'ति' । एवं वुत्ते अहं, भोन्तो, समणं गोतमं एतद'वोच:—'किं हि मे....पे०.....(Paras 2-3) पियप्पभविका'ति' । अथ खा'हं भोन्तो, समणस्स गोतमस्स भासितं अनभिनन्दित्वा पटिकोसित्वा उट्ठाया'-सना पक्कामि'ति' ।

[५] 'एवमे'तं, गहपति, एवमे'तं गहपति । पियजातिका हि, गहपति, आनन्दसोमनस्सा पियप्पभविका'ति' ।

[६] अथ खो सो गहपतिः—‘समेति मे अक्खधुत्तेही’ति पक्कामि । अथ खो इदं कथाकथु अनुपुब्बेन राज’न्तेपुरं पाविसि । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो मल्लिकं देविं आमन्तेसिः—‘इदं ते, मल्लिके, समणेन गोतमेन भासितंः—‘पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा पियप्पभविका’ति ’ ।

‘सचे तं, महाराज, भगवता भासितं, एवमे’तं’ति ’ ।

‘एवमे’वं पना’यं मल्लिका यज्जदे’व समणो गोतमो भासति, तं तदेव’स्स अब्भनुमोदतिः—‘सचे तं, महाराज, भगवता भासितं, एवमे’तं’ति ’ । सेय्यथापि नाम आचरियो यज्जदे’व अन्तेवासिस्स भासति, तं तदेव’स्स अन्तेवासी अब्भनुमोदतिः—‘एवमे’तं, आचरिय, एवमे’तं आचरिया’ति । एवमे’व खो त्वं, मल्लिके, यज्जदे’व समणो गोतमो भासति, तं तदेव’स्स अब्भनुमोदतिः—‘सचे तं, महाराज, भगवता भासितं एवमे’तं’ति ’ । चर पि रे, मल्लिके, विनस्सा’ति ’ ।

[७] अथ खो मल्लिका देवी नाळिजङ्घं ब्राम्हणं आमन्तेसिः—‘एहि त्वं, ब्राम्हण, येन भगवा तेनु’पसङ्कम, उपसङ्कमिवा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुद्धानं वलं फासुविहारं पुच्छः—‘मल्लिका, भन्ते, देवी भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुद्धानं वलं फासुविहारं पुच्छती’ति ’ । एवञ्च वदेहिः—‘भासिता नु खो, भन्ते, भगवता एसा वाचा, ‘पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा पियप्पभविका’ति ’ । यथा च ते भगवा ब्याकरोति, तं साधुकं उग्गहेत्वा ममं आरोचेय्यासि । न हि तथागता वितथं भणन्ती’ति ’ । ‘एवं भोती’ति ’ खो नाळिजङ्घो ब्राम्हणो मल्लिकाय देविया पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनु’पसङ्कमि, उपसङ्कमिवा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं

साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो नाळिजङ्घो ब्राम्हणो भगवन्तं एतद'वोच :—‘मल्लिका, भो गोतम, देवी भोतो गोतमस्स पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं....पे०.....पियप्पभविका'ति' ? ।

[८] “एवमे'तं, ब्राम्हण, एवमे'तं, ब्राम्हण, पियजातिका हि, ब्राम्हण, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति' ।

“तद'मिना पे'तं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्वं । यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति' (v. l. omit ति') । भूतपुव्वं, ब्राम्हण, इमिस्सा येव सावत्थिया अञ्जतरस्स (v. l. अञ्जतरिस्सा) इत्थिया माता कालम'कासि । सा तस्सा कालकिरियाय उम्मत्तिका खित्तचित्ता रथियाय रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं उपसङ्गमिक्वा एवमा'हः— ‘अपि मे मातरं अइसथ ? अपि मे मातरं अइसथा'ति' ? ।

[९] “इमिना पि खो एतं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्वं, यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति' । भूतपुव्वं, ब्राम्हण, इमिस्सा येव सावत्थिया अञ्जतरस्सा इत्थिया पिता कालम'कासि,पे०.....भाता कालम'कासि, भगिनी कालम'कासि, पुत्तो कालम'कासि, धीता कालम'कासि, सामिको कालम'कासि । सा तस्स कालकिरियाय उम्मत्तिका खित्तचित्ता रथियाय रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं उपसङ्गमिक्वा एवमा'हः— ‘अपि मे पितरं अइसथ ? अपि मे पितरं अइसथ ?पे०.....(with corresponding changes) अपि मे सामिकं अइसथ ? अपि मे सामिकं अइसथा'ति' ? ।

[१०] “इमिना पि खो एतं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्वं, यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति' । भूत-

पुब्बं, ब्राम्हण, इमिस्सा येव सावत्थिया अञ्जतरस्स पुरिसस्स माता कालम'कासि । सो तस्सा कालकिरियाय उम्मत्तको खित्तचित्तो रथियाय रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं उपसङ्कमित्रा एवमा'हः—‘अपि मे मातरं अइसथ ? अपि मे मातरं अइसथा'ति ? ।

[११] “इमिना पि खो एतं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्वं, यथा पिय-जातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति' । भूतपुब्बं, ब्राम्हण, इमिस्सा येव सावत्थिया अञ्जतरस्स पुरिसस्स पिता कालम'-कासि,....पे०.....भाता कालम'कासि, भगिनी कालम'कासि, पुत्तो काल'-कासि, धीता कालम'कासि, पजापति कालम'कासि । सो तस्स काल-किरियाय उम्मत्तिको खित्तचित्तो रथियाय रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं उपसङ्कमित्रा एवमा'हः—‘अपि मे पितरं अइसथ ? अपि मे पितरं अइसथा'ति,....पे०.....(with corresponding changes) अपि मे पजापतिं अइसथ ? अपि मे पजापतिं अइसथा'ति ?' ।

[१२] “इमिना पि खो एतं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्वं, यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति' । भूतपुब्बं ब्राम्हण, इमिस्सा येव सावत्थिया अञ्जतरा इत्थी जातिकुलम'गमासि । तस्सा ते जातका सामिकं अच्छिन्दित्वा अञ्जस्स दातुकामा । सा च तं न इच्छति । अथ खो सा इत्थी सामिकं एत'दवोच :—‘इमे मं, अय्यपुत्त, जातका तं अच्छिन्दित्वा अञ्जस्स दातुकामा । अहञ्च तं न इच्छामी'ति' । अथ खो सो पुरिसो तं इत्थि द्विधा छेत्वा अत्तानं उप्पाटेसि (v. l. ओफारेसि) ‘उभो पेच्च भविस्सामा'ति' । इमिना पि खो एतं, ब्राम्हण, परियायेन वेदितव्वं, यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पभविका'ति' ।

[१३] अथ खो नाळिजङ्घो ब्राम्हणो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उद्वाया'सना येन मल्लिका देवी तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा यावतको अहोसि भगवता सद्धिं कथासल्लापो तं सब्बं मल्लिकाय देविया आरोचेसि । अथ खो मल्लिका देवी येन राजा पसेनदि कोसलो ते'नुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा राजानं पसेनदिं कोसलं एतद'वोचः—'तं किं मज्जसि, महाराज, पिया ते वजिरी कुमारी'ति ?' ।

‘ एवं, मल्लिके, पिया मे वजिरी कुमारी'ति' ।

‘ तं किं मज्जसि, महाराज, वजिरिया ते कुमारिया विपरिणाम'ञ्जथाभावा उप्पज्जेयुं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा'ति ?' ।

‘ वजिरिया मे, मल्लिके, कुमारिया विपरिणाम'ञ्जथाभावा जीवितस्स पि सिया अज्जथत्तं । किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा'ति ?' ।

‘ इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा-सम्बुद्धेन सन्धाय भासितं, ‘पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा पियप्पमविका'ति' ।

‘ तं किं मज्जसि, महाराज ? पिया ते वासभखत्तिया'ति' ? ।

‘ एवं, मल्लिके, पिया मे वासभखत्तिया'ति' ।

‘ तं किं मज्जसि, महाराज ? वासभाय ते खत्तियाय विपरिणाम'ञ्जथाभावा उप्पज्जेयुं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा'ति ?' ।

‘ वासभाय मे, मल्लिके, खत्तियाय विपरिणाम'ञ्जथाभावा जीवितस्स पि सिया अज्जथत्तं । किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु'पायासा'ति ?' ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता....पे....पियप्पभविका’ति’ ।

‘तं किं मज्झसि महाराज, पियो ते विड्डभो सेनापती’ति’ ? ।

‘एवं मल्लिके, पियो मे विड्डभो सेनापती’ति’ ।

‘तं किं मज्झसि, महाराज, विड्डभस्स ते सेनापतिस्स विपरिणाम’ज्ज-
थाभावा उप्पज्जेय्युं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा’ति’ ? ।

‘विड्डभस्स मे, मल्लिके सेनापतिस्स विपरिणाम’ज्जथाभावा जीवितस्स
पि सिया अज्जथत्तं । किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सु’पायासा’ति’ ? ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता....पे०....पियप्पभविका’ति’ ।

‘तं किं मज्झसि, महाराज, पिया ते अहं’ति’ ? ’ ।

‘एवं, मल्लिके, पिया मे’सि त्वं’ति’ ।

‘तं किं मज्झसि, महाराज, मय्हं ते विपरिणाम’ज्जथाभावा उपज्जेय्युं
सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा’ति’ ? ।

‘तुय्हं हि मे, मल्लिके, विपरिणाम’ज्जथाभावा जीवितस्स पि सिया
अज्जथत्तं । किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’-
पायासा’ति’ ? ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता....पे०....पियप्पभविका’ति’ ।

‘तं किं मज्झसि महाराज, पिया ते कासिकोसला’ति’ ? ’ ।

‘एवं मल्लिके, पिया मे कासि-कोसला; कासि-कोसलानं मल्लिके,
आनुभावेन कासिकचन्दनं पञ्चनुभोम मालागन्धविलेपनं धारेमा’ति’ ।

‘तं किं मज्झसि, महाराज, कासि-कोसलानं ते विपरिणाम’ज्जथाभावा
उप्पज्जेय्युं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु’पायासा’ति’ ? ।

‘कासि-कोसलानं हि मे, मल्लिके, विपरिणाम’ञ्जयाभावा जीवितस्स
पि सिया अञ्जथत्तं । किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सु’पायासा’ति’ ? ।

‘इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता....पे०....पियप्पभविका’ति’ ।

[१४] ‘अच्छरियं मल्लिके, अब्भुतं, मल्लिके, याव च सो भगवा
पञ्जाय अतिविज्झ (v. l. पटिविज्झ) पञ्जाय पस्सति । एहि, मल्लिके,
आचमेही’ति’ ।

[१५] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उट्ठाया’ सना एकंसं उत्तरा-
सङ्गं करित्वा येन भगवा तेन ’ झल्लि पणामेत्वा तिक्खुचुं उदानं
उदानेसि :—‘नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; नमो तस्स
....पे०...नमो तस्स....पे०....सम्मासम्बुद्धस्सा’ति’ ।

पियजातिकसुत्तन्तं सत्तमं ।

८८

[८. बाहितिकसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं
निवासेत्वा पत्तचीवरमा’दाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । सावत्थियं पिण्डाय
चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन पुब्बारामो मिगारमातु-
पासादो तेनु’पसङ्कमि दिवाविहाराय । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि
कोसलो एकपुण्डरीकं नागं अभिरूढित्वा सावत्थिया निव्याति दिवादिवस्स ।
अदस्सा खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं दूरतो’व आगच्छन्तं;
दिस्वान सिरिवट्ठं महामत्तं आमन्तेसि :—‘आयस्मा नो एसो, सम्म सिरि-

बहु, आनन्दो'ति ?' । ' एवं महाराज, आयस्मा एसो आनन्दो'ति' । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो अज्जरं पुरिसं आमन्तेसिः—' एहि त्वं, अम्मो पुरिस, येना'यस्मा आनन्दो तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन आयस्मतो आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दाहि, ' राजा, भन्ते, पसेनदि कोसलो आयस्मतो आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दती'ति' । एवञ्च वदेहिः—' सचे किर, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स न किञ्चि अच्चायिकं करणीयं, आगमेतु किर, भन्ते, आयस्मा आनन्दो मुहुत्तं अनुकम्पं उपादाया'ति' । ' एवं देवा'ति' खो सो पुरिसो रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पटिस्सुत्वा येना'यस्मा आनन्दो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो सो पुरिसो आयस्मन्तं आनन्दं एतद'वोचः—' राजा, भन्ते, पसेनदि कोसलो आयस्मतो आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दति, एवञ्च वदेतिः—' सचे किर भन्ते....पे०....उपादाया'ति' । अधिवासेसि खो आयस्मा आनन्दो तुण्हीभावेन । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो यावतिका नागस्स भूमि नागेन गत्वा, नागा पच्चोरोहित्वा पत्तिको'व येना'यस्मा आनन्दो तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं एतद'वोचः—' सचे, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स न किञ्चि अच्चायिकं करणीयं, साधु, भन्ते, आयस्मा आनन्दो येन अचिरवतिया नदिया तीरं तेनु'पसङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया'ति' । अधिवासेसि खो आयस्मा आनन्दो तुण्हीभावेन । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन अचिरवतिया नदिया तीरं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा अज्जरस्सिं रक्खमूले पज्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो यावतिका नागस्स भूमि....पे०....आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं एतद'वोचः—' इध,

भन्ते, आयस्मा आनन्दो हत्थत्थरे निसीदतू'ति' । ' अलं, महाराज, निसी-
द त्वं; निसिन्नो अहं सके आसने'ति' । निसीदि खो राजा पसेनदि
कोसलो पज्जते आसने । निसज्ज खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं
आनन्दं एतद'वोचः—' किं नु खो, भन्ते आनन्द, सो भगवा तथारूपं
कायसमाचारं समाचरेय्य, य्वा'स्स कायसमाचारो ओपारम्भो समणेहि
ब्राम्हणेहि विज्जूही'ति' ? । ' न खो, महाराज, सो भगवा तथारूपं काय-
समाचारं समाचरेय्य, य्वा'स्स कायसमाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि
विज्जूही'ति' ।

[२] ' किं पन, भन्ते आनन्द, सो भगवा तथारूपं वचीसमाचारं
समाचरेय्य य्वा'स्स वचीसमाचारो....पे०विज्जूही'ति' ? । किं पन भन्ते
....पे०....मनोसमाचारं समाचरेय्य य्वा'स्स मनोसमाचारो ओपारम्भो
समणेहि ब्राम्हणेहि विज्जूही'ति' ? । न खो, महाराज, सो भगवा तथारूपं
वचीसमाचारं समाचरेय्य....पे०....मनोसमाचारं समाचरेय्य य्वा'स्स मनो-
समाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विज्जूही'ति' ।

[३] ' अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते; यं हि मयं, भन्ते, ना'सक्खि-
म्ह पज्हेन परिपूरितुं, तं भन्ते, आयस्मता आनन्देन पज्हस्स वेय्याकरणेन
परिपूरितं । ये ते, भन्ते, बाला अब्बत्ता अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा परेसं
वण्णं वा अवण्णं वा भासन्ति, न मयं तं सारतो पच्चागच्छाम । ये पन
ते, भन्ते, पण्डिता ब्यत्ता मेधाविनो अनुविच्च परियोगाहेत्वा परेसं वण्णं वा
अवण्णं वा भासन्ति, मयं तं सारतो पच्चागच्छाम ।

[४] ' कतमो पन भन्ते आनन्द, कायसमाचारो ओपारम्भो
समणेहि ब्राम्हणेहि विज्जूही'ति' ? ।

- ‘ यो खो, महाराज, कायसमाचारो अकुसलो’ ।
 ‘ कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो अकुसलो ?’ ।
 ‘ यो खो, महाराज, कायसमाचारो सावज्जो’ ।
 ‘ कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो सावज्जो ?’ ।
 ‘ यो खो, महाराज, कायसमाचारो सब्यापज्जो’ ।
 ‘ कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो सब्यापज्जो ?’ ।
 ‘ यो खो, महाराज, दुक्खविपाको’ ।
 ‘ कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो दुक्खविपाको ?’ ।

‘ यो खो, महाराज, कायसमाचारो अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, पर-
 व्याबाधाय पि संवत्तति, उभयव्याबाधाय पि संवत्तति; तस्स अकुसला धम्मा
 अभिवड्ढन्ति; कुसला धम्मा परिहायन्ति । एवरूपो खो, महाराज, काय-
 समाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विञ्जूही’ति’ ।

[५] ‘ कतमो पन, भन्ते आनन्द, वचीसमाचारो ओपारम्भो....
 पे०....विञ्जूही’ति’ ? । ‘ यो खो महाराज, वचीसमाचारो अकुसलो
पे०.... (Para 4, with consequential changes) एवरूपो
पे०.... ओपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विञ्जूही’ति’ ।

[६] ‘ कतमो, पन, भन्ते आनन्द, मनोसमाचारो ओपारम्भो....
 पे०....विञ्जूही’ति’ ? । यो खो, महाराज, मनोसमाचारो अकुसलो
पे०....(Para 4, with consequential changes) एवरूपो....
 पे०....ओपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विञ्जूही’ति’ ।

[७] ‘ किंनु खो, भन्ते आनन्द, सो भगवा सब्बेसं येव अकुसलानं
 धम्मानं पहानं वण्णेती’ति’ ?’ ।

‘सब्बा’कुसलधम्मपहीनो खो, महाराज, तथागतो; कुसलधम्मसमन्ना-
गतो’ति’ ।

‘कतमो पन, भन्ते आनन्द, कायसमाचारो अनोपारम्भो
समणेहि ब्राम्हणेहि विञ्जूही’ति’ ? ।

‘यो खो, महाराज, कायसमाचारो कुसलो’ ।

‘कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो कुसलो ? ’ ।

‘यो खो, महाराज कायसमाचारो अनवज्जो’ ।

‘कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो अनवज्जो ? ’ ।

‘यो खो, महाराज, कायसमाचारो अब्यापज्जो’ ।

‘कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो अब्यापज्जो ? ’ ।

‘यो खो, महाराज, कायसमाचारो सुखविपाको’ ।

‘कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो सुखविपाको ? ’ ।

‘यो खो, महाराज, कायसमाचारो ने’ व’ तब्ब्याबाधाय पि संवत्तति,
न परब्ब्याबाधाय पि संवत्तति, न उभयव्याबाधाय पि संवत्तति; तस्स अकुसला
धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति । एवरूपो खो महाराज,
कायसमाचारो अनोपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विञ्जूही’ति’ ।

[८] ‘कतमो पन भन्ते, आनन्द, वचीसमाचारो अनोपारम्भो
समणेहि ब्राम्हणेहि विञ्जूही’ति’ ? । यो खो, महाराज, वचीसमाचारो
कुसलो....पे०.... (Para 7, with consequential changes)
....एवरूपो....पे०... अनोपारम्भो समणेब्राम्हणेहि विञ्जूही’ति’ ।

[९] ‘कतमो पन भन्ते, आनन्द, मनोसमाचारो अनोपारम्भो
...पे०... विञ्जूही’ति’ । यो खो महाराज मनोसमाचारो कुसलो...पे०...

(Para 7, with consequential changes)....एवरूपो....पे०....
अनोपारम्भो समणेहि ब्राम्हणेहि विञ्जूही'ति' ।

[१०] 'किं पन, भन्ते आनन्द, सो भगवा सब्बेसं येव कुसलानं
धम्मनं उपसम्पदं वण्णेती'ति' ? ।

‘सब्बाकुसलधम्मपहीनो खो महाराज, तथागतो कुसलधम्मसमन्ना-
गतो'ति' ।

‘अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते, याव सुभासितं चि'दं, भन्ते, आय-
स्मता आनन्देन, इमिना च मयं, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स सुभासितेन
अत्तमनाभिरद्धा । एवं अत्तमनाभिरद्धा च मयं, भन्ते, आयस्मतो
आनन्दस्स सुभासितेन । सचे, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स हत्थिरतनं
कप्पेय्य, हत्थिरतनमि मयं आयस्मतो आनन्दस्स ददेय्याम । सचे, भन्ते,
आयस्मतो आनन्दस्स अस्सरतनं कप्पेय्य, अस्सरतनमि मयं आयस्मतो
आनन्दस्स ददेय्याम । सचे, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स गामवरं कप्पेय्य,
गामवरमि मयं आयस्मतो आनन्दस्स ददेय्याम । अपि च, भन्ते, मयं पे'तं
जानाम, ‘ने'तं आयस्मतो आनन्दस्स कप्पती'ति' । अयं मे, भन्ते, बाहि-
तिका रज्जा मागधेन अजातसत्तुना वेदेहिपुत्तेन छत्तनाळिया (v. l.
वत्थनाळिया) पक्खिपित्वा पहिता सोळससमा आयामेन अट्ठसमा वित्थारेन ।
तं, भन्ते, आयस्मा आनन्दो पटिगण्हातु अनुकम्पं उपादाया'ति' ।
‘अलं, महाराज, परिपुण्णं मे तिचीवरं'ति' ।

[११] ‘अयं, भन्ते, अचिरवती नदी दिट्ठा आयस्मता चे'व आन-
न्देन अम्हेहि च यदा उपरिपब्बते महामेधो अभिप्पवुट्ठो होति, अथा'यं
अचिरवती नदी उभतो कूलानि संविस्सन्दन्ती गच्छति; एवमे'व खो, भन्ते-
आयस्मा आनन्दो इमाय बाहितिकाय अत्तनो तिचीवरं करिस्सति; यं पना'-

यस्मतो आनन्दस्स पुराणं तिचीवरं, तं सव्रम्हचारीहि संविमजिस्सति ।
एवा'यं अम्हाकं दक्खिणा संविस्सन्दन्ती मज्जे गमिस्सति । पटिगण्हातु,
भन्ते, आयस्मा आनन्दो बाहितिकं'ति' । पटिग्गहेसि खो आयस्मा आनन्दो
बाहितिकं ।

[१२] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं एतद'
वोच :—‘ हन्द पन दानि मयं, भन्ते आनन्द, गच्छाम; बहुक्किच्चा मयं बहु-
करणीया'ति' । ‘ यस्स दानि त्वं, महाराज, कालं मज्जसी'ति' । अथ खो
राजा पसेनदि कोसलो आयस्मतो आनन्दस्स भासितं अभिनन्दित्वा अनुमो-
दित्वा, उट्ठाया'सना आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा
पक्कामि ।

[१३] अथ खो आयस्मा आनन्दो अचिरपक्कन्तस्स रज्जो पसेनदिस्स
कोसलस्स येन भगवा तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो आयस्मा आनन्दो यावत्को अहोसि
रज्जा पसेनदिना कोसलेन सद्धिं कथासल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसि
तच्च बाहितिकं भगवतो पादासि ।

[१४] अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि :—“ लामा, भिक्खवे,
रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स; सुलद्धलामा भिक्खवे, रज्जो पसेनदिस्स कोस-
लस्स, यं राजा पसेनदि कोसलो लभति आनन्दं दस्सनाय पयिरुपासना-
या'ति'” ।

[१५] इदम'वोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं
अभिनन्दुं'ति' ।

बाहितिकसुत्तन्तं अट्ठमं ।

[१ धम्मचेतियसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सकेसु विहरति । मेदलुम्पं (v. l. मेदतलुम्पं) नाम सक्क्यानं निगमो । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि कोसलो नङ्गरकं (v. l. नगरकं) अनुप्पत्तो होति, केनचिदे'व करणीयेन । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो दीघं कारायनं आमन्तेसिः— 'योजेहि, सम्म कारायन, भद्रानि भद्रानि यानानि, उय्यानभूमिं गच्छाम सुभूमिं दस्सनाया'ति' । ' एवं देवा'ति खो दीघो कारायनो रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पठिस्सुत्वा भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पठिवेदेसिः—'युत्तानि खो ते, देव, भद्रानि भद्रानि यानानि, यस्स दानि कालं मज्जसी'ति' । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भद्रं भद्रं यानं अभिरूढित्वा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि नङ्गरकम्हा (v. l. नगरकम्हा) निथ्यासि महच्चराजानुभावेन, येन आरामो तेन पायासि; यावत्तिका यानस्स भूमिं यानेन गत्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको'व आरामं पाविसि । अद्दसा खो राजा पसेनदि कोसलो आरामे जङ्घाविहारं अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो, रक्खमूलानि पासादिकानि पसादनीयानि अप्पसद्धानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्सराहस्सेय्यकानि पठिसल्लानसारुपानि । दिस्वान भगवन्तं येव आरब्ध सति उदपादि । इमानि खो तानि रक्खमूलानि....पे०.....पठिसल्लानसारुपानि, यत्थस्सुदं मयं तं भगवन्तं पयिरुपासाम अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं'ति' ।

[२] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो दीघं कारायनं आमन्तेसिः— ' इमानि खो सम्म कारायन तानि....पे०.....सम्मासम्बुद्धं । कहं नु खो, सम्म कारायन, एतरहि सो भगवा विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो'ति? ।

‘अत्थि, महाराज, मेदलुप्पं नाम सक्क्यानं निगमो; तत्थ सो भगवा एतरहि विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो’ति । कीवदूरो पन, सम्म कारायन नङ्गरकम्हा (v. 1. नगरकम्हा) मेदलुप्पं नाम सक्क्यानं निगमो होती’ति ? । ‘न द्वे, महाराज, तीणि योजनानि; सक्का दिवसावसेसेन गन्तुं’ति । तेन हि सम्म कारायन, योजेहि भद्रानि भद्रानि यानानि; गमिस्साम मयं तं भगवन्तं दस्सनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं’ति । ‘एवं देवा’ति खो दीघो कारायनो रज्जो पसेनदिस्स पटिस्सुत्वा भद्रानि....पे०....(Para 1)....भद्रेहि भद्रेहि यानेहि नङ्गरकम्हा येन मेदलुप्पं नाम सक्क्यानं निगमो तेन पायासि, तेने’व दिवसावसेसेन मेदलुप्पं नाम सक्क्यानं निगमं सम्पापुणि, येन आरामो तेन पायासि । यावतिका यानस्स भूमि यानेन गत्वा, याना पच्चोरोहित्वा पत्ति-को ’व आरामं पाविसि । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू अब्भो-कासे चङ्कमन्ति । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन ते भिक्खू तेनु’-पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते भिक्खू एतद’वोचः—‘कहं नु खो, भन्ते, एतरहि सो भगवा विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो ? । दस्सनकामा हि मयं तं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं’ति । ‘एसो, महाराज, विहारो संवुतद्वारो; तेन अप्पसदो उपसङ्कमित्वा अतरमानो आळिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा अगगळं आकोटेहि; विवरिस्सति भगवा ते द्वारं’ति ।

[३] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो तत्थे’व खगगच्च उण्हीसच्च दीघस्स कारायनस्स पादासि । अथ खो दीघस्स कारायनस्स एतद’होसिः—‘रहायति खो दानि महाराज, इधे’व दानि मया ठातब्बं’ति । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन सो विहारो संवुतद्वारो तेन अप्पसदो उपसङ्क-मित्वा अतरमानो आळिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा अगगळं आकोटेसि । विवरि भगवा द्वारं । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो विहारं पविसित्वा भगवतो पादे सिरसा पतित्वा भगवतो पादानि मुखेन च परिचुम्बति

पाणीहि च परिसम्बाहति नामञ्च सावेति:—‘ राजा’हं, भन्ते, पसेनदि कोसलो; राजा’हं, भन्ते, पसेनदि कोसलो’ति ’ ।

[४] “ किं पन त्वं, महाराज, अत्थवसं सम्पस्समानो इमस्मिं सररी एवरूपं परमनिपच्चाकारं करोसि, मित्तुपहारं उपदंसेसी’-ति ? ” ।

‘ अत्थि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति:—‘ सम्मासम्बुद्धो भगवा, स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो’ति । इधा’हं, भन्ते, पस्सामि एके समणब्राम्हणे परियन्तकत्तं ब्रम्हचरियं चरन्ते दस पि वस्सानि वीसम्पि वस्सानि तिसम्पि वस्सानि, चत्ताळी-सम्पि वस्सानि । ते अपरेन समयेन सुनहाता सुविल्लिता कप्पितकेसमस्सू पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिवारेन्ति (v. l. परिचारेन्ति) । इध पना’हं, भन्ते, भिक्खू पस्सामि यावजीवं आपाणकोटिकं परिपुण्णं (v. l. यरियन्तं) परिसुद्धं ब्रम्हचरियं चरन्ते । न खो पना’हं, भन्ते, इतो बहिद्वा अञ्जं एवं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रम्हचरियं समनुपस्सामि । अयम्पि खो भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति:—‘ सम्मासम्बुद्धो भगवा....पे०....सावकसङ्घो’ति ’ । पुन च परं, भन्ते, राजानो पि राजूहि विवदन्ति, खत्तिया पि खत्तियेहि विवदन्ति, ब्राम्हणा पि ब्राम्हणेहि विवदन्ति, गहपती पि गहपतीहि विवदन्ति, माता पि पुत्तेन विवदति, पुत्तो पि मातरा विवदति, पिता पि पुत्तेन विवदति, पुत्तो पि पितरा विवदति, भाता पि भातरा विवदति, भाता पि भगिनिया विवदति, भगिनी पि भातरा विवदति, सहायो पि सहायेन विवदति । इध पना’हं, भन्ते, भिक्खू पस्सामि समग्गे सम्मोदमाने अविवदमाने खीरोदकीभूते अञ्जमञ्जं पियचक्खूहि सम्पस्सन्ते विहरन्ते । न खो पना’हं, भन्ते, इतो बहिद्वा अञ्जं एवं समग्गं

परिसं समनुपस्सामि । अयम्पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होतिः—
 'सम्मासम्बुद्धो भगवा....पे०....सावकसङ्घो'ति' । पुन च परा'हं, भन्ते,
 आरामेन आरामं उय्यायेन उय्यानं अनुचङ्कमामि अनुविचरामि । सो'हं तत्थ
 पस्सामि एके समणब्राम्हणे किस्से द्दुखे दुब्बण्णे उप्पण्डुप्पण्डुकजाते
 धमनिसन्थतगत्ते न विय मज्जे चक्खुं बन्धन्ते जनस्स दस्सनाय । तस्स मय्हं,
 भन्ते, एवं होति :—'अद्वा इमे आयस्मन्तो अनभिरता'व ब्रम्हचरियं चरन्ति,
 अत्थि वा तेसं किञ्चि पापं कम्मं कतं पटिच्छन्नं, तथा हि इमे आयस्मन्तो
 किस्सा द्दुखा....पे...दस्सनाया'ति' । त्या'हं उपसङ्कमिन्वा एवं वदामिः—
 'किन्तु खो तुम्हे आयस्मन्तो किस्सा द्दुखा....पे०....जनस्स दस्सना-
 या'ति' ? । ते एवंमा'हंसु :—'बन्धुकरोगो नो (v. l. पण्डुकरोगिनो)
 महाराजा'ति' । इध पना'हं भन्ते, भिक्खू पस्सामि हट्ठपहट्ठे उदग्गु'दग्गे
 अभिरतरूपे पीणितिन्द्रिये अप्पोस्सुक्के पन्नलोमे परदवुत्ते मिगभूतेन
 चेतसा विहरन्ते । तस्स मय्हं, भन्ते, एवं होति :—'अद्वा इमे आयस्मन्तो
 तस्स भगवतो सासने उळारं पुब्बेना'परं विसेसं सञ्जानन्ति, तथा हि
 इमे आयस्मन्तो हट्ठपहट्ठा उदग्गु'दग्गा अभिरतरूपा पीणितिन्द्रिया
 अप्पोस्सुक्का पन्नलोमा परदवुत्ता मिगभूतेन चेतसा विहरन्ती'ति' ।
 अयम्पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होतिः—'सम्मासम्बुद्धो भगवा,
पे०....'सावकसङ्घो'ति' ।

[५] 'पुन च परा'हं, भन्ते, राजा खत्तियो मुद्धावसितो प्होमि घाते-
 तायं वा घातेतुं, जापेतायं वा जापेतुं, पब्बाजेतायं वा पब्बाजेतुं । तस्स
 मय्हं, भन्ते अत्थ(इं)करणे निसिन्नस्स अन्तरन्तराकथं ओपातेन्ति । सो'हं न
 लभामि :—'मा मे भोन्तो अत्थकरणे निसिन्नस्स अन्तरन्तराकथं ओपातेय,
 कथापरियोसानं मे भवन्तो आगमेन्तू'ति' । तस्स मय्हं, भन्ते, अन्तरन्तराकथं
 ओपातेन्ति । इध पना'हं, भन्ते, भिक्खू पस्सामि यस्मिं समये भगवा

अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेति ने'व तस्मिं समये भगवतो सावकानं खिपितसदो वा होति उक्कासितसदो वा । भूतपुब्बं, भन्ते भगवा अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेति; तत्रा'ञ्जतरो भगवतो सावको उक्कासि; तमे'नं अञ्जतरो सन्नम्हचारी जण्णुकेन घट्टेसि :—‘अप्पसदो आयस्मा होतु, मा'यस्मा सदम'कासि; सत्था नो भगवा धम्मं देसेती'ति' । तस्स मय्हं, भन्ते, एतद'होसि :—‘अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो, अदण्डेन वत किर भो असत्थेन एवं सुविनीता परिसा भविस्स-ती'ति' । न खो पना'हं, भन्ते, इतो बहिद्वा अञ्जं एवं सुविनीतं परिसं समनुपस्सामि । अयम्पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति :— ‘सम्मासम्बुद्धो भगवा....पे०.....सावकसङ्घो'ति' ।

[६] ‘पुन च परा'हं भन्ते, पस्सामि इधे'कञ्चे खत्तियपण्डिते निपुणे कतपरप्पवादे वाल्लवेधिरूपे । ते भिन्दन्ता मज्जे चरन्ति पज्जागतेन दिङ्गितानि । ते सुणन्ति :—‘ समणो खलु भो गोतमो अमुकं नाम गामं वा निगमं वा ओसरिस्सती'ति' । ते पज्हं अभिसङ्खरोन्ति :—‘ इमं मयं पज्हं समणं गोतमं उपसङ्कमित्वा पुच्छिस्साम; एवं चे नो पुट्ठो एवं व्याकरि-स्सति, एवम'स्स मयं वादं आरोपेस्साम; एवञ्चे पि नो पुट्ठो एवं व्याकरि-स्सति, एवम्पि'स्स मयं वादं आरोपेस्सामा'ति' । ते सुणन्ति :—‘ समणो खलु भो गोतमो अमुकं नाम गामं वा निगमं वा ओसटो'ति' । ते येन भगवा तेनु' पसङ्कमन्ति । ते भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्पहंसेति । ते भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सिता समादपिता समुत्ते-जिता सम्पहंसिता न चे' व भगवन्तं पज्हं पुच्छन्ति, कुतो वादं आरोपेस्सन्ति ? अञ्जदत्थु भगवतो सावका सम्पज्जन्ति । अयम्पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति :—‘सम्मासम्बुद्धो भगवा....पे०.....सावकसङ्घो'ति' ।

[७] ‘ पुन च परा’हं, भन्ते, पस्सामि इधे’कच्चे ब्राम्हणपण्डिते....पे०
गहपतिपण्डिते...पे०समणपण्डिते....पे०निपुणे कतपरप्पवादे
 वाल्लवेधिरूपे । ते भिन्दन्ता मज्जे चरन्ति....पे०कुतो वादं आरोपेस्सन्ति ?
 अज्जदत्थु भगवन्तं येव ओकासं याचन्ति अगारस्मा अनगारियं पव्वज्जाय ।
 ते भगवा पव्वाजेति । ते तथा पव्वाजिता समाना वूपकद्धा अप्पमत्ता
 आतापिनो पहितत्ता विहरन्ता न चिरस्से’व यस्स’त्थाय कुलपुत्ता सम्मदे’व
 अगारस्मा अनगारियं पव्वजन्ति तद’नुत्तरं ब्रम्हचरियपरियोसानं दिट्ठे’व धम्मे
 सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । ते एवमा’हंसु :—
 ‘मनं वत भो अनस्साम; मनं वत भो पनस्साम । मयं हि पुव्वे अस्समणा’व
 समाना समणा’म्हा’ति पटिजानिम्हा, अब्राम्हणा’व समाना ब्राम्हणा’म्हा’ति
 पटिजानिम्हा, अनरहन्तो’व समाना अरहन्ता’म्हा’ति पटिजानिम्हा ।
 इदानि खो’म्हा समणा, इदानि खो’म्हा ब्राम्हणा, इदानि खो’म्हा
 अरहन्तो’ति’ । अयम्पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति :—
 ‘सम्मासम्बुद्धो भगवा,....पे०सावकसङ्घो’ति’ ।

[८] ‘ पुन च परा’हं, भन्ते, इसीदत्तपुराण (v. 1. इसिद-
 न्तपुराणा) थपतयो मम भत्ता मम याना । अहं नेसं जीवितं दाता यसस्स
 आहत्ता । अथ च पन नो तथा मयि निपच्चाकारं करोन्ति यथा भगवति ।
 भूतपुब्बं, भन्ते, सेनं अब्भुग्यातो समानो इमे’व इसीदत्त-पुराणे थपतयो
 वीमंसमानो अज्जतरस्सिं सम्बाधे आवसथे वासं उपगच्छि । अथ खो,
 भन्ते, इमे इसीदत्त-पुराणा थपतयो बहुदेव रत्तिं धम्मिया कथाय वीतिनामेवा
 यतो अस्सोसुं खो भगवन्तं (v. 1. यतो अहोसि भगवा) ततो सीसं कत्वा
 मं पादतो करित्वा निप्पज्जिंसु । तस्स मय्हं, भन्ते, एतद’ होसि :—‘अच्छ-
 रियं वत भो, अब्भुतं वत भो । इमे इसीदत्त-पुराणा थपतयो मम

भत्ता मम याना, अहं तेसं जीवितं दाता यसस्स आहत्ता । अथ च पन नो तथां मयि निपच्चाकारं करोन्ति यथा भगवति । अद्वा इमे आयस्मन्तो तस्स भगवतो सासने उट्ठारं पुब्बेना'परं विसेसं सञ्ज्ञानन्ती'ति' । अयम्पि खो, मे भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति :—'सम्मासम्बुद्धो भगवा....पे०....सावकसङ्घो'ति' ।

[९] ' पुन च परं, भन्ते, भगवा पि खत्तियो, अहम्पि खत्तियो, भगवा पि कोसलको, अहम्पि कोसलको, भगवा पि असीतिको, अहम्पि असीतिको । यम्पि भन्ते भगवा पि खत्तियो अहम्पि खत्तियो,.... पे०....असीतिको, इमिना'पा'हं । भन्ते भगवति परमनिपच्चाकारं कातुं मित्तुपहारं उपदंसेतुं । हन्द च दानि मयं, भन्ते गच्छाम बहुक्किच्चा मयं बहुकरणीया'ति' । “ यस्स दानि त्वं, महाराज, कालं मज्जसी'ति ” । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उट्ठाया' सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पद-क्खिणं कत्वा पक्कामि ।

[१०] अथ खो भगवा अचिरपक्कन्तस्स रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स भिक्खू आमन्तेसि: —“ एसो, भिक्खवे, राजा पसेनदि कोसलो धम्मचे-तियानि भासित्वा उट्ठाया'सना पक्कन्तो । उग्गण्हाथ, भिक्खवे, धम्म-चेतियानि; परियापुणाथ, भिक्खवे, धम्मचेतियानि; धारेथ, भिक्खवे, धम्मचेतियानि; अत्थसंहितानि, भिक्खवे, धम्मचेतियानि आदिब्रम्ह-चरियकानी'ति' ।

[११] इदम'वोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं'ति' ।

धम्मचेतियसुत्तन्तं नवमं ।

[१० कण्णकत्थलसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा उज्ज्जायं (v. 1. उरुज्जायं) विहरति कण्णकत्थले मिगदाये । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि कोसलो उज्ज्वं अनुप्पत्तो होति, केनचिदे' व करणीयेन । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो अज्जतरं पुरिसं आमन्तेसिः —“एहि त्वं, अम्भो पुरिस, येन भगवा तेनु' पसङ्कम; उपसङ्कमिवा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छ :—‘राजा, भन्ते पसेनदि कोसलो भगवतो पादे सिरसा वन्दति अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छती'ति' । एवञ्च वदेहि :—‘अज्ज किर, भन्ते, राजा पसेनदि कोसलो पच्छाभत्तं भुत्तपातरासो भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती'ति' । ‘एवं देवा'ति' खो सो पुरिसो रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिवा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो पुरिसो भगवन्तं एतद' वोच :—‘राजा, भन्ते, पसेनदि कोसलो....पे०.....दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती'ति' ।

[२] अस्सोसुं खो सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी :—‘अज्ज किर, राजा पसेनदि कोसलो....पे०.....दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती'ति' । अथ खो सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी राजानं पसेनादिं कोसलं भत्ताभिहारे उपसङ्कमिवा एतद'वोचुं :—‘तेन हि महाराज, अम्हाकम्पि वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, अप्पाबाधं....पे०.....पुच्छ, ‘सोमा च, भन्ते, भगिनी, सकुला च भगिनी भगवतो पादे सिरसा वन्दन्ति, अप्पाबाधं....पे०.....पुच्छन्ती'ति' ।

[३] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो पच्छाभत्तं भुत्तपातरासो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिवा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतद'वोचः—' सोमा च, भन्ते, भगिनी सकुला च भगिनी....पे०.... पुच्छन्ती'ति ' ।

“ किं पन, महाराज, सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी अज्जं दूतं नालत्थुं'ति ” ।

‘ अस्सोसुं खो, भन्ते, सोमा च भगिनी....पे०....(Para 2) 'फासुविहारं पुच्छन्ती'ति ' ।

“ सुखिनियो होन्तु, महाराज, सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी'ति ” ।

[४] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतद'वोचः—
‘ सुतं मे तं, भन्तेः—‘ समणो गोतमो एवमा'ह, ‘ न'त्थि सो समणो वा ब्राम्हणो वा यो सब्बज्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं आणदस्सनं पटिजानिस्सति; ने'तं ठानं विज्जती'ति ' । ये ते भन्ते एवमा'हंसुः—‘ समणो गोतमो एवमा'हः—‘ न'त्थि सो समणो....पे०....ने'तं ठानं विज्जती'ति ' ; कच्चि ते, भन्ते, भगवतो वुत्तवादिनो, न च भगवन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति, धम्मस्स चा'नुधम्मं व्याकरोन्ति, न च कोचि सह धम्मिको वादानुवादो गारहं ठानं आगच्छती'ति ? ' ।

“ ये ते, महाराज, एवमा'हंसुः—‘ समणो गोतमो एवमा'हः—
‘ न'त्थि सो समणो....पे०....ने'तं ठानं विज्जती'ति; ' न मे ते वुत्तवादिनो, अब्भाचिक्खन्ति च पन मं ते असता अभूतेना'ति ” ।

[५] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो विड्डभं सेनापतिं आमन्तेसि :—‘को नु खो सेनापति, इमं कथावत्थुं राजन्तेपुरे अब्भुदाहासी’ति ? । ‘सज्जयो, महाराज, ब्राम्हणो आकासगोत्तो’ति ।

[६] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो अज्जतरं पुरिसं आमन्तेसि :—‘एहि त्वं, अम्भो पुरिस, मम वचनेन सज्जयं ब्राम्हणं आकासगोत्तं आमन्तेहि :—‘ राजा ते, भन्ते, पसेनदि कोसलो आमन्तेती’ति ’ । ‘ एवं देवा’ति खो सो पुरिसो रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पटिस्सुत्वा येन सज्जयो ब्राम्हणो आकासगोत्तो तेनु’पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा सज्जयं ब्राम्हणं आकासगोत्तं एतद’वोच :—‘ राजा तं, भन्ते, पसेनदि कोसलो आमन्तेती’ति ’ ।

[७] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतद’वोच :—‘ सिया नु खो, भन्ते, भगवता अज्जदे’व किञ्चि सन्धाय भासितं, तच्च जनो अज्जथा पि पच्चागच्छेय्य; यथाकथं पन, भन्ते, भगवा अभिजानाति वाचं भासिता’ति ? ’ ।

“ एवं खो अहं, महाराज, अभिजानामि वाचं भासिता :—‘ न’त्थि सो समणो वा ब्राम्हणो वा यो सक्किदे’व सब्बं अस्सति, सब्बं दक्खीति, ने’तं ठानं विज्जती’ति ” ।

हेतुरूपं भन्ते भगवा आह, सहेतुरूपं पन भन्ते भगवा आह :—“ न’त्थि सो समणो वा....पे०....दक्खीति, ने’तं ठानं विज्जती’ति ” । चत्तारो इमे, भन्ते, वण्णा, खत्तिया, ब्राम्हणा, वेस्सा, सुद्धा । इमेसं नु खो, भन्ते, चतुन्नं वण्णानं सिया विसेसो, सिया नानाकरणं’ति ? ’ ।

“ चत्तारो इमे, महाराज, वण्णा, खत्तिया, ब्राम्हणा, वेस्सा, सुद्धा । इमेसं खो, महाराज, चतुन्नं वण्णानं द्वे वण्णा अग्गम'क्खायन्ति,—खत्तिया च ब्राम्हणा च; यदि'दं अभिवादनपच्चुद्धान'ञ्जलिकम्मसामीचिकम्म'ति ” ।

‘ ना'हं, भन्ते, भगवन्तं दिट्ठधम्मिकं पुच्छामि; सम्परायिका'हं, भन्ते, भगवन्तं पुच्छामि । चत्तारो इमे, भन्ते, वण्णा....पे०....सुद्धा । इमेसं नु खो, भन्ते, चतुन्नं वण्णानं सिया विसेसो, सिया नानाकरण'ति ? ’ ।

[८] “ पञ्चि'मानि महाराज, पधानियङ्गानि । कतमानि पञ्च ? । इध, महाराज, भिक्खु सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिः— ‘ इति पि सो भग्वा अरहं....पे०....(५१.११) भग्वा'ति ’ । अप्पा-बाधो होति अप्पातङ्को समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो ना'ति-सीताय ना'च्चुण्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय । असठो होति अमायावी यथाभूतं अत्तानं आविकत्ता सत्थरि वा विज्जूसु वा सन्नमहचारीसु । आरद्ध-विरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उप-सम्पदाय थामवा दळहपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु । पञ्जवा होति उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बे-धिकाय सम्मादुक्खक्खयगामिनिया । इमानि खो, महाराज, पञ्च पधा-नियङ्गानि । चत्तारो इमे, महाराज, वण्णा....पे०....सुद्धा; ते च'स्सु इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागता; तं (v. l. एत्थ पन) नेसम'स्स दीघरत्तं हिताय सुखाया'ति ” ।

[९] ‘ चत्तारो इमे, भन्ते वण्णा....पे०....सुद्धा; ते च'स्सु इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागता; एत्थ पन नेसं, भन्ते, सिया विसेसो सिया नानाकरण'ति ? ’ ।

“एत्थ खो नेसा’हं, महाराज, पधानवेमत्तं वदामि । सेय्यथापि’स्सु, महाराज द्वे हत्थिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा सुदन्ता सुविनीता, द्वे हत्थिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा अदन्ता अविनीता । तं किं मज्जसि, महाराज, ये ते द्वे हत्थिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा सुदन्ता सुविनीता, अपि नु ते दन्ता’व दन्तकारणं गच्छेय्युं, दन्ता’व दन्तभूमिं सम्पापुणेय्युं’ति ? ” ।

‘ एवं भन्ते ’ ।

“ ये पन ते द्वे हत्थिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा अदन्ता अविनीता, अपि नु ते अदन्ता’व दन्तकारणं गच्छेय्युं, अदन्ता’व दन्तभूमिं सम्पापुणेय्युं, सेय्यथापि ते द्वे हत्थिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा सुदन्ता सुविनीता’ति ? ” ।

‘ नो हे’तं भन्ते ’ ।

“ एवमे’व खो, महाराज, यं तं सद्धेन पत्तब्बं अप्पाबाधेन असठेन अमायाविना आरद्धविरियेन पज्जवता, तं वत अस्सद्धो बव्हाबाधो सठो मायावी कुसीतो दुप्पज्जो पापुणिस्सती’ति, ने’तं ठानं विज्जती’ति ” ।

[१०] ‘ हेतुरूपं, भन्ते, भगवा आह; सहेतुरूपं, भन्ते, भगवा आह । चत्तारो इमे, भन्ते, वण्णा....पे०....सुद्धा । ते च’स्सु इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागता, ते च’स्सु सम्मप्यधाना, एत्थ पन तेसं, भन्ते, सिया विसेसो, सिया नानाकरणं’ति ? ’ ।

“ एत्थ खो नेसा’हं, महाराज, न किञ्चि नानाकरणं वदामि, यदि’दं विमुत्तिया विमुत्ति । सेय्यथा पि, महाराज, पुरिसो सुक्खं सालकट्ठमा’दाय अग्गि अभिनिब्वत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्य; (v. 1. तेजोधातुं करेय्य for तेजो पातुकरेय्य throughout) अथ अपरो पुरिसो सुक्खं अम्बक-

दृमा'दाय अग्गि अभिनिब्बत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्य; अथ अपरो पुरिसो सुक्खं उदुम्बरकदृमा'दाय अग्गि अभिनिब्बत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्य । तं किं मज्जसि, महाराज, सिया नु खो तेसम'ग्गीनं नानादारुतो अभिनिब्बत्तानं किञ्चि नानाकरणं—अच्चिया वा अच्चि, वण्णेन वा वण्णं, आभाय वा आभं'ति ? ” ।

‘ नो हे'तं, भन्ते ’ ।

“ एवमे'व खो, महाराज, यं तं तेजं विरिया निम्मथितं, पधा-
ना'भिनिब्बत्तं । ना'हं तत्थ किञ्चि नानाकरणं वदामि, यदि'दं
विमुत्तिया विमुत्ति'ति ” ।

[११] ‘ हेतुरुपं, भन्ते, भगवा आह; सहेतुरुपं, भन्ते, भगवा आह । किं पन, भन्ते, अत्थि देवा'ति ? ’ । “ किं पन त्वं, महाराज, एवं वदेसि:—‘ किं पन, भन्ते, अत्थि देवा'ति ? ” ।

‘ यदि वा ते, भन्ते, देवा आगन्तारो इत्थत्तं, यदि वा अनागन्तारो इत्थत्तं'ति ? ’ ।

“ ये ते, महाराज, देवा सब्यापज्झा ते देवा आगन्तारो इत्थत्तं; ये ते देवा अब्यापज्झा, ते देवा अनागन्तारो इत्थत्तं'ति ” ।

[१२] एवं वुत्ते विड्डभो सेनापति भगवन्तं एतद'वोच:—‘ ये ते, भन्ते, देवा सब्यापज्झा आगन्तारो इत्थत्तं, ते देवा, ये ते देवा अब्या-
पज्झा अनागन्तारो इत्थत्तं, ते देवे तम्हा ठाना चावेस्सन्ति वा पब्बाजे-
स्सन्ति वा'ति ? ’ ।

अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतद'होसि:—‘अयं खो विड्डभो सेनापति रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पुत्तो; अहं भगवतो पुत्तो । अयं खो कालो यं पुत्तो पुत्तेन मन्तेय्या'ति ’ ।

अथ खो आयस्मा आनन्दो विड्डभं सेनापतिं आमन्तेसिः—‘ तेन हि, सेनापति, तं येवे’त्थ पटिपुच्छिस्सामि । यथा ते खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि ’ ।

‘ तं किं मज्जसि, सेनापति, यावता रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स विजितं, यत्थ च राजा पसेनदि कोसलो इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेति, प्होति तत्थ राजा पसेनदि कोसलो समणं वा ब्रम्हणं वा पुज्जवन्तं वा अपुज्जवन्तं वा ब्रम्हचरियवन्तं वा अब्रम्हचरियवन्तं वा तम्हा ठाना चावेतुं वा पब्बाजेतुं वा’ति ? ’ ।

‘ यावता, भो, रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स विजितं, यत्थ च राजा पसेनदि कोसलो इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेति, प्होति तत्थ राजा पसेनदि कोसलो समणं वा....पे०....पब्बाजेतुं वा’ति ’ ।

‘ तं किं मज्जसि, सेनापति, यावता रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स अविजितं, यत्थ च राजा पसेनदि कोसलो न इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेति, प्होति, तत्थ राजा पसेनदि कोसलो समणं वा....पे०....पब्बाजेतुं वा’ति ? ’ ।

‘ यावता, भो, रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स अविजितं, यत्थ च राजा पसेनदि कोसलो न इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेति, न प्होति तत्थपे०....पब्बाजेतुं वा’ति ’ ।

‘ तं किं मज्जसि, सेनापति, सुता ते देवा तावर्तिसा’ति ? ’ ।

‘ एवं, भो, सुता मे देवा तावर्तिसा; इधा’पि भोता रज्जा पसेनदिना कोसलेन सुता देवा तावर्तिसा’ति’ ।

‘ तं किं मज्जसि, सेनापति, प्होति राजा पसेनदि कोसलो देवे तावर्तिसे तम्हा ठाना चावेतुं वा पब्बाजेतुं वा’ति ? ’ ।

‘दस्सनाय पि, भो राजा पसेनदि कोसलो देवे तावर्तिसे न’प्पहोति, कुतो पन तम्हा ठाना चावेस्सति वा पब्बाजेस्सति वा ’ति ?’ ।

‘एवमे’व खो, सेनापति, ये ते देवा सब्बापज्झा आगन्तारो इत्थत्तं, ते देवा ये ते देवा अब्बापज्झा अनागन्तारो इत्थत्तं, ते देवे दस्सनाय पि नप्पहोन्ति, कुतो पन तम्हा ठाना चावेस्सन्ति वा पब्बाजेस्सन्ति वा ’ति ?’ ।

[१३] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतद्’ वोचः—
‘कोनामो अयं, भन्ते, भिक्खू’ति ?’ ।

“आनन्दो नाम महाराजा ’ति’ ।

‘आनन्दो वत भो, आनन्दरूपो वत भो । हेतुरूपं, भन्ते, आयस्मा आनन्दो आह, सहेतुरूपं, भन्ते, आयस्मा आनन्दो आह । किं पन, भन्ते, अत्थि ब्रम्हा’ति ?’ ।

“किं पन त्वं, महाराज, एवं वदेसिः—‘किं पन, भन्ते, अत्थि ब्रम्हा’ ति ?’ ।

‘यदि वा सो, भन्ते, ब्रम्हा आगन्ता इत्थत्तं, यदि वा अनागन्ता इत्थत्तं ’ति ?’ ।

“यो सो, महाराज, ब्रम्हा सब्बापज्झो, सो ब्रम्हा आगन्ता इत्थत्तं; यो सो ब्रम्हा अब्बापज्झो, सो ब्रम्हा अनागन्ता इत्थत्तं’ति’ ।

[१४] अथ खो अज्जतरो पुरिसो राजानं पसेनदिं कोसलं एतद्’ वोचः—‘सज्जयो, महाराज, ब्राम्हणो आकासगोत्तो आगतो’ति’ । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो सज्जयं ब्राम्हणं आकासगोत्तं एतद्’ वोचः—
‘को नु खो, ब्राम्हण, इमं कयावत्थुं राज’न्तेपुरे अब्भुदाहासी’ति ?’ ।

‘विड्डभो, महाराज, सेनापती ’ति’ ।

‘विहूडभो सेनापति एवमा’ह :- ‘सज्जयो, महाराज, ब्राम्हणो आका-
सगोत्तो’ति’ । ‘अथ खो अज्जतरो पुरिसो राजानं पसेनदिं कोसलं
एतद’वोच :- ‘यानकालो, महाराजा’ति’ ।

[१५] अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतद’
वोच :- ‘सब्बज्जुतं मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा; सब्बज्जुतं
भगवा व्याकासि; तच्च पन’म्हाकं रुच्चति चे’व खमति च, तेन च’म्हा
अत्तमना । चातुर्वर्णिं सुद्धिं मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा; चातु-
र्वर्णिं सुद्धिं भगवा व्याकासि; तच्च पन’म्हाकं रुच्चति चे’ व खमति च,
तेन च’म्हा अत्तमना । अधिदेवे मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा, अधिदेवे
भगवा व्याकासि; तच्च पन’म्हाकं रुच्चति चे’ व खमति च, तेन च’
म्हा अत्तमना । अधिब्रम्हानं मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा; अधिब्रम्हानं
भगवा व्याकासि; तच्च पन’म्हाकं रुच्चति चे’व खमति च तेन च’
म्हा अत्तमना । यं यदे’ व च मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा,
तं तदे’ व भगवा व्याकासि; तच्च पन’म्हाकं रुच्चति चे’ व
खमति च, तेन च’म्हा अत्तमना । हन्द च दानि मयं, भन्ते,
गच्छाम, बहुक्किच्चा मयं बहुकरणीया’ति’ । “यस्स दानि त्वं, महाराज,
कालं मज्जसी’ति” । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवतो भासितं
अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठाया’ सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं
कत्वा पक्कामी’ति’ ।

कण्णकत्थलसुत्तन्तं दसमं ।

राजवग्गो चतुत्थो ।

९१

[ब्राम्हणवग्गो]

[१. ब्रम्हायु-सुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा विदेहेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसतेहि । तेन खो पन समयेन ब्रम्हायु ब्राम्हणो मिथिलायं पटिवसति जिण्णो बुद्धो महल्लुको अद्ध-गतो वयो अनुपत्तो वीसवस्ससतिको जातिया तिण्णं वेदानं पारसू सनि-घण्टुकेटुभानं साक्खरप्पभेदानं इतिहासपञ्चमानं पदको वेय्याकरणो लोकायतमहापुरिसलक्खणेषु अनवयो । अस्सोसि खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो, ‘समणो खलु भो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पञ्चजितो विदेहेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसतेहि; तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुग्गतो:—‘इति पि सो भगवा.... पे०.....(५१.११) ब्रम्हचरियं पकासेति । साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती’ति’ ।

[२] तेन खो पन समयेन ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स उत्तरो नाम माणवो अन्तेवासी होति तिण्णं वेदानं....पे०.....अनवयो । अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो उत्तरं माणवं आमन्तेसि:—‘अयं, तात उत्तर, समणो गोतमो सक्यपुत्तो....पे०.....(Para 1) तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती’ति’ । एहि त्वं, तात उत्तर, येन समणो गोतमो तेनु’पसङ्कम, उप-सङ्कमित्वा समणं गोतमं जानाहि, यदि वा तं भवन्तं गोतमं तथा सन्तं येव सद्धो अब्भुग्गतो, यदि वा नो तथा; यदि वा सो भवं गोतमो तादिसो, यदि वा न तादिसो; तथा मयं तं भवन्तं गोतमं वेदिस्सामा’ति’ । ‘यथा-

कथं पना'हं भो तं भवन्तं गोतमं जानिस्सामि, यदि वा तं भवन्तं गोतमं
पे०....यदि वा न तादिसो'ति' । 'आगतानि खो, तात उत्तर,
 अम्हाकं मन्तेसु द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि येहि समन्नागतस्स
 महापुरिसस्स द्वे'व गतियो भवन्ति अनञ्जा । सचे अगारं अज्झावसति
 राजा होति चक्कवत्ति धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपद-
 थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमन्नागतो । तस्सि'मानि सत्तरतनानि भवन्ति :—
 सेय्यथी'दं, चक्करतनं हत्थिरतनं अस्सरतनं मणिरतनं इत्थिरतनं गह-
 पतिरतनं परिणायकरतनं एव सत्तमं । परोसहस्सं खो पन'स्स पुत्ता
 भवन्ति सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमदना । सो इमं पठविं सागरपरियन्तं
 अदण्डेन असत्थेन धम्मेन समेन अभिविजिय अज्झावसति । सचे खो पन
 अगारस्मा अनगारियं पब्बजति, अरहं होति सम्मासम्बुद्धो लोके
 विवटच्छदो । अहं खो पन, तात उत्तर, मन्तानं दाता, त्वं मन्तानं पटिग्ग-
 हेता'ति' ।

[३] 'एवं भो'ति' खो उत्तरो माणवो ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स पटि-
 स्सुत्वा उद्वाया'सना ब्रम्हायुं ब्राम्हणं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा विदे-
 हेसु येन भगवा तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन
 भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं
 कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
 उत्तरो माणवो भगवतो काये द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि सम्मन्नेसि
 अइसा खो उत्तरो माणवो भगवतो काये द्वत्तिस—महापुरिसलक्खणानि ये-
 भुय्येन, ठपेत्वा द्वे । द्वीसु महापुरिसलक्खणेसु कङ्कति विचिकिच्छति
 ना'विमुच्चति न सम्पसीदति :—कोसोहिते च वत्थगुग्हे पहूतजिन्हताय
 चा'ति' । अथ खो भगवतो एतद'होसि :—'पस्सति खो मे अयं उत्तरो माणवो
 द्वत्तिस—महापुरिसलक्खणानि येभुय्येन ठपेत्वा द्वे....पे०....पहूतजिन्ह-

ताय चा'ति' । अथ खो भगवा तथारूपं इद्वाभिसङ्खारं अभिसङ्खासि यथा
अद्वसा उत्तरो माणवो भगवतो कोसोहितं कथगुहं । अथ खो भगवा
जिब्हं निन्नामेत्वा उभो पि कण्णसोतानि अनुमसि पटिमसि, उभो पि
नासिकसोतानि अनुमसि पटिमसि, केवलकणं नलाटमण्डलं जिब्हाय
पच्छादेसि ।

[४] अथ खो उत्तरस्स माणवस्स एतद'होसि :—' समन्नागतो खो
समणो गोतमो द्वत्तिस—महापुरिसलक्खणेहि । यन्नूना'हं समणं गोतमं
अनुबन्धेय्यं, इरियापथम'स्स पस्सेय्यं'ति' । अथ खो उत्तरो माणवो सत्त
मासानि भगवन्तं अनुबन्धि छाया'व अनपायिनी । अथ खो उत्तरो
माणवो सत्तानं (सत्तन्नं) मासानं अच्चयेन विदेहेसु येन मिथिला तेन
चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन मिथिला येन ब्रम्हायु
ब्राम्हणो तेनु'पसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ब्रम्हायुं ब्राम्हणं अभिवादेत्वा एक-
मन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो उत्तरं माणवं ब्रम्हायु ब्राम्हणो
एतद'वोच :—' कच्चि, तात उत्तर, तं भवन्तं गोतमं तथा सन्तं येव सद्दो
अब्भुग्गतो, नो अज्जथा ? । कच्चि पन सो भवं गोतमो तादिसो, नो
अज्जादिसो'ति ?' ।

[५] ' तथा सन्तं येव भो तं भवन्तं गोतमं तथा सद्दो अब्भुग्गतो,
नो अज्जथा, तादिसो च भो सो भवं गोतमो, नो अज्जादिसो ।
समन्नागतो च भो सो भवं गोतमो द्वत्तिस—महापुरिसलक्खणेहि ।
सुप्पतिट्ठितपादो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि तस्स भोतो गोतमस्स
महापुरिसस्स महापुरिसलक्खणं भवति । हेट्ठा खो पन तस्स भोतो गोत-
मस्स पादतलेसु चक्कानि जातानि सहस्सारानि सनेमिकानि सनाभि-
कानि सब्बाकारपरिपूरानि; इदम्पि....पे०.....भवति । आयतपण्हि खो

पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । दीघङ्गुली खो पन सो भवं
 गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । मुदुतलुनहत्थपादो (v. l. मुदुत-
 लुणहत्थपादो) खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति ।
 जालहत्थपादो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति ।
 उस्सह्मपादो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । एणीजङ्घो
 खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । ठितको खो पन सो भवं
 गोतमो, अनोणमन्तो उभोहि पाणितलेहि जण्णुकानि परिमसति
 परिमज्जति; इदम्पि....पे०....भवति । कोसोहितवत्थगुहो खो पन सो भवं
 गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । सुवण्णवण्णो खो पन सो भवं गोतमो;
 इदम्पि....पे०....भवति । कञ्चनसन्निभत्तचो सुखुमच्छवी खो पन
 सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति । सुखुमत्ता छविया रजोजल्लं
 काये न उपलिप्पति (v. l. उपलिप्पति), इदम्पि....पे०....
 भवति । एकेकलोमो खो पन सो भवं गोतमो; एकेकानि लोमानि
 लोमकूपेषु जातानि; इदम्पि....पे०....भवति । उद्धग्गलोमो खो पन सो
 भवं गोतमो; उद्धग्गानि लोमानि जातानि नीलानि अञ्जनवण्णानि
 कुण्डलावट्टानि पदक्खिणावट्टकजातानि; इदम्पि....पे०....भवति ।
 ब्रम्हुज्जुगत्तो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति ।
 सत्तु'स्सदो* खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....भवति ।
 सीहपुब्बद्धकायो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०

* The next Mahāpurisalakkhaṇa in sequence must be 'सत्तु'स्सदो'. This has been mentioned and commented on by the Papañcasūdanī (P. T. S. Part III Page 378) but the Text of the Majjhima Paṇṇāsa (P. T. S. edition) does not include it. It is a

....भवति । चितन्तरंसो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....
 भवति । निग्रोधपरिमण्डलो खो पन सो भवं गोतमो; यावतक्व'स्स
 कायो तावतक्व'स्स व्यामो; यावतक्व'स्स व्यामो तावतक्व'स्स कायो;
 इदम्पि....पे०....भवति । समवट्ठकखन्धो खो पन सो भवं गोतमो;
 इदम्पि....पे०.... भवति । रसग्गसग्गी खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि
पे०....भवति । सीहहनु खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....पे०....
 भवति । चत्तारीसदन्तो (v. l. चत्ताळीस—) खो पन सो भवं गोतमो;
 इदम्पि....पे०....भवति । समदन्तो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि....
 पे०....भवति । अविवरदन्तो (v. l. अविरळ) खो पन सो भवं गोतमो;
 इदम्पि....पे०....भवति । सुमुक्कदाठो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि
पे०....भवति । पट्टतजिह्वो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि
पे०.... भवति । ब्रम्हस्सरो खो पन सो भवं गोतमो; करवीकभाणी;
 इदम्पि....पे०.... भवति । अभिनीलनेत्तो खो पन सो भवं गोतमो;
 इदम्पिपे०....भवति । गोपखुमो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि
 ...पे०....भवति । उण्णा खो पन तस्स भोतो गोतमस्स भमुक्क-
 न्तरे जाता ओदाता मुदुतूलसन्निभा; इदम्पि....पे०....भवति । उण्ही-
 ससीसो खो पन सो भवं गोतमो; इदम्पि तस्स भोतो गोतमस्स महा-
 पुरिसस्स महापुरिसलक्खणं भवति । इमेहि खो सो भवं गोतमो द्वतिस-
 महापुरिसलक्खणेहि समन्नागतो । गच्छन्तो खो पन सो भवं गोतमो

positive mistake, since with its exclusion, the total number does not come up to 32; but to 31 only. We have, therefore, put it as one of the necessary lakkhaṇa, following the order followed in the Dīgha Nikāya, vol. II (Mahāpadāna sutta)

दक्खिणेने'व पादेन पठमं पक्कमति; सो ना'तिदूरे पादं उद्धरति, ना'-
 चासन्ने पादं निक्खिपति; सो ना'तिसीधं गच्छति, ना'तिसणिकं गच्छति;
 न च अहुवेन अहुवं सङ्घट्टेन्तो गच्छति; न च गोप्फकेन गोप्फकं
 सङ्घट्टेन्तो गच्छति; सो गच्छन्तो न सत्थि उन्नामेति; न स सत्थि
 ओनामेति; न सत्थि सन्नामेति; न सत्थि विनामेति । गच्छतो खो
 पना'स्स भोतो गोतमस्स अधरकायो'व (v. 1. अहुकायो'व) इञ्जति, न
 च कायबलेन (v. 1. कायचापह्णेन) गच्छति । अवलोकेन्तो खो पन सो
 भवं गोतमो सच्चकायेने'व अवलोकेति; सो न उद्धं उल्लोकेति, न अधो
 ओलोकेति, न च विपेक्खमानो गच्छति; युगमत्तञ्च पेक्खति; ततो च'स्स
 उत्तरि' अनावटं जाणदस्सनं भवति । सो अन्तरघरं पविसन्तो न कायं
 उन्नामेति, न कायं ओनामेति, न कायं सन्नामेति, न कायं विनामेति ।
 सो ना'तिदूरे ना'चासन्ने आसनस्स परिवत्तति, न च पाणिना आलम्बित्वा
 आसने निसीदति, न च आसनस्मि (v. 1. आसने तस्मि) कायं
 पक्खिपति । सो अन्तरघरे निसिन्नो समानो न हत्थकुक्कुच्चं आपज्जति, न
 पादकुक्कुच्चं आपज्जति, न च अहुवेन अहुवं आरोपेत्वा निसीदति, न
 च गोप्फकेन गोप्फकं आरोपेत्वा निसीदति, न च पाणिना हनुकं
 उपादित्वा (v. 1. उपदहित्वा) निसीदति । सो अन्तरघरे निसिन्नो'व
 समानो न छम्भति न कम्पति न वेधति न परितस्सति; सो अलम्भी
 अकम्पी, अवेधी, अपरितस्सी विगतलोमहंसो विवेकावत्तो च सो भवं
 गोतमो अन्तरघरे निसिन्नो होति । सो पत्तोदकं पटिगण्हन्तो न पत्तं उन्ना-
 मेति, न पत्तं ओनामेति, न पत्तं सन्नामेति, न पत्तं विनामेति, सो पत्तो-
 दकं पटिगण्हाति ना'तिथोकं ना'तिबहुं । सो न खुल्लुखुल्लुकारकं पत्तं धोवति,
 न सम्परिवत्तकं पत्तं धोवति, न पत्तं भूमियं निक्खिपित्वा हत्ये धोवति;
 हत्येसु धोतेसु पत्तो धोतो होति; पत्ते धोते हत्या धोता होन्ति; सो पत्तो-

दकं छड्हेति, ना'तिदूरे ना'च्चासन्ने न च विछड्डयमानो । सो ओदनं पटि-
गण्हन्तो न पत्तं उन्नामेति, न पत्तं ओनामेति, न पत्तं सन्नामेति, न पत्तं
विनामेति । सो ओदनं पटिगण्हाति ना'तिथोकं ना'तिबहुं । व्यञ्जनं खो पन
सो भवं गोतमो व्यञ्जनमत्ताय आहारेति, न च व्यञ्जनेन आलोपं अति-
नामेति । द्वित्तिक्खत्तुं (v. l. द्वित्तिक्खत्तुं) खो पन सो भवं गोतमो मुखे आलोपं
सम्परिवत्तेत्वा अज्झोहरति, न च'स्स काचि ओदनमिञ्जा असम्भिन्ना कायं
पविसति, न च'स्स काचि ओदनमिञ्जा मुखे अवसिद्धा होति; अथा'परं
आलोपं उपनामेति । **रसपटिसंवेदी** खो पन सो भवं गोतमो आहारं आहा-
रेति, **नो च रसरागपटिसंवेदी** । **अट्ठङ्गसमन्नागतं** खो पन सो भवं
गोतमो **आहारं आहारेति**, ने'व दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभू-
सनाय यावदे'व इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय विहिंसूपरतिया ब्रम्हचरि-
यानु'ग्गहाय, ' इति पुराणञ्च वेदनं पटिहङ्गामि नवञ्च वेदनं न उप्पादेस्सामि
(v. l. उप्पादिस्सामि); यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारो
चा'ति ' । सो भुत्तावी पत्तोदकं पटिगण्हन्तो न पत्तं उन्नामेति, न पत्तं
ओनामेति, न पत्तं सन्नामेति, न पत्तं विनामेति । सो पत्तोदकं पटिगण्हाति
ना'तिथोकं ना'तिबहुं; सो न खुल्लुल्लुकारकं पत्तं धोवति न सम्परिवत्तकं
पत्तं धोवति, न पत्तं भूमियं निक्खिपित्वा हत्थे धोवति । हत्थेसु धोतेसु
पत्तो धोतो होति, पत्ते धोते हत्था धोता होन्ति । सो पत्तोदकं छड्हेति
ना'तिदूरे ना'च्चासन्ने न च विछड्डयमानो । सो भुत्तावी न पत्तं भूमियं निक्खि-
पति ना'तिदूरे ना'च्चासन्ने, न च अनत्थिको पत्तेन होति, न च अतिवेला-
नुरक्खी पत्तस्मि । सो भुत्तावी मुहुत्तं तुण्ही निसीदति, न च अनुमोदनस्स
कालं अतिनामेति । सो भुत्तावी अनुमोदति, न तं भत्तं गरहति, न अज्जं
भत्तं पटिकङ्कति; अज्जदत्थु धम्मिया कथाय तं परिसं सन्दस्सेति समादपेति
समुत्तेजेति सम्पहंसेति । सो तं परिसं धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समाद-

पेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठाया'सना पक्कमति । सो ना'तिसीघं गच्छति,
 ना'तिसणिकं गच्छति, न च मुञ्चितुकामो गच्छति । न च तस्स भोतो
 गोतमस्स काये चीवरं अचुक्कटं होति न च अचोक्कटं, न च कायस्मि
 अल्लीनं, न च कायस्मा अपक्कटं, न च तस्स भोतो गोतमस्स कायम्हा
 वातो चीवरं अपवहति, न च तस्स भोतो गोतमस्स काये रजोजहं लिप्पति
 (v. l. लिप्पति) । सो आरामगतो निसीदति पञ्जत्ते आसने, निसज्ज
 पादे पक्खालेति, न च सो भवं गोतमो पादमण्डनानुयोग'मनुयुत्तो विह-
 रति । सो पादे पक्खालेत्वा निसीदति पट्टङ्कमा'भुजित्वा उज्जुं कायं पणि-
 धाय परिमुखं सतिमु'पट्टेत्वा । सो ने'वा'त्तव्याबाधाय चेतेति, न परव्या-
 बाधाय चेतेति, न उभयव्याबाधाय चेतेति । अत्तहितं परहितं उभयहितं
 सब्बलोकहितमे'व सो भवं गोतमो चिन्तेन्तो निसिन्नो होति । सो आराम-
 गतो परिसति (v. l. परिसति) धम्मं देसेति, न तं परिसं उस्तादेति,
 न तं परिसम'पसादेति, अज्जदत्थु धम्मिया कथाय तं परिसं सन्दस्सेति
 समादपेति समुत्तेजेति सम्पहंसेति । अट्ठङ्गसमन्नागतो खो पना'स्स भोतो
 गोतमस्स मुखतो घोसो निच्छरति, विस्सट्ठो च विज्जेय्यो च मज्जु च
 सव्वनीयो च बिन्दु च अविसारी च गम्भीरो च निन्नादी च । यथापरिसं खो
 पन सो भवं गोतमो सरेन विज्जापेति न चा'स्स बहिद्धा परिसाय घोसो
 निच्छरति । ते तेन भोता गोतमेन धम्मिया कथाय सन्दस्सिता समादपिता
 समुत्तेजिता सम्पहंसिता उट्ठाया'सना पक्कमन्ति अवलोकयमाना येव अवि-
 जहितत्ता भावेन (v. l. अविहन्ता०) । अइसाम खो मयं भो तं भवन्तं
 गोतमं गच्छन्तं; अइसाम ठितं; अइसाम अन्तरघरे पविसन्तं; अइसाम-
 अन्तरघरे निसिन्नं; अइसाम तुण्हीभूतं; अइसाम अन्तरघरे भुज्जन्तं; अइसाम
 भुत्ताविं निसिन्नं तुण्हीभूतं; अइसाम भुत्ताविं अनुमोदन्तं; अइसामा'रामं
 गच्छन्तं; अइसामा'रामगतं निसिन्नं तुण्हीभूतं; अइसामा'रामगतं परिसतिं धम्मं
 देसेन्तं । एदिसो च एदिसो च सो भवं गोतमो, ततो च भिय्यो'ति ।

[६] एवं वुत्ते ब्रम्हायु ब्राम्हणो उड्डाय'सना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेन'ञ्जलिं पणामेत्वा **तिक्खत्तुं उदानमु'दानेसि** :— नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स; नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । अप्पे'व नाम मयं कदाचि करहचि तेन भोता गोतमेन सद्धिं समागच्छेय्याम; अप्पे'व नाम सिया कोचिदे'व कथासल्लापो'ति ।

[७] अथ खो भगवा विदेहेसु अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन मिथिला तद'वसरि । तत्र सुदं भगवा मिथिलायं विहरति **मखादेव'म्बवने** । अस्सोसुं खो **मेथिलेय्यका ब्राम्हणगहपतिका**, 'समणो खलु भो गोतमो सक्क्यपुत्तो सक्क्यकुला पब्बजितो विदेहेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसत्तेहि मिथिलम'नुपत्तो मिथिलायं विहरति मखादेवम्बवने । तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो....पे०(Para 1.) अरहतं दस्सनं होती'ति । अथ खो मेथिलेय्यका ब्राम्हणगहपतिका येन भगवा तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा अप्पे'कच्चे भगवन्तम'भिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'कच्चे भगवता सद्धिं सम्मो-दिसु, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'-कच्चे येन भगवा तेन'ञ्जलिं पणामेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'कच्चे भगवतो सन्तिके नामगोत्तं सावेत्वा एकमन्तं निसीदिसु, अप्पे'कच्चे तुण्ही-भूता एकमन्तं निसीदिसु ।

[८] अस्सोसि खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो, 'समणो खलु भो गोतमो.... पे०मखादेवम्बवने'ति । अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो सम्बहुलेहि माणव-केहि सद्धिं येन मखादेवम्बवनं तेनु'पसङ्कमि । अथ खो ब्रम्हायुस्स ब्राम्ह-णस्सा'विदूरे अम्बवनस्स एतद'होसि :— 'न खो मे'तं पटिरूपं यो'हं

पुब्बे अप्पटिसंविदितो समणं गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमेय्यं'ति' । अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो अज्जरं माणवकं आमन्तेसि :—' एहि त्वं, माणवक, येन समणो गोतमो तेनु'पसङ्कम, उपसङ्कमित्वा मम वचनेन समणं गोतमं अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छ, ' ब्रम्हायु, भो गोतम, ब्राम्हणो भवन्तं गोतमं अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छती'ति' । एवञ्च वदेहि :—' ब्रम्हायु, भो गोतम, ब्राम्हणो जिण्णोपे०अनवयो । यावता भो, ब्राम्हणगहपतिका मिथिलायं पटि-
वसन्ति, ब्रम्हायु तेसं ब्राम्हणो अगम'क्खायति यदिदं भोगेहि, ब्रम्हायु तेसं
....पे०मन्तेहि....पे०आयुना चे'व यससा च । सो भोतो गोतमस्स दस्सनकामो'ति' ।

[९] ' एवं भो'ति' खो सो माणवको ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स पटि-
स्सुत्वा येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि,
सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तम'द्वासि । एकमन्तं ठितो
खो सो माणवको भगवन्तं एतद'वोच :—' ब्रम्हायु, भो गोतम, ब्राम्हणो
....पे०दस्सनकामो'ति' । “ यस्स दानि, माणवक, ब्रम्हायु ब्राम्हणो
कालं मज्जती'ति ” । अथ खो सो माणवको येन ब्रम्हायु ब्राम्हणो तेनु'-
पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा ब्रम्हायुं ब्राम्हणं एतद'वोच :—' कत्वा'कासो खो
भवं समणेन गोतमेन; यस्स दानि भवं कालं मज्जसी'ति' ।

[१०] अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि । अदसा
खो सा परिसा ब्रम्हायुं ब्राम्हणं दूरतो'व आगच्छन्तं, दिस्वान ओरमथ
(v. l. ओरम'थ) ओकासं अकासि यथा तं वातस्स यसस्सिनो । अथ
खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो तं परिसं एतद'वोच :—' अलं खो भो, निसीदथ तुम्हें
सके आसने; इधा'हं समणस्स गोतमस्स सन्तिके निसीदिस्सामी'ति' ।

अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिन्वा भगवता
सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नो खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो भगवतो काये द्वत्तिसमहापुरिस-
लक्खणानि सम्मन्नेसि । अइसा खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो भगवतो काये
द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि येभुय्येन, ठपेत्वा द्वे । द्वीसु महापुरिस-
लक्खणेषु कङ्कति विचिकिच्छति ना'धिमुच्चति न सम्पसीदति—कोसोहिते
च कथगुण्हे पट्ठतजिह्वताय च । अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो भगवन्तं
गाथाहि अज्झभासि : —

“ ये'मे द्वत्तिसा'ति सुता महापुरिसलक्खणा ।
दुवे तेसं न पस्सामि भोतो कायस्मि गोतम ॥
कच्चि कोसोहितं भोतो कथगुण्हं नरुत्तम ? ।
नारीसमान सव्हया ? कच्चि जिह्वा नरस्सिका (v. 1. नदस्सका) ? ॥
कच्चि पट्ठतजिह्वो'सि ? यथा तं जानियामसे ।
निन्नामये'तं तनुकं कङ्कं विनय नो, इसे, ॥
दिट्ठधम्महितत्थाय सम्परायसुखाय च ।
कता'वकासा पुच्छाम यं किञ्चि अभिपत्थितं'ति ” ॥

[११] अथ खो भगवतो एतद'होसि :—“ पस्सति खो मे अयं
ब्रम्हायु ब्राम्हणो द्वत्तिस महापुरिसलक्खणानि....पे०.....चा'ति ” । अथ
खो भगवा तथारूपं....पे०.....ब्रम्हायु ब्राम्हणो....पे०.....पच्छदेसि ।

[१२] अथ खो भगवा ब्रम्हायुं ब्राम्हणं गाथाहि पच्चभासि :—

“ ये ते द्वत्तिसा'ति सुता महापुरिसलक्खणा ।
सब्बे ते मम कायस्मि मा ते कङ्का'हु ब्राम्हण ॥

अभिज्जेय्यम'भिज्जातं भावेतब्बञ्च भावितं ।
पहातब्बं पहीनं मे; तस्मा बुद्धो'स्मि ब्राम्हण ॥
दिट्ठधम्महितत्थाय सम्परायसुखाय च ।
कत्वा'कासो पुच्छस्सु यं किञ्चि अभिपत्थितं'ति ” ॥

[१३] अथ खो ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स 'एतद'होसि :—‘कत्वा'कासो खो'हि समणेन गोतमेन । किंतु खो अहं समणं गोतमं पुच्छेय्यं, दिट्ठधम्मिकं वा अत्थं सम्परायिकं वा'ति' । अथ खो ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स एतद'होसि :—‘कुसलो खो अहं दिट्ठधम्मिकानं अत्थानं; अज्जे पि मं दिट्ठधम्मिकं अत्थं पुच्छन्ति; यं नूना'हं समणं गोतमं सम्परायिकं येवा'त्थं पुच्छेय्यं'ति ?' । अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो भगवन्तं गाथाहि अज्झमासि :—

“ कथं खो ब्राम्हणो होति ? कथं भवति वेदगू ? ।
तेविज्जो भो कथं होति ? सोत्थियो किं'ति वुच्चति ? ॥
अरहं भो कथं होति ? कथं भवति केवली ? ।
मुनि च भो कथं होति ? बुद्धो किं'ति पवुच्चति ? ” ॥

[१४] अथ खो भगवा ब्रम्हायुं ब्राम्हणं गाथाहि पच्चमासि :—

“ पुब्बेनिवासं यो वेदि सग्गा'पायञ्च पस्सति ।
अथो जातिकखं पत्तो, अभिज्जावोसितो मुनि ॥
चित्तं विसुद्धं जानाति मुत्तं रागेहि सब्बसो ।
पहीनजातिमरणो ब्रम्हचरियस्स केवली ।
पारगू सब्बधम्मानं बुद्धो तादि पवुच्चती'ति ” ॥

[१५] एवं वुत्ते ब्रम्हायु ब्राम्हणो उद्वाया'सना एकंसं उत्तरासङ्गं

करित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवतो पादानि मुखेन परि-
चुम्बति पाणीहि च परिसम्बाहति नामञ्च सावेति :—‘ब्रम्हाय्वा’हं, भो
गोतम, ब्राम्हणो’ति । (v. 1. Repeat ब्रम्हाय्वा’हं....पे०....ति’)
अथ खो सा परिसा अच्छरियम्भुतचित्तजाता अहोसि :—‘ अच्छरियं
वत भो, अब्भुतं वत भो; समणस्स महिद्धिकता महानुभावता, यत्र हि
नामा’यं ब्रम्हायु ब्राम्हणो जातो यसस्सी एवरूपं परमनिपच्चाकारं
करिस्सती’ति । अथ खो भगवा ब्रम्हायुं ब्राम्हणं एतद’वोच :—‘ अलं,
ब्राम्हण; उड्डह; निसीद त्वं सके आसने, यतो ते मयि चित्तं पसन्नं’ति ।
अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो उड्डहित्वा सके आसने निसीदि ।

[१६] अथ खो भगवा ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स अनुपुब्बिकथं कथेसि,
सेय्यथीदं—दानकथं सीलकथं सग्गकथं कामानं आदीनवं ओकारं सङ्किल्लेसं
नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि । यदा भगवा अज्जासि ब्रम्हायुं ब्राम्हणं
कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं अथ या बुद्धानं
सामुक्कंसिका धम्मदेसना, तं पकासेसि :—दुक्खं समुदयं निरोधं
मगं । सेय्यथा’पि नाम सुद्धं वत्थं अपगत्ताळकं सम्मदे’व रजनं पटि-
गणहेय्य, एवमे’व ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स तस्मिं येव आसने विरजं वीतमलं
धम्मचक्खमु’दपादि :—“ यं किञ्चि समुदयधम्मं सब्बं तं निरोध-
धम्मं’ति ” । अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो
परियोगाळहधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्जपत्तो अपरम्प-
च्चयो सत्थु सासनं भगवन्तं एतद’वोच :—‘ अभिक्कन्तं भो गोतम....पे०
...(५४.२४) सरणगतं । अधिवासेतु च मे भवं गोतमो स्वातनाय
भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना’ति । अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन ।

[१७] अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो भगवतो अधिवासनं विदित्वा

उद्भया'सना भगवन्तम'भिवादेत्वा पदक्खिणं क्त्वा पक्कामि । अथ खो
ब्रम्हायु ब्राम्हणो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं
भोजनीय पटियादापेत्वा भगवतो कालं आरोचापेसि :—' कालो, भो
गोतम, निद्धितं भत्तं'ति' । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तची-
वरमा'दाय येन ब्रम्हायुस्स ब्राम्हणस्स निवेसनं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा
पज्जते आसने निसीदि सद्धिं भिक्खुसङ्घेन । अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो
सत्ता'हं बुद्धपमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्वा
सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । अथ खो भगवा तस्स सत्ताह'स्स'च्चयेन विदेहेसु
चारिकं पक्कामि ।

[१८] अथ खो ब्रम्हायु ब्राम्हणो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो कालम'-
कासि । अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनु'पसङ्कमिस्सु, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तम'भिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिस्सु । एकमन्तं निसिन्ना ते भिक्खू
भगवन्तं एतद'वोचुं :—' ब्रम्हायु भन्ते ब्राम्हणो कालकतो । तस्स
का गति; को अभिसम्परायो'ति ?' ।

[१९] " पण्डितो, भिक्खवे, ब्रम्हायु ब्राम्हणो; पच्चपादि धम्म-
स्सा'नुधम्मं; नवमं (v. l. न च मं) धम्माधिकरणं विहेसेसि । ब्रम्हायु,
भिक्खवे, ब्राम्हणो पच्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपा-
तिको होति तत्थपरिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका'ति' ।

[२०] इदम'वोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितम'-
मिनन्दुं'ति' ।

ब्रम्हायुसुत्तन्तं पठमं ।

[२ सेलसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा अङ्गुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं अड्डुतेळसेहि भिक्खुसतेहि येन आपणं नाम अङ्गुत्तरापानं निगमो तद'वसरि । अस्सोसि खो केणियो जटिलो, 'समणो खलु भो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुल्ल पब्बजितो अङ्गुत्तरापेसु चारिकं चरमानो आपणं अनुपत्तो, तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्ति-सद्धो अब्भुग्गतो, ' इति पि सो भगवा....पे० (५१.११)....ब्रम्हचरियं पकासेति । साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती'ति' ।

[२] अथ खो केणियो जटिलो येन भगवा तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्ग-मित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो केणियं जटिलं भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि । अथ खो केणियो जटिलो भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्ते-जितो सम्पहंसितो भगवन्तं एतद'वोच :- 'अधिवासेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना'ति' । एवं वुत्ते भगवा केणियं जटिलं एतद'वोच :- 'महा खो केणिय भिक्खुसङ्घो अड्डुतेळसानि भिक्खु-सतानि त्वच्च ब्राम्हणेसु अभिप्पसन्नो'ति' । दुतियम्मि खो केणियो जटिलो भगवन्तं एतद'वोच :- 'किञ्चा'पि भो गोतम महा भिक्खुसङ्घो अड्डुतेळसानि भिक्खुसतानि अहच्च ब्राम्हणेसु अभिप्पसन्नो । अधिवासेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना'ति' । दुतियम्मि खो भगवा केणियं जटिलं एतद'वोच :- 'महा खो केणिय भिक्खुसङ्घो....पे०....अभि-प्पसन्नो'ति' । ततियम्मि खो केणियो जटिलो....पे०....भिक्खुसङ्घेना'ति' । अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन ।

[३] अथ खो केणियो जटिलो भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठाया'सना येन सको अस्समो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा मित्तामच्चे जातिसालोहिते आमन्तेसि :- 'सुणन्तु मे भोन्तो मित्तामच्चा जातिसालो-हिता, समणो मे भवं गोतमो निमन्तितो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुस-ङ्केन; येन मे कायवेय्यावटिकं (v. l. कायवेय्यावटिकं) करेय्याथा'ति' । 'एवं भो'ति' खो केणियस्स जटिलस्स मित्तामच्चा जातिसालोहिता केणियस्स जटिलस्स पटिस्सुणित्वा, अप्पे'कच्चे उद्धनानि खणन्ति, अप्पे'कच्चे कट्टानि फालेन्ति, अप्पे'कच्चे भाजनानि धोवन्ति, अप्पे'कच्चे उदकमणिकं पतिट्ठा-पेन्ति, अप्पे'कच्चे आसनानि पज्जापेन्ति । केणियो पन जटिलो सामं येव मण्डलमालं पटियादेति ।

[४] तेन खो पन समयेन सेलो ब्राम्हणो आपणे पटिवसति तिण्णं वेदानं पारगू....पे०....(९१.१) अनवयो । तीणि च माणव-कस्तानि मन्ते वाचेति । तेन खो पन समयेन केणियो जटिलो सेले ब्राम्हणे अभिप्पसन्नो होति । अथ खो सेलो ब्राम्हणो तीहि माणवकस्सतेहि परिवुत्तो जङ्घाविहारम'नुचङ्कममानो अनुविचरमानो येन केणियस्स जटि-लस्स अस्समो तेनु'पसङ्कमि । अइसा खो सेलो ब्राम्हणो केणियस्स जटिलस्स अस्समे अप्पे'कच्चे उद्धनानि खणन्ते....पे०....अप्पे'कच्चे आस-नानि पज्जापेन्ते । केणियं पन जटिलं सामं येव मण्डलमालं पटियादेन्तं । दिस्वान केणियं जटिलं एतद'वोच:- ' किन्नु खो भोतो केणियस्स आवाहो वा भविस्सति, विवाहो वा भविस्सति, महायज्जो वा पच्चुपट्ठितो, राजा वा मागधो सेनियो बिम्बिसारो निमन्तितो स्वातनाय सद्धिं बलकायेना'ति ?' । 'न मे भो सेल, आवाहो वा भविस्सति....पे०....बलकायेन । अपि च खो मे महायज्जो पच्चुपट्ठितो । अत्थि भो समणो गोतमो सक्क्यपुत्तो सक्क्य-कुला पब्बजितो अङ्गुत्तरापेसु चारिकं चरमानो....पे०....भगवा'ति' ।

सो मे निमन्तितो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना'ति' । 'बुद्धो'ति भो केणिय वदेसि' ? । 'बुद्धो'ति भो सेल वदामि' । 'बुद्धो'ति भो केणिय वदेसि' ? । 'बुद्धो'ति भो सेल वदामी'ति' । अथ खो सेलस्स ब्राम्हणस्स एतद'होसि:—'घोसो पि खो एसो दुल्लभो लोकस्मिं यदि'दं बुद्धो'ति' (v. l. बुद्धो बुद्धो'ति') । आगतानि खो पन अम्हाकं मन्तेसु द्वत्तिस महा-पुरिसलक्खणानि, येहि समन्नागतस्स....पे०....(९१२) विवटच्छदो । कहं पन भो केणिय, एतरहि सो भवं गोतमो विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो'ति' ? । एवं वुत्ते केणियो जटिलो दक्खिणं बाहुं पग्गहेत्वा सेलं ब्राम्हणं एतद'-वोच:—'येन'सा भो सेल, नीलवनराजी'ति' ।

[५] अथ खो सेलो ब्राम्हणो तीहि माणवकस्तेहि सद्धिं येन भगवा तेनु'पसङ्कमि । अथ खो सेलो ब्राम्हणो ते माणवके आमन्तेसि:—'अप्पसद्दा भोन्तो आगच्छन्तु, पदे पदं निक्खिपन्ता । दुरासदा (v. l. दूरसदा) हि ते भगवन्तो सीहा'व एकचरा । यदा चा'हं भो समणेन गोतमेन सद्धिं मन्तेय्यं, मा मे भोन्तो (v. l. add. पि) अन्तरन्तरा कथं ओपातेथ । कथापरियोसानं मे भवन्तो आगमेन्तू'ति' । अथ खो सेलो ब्राम्हणो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमिन्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि....पे०....एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सेलो ब्राम्हणो भगवतो काये द्वत्तिस°....पे०....(९१३) Substitute सेलो ब्राम्हणो for उत्तरो माणवो and consequential changes जिह्वाय छादेसि ।

[६] अथ खो सेलस्स ब्राम्हणस्स एतद'होसि:—'समन्नागतो खो समणो गोतमो द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणेहि परिपुण्णेहि नो अपरिपुण्णेहि । मो च खो नं जानामि बुद्धो वा नो वा । सुतं खो पन मे'तं ब्राम्हणानं बुद्धानं महल्लुकानं आचरियपाचरियानं भासमानानं, 'ये ते भवन्ति अर-

हन्तो सम्मासम्बुद्धा ते सके वण्णे भञ्जमाने अत्तानं पातुक्खो-
न्ती'ति । यन्नूना'हं समणं गोतमं सम्मुखा सारुप्पाहि गाथाहि अभित्थ-
वेय्य'ति । अथ खो सेलो ब्राम्हणो भगवन्तं सम्मुखा सारुप्पाहि गाथाहि
अभित्थविः—

“ परिपुण्णकायो सुरुचि सुजातो चारुदस्सनो ।

सुवण्णवण्णो'सि भगवा सुसुक्कदाठो'सि विरियवा ॥ १ ॥

नरस्स हि सुजातस्स ये भवन्ति वियञ्जना ।

सब्बे ते तव कार्यास्मि महापुरिसलक्खणा ॥ २ ॥

पसन्नेतो सुमुखो ब्रम्हा उजु पतापवा ।

मज्जे समणसङ्घस्स आदिच्चो'व विरोचसि ॥ ३ ॥

कल्याणदस्सनो भिक्खु कञ्चनसन्निभत्तचो ।

किं तेन समणभावेन एवं उत्तमवण्णिनो ? ॥ ४ ॥

राजा अरहसि भवितुं चक्कवत्ती रथेसभो ।

चातुरन्तो विजितावी जम्बुमण्डस्स (v. l. जम्बुसण्डस्स)इस्सरो ॥ ५ ॥

खत्तिया भोगिराजानो (v. l. भोजराजानो) अनुयुत्ता (v. l.

अनुयन्ता) भवन्तु ते ।

राजाधिराजा मनुजिन्दो रज्जं कारेहि गोतम ' ॥ ६ ॥

“ राजा'हम'स्मि सेल ” (इति भगवा) “ धम्मराजा अनुत्तरो ।

धम्मेन चक्कं वत्तेमि चक्कं अप्पटिवत्तिं ” ॥ ७ ॥

‘ सम्बुद्धो पटिजानासि ’ (इति सेलो) ‘ धम्मराजा अनुत्तरो ।

धम्मेन चक्कं वत्तेमि ’ इति भाससि गोतम ॥ ८ ॥

को नु सेनापति भोतो सावको सत्थुरन्वयो ? ।

को ते तम'नुवत्तेत्ति धम्मचक्कं पवत्तिं ? ॥ ९ ॥

“मया पवत्तितं चक्रं सेल” (इति भगवा) धम्मचक्रं अनुत्तरं ।

सारिपुत्तो अनुवत्तेति अनुजातो तथागतं ॥ १० ॥

अभिज्जेज्जं अभिज्जातं भावतेब्बञ्च भावितं ।

पहातब्बं पहीनं मे तस्मा बुद्धो’स्मि ब्राम्हण ॥ ११ ॥

विनयस्सु मयि कङ्खं अधिमुच्चस्सु ब्राम्हण ।

दुल्लभं दस्सनं होति सम्बुद्धानं अभिण्हसो ॥ १२ ॥

येसं वे दुल्लभो लोके पातुभावो अभिण्हसो ।

सो’हं ब्राम्हण सम्बुद्धो सल्लुकत्तो अनुत्तरो ॥ १३ ॥

ब्रम्हभूतो अतितुलो मारसेनप्पमदनो ।

सब्बा’मित्ते वसीकत्वा मोदामि अकुतोभयो ” ॥ १४ ॥

‘ इमं भोन्तो निसामेय यथा भासति चक्खुमा ।

सल्लुकत्तो महावीरो सीहो’व नदति बने ॥ १५ ॥

ब्रम्हभूतं अतितुलं मारसेनप्पमदनं ।

को दिस्वा न’प्पसीदेय्य अपि कण्हाभिजातिको ? ॥ १६ ॥

यो मं इच्छति अन्वेतु यो वा नि’च्छति गच्छतु ।

इधा’हं पब्बजिस्सामि वरपज्जस्स सन्तिके ’ ॥ १७ ॥

‘ एतञ्चे रुच्चति भोतो सम्मासम्बुद्धसासनं ।

मयम्पि पब्बजिस्साम वरपज्जस्स सन्तिके ’ ॥ १८ ॥

‘ ब्राम्हणा तिसता इमे याचन्ति पञ्चलीकता ।

ब्रम्हचरियं चरिस्साम भगवा तव सन्तिके ’ ॥ १९ ॥

“स्वाक्खातं ब्रम्हचरियं सेल, (इति भगवा) “सन्दिद्धिक्’मकालिकं ।

यत्थ अमोघा पब्बज्जा अप्पमत्तस्स सिक्खतो’ति ” ॥ २० ॥

अलत्थ खो सेलो ब्राम्हणो सपरिसो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थ उपसम्पदं ।

[७] अथ खो केणियो जटिलो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके अस्समे णीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा भगवतो कालं आरोचापेसिः—
‘ कालो भो गोतम, निद्रितं भत्तंति ’ । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमा’दाय येन केणियस्स जटिलस्स अस्समो तेनु’प-
सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा पज्जत्ते आसने निसीदि सद्दि भिक्खुसङ्घेन । अथ
खो केणियो जटिलो बुद्धपमुखं भिक्खुसङ्घं णीतेन खादनीयेन भोजनी-
येन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । अथ खो केणियो जटिलो भगवन्तं
भुत्ताविं ओनीतपत्तपाणिं अज्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो केणियं जटिलं भगवा इमाहि गाथाहि अनुमोदिः—

“ अग्गिहुत्तमुखा यज्जा साविच्ची छन्दसो मुखं ।

राजा मुखं मनुस्सानं नदीनं सागरो मुखं ॥ २१ ॥

नक्खत्तानं मुखं चन्दो आदिच्चो तपत्तं मुखं ।

पुज्जं आकङ्खमानानं सङ्घो वे यजत्तं मुखंति” ॥ २२ ॥

अथ खो भगवा केणियं जटिलं इमाहि गाथाहि अनुमोदित्वा उट्ठाया’-
सना पक्कामि ।

[८] अथ खो आयस्मा सेलो सपरिसो एको वूपकडो अप्पमत्तो....
पे०....(५७.११) अब्भज्जासि । अज्जतरो च खो पना’यस्मा सेलो
सपरिसो अरहतं अहोसि । अथ खो आयस्मा सेलो (v. l. add सपरिसो)
येन भगवा तेनु’पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा एकंसं चीवरं कत्वा, येन भगवा
तेन’छालिं णणामेत्वा भगवन्तं गाथाहि अज्झभासि :—

‘यं तं सरणमा’गम्म इतो अट्ठमि चक्खुमा ।
 सत्तरत्तेन (v. 1. अत्तनुत्तेन) भगवा दन्त’म्हा तव सासने ॥ २३ ॥
 तुवं बुद्धो तुवं सत्था तुवं माराभिभू मुनि ।
 तुवं अनुसये छेत्वा तिण्णो तारेसि’मं पजं ॥ २४ ॥
 उपधि ते समतिक्कन्ता आसवा ते पदालिता ।
 सीहो’सि अनुपादानो पहीनभयभेरवो ॥ २५ ॥
 भिक्खवो तिसता इमे तिट्ठन्ति पञ्जलीकता ।
 पादे वीर पसारोहि नागा वन्दन्तु सत्थुनो’ति’ ॥ २६ ॥

सेलसुत्तन्तं दुतियं ।

९३

[३. अस्सलायन-सुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
 अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन नानावेरञ्जकानं
 ब्राम्हणानं पञ्चमत्तानि ब्राम्हणसत्तानि सावत्थियं पटिवसन्ति केनचिदे’व
 करणीयेन । अथ खो तेसं ब्राम्हणानं एतद’होसि :—‘अयं खो समणो
 गोतमो चातुवर्णिं सुद्धिं पज्जापेति । को नु खो प्होति समणेन गोतमेन
 सद्धिं अस्मिं वचने पटिमन्तेतु’ति’ ? । तेन खो पन समयेन अस्सलायनो
 नाम माणवो सावत्थियं पटिवसति, दहरो वुत्तसिरो सोळ्खवस्सुद्धेसिको
 जातिया, तिण्णं वेदानं पारगू....पे०....(९१.१) अनवयो । अथ
 खो तेसं ब्राम्हणानमे’तद’होसि :—‘अयं खो अस्सलायनो माणवो....
 पे०....अनवयो । सो खो प्होति समणेन गोतमेन....पे०....पटि-
 मन्तेतु’ति’ । अथ खो ते ब्राम्हणा येन अस्सलायनो माणवो तेनु’-

पसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा अस्सलायनं माणवमेतद'वोचुं :—' अयं
खो भो अस्सलायन, समणो गोतमो चातुर्वर्णिण सुद्धिं पज्जापेति ।
एतु भवं अस्सलायनो....पे०....पटिमन्ते'तुंति' । एवं वुत्ते अस्सलायनो
माणवो ते ब्राम्हणे एतद'वोच :—' समणो खलु भो गोतमो धम्मवादी,
धम्मवादिनो च पन दुप्पटिमन्तिया भवन्ति; ना'हं सक्कोमि समणेन
गोतमेन सद्धिं अस्मि वचने पटिमन्ते'तुंति' । दुतियम्पि खो ब्राम्हणा
अस्सलायनं माणवमे'तद'वोचुं :—' अयं, भो अस्सलायन, समणो गोतमो
....पे०....पटिमन्तेतुं; चरितं खो पन भोता अस्सलायनेन परिव्वाजकं
ति' । दुतियम्पि खो अस्सलायनो माणवो ते ब्राम्हणे एतद'वोच :—
' समणो खलु भो गोतमो धम्मवादी....पे०....पटिमन्तेतुंति' । ततियम्पि
खो ते ब्राम्हणा अस्सलायनं माणवमे'तद'वोचुं :—' अयं, भो अस्स-
लायन, समणो गोतमो....पे०....परिव्वाजकं । मा भवं अस्सलायनो
अयुद्धपराजितं पराजयी'ति' ।

[२] एवं वुत्ते अस्सलायनो माणवो ते ब्राम्हणे एतद'वोच :—
' अद्वा खो अहं भवन्ते न लभामि । समणो खलु भो गोतमो धम्मवादी
....पे०....पटिमन्तेतुं । अपि चा'हं भवन्तानं वचनेन गमिस्सामी'ति' ।

[३] अथ खो अस्सलायनो माणवो महता ब्राम्हणगणेन सद्धिं येन
भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं
कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
अस्सलायनो माणवो भगवन्तमे'तद'वोच :—' ब्राम्हणा, भो गोतम, एवमा'-
हंसु :—' ब्राम्हणा'व सेट्ठो वण्णो, हीनो अज्जो वण्णो; ब्राम्हणा'व
सुक्को वण्णो, कण्हो अज्जो वण्णो; ब्राम्हणा'व सुज्झन्ति, नो अब्रा-
म्हणा; ब्राम्हणा'व ब्रम्हणो पुत्ता ओरसा मुखतो जाता ब्रम्हजा
ब्रम्हनिम्मिता ब्रम्हदायादा'ति' । इध भवं गोतमो किमा'हा'ति' ? ।

[४] “ दिस्सन्ते (v. l. दिस्सन्ति) खो पन, अस्सलायन, ब्राम्हणानं ब्राम्हणियो उतुनियो पि, गम्भिणियो पि, विजायमाना पि, पायमाना पि; ते च ब्राम्हणा योनिजा'व समाना, एवमा'हंसु :—‘ब्राम्हणा' व सेट्ठो वण्णो....पे०.....ब्रम्हदायादा'ति' ? ।

‘ किञ्चा'पि भवं गोतमो एवमा'ह, ‘अथ खो एथ ब्राम्हणा एवमे'तं मज्जन्ति :—‘ ब्राम्हणा 'व सेट्ठो वण्णो हीनो अज्जो वण्णो....पे०..... ब्रम्हदायादा'ति' ।

“ तं किं मज्जसि, अस्सलायन, सुतं ते :—‘ योनकम्बोजेसु (v. l. योनक-कम्बोजेसु) अज्जेसु च पच्चन्तिमेसु जनपदेसु द्वे'व वण्णा, अय्यो चे'व दासो च; अय्यो हुत्वा दासो होति, दासो हुत्वा अय्यो होती'ति' ? ’ ।

‘ एवं भो सुतं मे; योनकम्बोजेसु....पे०.....अय्यो होती'ति' ।

[५] “ एथ अस्सलायन, ब्राम्हणानां किं बलं ? को अस्सासो ? यदे'थ ब्राम्हणा एवमा'हंसु :—‘ ब्राम्हणा'व सेट्ठो वण्णो....पे०..... ब्रम्हदायादा'ति' ? ” ।

‘ किञ्चा'पि भवं गोतमो एवमा'ह....पे०....ब्रम्हदायादा'ति' ।

“ तं किं मज्जसि अस्सलायन, खत्तियो'व नु खो पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसु मिच्छाचारी मुसावादी पिसुणावाचो फरुसावाचो सम्फप्पलापी अभिज्झाद्व व्यापन्नचित्तो मिच्छादिट्ठी, कायस्स भेदा परम्मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप्पजेय्य, नो ब्राम्हणो ? । वेस्सो च नु खो पाणातिपाती....पे०.....सुट्ठो च नु खो पाणातिपाती.... पे०.....निरयं उप्पजेय्य, नो ब्राम्हणो'ति' ? ” ।

‘नो हि’दं भो गोतम’ । खत्तियो पि हि भो गोतम, पाणातिपाती....
पे०....उप्पज्जेय्य । ब्राम्हणो पि हि भो गोतम, पाणातिपाती....पे०....
वेस्सो पि हि भो गोतम पाणातिपाती....पे०....सुदो पि हि भो गोतम
पाणातिपाती ...पे०....उप्पज्जेय्य । सब्बे पि हि भो गोतम चत्तारो वण्णा
पाणातिपातिनो....पे०....उप्पज्जेय्यु’ति’ ।

[६] “ एत्थ अस्सलायन, ब्राम्हणानां किं बलं....पे०....ब्रम्हदा-
यादा’ति ” ? ।

‘ किञ्चा’पि भवं गोतमो एवमा’ह :—“अथ खो....पे०....ब्रम्हदाया-
दा’ति ?’ ।

“ तं किं मज्झसि अस्सलायन, ब्राम्हणो’व नु खो पाणातिपाता
पटिविरतो अदिन्नादाना पटिविरतो....पे०....पिसुणावाचाय पटिविरतो
फरुसावाचाय पटिविरतो सम्पप्पलापा पटिविरतो अनभिज्झाद्ध अब्यापन्न-
चित्तो सम्मादिट्ठी, कायस्स भेदा परम्मरणा सुगतिं सगं लोकं उप्पज्जेय्य,
नो खत्तियो, नो वेस्सो, नो सुदो’ति ” ? ।

‘ नो हि’दं भो गोतम । खत्तियो पि हि भो गोतम पाणातिपाता पटि-
विरतो....पे०....सगं लोकं उप्पज्जेय्य । ब्राम्हणो पि हि भो गोतम,
पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....वेस्सो पि हि भो गोतम, पाणातिपाता
पटिविरतो....पे०....सुदो पि हि भो गोतम, पाणातिपाता पटिविरतो....
पे०....सब्बे पि भो गोतम, चत्तारो वण्णा पाणातिपाता पटिविरता
....पे०....सगं लोकं उप्पज्जेय्यु’ति’ ।

[७] “ एत्थ अस्सलायन, ब्राम्हणानां किं बलं....पे०....ब्रम्हदाया-
दा’ति ” ? । ‘ किञ्चा’पि भवं गोतमो एवमा’ह....पे०....ब्रम्हदायादा’ति’ ।

“तं किं मज्झसि अस्सलायन, ब्राम्हणो’व नु खो प्होति अस्मि पदेसे
अवेरं अब्यापज्झं (v. 1. अब्यावज्झं) मेत्तचित्तं भावेतुं, नो खत्तियो,

नो वेस्सो, नो सुद्धो'ति" ? । ' नो हिंदं भो गोतम । खत्तियो पि हि भो गोतम, प्होति अस्मि पदेसे अवेरं अव्यापज्झं मेत्त चित्तं भावेतुं, ब्राम्हणो-
पि हि भो गोतम.....पे०.....वेस्सो पि.....पे०.....सुद्धो पि.....पे०.....सब्बे
पि हि गोतम, चत्तारो वण्णा प्होन्ति अस्मि पदेसे.....पे०.....मेत्तचित्तं
भावेतुं'ति' ।

[८] " एत्थ अस्सलायन, ब्राम्हणानं किं बलं.....पे०.....ब्रम्हदाया-
दा'ति" ? । 'किञ्चा'पि भवं गोतमो एवमा'ह.....पे०.....ब्रम्हदायादा'ति' ।

"तं किं मज्जसि अस्सलायन, ब्राम्हणो' व नु खो प्होति सोत्थि
सिनानिमा'दाय नदिं गन्त्वा रजोजल्लं पवाहेतुं नो खत्तियो, नो वेस्सो, नो
सुद्धो'ति" ? ।

'नो हि'दं भो गोतम । खत्तियो पि हि भो गोतम प्होति सोत्थि सिना-
निमा'दाय नदिं गन्त्वा रजोजल्लं पवाहेतुं । ब्राम्हणो पि हि.....पे०.....
वेस्सो पि हि.....पे०.....सुद्धो पि हि.....पे०.....सब्बे पि हि.....पे०.....रजो-
जल्लं पवाहेतुं'ति' ।

[९] " एत्थ अस्सलायन, ब्राम्हणानं किं बलं.....पे०.....ब्रम्हदा-
यादा'ति" । 'किञ्चा'पि भवं गोतमो एवमा'ह.....पे०.....ब्रम्हदायादा'ति' ।

" तं किं मज्जसि अस्सलायन, इध राजा खत्तियो मुद्दावसित्तो नानाज-
च्चानं पुरिसानं पुरिससतं सन्निपातेय्य, 'आयन्तु भोन्तो ये तथ खत्ति-
कुला ब्राम्हणकुला राजज्जकुला उप्पन्ना सालस्स वा सलळस्स वा चन्दनस्स
वा पदुमकस्स वा उत्तरारणिमा'दाय अग्गि अभिनिव्वत्तेन्तु, तेजो पातुक-
रोन्तु । (v. 1. तेजो धातुं करोन्तु for तेजो पातुकरोन्तु throughout)
आयन्तु पन भोन्तो ये तथ चण्डालकुला नेसादकुला वेणकुला
रथकारकुला पुक्कुसकुला उप्पन्ना सापानदोणिया वा सूकरदोणिया वा

रजकदोणिया वा एण्डकट्ठस्स वा उत्तरारणिमा'दाय अग्निं अभिनिब्ब-
त्तेन्तु, तेजो पातुकरोन्तू'ति' । तं किं मज्झसि अस्सलायन, यो एवं नु खो
सो खत्तियकुला ब्राम्हणकुला राजज्जकुला उप्पन्नेहि सालस्स....पे०....
अग्निं अभिनिब्बत्तो तेजो पातुकतो सो एव नु स्वा'स्स अग्निं अच्चिमा च
वण्णिमा च पभस्सरो च, तेन च सक्का अग्निना अग्गिकरणीयं कातुं ? ।
यो पन सो चण्डालकुला....पे०....अग्निं अभिनिब्बत्तो तेजो पातुकतो
स्वा'स्स अग्निं न चे'व अच्चिमा....पे०....(add न before each
epithet or clause) अग्गिकरणीयं कातुं'ति' ? । ' नो हि'दं भो
गोतम । यो सो, भो गोतम, खत्तियकुला....पे०....अग्निं करणीयं
कातुं, यो पि सो चण्डालकुला....पे०....अग्गिकरणीयं कातुं । सब्बो
पि हि भो गोतम अग्निं अच्चिमा....पे०....अग्गिकरणीयं कातुं'ति' ।

[१०] “ एथ अस्सलायन, ब्राम्हणानं किं बलं....पे०....ब्रम्ह-
दायादा'ति' ? । ' किञ्चा'पि भवं गोतमो एवमा'ह....पे०....ब्रम्हदायादा'ति' ।

“ तं किं मज्झसि अस्सलायन, इध खत्तियकुमारो ब्राम्हणकज्जाय सद्धिं
संवासं कप्पेय्य; तेसं संवास'मन्वाय पुत्तो जायेथ; यो सो खत्तियकुमारेन
ब्राम्हण-कज्जाय पुत्तो उप्पन्नो सिया सो मातु पि सदिसो, पितु पि सदिसो
“खत्तियो” ति पि वत्तब्बो “ ब्राम्हणो ” ति पि वत्तब्बो'ति' ? ।

‘ यो सो भो गोतम, खत्तियकुमारेन ब्राम्हणकज्जाय पुत्तो उप्पन्नो सिया
सो मातु पि सदिसो पितु पि सदिसो “ खत्तियो” ति पि वत्तब्बो “ ब्राम्हणो ”
ति पि वत्तब्बो'ति' ।

“ तं किं मज्झसि अस्सलायन, इध ब्राम्हणकुमारो खत्तियकज्जाय
सद्धिं संवासं कप्पेय्य; तेसं संवासम'न्वाय पुत्तो जायेथ; यो सो ब्राम्हण-

कुमारेन खत्तियकज्जाय पुत्तो उप्पन्नो सिया सो मातु पि सदिसो, पितु पि सदिसो “खत्तियो” ति पि वत्तब्बो “ब्राम्हणो” ति पि वत्तब्बो’ति” ? ।

‘यो सो भो गोतम, ब्राम्हणकुमारेन खत्तियकज्जाय पुत्तो, उप्पन्नो सिया, सो मातु पि सदिसो, पितु पि सदिसो “खत्तियो” ति पि वत्तब्बो “ब्राम्हणो” ति पि वत्तब्बो’ ।

[११] “ तं किं मज्जसि अस्सलायन, इध वळ्ळा गदमेन सम्पयो-
जेय्युं (v. l. संयोजेय्यं) । तेसं सम्पयोगम’न्वाय किस्सोरो (v. l. किस्सोरो,
किस्सरो) जायेथ; यो सो वळ्ळाया गदमेन किस्सोरो उप्पन्नो सिया सो
मातु पि सदिसो पितु पि सदिसो “अस्सो” ति पि वत्तब्बो “गदमो” ति
पि वत्तब्बो’ति” ? ।

‘वेकुरञ्जाय (v. l. कुण्डं हि; कुमारण्डु पि) हि सो भो गोतम,
अस्सतरो होति । इदं हि’स्स भो गोतम, नानाकरणं पस्सामि; अमुत्र
पने’सानं न किञ्चि नानाकरणं पस्सामी’ति’ ।

[१२] “ तं किं मज्जसि अस्सलायन, इधा’स्सु द्वे माणवका भातरो
स-उदरिया, एको अज्झायको उपनीतो, एको अनज्झायको अनूपनीतो;
कमे’त्थ ब्राम्हणा पठमं भोजेय्युं, सद्धे वा थालिपाके वा यज्जे वा पाहुणे
(v. l. पाहुनके throughout) वा’ति” ? ।

‘यो सो भो गोतम, माणवको अज्झायको उपनीतो तमे’त्थ ब्राम्हणा
पठमं भोजेय्युं सद्धे वा थालिपाके वा यज्जे वा पाहुणे वा । किं हि भो
गोतम अनज्झायके अनुपनीते दिन्नं महप्फलं भविस्सती’ति ? ’ ।

[१३] “ तं किं मज्जसि अस्सलायन, इधा’स्सु द्वे माणवका
भातरो स-उदरिया, एको अज्झायको उपनीतो दुस्सीलो पापधम्मो, एको

अनज्झायको अनुपनीतो सीलवा कल्याणधम्मो; कमे'त्थ ब्राम्हणा पठमं भोजेय्युं सद्धे वा थालिपाके वा यज्जे वा पाहुणे वा'ति " ? ।

‘यो सो, भो गोतम, माणवको अनज्झायको अनुपनीतो सीलवा कल्याणधम्मो, तमे'त्थ ब्राम्हणा पठमं भोजेय्युं....पे०....पाहुणे वा । किं हि, भो गोतम, दुस्सीले पापधम्मे दिन्नं महफलं भविस्सती'ति ? ’ ।

[१४] “पुब्बे खो त्वं अस्सलायन, जातिम'गमासि, जातिं गन्त्वा मन्ते अगमासि, मन्ते गन्त्वा तमे'तं त्वं चातुवर्णिं सुद्धिं पञ्चागतो यम'हं पज्जापेमी'ति ” ।

एवं वुत्ते अस्सलायनो माणवो तुण्हीभूतो मङ्कुभूतो पत्तक्खन्धो अधो-मुखो पज्झायन्तो अप्पटिभानो (v. l. अपटिभानो) निसीदि ।

[१५] अथ खो भगवा अस्सलायनं माणवं तुण्हीभूतं मङ्कुभूतं पत्त-क्खन्धम'धोमुखं पज्झायन्तम'प्पटिभानं विदित्वा अस्सलायनं माणवमे'तद'वोच :—‘भूतपुब्बं, अस्सलायन, सत्तन्नं ब्राम्हणिसीनं अरज्जाय-तने पण्णकुटीसु सम्मन्तानं (v. l. समन्तानं) एवरूपं पापकं दिट्ठिगतं उप्पन्नं होति :—‘ब्राम्हणा' व सेट्ठो वण्णो....पे०....ब्रम्हदायादा'ति' । अस्सोसि खो, अस्सलायन, असितो देवलो इसि :—‘सत्तन्नं किर ब्राम्हणिसीनं अरज्जायतने पण्णकुटीसु सम्मन्तानमे'वरूपं पापकं दिट्ठिगतं उप्पन्नं होति :—‘ब्राम्हणा'व सेट्ठो वण्णो....पे०....ब्रम्हदायादा'ति' । अथ खो अस्सलायन, असितो देवलो इसि केसमस्सु कप्पेत्वा मञ्जेडव-ण्णानि दुस्सानि निवासेत्वा अटलियो (v. l. पटलिये; अगलियो) उपाहना आरोहित्वा जातरूपमयं दण्डं गहेत्वा सत्तन्नं ब्राम्हणिसीनं पथ-ण्डिले (v. l. पथण्डे) पातुरहोसि । अथ खो अस्सलायन, असितो देवलो इसि सत्तन्नं ब्राम्हणिसीनं पथण्डिले चङ्कममानो एवमा'ह :—

‘हन्द को नु खो इमे भवन्तो ब्राम्हणिसयो गता, हन्द को नु खो इमे भवन्तो ब्राम्हणिसयो, गता’ति ? । अथ खो अस्सलायन, सत्तन्नं ब्राम्हणि-
सीनमे’तद’होसि :—‘को ना’यं (v. l. पना’हं) गामण्डलरूपो विय
सत्तन्नं ब्राम्हणिसीनं पत्थण्डिले चङ्कममानो एवमा’ह :—‘हन्द को नु खो
....पे०गता’ति । हन्द नम’भिसपामा’ति’ । अथ खो अस्सलायन,
सत्त ब्राम्हणिसयो असितं देवलमि’सि’मभिसपिप्पु, ‘भस्मा वसली
(v. l. वसलि; चसला) होही’ति’ (v. l. Repeat भस्मा....पे०
होहि) । यथा यथा खो, अस्सलायन, सत्त ब्राम्हणिसयो असितं देवलं
इसिं अभिसपिप्पु, तथा तथा असितो देवलो इसि अभिरूपतरो चे’व
होति दस्सनीयतरो च पासादिकतरो च । अथ खो अस्सलायन, सत्तन्नं
ब्राम्हणिसीन’मे’तद’होसि :—‘मोघं वत नो तपो, अफलं ब्रम्हचरियं ।
मयं हि पुब्बे यम’भिसपाम :—‘भस्मा वसली होही’ति’, भस्मा’व भवति
एकच्चो । इमं पन मयं यथा यथा अभिसपाम तथा तथा अभिरूपतरो
चे’व होति दस्सनीयतरो च पासादिकतरो चा’ति’ ।

‘न भवन्तानं मोघं तपो, न पना’फलं (v. l. न फलं) ब्रम्हचरियं ।
इद्ध भवन्तो यो मयि मनोपदोसो, तं पजहथा’ति’ ।

‘यो भवति मनोपदोसो तं पजहाम’ । ‘को नु भवं होती’ति’ ? ।

‘सुतो नो (v. l. नु) भवतं असितो देवलो इसी’ति’ ? ।

‘एवं भो’ ।

‘सो ख्वा’हं भो, होमी’ति’ ।

“अथ खो अस्सलायन, सत्त ब्राम्हणिसयो असितं देवलमि’सि’म-
भिवादेतुम’पसङ्कमिंसु । अथ खो, अस्सलायन, असितो देवलो इसि सत्त
ब्राम्हणिसयो एतद’वोच :—‘सुतं मे’तं (v. l. सुतमे’तं), भो, ‘सत्तन्नं

किं ब्राम्हणिस्सीनं अरज्जायतने पण्णकुटीसु सम्मन्तानमे'वरूपं पापकं
दिट्ठिगतमु'प्पन्नं:—' ब्राम्हणा'व सेट्ठो वण्णो....पे०....ब्रम्हदायादा'ति' ।

‘ एवं भो ’ ।

‘ जानन्ति पन भोन्तो या जानीमाता (v. 1. जनिका माता; जनि-
माता) ब्राम्हणं येव अगमासि नो अब्राम्हण'ति ’ ? ।

‘ नो हि'दं भो' ।

‘ जानन्ति पन भोन्तो या जानीमातु माता याव सत्तमा मातामहयुगा
ब्राम्हणं येव अगमासि नो अब्राम्हण'ति' ? ।

‘ नो हि'दं भो' ।

‘ जानन्ति पन भोन्तो यो जानीपिता (v. 1. जनिको पिता; जनि-
पिता) ब्राम्हणिं येव अगमासि नो अब्राम्हणि'ति' ? ।

‘ नो हि'दं भो' ।

‘ जानन्ति पन भोन्तो यो जानिपितु पिता याव सत्तमा पितामहयुगा
ब्राम्हणिं येव अगमासि नो अब्राम्हणि'ति' ? ।

‘ नो हि'दं भो' ।

‘ जानन्ति पन भोन्तो यथा गब्भस्स अवक्कन्ति होती'ति' ? ।

‘ जानाम मयं, भो, यथा गब्भस्स अवक्कन्ति होती । *’

‘ इध मातापितरो'व (v. 1. च) सन्निपतिता होन्ति, माता च उतुनी

* Substitute for this sentence the following, according to Burmese Edition :

न मयं जानाम भो यथा गब्भस्स अवक्कन्ति होती'ति' । यथाकथं पन, भो
गब्भस्स अवक्कन्ति होती'ति' ? ।

होति, गन्धब्बो'व पच्चुपट्ठितो होति; एवं तिण्णं सन्निपाता गम्भस्स अव-
क्कन्ति होती'ति' ।

‘ जानन्ति पन भोन्तो यग्घे (v. 1. यग्घि; तग्घ) सो गन्धब्बो
खत्तियो वा ब्राम्हणो वा वेस्सो वा सुदो वा'ति ? ” ।

‘ न मयं, भो, जानाम यग्घे सो गन्धब्बो खत्तियो वा ब्राम्हणो....
पे०.....सुदो वा'ति ’ ।

‘ एवं सन्ते भो जानाथ के तुम्हे होथा'ति ? ।

‘ एवं सन्ते, भो, न मयं जानाम केचि मयं होमा'ति ’ ।

“ ते हि नाम, अस्सलायन, सत्त ब्राम्हणिसयो असितेन देवलेन
इसिना सके (v. 1. सक) जातिवादे समनुयुञ्जियमाना समनुभासिय-
माना समनुगाहियमाना न सम्पायिस्सन्ति । किं पन त्वं एतरहि मया
सकर्म्मि जातिवादे समनुयुञ्जियमानो समनुभासियमानो समनुगाहियमानो
सम्पायिस्ससि, येसं त्वं साचरियको न पुण्णो दब्बिगाहो ’ (v. 1.
दब्बिहा)ति ? ” ।

[१६] एवं वुत्ते अस्सलायनो माणवो भगवन्तमे'तद'वोचः—
‘ अभिक्कन्तं भो गोतम....पे०.....(५४-२४) सरणगतं'ति ’ ।

अस्सलायनमुत्तन्तं ततियं ।

९४

[४. घोटमुखसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा उदेनो वाराणसियं विह-
रति खेमियग्घवने (v. 1. खेमिक°) । तेन खो पन समयेन घोटमुखो
ब्राम्हणो वाराणसिम'नुप्पत्तो होति, केनचिदे'व करणीयेन । अथ खो

घोटमुखो ब्राम्हणो जङ्घाविहारम'नुचङ्कममानो अनुविचरमानो येन
खेमिय'म्बवनं तेनु'पसङ्कमि । तेन खो पन समयेन आयस्मा उदेनो अम्भो-
कासे चङ्कमति । अथ खो सो घोटमुखो ब्राम्हणो येना'यस्मा उदेनो
तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमत्वा आयस्मता उदेनेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोद-
नीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा आयस्मन्तमु'देनमे'कमन्तम'नुचङ्कममानो
एवमा'हः—‘अम्भो समण, न'त्थि धम्मिको परिब्बाजो (v. 1. परिब्बजो),
एवं मे एत्थ होतिः—‘तच्च खो भवन्तरूपानं वा अदस्सना, यो वा
पने'त्थ धम्मो'ति' ।

[२] एवं वुत्ते आयस्मा उदेनो चङ्कमा ओरोहित्वा विहारं पविसित्वा
पज्जत्ते आसने निसीदि । घोटमुखो पि खो ब्राम्हणो चङ्कमा ओरोहित्वा
विहारं पविसित्वा एकमन्तम'द्वासि । एकमन्तं ठितं खो घोटमुखं ब्राम्हणं
आयस्मा उदेनो एतद'वोचः—‘संविज्जन्ते खो, ब्राम्हण, आसनानि; स-
चे आकङ्क्षसि निसीदा'ति' ।

‘एतदे'व खो पन मयं भोतो उदेनस्स आगमयमाना न निसीदाम ।
कथं हि नाम मादिसो पुब्बे अनिमन्तितो आसने निसीदितब्बं मज्जे-
य्या'ति ?' ।

[३] अथ खो घोटमुखो ब्राम्हणो अज्जतरं नीचमा'सनं गहेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो घोटमुखो ब्राम्हणो आयस्मन्त-
मु'देनमे'तद'वोचः—‘अम्भो समण, न'त्थि धम्मिको परिब्बाजो....
पे०....पने'त्थ धम्मो'ति' ।

‘स चे खो पन मे त्वं, ब्राम्हण, अनुमज्जेय्यं अनुजानेय्यासि, पटि-
क्कोसितब्बच्च पटिक्कोसेय्यासि, यस्स च पन मे भासितस्स अत्थं न जाने-
य्यासि, ममं येव तत्थ उत्तरिं पटिपुच्छेय्यासिः—‘इदं भो उदेन कथं ?

इमस्स क'त्थो'ति ?' । एवं कत्वा सिया नो एत्थ कथासल्लपो'ति' । अनुम-
ज्जेय्यं (v. l. अनुमज्जिस्सामि) ख्वा'हं भोतो उदेनस्स अनुजानिस्सामि,
पटिकोसितब्बञ्च पटिकोसिस्सामि; यस्स च पना'हं भोतो उदेनस्स
भासितस्स अत्थं न जानिस्सामि, भवन्तं येव तत्थ उदेनमु'त्तरिं पटिपुच्छि-
स्सामि:—' इदं भो उदेन कथं ? इमस्स क'त्थो'ति ? एवं कत्वा होतु नो
एत्थ कथासल्लपो'ति' ।

[४] 'चत्तारो'मे, ब्राम्हण, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना
लोक्किम । कतमे चत्तारो ? । इध ब्राम्हण, एकच्चो पुग्गलो अत्तंतपो
होति...पे०....(५१.४)....Substitute ब्राम्हण for पेस्स
and consequential changes कतमो ते पुग्गलो चित्तमा'-
राधेती'ति' ? ।

' ख्वा'यं भो उदेन, पुग्गलो अत्तंतपो...पे०....(५१.५)
Substitute भो उदेन for भन्ते and consequential
changes. अयं मे पुग्गलो चित्तमा'राधेती'ति' ।

[६] 'कस्मा पन ते ब्राम्हण, इमे तयो पुग्गला चित्तं न आराधे-
न्ती'ति ?' । ख्वा'यं भो उदेन पुग्गलो अत्तंतपो...पे०....(५१.६)
Substitute भो उदेन for भन्ते and consequential
changes....ब्रम्हभूतेन अत्तना विहरति । सो अत्तानञ्च परञ्च सुखकामे
दुक्खपटिकूले ने'व आतापेति न परितापेति । इमिना मे अयं पुग्गलो
चित्तं आराधेती'ति' ।

[७] 'द्वे'मा ब्राम्हण परिसा । कतमा द्वे ? । इध ब्राम्हण एकच्चा
परिसा सारत्तरत्ता मणिकुण्डलेसु पुत्तभरियं परियेसति; दासिदासं (v. l.
दासीदासं) परियेसति; खेत्तवत्थुं परियेसति; जातरूपरजतं परियेसति ।

इव पन, ब्राम्हण, एकच्चा परिसा असारत्तरत्ता (v. l. अरत्तरत्ता) मणि-
कुण्डलेसु पुत्तभरियं पहाय, दासिदासं पहाय, खेत्तवत्थुं पहाय, जात-
रूपरजतं पहाय, अगारस्मा अनगारियं पव्वजिता । स्वा'यं, ब्राम्हण,
पुग्गलो ने'वात्तंपो...पे०...ब्रम्हभूतेन अत्तना विहरति । इमं त्वं,
ब्राम्हण, पुग्गलं कतमस्सं परिसायं बहुलं समनुपस्ससि, या वा'यं परिसा
सारत्तरत्ता मणिकुण्डलेसु...पे०...अनगारियं पव्वजिता'ति' ? ।

‘स्वा'यं मो उदेन, पुग्गलो ने'वात्तंपो...पे०...अनगारियं पव्व-
जिता, इमिस्सं (v. l. इमिस्सा, इमाय) परिसायं बहुलं समनुपस्सामी'ति' ।

‘इदानी'व खो पन ते, ब्राम्हण भासितं: —‘मयमे'व आजानाम,
अम्मो समण....पे०....एत्थ धम्मो'ति' ।

‘अद्वा मे सा भो उदेन, सानुग्गहा वाचा भासिता । अत्थि धम्मिको
परिच्चाजो, एवं मे एत्थ होति, एवञ्च पन मं भवं उदेनो धारेतु, ये चि'मे
भोता उदेनेन चत्तारो पुग्गला सङ्घित्तेन वुत्ता, वित्थारेन अबिभत्ता, साधु
मे भवं उदेनो इमे चत्तारो पुग्गले वित्थारेन विभजतु अनुकम्पमु'पादा-
या'ति' । ‘तेन हि ब्राम्हण सुणाहि, साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सा-
मी'ति' ।

‘एवं भो'ति' खो घोटमुखो ब्राम्हणो आयस्मतो उदेनस्स पच्चस्सोसि ।

[८] आयस्मा उदेनो एतद'वोच:—‘कतमो च, ब्राम्हण, पुग्गलो
अत्तंपो....पे०....(५१.८-२१)....substitute ब्राम्हण for
भिक्षुवे and consequential changes ब्रम्हभूतेन अत्तना
विहरती'ति' ।

[९] एवं वुत्ते घोटमुखो ब्राम्हणो आयस्मन्तमु'देनमे'तद'वोच : —
‘अभिक्रन्तं भो उदेन....पे०....(५४.२४)....सरणगतं'ति' ।

[१०] ‘ मा खो मं त्वं ब्राम्हण, सरणम’गमासि । तमेव त्वं भगवन्तं सरणं गच्छ यम’हं सरणं गतो’ति ’ ।

‘ कहं पन भो उदेन, एतरहि सो भवं गोतमो विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो’ति ? ’ ।

‘ परिनिब्बुतो खो, ब्राम्हण, एतरहि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो’ति ’ ।

‘ स चे हि मयं, भो उदेन, सुणेय्याम तं भगवन्तं गोतमं दस्सु पि योजनेसु, दस पि मयं योजनानि गच्छेय्याम तं भवन्तं गोतमं दस्सनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । स चे मयं, भो उदेन, सुणेय्याम तं भवन्तं गोतमं वीसतिया योजनेसु....पे०....तिसाय योजनेसु, चत्ताळीसाय योजनेसु, पञ्चासाय योजनेसु,....पे०....पञ्चासम्पि मयं योजनानि....पे०....अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । योजनसते पि मयं, भो उदेन, सुणेय्याम तं भवन्तं गोतमं....पे०....अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । यतो च खो, भो उदेन, परिनिब्बुतो सो भवं गोतमो, परिनिब्बुतम्पि मयं तं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छाम धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च । उपासकं मं भवं उदेनो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं ।

[११] अत्थि च मे, भो उदेन, अङ्गराजा (v. l. अङ्गे राजा) देवसिकं निच्चभिक्षं ददाति, ततो अहं भोतो उदेनस्स एकं निच्चभिक्षं ददामी’ति ’ ।

‘ किं पन ते, ब्राम्हण, अङ्गराजा देवसिकं निच्चभिक्षं ददाती’ति ? ’ ।

‘ पञ्च, भो उदेन, कहापणसतानी’ति ’ ।

‘ न खो नो, ब्राम्हण, कप्पति जातरूपरजतं पटिग्गहेतुं’ति ’ ।

‘ स चे तं भोतो उदेनस्स न कप्पति, विहारं (v. l. विहारा’हं भोतो) भोतो उदेनस्स कारापेस्सामी’ति ’ ।

‘स चे खो मे त्वं, ब्राम्हण, विहारं कारापेतुकामो, पाटलिपुत्ते सङ्घस्स उपट्ठानसालं कारापेही’ति ।

‘इमिना प’हं (v. l. इमिना’हं) भोतो उदेनस्स भिन्नोसोम-
त्ताय अत्तमनो अभिरद्धो, यं मं भवं उदेनो सङ्घे दानं समादपेति (v. l.
दाने समादपेत्वा) । एसा’हं, भो उदेन, एतिस्सा च निच्चभिक्षाय अप-
राय च निच्चभिक्षाय पाटलिपुत्ते सङ्घस्स उपट्ठानसालं कारापेस्सामी’ति ।

अथ खो घोटमुखो ब्राम्हणो एतिस्सा च निच्चभिक्षाय....पे०....
उपट्ठानसालं कारापेसि । सा एतरहि घोटमुखी’ति बुच्चती’ति ।

घोटमुखसुत्तन्तं चतुर्थं ।

२५

[५. चङ्गीसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो
महता भिक्षुसङ्घेन सार्द्धं येन ओपसादं नाम कोसलानं ब्राम्हणगामो
तद’वसरि । तत्र सुदं भगवा ओपसादे विहरति उत्तरेण ओपसादं देववने
सालवने । तेन खो पन समयेन चङ्गी ब्राम्हणो ओपसादं अज्झा
वसति सत्तुस्सदं सतिणकट्ठोदकं सधज्जं राजभोगं रज्जा (v. l. रज्जो)
पसेनदिना कोसलेन दिन्नं राजदायं ब्रम्हदेय्यं । अस्सोसुं खो
ओपसादका ब्राम्हणगहपतिका :—‘समणो खलु भो गोतमो....पे०....
(८२१) Substituting ओपसादं for थुल्लकोट्ठितं and
consequential changes....अरहतं दस्सनं होती’ति ।

अथ खो ओपसादका ब्राम्हणगहपतिका ओपसादा निक्खमिन्वा सङ्घा
सङ्घीगणीभूता उत्तरेण मुखे गच्छन्ति येन देववनं सालवनं । तेन खो पन

समयेन चङ्की ब्राम्हणो उपरि पासादे दिवा सेय्यमु'पगतो होति । अदसा खो चङ्की ब्राम्हणो ओपसादके ब्राम्हणगहपतिके ओपसादा निक्खमित्वा सङ्घा सङ्घीगणीभूते उत्तरेन मुखे गच्छन्ते येन देववनं सालवनं । दिस्वान खत्तमा'मन्तेसि :—‘किं नु खो, भो खत्ते, ओपसादका ब्राम्हणगहपतिका ओपसादा निक्खमित्वा सङ्घा सङ्घीगणीभूता उत्तरेन मुखे गच्छन्ति येन देववनं सालवनं'ति' ? ।

[२] ‘अत्थि, भो चङ्की, समणो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पब्बजितो कोसलेसु....पे०....(८२.१) बुद्धो भगवा'ति' । तमे'ते भवन्तं गोतममु'पसङ्कमन्ती'ति' ।

‘तेन हि, भो खत्ते, येन ओपसादका ब्राम्हणगहपतिका तेनु'पसङ्कम, उपसङ्कमित्वा ओपसादके ब्राम्हणगहपतिके एवं वदेहि :—‘चङ्की, भो, ब्राम्हणो एवमा'ह, ‘आगमेन्तु किर भवन्तो, (v. l. भोन्तो) चङ्की पि ब्राम्हणो समणं गोतमं दस्सनायु'पसङ्कमिस्सती'ति' ।

[३] ‘एवं भो'ति' खो सो खत्ता (v. l. खत्तो) चङ्किस्स ब्राम्हणस्स पटिस्सुत्वा येन ओपसादका ब्राम्हणगहपतिका तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा ओपसादके ब्राम्हणगहपतिके एतद'वोच :—‘चङ्की, भो ब्राम्हणो....पे०....उपसङ्कमिस्सती'ति' ।

[४] तेन खो पन समयेन नानावेरज्जकानं (v. l. नानावेरज्जकानं) ब्राम्हणानं पञ्चमत्तानि ब्राम्हणसतानि ओपसादे पटिवसन्ति केनचिदे'व- करणीयेन । अस्सोसुं खो ते ब्राम्हणा :—‘चङ्की किर ब्राम्हणो समणं गोतमं दस्सनायु'पसङ्कमिस्सती'ति' । अथ खो ते ब्राम्हणा येन चङ्की ब्राम्हणो तेनु'पसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा चङ्किं ब्राम्हणमे'तदवोचुं :— ‘सच्चं किर भवं चङ्की समणं गोतमं दस्सनायु'पसङ्कमिस्सती'ति' ? ।

‘ एवं खो मे, भो, होति, ‘ अहम्पि समणं गोतमं दस्सनायु’पसङ्क-
मिस्सामी’ति ’ ।

[५] ‘ मा भवं चङ्की समणं गोतमं दस्सनायु’पसङ्कमि । न अरहति
भवं चङ्की समणं गोतमं दस्सनायु’पसङ्कमितुं । समणो त्वे’व गोतमो अर-
हति भवन्तं चङ्किं दस्सनायु’पसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की उभतो सुजातो
मातितो च पितितो च संसुद्धगहणिको याव सत्तमा पितामहयुगा
अक्खितो अनुपक्कट्ठो (v. l. अनुपकुट्ठो) जातिवादेन; यम्पि भवं चङ्की
उभतो सुजातो....पे०....जातिवादेन, इमिना प’ङ्गेन न अरहति भवं
चङ्की....पे०....दस्सनायु’पसङ्कमितुं । समणो त्वेव....पे०....दस्सना-
यु’पसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की अड्डो महद्धनो महाभोगो; यम्पि....पे०
....उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की तिण्णं वेदानं पारगू....पे०....अनवयो
यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की अभिरूपो दस्सनीयो;
पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो ब्रम्हवण्णी ब्रम्हवच्चसी
(v. l. ब्रम्हवच्छसी) अक्खुदावकासो दस्सनाय; यम्पि....पे०....
उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की सीलवा बुद्धसीली बुद्धसीलेन समन्नागतो;
यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की कल्याणवाचो कल्याण-
वाकरणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्यस्स
विज्जापनिया; यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की बहुत्तमा’
चरियपाचरियो तीणि माणवकसतानि मन्ते वाचेति; यम्पि....पे०....
उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स सकतो
गरुक्को मानितो पूजितो अपचितो; यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं ।
भवं हि चङ्की ब्राम्हणस्स पोक्खरसातिस्स सकतो गरुक्को मानितो
पूजितो अपचितो; यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं । भवं हि चङ्की
ओपसादम’ज्झावसति सत्तुस्सदं सतिणकट्ठोदकं....पे०....(Para I)

ब्रम्हदेय्यं । यम्पि भवं चङ्की ओपसादम'ञ्जावसति सत्तस्सदं....पे०....
दस्सनायु'पसङ्कमितुं । समणो त्वे'व....पे०....दस्सनायु'पसङ्कमितुं'ति' ।

[६] एवं वुत्ते चङ्की ब्राम्हणो ते ब्राम्हणे एतद'वोच :—‘तेन हि, भो,
ममा'पि सुणाथ; यथा मयमे'व अरहाम तं भवन्तं गोतमं दस्सनायु'पसङ्कमितुं,
न त्वे'व अरहति सो भवं गोतमो अम्हाकं दस्सनायु'पसङ्कमितुं । समणो खलु,
भो, गोतमो उभतो सुजातो....पे०....जातिवादेन; यम्पि, भो, समणो
गोतमो उभतो सुजातो....पे०....जातिवादेन, इमिना प'ङ्गेन न अरहति
सो भवं गोतमो अम्हाकं दस्सनायु'पसङ्कमितुं, अथ खो मयमे'व अरहाम तं
भवन्तं गोतमं दस्सनायु'पसङ्कमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो पहूतं हिर-
ञ्जसुवण्णमो'हाय पब्बजितो भूमिगतञ्च वेहासद्वञ्च; यम्पि....पे०....
उपसङ्कमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो दहरो'व समानो सुसु काळ-
केसो भद्रेन योव्वनेन समन्नागतो पठमेन वयसा अगारस्मा अनगारियं
पब्बजितो; यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो
अकामकानं मातापितुन्नम'स्सुमुखानं रुदन्तानं केसमस्सुमो'हारेत्वा
कासायानि कथानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो;
यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो अभिरूपो....
पे०....अक्खुद्वावकासो दस्सनाय; यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं । समणो
खलु, भो, गोतमो सीलवा अरियसीली कुसलसीली कुसलसीलेन सम-
न्नागतो; यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं । समणो खलु भो गोतमो
कल्याणवाचो....पे०....अत्थस्स विज्जापनिया; यम्पि....पे०....
उपसङ्कमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो बहुन्नमा'चरियपाचरियो; यम्पि
....पे०....उपसङ्कमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो खीणकामरागो
विगतचापलो (v. 1. विगतपपञ्चो); यम्पि....पे०....उपसङ्कमितुं ।
समणो खलु, भो, गोतमो कम्मवादी किरियवादी अपापपुरेक्खारो (v. 1.

अपापपुरोक्खिते) ब्रम्हञ्जाय पजाय; यम्पि....पे०.....उपसङ्कमितुं ।
 समणो खलु भो, गोतमो उच्चाकुला पव्वजितो आदीनक्खत्तियकुला
 (v. 1. असम्मिन्ना खत्तियकुला); यम्पि....पे०.....उपसङ्कमितुं । समणो
 खलु, भो, गोतमो अङ्गुकुला पव्वजितो महद्धना महाभोगा; यम्पि....
 पे०.....उपसङ्कमितुं । समणो खलु, भो, गोतम तिरोरट्ठा तिरोजनपदा
 सम्पुच्छित्तुमा'गच्छन्ति; यम्पि....पे०.....उपसङ्कमितुं । समणं खलु,
 भो, गोतमं अनेकानि देवतासहस्सानि पाणेहि सरणं गतानि;
 यम्पि....पे०.....उपसङ्कमितुं । समणं खलु, भो गोतममे'वं कल्याणो
 कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो:—'इति पि....पे०.....बुद्धो भगवा'ति';
 यम्पि....पे०.....उपसङ्कमितुं । समणो खलु, भो, गोतमो द्वत्तिसमहा-
 पुरिसलक्खणेहि समन्नागतो; यम्पि....पे०.....उपसङ्कमितुं । समणं
 खलु भो, गोतमं राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो सपुत्तदारो पाणेहि
 सरणं गतो; यम्पि....पे०.....उदसङ्कमितुं । समणं खलु, भो, गोतमं
 राजा पसेनदि कोसलो सपुत्तदारो पाणेहि सरणं गतो; यम्पि....पे०.....
 उपसङ्कमितुं । समणं खलु, भो, गोतमं ब्राम्हणो पोक्खरसाति
 सपुत्तदारो पाणेहि सरणं गतो; यम्पि....पे०.....उपसङ्कमितुं ।
 समणो खलु, भो, गोतमो ओपसादम'नुप्पत्तो ओपसादे विहरति
 उत्तरेण ओपसादं देववने सालवने । ये पन खो केचि समणा वा
 ब्राम्हणा वा अम्हाकं गामखेत्तमा'गच्छन्ति, अतिथी नो ते होन्ति ।
 अतिथी खो पन'म्हेहि सक्कातब्बा गरुकातब्बा मानेतब्बा पूजेतब्बा । यम्पि
 भो, समणो गोतमो ओपसादम'नुप्पत्तो ओपसादे विहरति उत्तरेण ओपसादं
 देववने सालवने, अतिथि अस्माकं समणो गोतमो; अतिथि खो पन'म्हेहि
 सक्कातब्बो....पे०.....पूजेतब्बो । इमिना प'ङ्गेन न अरहति सो भवं गोतमो
 अम्हाकं दस्सनायु'पसङ्कमितुं । अथ खो मयमे'व....पे०.....दस्सनायु'

पसङ्कमितुं । एत्तकं खो अहं, भो, तस्स भोतो गोतमस्स वण्णं परिया-
पुणामि, न च सो भवं गोतमो एत्तकवण्णो, अपरिमाणवण्णो हि सो
भवं गोतमो । एकमे'केन पि, भो, अङ्गेन समन्नागतो न अरहति सो
भवं गोतमो अम्हाकं....पे०....भवन्तं गोतमं दस्सनायु'पसङ्कमितुं । तेन
हि भो सब्बे'व मयं समणं गोतमं दस्सनायु'पसङ्कमिस्सामा'ति' ।

[७] अथ खो चङ्की ब्राम्हणो महता ब्राम्हणगणेन सद्धिं....पे०....
(९३.३) एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन समयेन भगवा बुद्धेहि बुद्धेहि
ब्राम्हणेहि सद्धिं किञ्चि किञ्चि (v. l. किञ्चि कञ्चि) कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा
निसिन्नो होति । तेन खो पन समयेन कापठिको (v. l. कपटिको; कापडिको)
नाम माणवो दहरो वुत्तसिरो....पे०....(९३.१) अनवयो, तस्सं परि-
सायं निसिन्नो होति । सो बुद्धानं बुद्धानं (v. l. बुद्धानं बुद्धानं; बुद्धानं बुद्धानं
throughout) ब्राम्हणानं भगवता सद्धिं मन्तयमानानम'न्तरन्तराकथमो'
पातेति । अथ खो भगवा कापठिकं माणवम'पसादेसि :—“ मा'यस्मा भार-
द्वाजो बुद्धानं बुद्धानं ब्राम्हणानं मन्तयमानानम'न्तरन्तराकथमो'पातेतु, (v. l.
ओपातेसि) कथापरियोसानमा'यस्मा भारद्वाजो आगमेतू'ति ” । एवं वुत्ते
चङ्की ब्राम्हणो भगवन्तमे'तद'वोच :—“ मा भवं गोतमो कापठिकं माण-
वम'पसादेसि । कुलपुत्तो च कापठिको माणवो, बहुस्सुतो च काप-
ठिको माणवो, कल्याणवाक्करणो च कापठिको माणवो, पण्डितो च
कापठिको माणवो, प्होति च कापठिको माणवो भोता गोतमेन सद्धिम'
रिंम वचने पटिमन्तेतुं'ति' । अथ खो भगवतो एतद'होसि :—“ अद्वा
खो कापठिकस्स माणवस्स तेविज्जके पावचने कतं भविस्सति, तथा हि नं
ब्राम्हणा सम्पुरेक्खरोन्ती'ति' ” । अथ खो कापठिकस्स माणवस्से'तद'होसि :—
“ यदा मे समणो गोतमो चक्खुना चक्खुमु'पसंहरिस्सति, अथा'हं समणं
गोतमं पज्झं पुच्छिस्सामी'ति' । अथ खो भगवा कापठिकस्स माणवस्स

चेतसा चेतो परिवितक्कम'ञ्जाय येन कापठिको माणवो तेन चक्खूनि
उपसंहासि । अथ खो कापठिकस्स माणवस्से'तद'होसि :—'समन्ना-
हरति खो मं समणो गोतमो; यन्नूना'हं समणं गोतमं पञ्चं पुच्छेय्य'ति ? ।

[८] अथ खो कापठिको माणवो भगवन्तमे'तद'वोच :—'यदि'
दं, भो गोतम, ब्राम्हणानं पोराणं मन्तपदं इतिही'तिह परम्पराय
पिटकसम्पदाय, तत्थ च ब्राम्हणा एक्सेन निदं गच्छन्ति, 'इदमे'व
सच्चं मोघम'ञ्जं'ति'; इध भवं गोतमो किमा'हा'ति' ? । " किं पन,
भारद्वाज, अत्थि कोचि ब्राम्हणानामे'कब्राम्हणो पि यो एवमा'ह :—
'अहमे'तं जानामि, अहमे'तं पस्सामि, 'इदमे'व सच्चं मोघम'ञ्जं'ति' ? " ।

'नो हि'दं, भो गोतम' ।

" किं पन, भारद्वाज, अत्थि कोचि ब्राम्हणानमे'काचरियो पि
एकाचरियपाचरियो पि याव सत्तमा आचरियमहयुगा पि यो एवमा'ह :—
'अहमे'तं जानामि, अहमे'तं पस्सामि, 'इदमे'व सच्चं मोघम'ञ्जं'ति' ? " ।

'नो हि'दं, भो गोतम' ।

" किं पन, भारद्वाज, ये पि ते ब्राम्हणानं पुब्बका इसयो मन्तानं
क्त्तारो मन्तानं पवत्ता....पे०....(९९'६) वासेट्ठो कस्सपो भगु
ते पि एवमा'हंसु :—' मयमे'तं जानाम, मयमे'तं पस्साम, इदमे'व सच्चं
मोघम'ञ्जं'ति' ? ।

'नो हि'दं, भो गोतम' ।

" इति किर, भारद्वाज, न'त्थि कोचि ब्राम्हणानमे'कब्राम्हणो पि
यो एवमा'ह :—' अह'मे'तं जानामि, अह'मे'तं पस्सामि....पे०....इद-
मे'व सच्चं मोघम'ञ्जं'ति' । नत्थि कोचि ब्राम्हणानं एकाचरियो पि....
पे०....आचरियमहयुगा यो एवमा'ह :—'अहं एतं....पे०....अञ्जं'ति' ।
ये पि ते ब्राम्हणानं पुब्बका इसयो मन्तानं क्तारो....पे०....भगु, ते पि

न एवमा'हंसुः—‘मयं एतं जानाम....पे०....अज्जं'ति' । सेय्यथा पि भारद्वाज अन्धवेणि (v. l. अन्धवेणी) परम्परा संसत्ता, पुरिमो पि न पस्सति मज्झिमो पि न पस्सति, पच्छिमो पि न पस्सति एवमे'व खो भारद्वाज, अन्धवेणू'पम मज्जे ब्राम्हणानं भासितं सम्पज्जति; पुरिमो पि....पे०....पच्छिमो पि न पस्सति ।। तं किं मज्जसि, भारद्वाज, ननु एवं-सन्ते, ब्राम्हणानं अमूलिका सद्वा सम्पज्जती'ति ? ” ।

‘ न खो'त्य, भो गोतम, ब्राम्हणा सद्वाय येव पयिरुपासन्ति, अनु-स्सवा पे'त्य ब्राम्हणा पयिरुपासन्ती'ति' ।

“ पुब्बे'व खो त्वं, भारद्वाज, सद्धम'गमासि; अनुस्सवमि'दानि वदेसि ।

[९] पञ्च खो इमे, भारद्वाज, धम्मा दिट्ठे 'व धम्मे द्विधा विपाका । कतमे पञ्च ? । सद्वा, रुचि, अनुस्सवो, आकारपरिवितक्को, दिट्ठिनिज्ज्ञानखन्ति । इमे, भारद्वाज, पञ्च धम्मा दिट्ठे'व धम्मे द्विधा विपाका । अपि च, भारद्वाज, सुसद्दहितं येव होति, तच्च होति रिक्तं तुच्छं मुसा; नो चे पि सुसद्दहितं होति, तच्च होति भूतं तुच्छम'नज्जथा । अपि च, भारद्वाज, सुरुचितं येव होति....पे०....अनज्जथा । अपि च, भारद्वाज, स्वानुस्सुतं येव होति....पे०....अनज्जथा । अपि च, भारद्वाज, सुपरिवितकितं (v. l. सुपरिवितक्कं) येव होति....पे०....अनज्जथा । अपि च भारद्वाज सुनिज्ज्ञायितं येव होति....पे०....अनज्जथा । सच्चम'नुरक्खता भारद्वाज, विज्जुना (v. l. विज्जू) पुरिसेन ना'लमे'त्य एकंसेन निट्ठं गन्तुं, ‘ इदमे'व सच्चं मोघम'ज्जं'ति' ।

[१०] ‘ किच्चावता पन, भो गोतम, सच्चानु'रक्खना होति ? किच्चावता सच्चम'नुरक्खति ? सच्चानु'रक्खनं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा'ति' ।

“ सद्वा चे पि, भारद्वाज, पुरिसस्स होति, ‘ एवं मे सद्वा'ति इति

वदं सच्चम'नुरक्खति, न त्वे'व ताव एकंसेन निदं गच्छति, 'इदमे'व सच्चं, मोघम'ज्जं'ति' । एत्तावता खो, भारद्वाज, सच्चा'नुरक्खना होति, एत्तावता सच्चम'नुरक्खति, एत्तावता च मयं सच्चा'नुरक्खनं पञ्जापेमि, न त्वे'व ताव सच्चा'नुबोधो होति * । रुचि चे पि, भारद्वाज, पुरिसस्स होति,....पे०'एवं मे रुची'ति....पे०....अनुस्सवो चे पि, भारद्वाज, पुरिसस्स होति,....'एवं मे अनुस्सवो'ति'...पे०....आकारपरिवितक्को चे पि, भारद्वाज, पुरिसस्स होति,....'एवं मे आकारपरिवितक्को'ति'....पे०....दिट्ठिनिज्झानखन्ति चे पि, भारद्वाज, पुरिसस्स होति,....'एवं मे दिट्ठिनिज्झानखन्ती'ति' इति वदं सच्चम'नुरक्खति, न त्वे'व ताव एकंसेन निदं गच्छति, 'इदमे'व सच्चं मोघम'ज्जं'ति' । एत्तावता सो, भारद्वाज, सच्चा'नुरक्खना होति....पे०....ताव सच्चा'नुबोधो होती'ति' । 'एत्तावता, भो गोतम, सच्चा'नुरक्खना होति....पे०....मयं सच्च'नुरक्खनं पेक्खाम' ।

[११] 'कित्तावता पन, भो गोतम, सच्चा'नुबोधो होति ? । कित्तावता सच्चम'नुबुद्धति ? सच्चा'नुबोधं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा'ति' ।

“इध, भारद्वाज, भिक्खु अज्जतरं गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विहरति, तमे'नं गहपति वा गहपतिपुत्तो वा उपसङ्कमिवा तीसु धम्मेसु समन्नेसति, लोभनीयेसु धम्मेसु, दोसनीयेसु धम्मेसु, मोहनीयेसु धम्मेसु, अत्थि नु खो इमस्स आयस्मतो तथारूपा लोभनीया धम्मा यथारूपेहि लोभनीयेहि धम्मेहि परियादिण्णचित्तो (v. l. दिन्न) अजानं वा वदेय्य जानामी'ति, अपस्सं वा वदेय्य पस्सामी'ति,' परं वा तथत्ताय (v. l.

* P. T. S. Edition puts this sentence into brackets. We have removed the brackets for obvious reasons.

तद'त्थाय) समादपेय्यं यं परेसम'स्स दीघरत्तम'हिताय दुक्खाया'ति' ? ।
 तमे'नं समन्नेसमानो एवं जानाति :—'न'त्थि खो इमस्स आयस्मतो तथारूपा लोभनीया धम्मा....पे०....दुक्खाया'ति' । तथा (v. 1. तथारूपो)
 खो पनि'मस्स आयस्मतो कायसमाचारो, तथा वचीसमाचारो, यथा तम'-
 लुद्धस्स । यं खो पना'यमा'यस्मा धम्मं देसेति, गम्भीरो सो धम्मो दुद्वसो
 दुरनुबोधो सन्तो पणीतो अतक्कावचरो निपुणो पण्डितवेदनियो, न सो
 धम्मो सुदेसियो लुद्धेना'ति' । यतो नं समन्नेसमानो विसुद्धं लोभनीयेहि
 धम्मेहि समनुपस्सति, ततो नमु'त्तरिं समन्नेसति दोसनीयेसु धम्मेसु । 'अत्थि
 नु खो इमस्स आयस्मतो तथारूपा दोसनीया धम्मा....पे०....दुक्खाया'ति' ।
 तमे'नं समन्नेसमानो एवं जानाति, 'न'त्थि खो इमस्स आयस्मतो तथारूपा
 दोसनीया धम्मा....पे०....दुक्खाया'ति' । तथा खो पनि'मस्स आयस्मतो
 कायसमाचारो, तथा वचीसमाचारो यथा तम'दुद्धस्स । यं खो पना'य-
 मा'यस्मा धम्मं देसेति, गम्भीरो....पे०....सुदेसियो दुद्धेना'ति' । यतो नं
 समन्नेसमानो विसुद्धं दोसनीयेहि धम्मेहि समनुपस्सति, ततो नमु'त्तरिं
 समन्नेसति मोहनीयेसु धम्मेसु, 'अत्थि नु खो इमस्स आयस्मतो तथारूपा
 मोहनीया धम्मा....पे०....दुक्खाया'ति' । तमे'नं समन्नेसमानो एवं
 जानाति 'न'त्थि खो इमस्स आयस्मतो तथारूपा मोहनीया धम्मा
पे०....दुक्खाया'ति' । तथा खो पनि'मस्स आयस्मतो कायसमा-
 चारो, तथा वचीसमाचारो यथा तं अमूळहस्स । यं खो पना'यमा'
 यस्मा धम्मं देसेति, गम्भीरो....पे०....सुदेसियो मूळहेना'ति' । यतो नं
 समन्नेसमानो विसुद्धं मोहनीयेहि धम्मेहि समनुपस्सति, अथ तमिह सद्धं
 निवेसेति, सद्भाजातो उपसङ्कमन्तो पयिरूपासति, पयिरूपासन्तो सोतमो'दहति
पे०.... (७०.१५) पञ्जाय च तम'तिविज्झ पस्सति । एत्तावता खो,
 भारद्वाज, सच्चा'नुबोधो होति, एत्तावता सच्चम'नुबुज्झति, एत्तावता च

मयं सच्चानुबोधं पञ्चापेम 'न त्वे'व सच्चा'नुपत्ति होती'ति" । 'एत्तावता, भो गोतम, सच्चा'नुबोधो होति, एत्तावता सच्चमनु'बुद्धति, एत्तावता च मयं सच्चा'नुबोधं पेक्खाम' ।

[१२] 'कित्तावता पन, भो गोतम, सच्चानुपत्ति होती ? । कित्ता-
वता सच्चम'नुपापुणाति ? । सच्चा'नुपत्ति मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा'ति' ।

"तेसं येव खो भारद्वाज, धम्मानमा'सेवना भावना बहुलीकम्मं
सच्चा'नुपत्ति होति । एत्तावता खो, भारद्वाज, सच्चा'नुपत्ति होति, एत्तावता
सच्चम'नुपापुणाति, एत्तावता च मयं सच्चा'नुपत्तिं पञ्चापेमा'ति" ।

'एत्तावता, भो गोतम, सच्चानुपत्ति होति....पे०....एत्तावता सच्चा'-
नुपत्ति पेक्खाम । सच्चा'नुपत्तिया पन भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ?
सच्चानुपत्तिया बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा'ति' ।

"सच्चा'नुपत्तिया खो, भारद्वाज, पधानं बहुकारं; नो चे तं
पदहेय्य, न यि'दं सच्चम'नुपापुणेय्य; यस्मा च खो पदहति, तस्मा सच्च-
म'नुपापुणाति, तस्मा सच्चा'नुपत्तिया पधानं बहुकारं'ति" ।

'पधानस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? पधानस्स बहु-
कारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा'ति' ।

"पधानस्स खो, भारद्वाज, तुलना बहुकारा; नो चे'तं तुलेय्य न
यि'दं पदहेय्य । यस्मा च खो तुलेति, तस्मा पदहति, तस्मा पधानस्स
तुलना बहुकारा'ति" ।

'तुलनाय पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? तुलनाय बहु-
कारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा'ति' ।

"तुलनाय खो, भारद्वाज, उस्साहो बहुकारो; नो चे तमु'स्सहेय्य,
न यि'दं तुलेय्य । यस्मा च खो उस्सहति, तस्मा तुलेति, तस्मा तुलनाय
उस्साहो बहुकारो'ति" ।

‘उस्साहस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? । उस्साहस्स बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“उस्साहस्स खो, भारद्वाज, छन्दो बहुकारो; नो चे तं छन्दो जायेथ, न यि’दं उस्सहेय्य । यस्मा च खो छन्दो जायति, तस्मा उस्स-
हति, तस्मा उस्साहस्स छन्दो बहुकारो’ति” ।

‘छन्दस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? छन्दस्स बहु-
कारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“छन्दस्स खो, भारद्वाज, धम्मनिज्झानखन्ति बहुकारा; नो
चे तं धम्मनिज्झानं खमेय्युं, न यि’दं छन्दो जायेथ । यस्मा च खो धम्म-
निज्झानं खमन्ति, तस्मा छन्दो जायति, तस्मा छन्दस्स धम्मनिज्झान-
खन्ति बहुकारा’ति” ।

‘धम्मनिज्झानखन्तिया पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ?
धम्मनिज्झानखन्तिया बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“धम्मनिज्झानखन्तिया खो, भारद्वाज, अत्थु’पपरिक्खा बहु-
कारा; नो चे तम’त्थमु’पपरिक्खेय्य, न यि’दं धम्मा निज्झानं खमेय्युं ।
यस्मा च खो अत्थमु’पपरिक्खति, तस्मा धम्मा निज्झानं खमन्ति, तस्मा
धम्मनिज्झानखन्तिया अत्थु’पपरिक्खा बहुकारा’ति” ।

‘अत्थु’पपरिक्खाय पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? अत्थु’-
पपरिक्खाय बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“अत्थु’पपरिक्खाय खो, भारद्वाज, धम्मधारणा बहुकारा । नो
चे तं धम्मं धारेय्य, न यि’दं अत्थमु’पपरिक्खेय्य । यस्मा च खो धम्मं
धारेति, तस्मा अत्थमु’पपरिक्खति, तस्मा अत्थु’पपरिक्खाय धम्मधारणा
बहुकारा’ति” ।

‘धम्मधारणाय पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? धम्मधारणाय बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“धम्मधारणाय खो, भारद्वाज, धम्मसवनं बहुकारं । नो चे तं धम्मं सुणेय्य, न यि’दं धम्मं धारेय्य । यस्मा च खो धम्मं धारेति तस्मा धम्मधारणाय धम्मसवनं बहुकारं’ति” ।

‘धम्मसवनस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? धम्मसवनस्स बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“धम्मसवनस्स खो, भारद्वाज, सोतावधानं बहुकारं । नो चे तं सोतमो’दहेय्य, न यि’दं धम्मं सुणेय्य । यस्मा च खो सोतमो’दहति, तस्मा धम्मं सुणाति, तस्मा धम्मसवनस्स सोतावधानं बहुकारं’ति” ।

‘सोतावधानस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? सोतावधानस्स बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“सोतावधानस्स खो, भारद्वाज, पयिरूपासना (v. 1. पयिरूपासना) बहुकारा; नो चे तं पयिरूपासेय्य, न यि’दं सोतमो’दहेय्य । यस्मा च खो पयिरूपासति, तस्मा सोतमो’दहति, तस्मा सोतावधानस्स पयिरूपासना बहुकारा’ति” ।

‘पयिरूपासनाय, पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? पयिरूपासनाय बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“पयिरूपासनाय खो, भारद्वाज, उपसङ्कमनं बहुकारं । नो चे तमु’पसङ्कमेय्य, न यि’दं पयिरूपासेय्य । यस्मा च खो उपसङ्कमति, तस्मा पयिरूपासति, तस्मा पयिरूपासनायु’पसङ्कमनं बहुकारं’ति” ।

‘उपसङ्कमनस्स पन, भो गोतम, कतमो धम्मो बहुकारो ? उपसङ्कमनस्स बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमं पुच्छामा’ति’ ।

“उपसङ्कमनस्स खो, भारद्वाज, सद्वा बहुकारा । नो चे तं सद्वा जायेथ, न यि’दमु’पसङ्कमेय्य । यस्मा च खो सद्वा जायति, तस्मा उप-सङ्कमति, तस्मा उपसङ्कमनस्स सद्वा बहुकारा’ति” ।

‘सच्चा’नुरक्खनं (v. l. सद्वा’नुरक्खनं) मयं भवन्तं गोतमम’-पुच्छिम्ह; सच्चानुरक्खनं भवं गोतमो व्याकासि; तच्च पन अम्हाकं रुच्चति चे’व खमति च, तेन च’म्हा (v. l. अम्ह) अत्तमना । सच्चा’नुबोधं (v. l. सच्चं अनुबोधं) मयं भवन्तं गोतमम’पुच्छिम्ह, सच्चा’नुबोधं भवं गोतमो व्याकासि, तच्च पन अम्हाकं....पे०अम्हा अत्तमना । सच्चा’नुपत्तिं मयं भवन्तं गोतमम’पुच्छिम्हा सच्चा’नुपत्तिं भवं गोतमो व्याकासि, तच्च पन अम्हाकं....पे०अम्हा अत्तमना । सच्चा’नुपत्तिया बहुकारं धम्मं मयं भवन्तं गोतमम’पुच्छिम्ह, सच्चा’नुपत्तिया बहुकारं धम्मं भवं गोतमो व्याकासि, तच्च पन’ अम्हाकं....पे०अम्हा अत्तमना । यं यदे’व च पन मयं भवन्तं गोतमम’पुच्छिम्ह, त’ तदे’व भवं गोतमो व्याकासि, तच्च पन अम्हाकं....पे०अम्हा अत्तमना । मयं हि भो गोतम, पुब्बे एवं जानामः—‘के च मुण्डका समणका इच्चा (v. l. इमभा किम्हा; इच्चा किण्हा) कण्हा बन्धुपादा’-पच्चा, के च धम्मस्स’ज्जातारो’ति’ ? । अजनेसि वत मे भवं गोतमो समणोसु समणपेमं, समणोसु समणप्पसादं, समणोसु समणगारवं’ ।

[१३] ‘अभिक्रन्तं, भो गोतम....पे०(५४*२४) सरण-गतं’ति’ ।

चङ्गीमुत्तन्तं पञ्चमं ।

[६. एसुकारि- (v. l.-री) सुत्तं]

[१] एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स'रामे । अथ खो एसुकारी ब्राम्हणो येन भगवा तेनु'पसङ्कमि....पे०....(९३.३) वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो एसुकारी ब्राम्हणो भगवन्तमे'तद'वोच :-
 ' ब्राम्हणा, भो गोतम, चतस्सो पारिचरिया पञ्जापेन्ति, ' ब्राम्हणस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, खत्तियस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, वेस्सस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, सुदस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति । तत्रि'दं, भो गोतम, ब्राम्हणा ब्राम्हणस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, ब्राम्हणो वा ब्राम्हणं परिचरेय्य, खत्तियो वा ब्राम्हणं परिचरेय्य, वेस्सो वा ब्राम्हणं परिचरेय्य सुदो वा ब्राम्हणं परिचरेय्य । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा ब्राम्हणस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति । तत्रि'दं, भो गोतम, ब्राम्हणा खत्तियस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, खत्तियो वा खत्तियं परिचरेय्य, वेस्सो वा खत्तियं परिचरेय्य, सुदो वा खत्तियं परिचरेय्या'ति' । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा खत्तियस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति । तत्रि'दं, भो गोतम, ब्राम्हणा वेस्सस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, वेस्सो वा वेस्सं परिचरेय्य, सुदो वा वेस्सं परिचरेय्या'ति' । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा वेस्सस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति । तत्रि'दं, भो गोतम, ब्राम्हणा सुदस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति, सुदो वा सुदं परिचरेय्य । को (v. l. add वा) पन'ञ्जो सुदं परिचरिस्सती'ति' ? । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा सुदस्स पारिचरियं पञ्जापेन्ति । ब्राम्हणा, भो गोतम, इमा चतस्सो पारिचरिया पञ्जापेन्ति । इध भवं गोतमो किमा'हा'ति' ? ।

[२] “ किं पन, ब्राम्हण, सब्बो लोको ब्राम्हणानमे’तद’ब्भनु-
जानाति :— ‘ इमा चतस्सो पारिचरिया पज्जापेन्तू’ति’ ? ” । ‘ नो हि’दं,
भो गोतम’ ।

“ सेय्यथा’पि ब्राम्हण, पुरिसो दळ्हिदो (v. l. दळ्हिदो) अस्सको
अनाळ्हियो (v. l. अनाळ्हियो,) तस्स अक्कामस्स बिलमो’लङ्गेय्युं
(v. l. चिलमो’लङ्गेय्यं; विलमो’लङ्गेय्यं), ‘ इदं ते, अम्मो पुरिस,
मंसं खादितब्बं, मूलञ्चा’नुप्पदातब्बं’ति’ (v. l. अनुप्पदातब्बं) एवमे’व
खो, ब्राम्हण, ब्राम्हणा अप्पटिज्जाये (v. l. अपटिज्जाय) तेसं समण-
ब्राम्हणानम’थ च पनि’मा चतस्सो पारिचरिया पज्जापेन्ति । ना’हं, ब्राम्हण,
सब्बं परिचरितब्बं’ति’ वदामि । न पना’हं, ब्राम्हण सब्बं न
परिचरितब्बं’ति’ वदामि । यं हि’स्स, ब्राम्हण, परिचरतो, पारिचरिया हेतु
पापियो अस्स न सेय्यो, ना’हं तं परिचरितब्बं’ति’ वदामि । यञ्च
स्वा’स्स ब्राम्हण, परिचरतो, पारिचरियाहेतु सेय्यो अस्स न पापियो,
तम’हं परिचरितब्बं’ति’ वदामि । खत्तियञ्चे पि, ब्राम्हण, एवं पुच्छेय्युं, ‘यं वा
ते परिचरतो पारिचरियाहेतु पापियो अस्स, न सेय्यो; यं वा ते परिचरतो
पारिचरियाहेतु सेय्यो अस्स, न पापियो; कं (v. l. तं) एत्थ परिचरे-
य्यासी’ति’ ? । खत्तियो पि हि, ब्राम्हण, सम्मा व्याकरमानो एवं व्याकरेय्यः—
‘यं हि मे परिचरतो पारिचरियाहेतु पापियो अस्स, न सेय्यो; ना’हं तं
परिचरेय्यं । यञ्च खो मे परिचरतो पारिचरियाहेतु सेय्यो अस्स न पापियो
तम’हं परिचरेय्यं’ति’ । ब्राम्हणञ्चे पि ब्राम्हण एवं पुच्छेय्युं, ‘यं वा ते परि-
चरतो....पे०...तम’हं परिचरेय्यं’ति’ । वेस्सञ्चे पि ब्राम्हण, एवं पुच्छेय्युं,
‘यं वा ते परिचरतो....पे०.....तम’हं परिचरेय्यं’ति’ । सुद्धञ्चे पि ब्राम्हण,
एवं पुच्छेय्युं, ‘यं वा ते परिचरतो....पे०.....सेय्यो अस्स, न पापियो; कं
एत्थ परिचरेय्यासी’ति’ ? । सुद्धो पि हि ब्राम्हण, सम्मा व्याकरमानो एवं

व्याकरेय्य, 'यं हि मे परिचरतो....पे०....पापियो अस्स, न सेय्यो, ना'हं तं परिचरेय्यं । यच्च खो मे परिचरतो....पे०....सेय्यो अस्स, न पापियो तम'हं परिचरेय्यं'ति' । ना'हं ब्राम्हण उच्चाकुलीनता (v. 1. उच्चकुलिनता) सेय्यं सो'ति वदामि । न पना'हं ब्राम्हण उच्चाकुलीनता पापियं सो'ति वदामि । ना'हं, ब्राम्हण उल्लारवण्णता सेय्यं सो'ति वदामि । न पना'हं ब्राम्हण, उल्लारवण्णता पापियं सो'ति' वदामि । ना'हं ब्राम्हण, उल्लारभोगता सेय्यं सो'ति' वदामि । न पना'हं ब्राम्हण, उल्लारभोगता पापियं सो'ति' वदामि । उच्चाकुलीनो पि हि, ब्राम्हण, इधे'कच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसु मिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणावाचो होति, फरुसावाचो होति, सम्फप्प-लापी होति, अभिज्झाद्ध होति, व्यापन्नचित्तो होति, मिच्छादिद्वी होति; तस्मा न उच्चाकुलीनता सेय्यं सो'ति' वदामि । उच्चाकुलीनो पि हि, ब्राम्हण इधे'कच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसु मिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणावाचाय पटिविरतो होति, फरुसावाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्प-लापा पटिविरतो होति, अनभिज्झाद्ध होति, अव्यापन्नचित्तो होति, सम्मा-दिद्वी होति, तस्मा न उच्चाकुलीनता पापियं सो'ति' वदामि । उल्लारवण्णो पि हि, ब्राम्हण, पाणातिपाती होति....पे०....सम्मादिद्वी होति, तस्मा न उल्लारवण्णो पापियं सो'ति' वदामि । उल्लारभोगो पि हि, ब्राम्हण, पाणातिपाती होति....पे०....सम्मादिद्वी होति, तस्मा न उल्लारभोगता पापियं सो'ति' वदामि । ना'हं, ब्राम्हण, सब्बं परिचरितब्बं'ति' वदामि; न पना'हं, ब्राम्हण, सब्बं न परिचरितब्बं'ति' वदामि । यं हि'स्स, ब्राम्हण, परिचरतो पारिचरियाहेतु सद्धा वड्ढति, सीलं वड्ढति, सुतं

वड्ढति, चागो वड्ढति, पज्जा वड्ढति, तम'हं परिचरितब्बं'ति ' वदामी'ति " ।

[३] एवं वुत्ते एसुकारी ब्राम्हणो भगवन्तमे'तद'वोच :—'ब्राम्हणा, भो गोतम, चत्तारि धनानि पज्जापेन्ति, ' ब्राम्हणस्स सन्धनं पज्जापेन्ति, खत्तियस्स सन्धनं पज्जापेन्ति, वेस्सस्स सन्धनं पज्जापेन्ति, सुदस्स सन्धनं पज्जापेन्ति । तत्रि'दं, भो गोतम, ब्राम्हणा ब्राम्हणस्स सन्धनं पज्जापेन्ति, भिक्खाचरियं; भिक्खाचरियञ्च पन ब्राम्हणो सन्धनम'तिमज्जमानो अकिच्चकारी होति, गोपो'व अदिन्नमा'दियमानो'ति ' । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा ब्राम्हणस्स सन्धनं पज्जापेन्ति । तत्रि'दं, भो गोतम, ब्राम्हणा खत्तियस्स सन्धनं पज्जापेन्ति, धनुकलापं; धनुकलापञ्च पन खत्तियो सन्धनम'तिमज्जमानो....पे०....अदिन्नमा'दियमानो'ति ' । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा खत्तियस्स सन्धनं पज्जापेन्ति । तत्रि'दं, भो गोतम, ब्राम्हणा वेस्सस्स सन्धनं पज्जापेन्ति, कसिगोरक्खं; कसिगोरक्खञ्च पन वेस्सो सन्धनम'तिमज्जमानो....पे०....अदिन्नमा'दियमानो'ति ' । इदं, खो, भो गोतम, ब्राम्हणा वेस्सस्स सन्धनं पज्जापेन्ति । तत्रि'दं भो गोतम, ब्राम्हणा सुदस्स सन्धनं पज्जापेन्ति, असितव्याभङ्गिं; असितव्याभङ्गिञ्च पन सुदो....पे०....अदिन्नमा'दियमानो'ति ' । इदं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा सुदस्स सन्धनं पज्जापेन्ति । ब्राम्हणा, भो गोतम, इमानि चत्तारि धनानि पज्जापेन्ति । इध भवं गोतमो किमा'हा'ति ' ? ।

“ किं पन, ब्राम्हण, सब्बो लोको ब्राम्हणानमे'तद'ब्भनुजानाति, 'इमानि धनानि पज्जापेन्तू'ति" ? ।

‘ नो हि'दं, भो गोतम' ।

“सेय्यथा पि, ब्राम्हण, पुरिसो दळ्ळिहो....पे०....(Para 1)
 पनि'मानि चत्तारि धनानि पञ्जापेन्ति । अरियं खा'हं, ब्राम्हण, लोकुत्तरं
 धम्मं पुरिसस्स सन्धनं पञ्जापेमि । पोरणं खो पन'स्स मातापेत्तिकं
 कुलवंसम'नुस्सरतो यत्थ यत्थे'व अत्तभावस्सा'भिनिव्वत्ति होति, तेन तेने'व
 सङ्खं गच्छति । खत्तियकुले चे अत्तभावस्सा'भिनिव्वत्ति होति, 'खत्तियो'त्वे'व
 सङ्खं गच्छति । ब्राम्हणकुले चे अत्तभावस्सा'भिनिव्वत्ति होति, 'ब्राम्हणो'
 त्वे'व सङ्खं गच्छति । वेस्सकुले चे अत्तभावस्सा'भिनिव्वत्ति होति, 'वेस्सो'
 त्वे'व सङ्खं गच्छति । सुदकुले चे अत्तभावस्सा'भिनिव्वत्ति होति, 'सुदो'
 त्वे'व सङ्खं गच्छति ।

“सेय्यथा पि ब्राम्हण, यं यदे'व पच्चयं पटिच्च अग्नि जलति, तेन
 तेने'व सङ्खं गच्छति; कट्ठञ्चे (v. l. चे'व throughout) पटिच्च
 अग्नि जलति, कट्ठग्नि त्वे'व सङ्खं गच्छति; सकलिकञ्चे पटिच्च अग्नि
 जलति, सकलिकग्नि त्वे'व सङ्खं गच्छति; तिणञ्चे पटिच्च अग्नि
 जलति, तिणग्नि त्वे'व सङ्खं गच्छति; गोमयञ्चे पटिच्च अग्नि जलति,
 गोमयग्नि त्वे'व सङ्खं गच्छति; एवमे'व खो अहं, ब्राम्हण, अरियं लोकुत्तरं
 धम्मं पुरिसस्स सन्धनं पञ्जापेमि ।

“पोरणं खो पन'स्स मातापेत्तिकं कुलवंसम'नुस्सरतो यत्थ यत्थे'वा'त्त-
 भावस्सा'भिनिव्वत्ति होति, तेन तेने'व सङ्खं गच्छति । खत्तियकुले चे
 अत्तभावस्सपे०....सुदो त्वे'व सङ्खं गच्छति । खत्तियकुले चे पि,
 ब्राम्हण, अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो होति, सो च तथागतपवेदितं
 धम्मविनयमा'गम्म पाणातिपाता पटिविरतो....पे०....सम्मादिट्ठी होति,
 आराधको होति जायं धम्मं कुसलं । ब्राम्हणकुला चे पि ब्राम्हण,
 अगारस्मा अनगारियं....पे०....जायं धम्मं कुसलं । वेस्सकुला चे पि,

ब्राम्हण, अगारस्मा अनगारियं....पे०....जायं धम्मं कुसलं । सुदकुला
चे पि, ब्राम्हण, अगारस्मा अनगारियं....पे०....जायं धम्मं कुसलं ।

“तं किं मज्जसि ब्राम्हण, ब्राम्हणो’व नु खो प्होति अस्मि पदेसे
अवेरम’व्यापज्झं मेत्तचित्तं भावेतुं, नो खत्तियो नो वेस्सो नो सुदो’ति ?” ।

‘नो हि’दं भो गोतम । खत्तियो पि हि, भो गोतम, प्होति अस्मि
पदेसे अवेरम’व्यापज्झं मेत्तचित्तं भावेतुं, ब्राम्हणो पि हि, भो गोतम, प्होति
....पे०....मेत्तचित्तं भावेतुं, वेस्सो पि हि, भो गोतम, प्होति....पे०....
मेत्तचित्तं भावेतुं, सुदो पि हि, भो गोतम, प्होति....पे०....मेत्तचित्तं
भावेतुं, सब्बे पि हि भो गोतम, चत्तारो वण्णा प्होन्ति....पे०....
मेत्तचित्तं भावेतुं’ ति’ ।

“एवमे’व खो ब्राम्हण, खत्तियकुला चे पि अगारस्मा अनगारियं
....पे०....सुदकुला....पे०....जायं धम्मं कुसलं ।

“तं किं मज्जसि, ब्राम्हण, ब्राम्हणो’व नु खो प्होति सोत्थि सिना-
निमा’दाय नदिं गन्त्वा रज्जो जल्लं पवाहेतुं, नो खत्तियो नो वेस्सो नो
सुदो’ति ? । ‘नो हि’दं, भो गोतम । ‘खत्तियो पि हि, भो गोतम, प्होति
सोत्थि सिनानिमा’दाय....पे०....पवाहेतुं, ब्राम्हणो पि हि, भो गोतम,
प्होति सोत्थि सिनानिमा’दाय....पे०....पवाहेतुं, वेस्सो पि हि, भो
गोतम, प्होति सोत्थि सिनानिमा’दाय....पे०....पवाहेतुं, सुदो पि हि, भो
गोतम, प्होति सोत्थि सिनानिमा’दाय....पे०....पवाहेतुं, सब्बे पि हि, भो
गोतम, चत्तारो वण्णा प्होन्ति सोत्थि सिनानिमा’दाय....पे०....पवाहेतुं’ ति’ ।
“एवमे’व खो, ब्राम्हण, खत्तियकुला चे पि आगारस्मा....पे०....
सुदकुला....पे०....जायं धम्मं कुसलं ।

[५] “ तं किं मज्झसि, ब्राम्हण, इध राजा खत्तियो मुद्धा'वसित्तो नानाजच्चानं पुरिसानं पुरिससतं सन्निपातेय्य, ‘ आयन्तु भोन्तो....पे०.... (९३.९) substitute ब्राम्हण for अस्सलायन and consequential changes....अग्गिकरणीयं कातुं'ति' । ‘ नो हि'दं, भो गोतम ‘ यो (v. l. add पि हि) सो, भो गोतम खत्तियकुला....पे०....(९३.९) अग्गिकरणीयं कातुं'ति' । ‘ एवमे'व खो, ब्राम्हण, खत्तियकुला चे पि अगारस्मा....पे०....सुद्धकुला....पे०....जायं धम्मं कुसलं'ति” ।

[६] एवं वुत्ते एसुकारी ब्राम्हणो भगवन्तमे'तद'वोच :—‘ अभिक्कन्तं भो गोतम....पे०....(५४.२४)....सरणगतं'ति' ।

एसुकारि (v. l.—री) सुत्तन्तं छट्ठं ।

९७

[७. धानञ्जानिसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेना'यस्मा सारिपुत्तो दक्खिणा-गिरिस्मिं चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं । अथ खो अज्जतरो भिक्खु राजगहे वस्सं वुट्ठो (v. l. बुत्थो) येन दक्खिणागिरी येना'यस्मा सारिपुत्तो तेनु'पसङ्कमिं, उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि; सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो तं भिक्खुमा'यस्मा सारिपुत्तो एतद'वोच :—‘ कच्चा'वुसो, भगवा अरोगो च बलवा चा'ति' ? ।

‘ अरोगो, चा'वुसो, भगवा बलवा चा'ति' ।

‘कच्चि पना’वुसो, भिक्खुसङ्घो अरोगो च बलवा चा’ति’ ? ।

‘भिक्खुसङ्घो पि खो, आवुसो, अरोगो च बलवा चा’ति’ ।

‘एत्था’वुसो, तण्डुलपालद्वारायं (v.l. तण्डुलपालिद्वाराय)
धानञ्जानि (v.l. जनञ्जनि, धनञ्जानी) नाम ब्राम्हणो अत्थि ।
कच्चा’वुसो, धानञ्जानि नाम ब्राम्हणो अरोगो च बलवा चा’ति’ ? ।

‘धानञ्जानि पि खो, आवुसो ब्राम्हणो अरोगो च बलवा चा’ति’ ।

‘कच्चि पना’वुसो, धानञ्जानि ब्राम्हणो अप्पमत्तो’ति’ ? ।

‘कुतो नो (v.l. पन; नु), आवुसो, धानञ्जानिस्स ब्राम्हणस्सा’-
प्पमादो ? । धानञ्जानि, आवुसो, ब्राम्हणो राजानं निस्साय ब्राम्हणगहप-
तिके विलुम्पति; ब्राम्हणगहपतिके निस्साय राजानं विलुम्पति । या पि’स्स
भरिया सद्दा सद्दा कुला आनीता, सा पि’स्स कालकता, अज्ज’स्स भरिया
अस्सद्दा अस्सद्दा कुला (v.l. असद्दकुला) आनीता’ति’ ।

‘दुस्सुतं (v.l. दुसुतं) क्ता’वुसो अस्सुम्हा, दुस्सुतं क्ता’वुसो
अस्सुम्हा, ‘ये मयं धानञ्जानि ब्राम्हणं पमत्तम’स्सुम्हा । अप्पे’व च नाम
मयं कदाचि करहचि धानञ्जानिना ब्राम्हणेन सद्धिं समागच्छेय्याम, अप्पे’
व नाम सिया कोचिदे’व कथासल्लापो’ति’ ।

[२] अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो दक्खिणागिरिस्मिं यथाभिरन्तं
विहरित्वा येन राजगहं तेन चारिकं पक्कामि; अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो
येन राजगहं तद’वसरि । तत्र सुदमा’यस्मा सारिपुत्तो राजगहे विहरति
वेलुवने कलन्दकनिवापे । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं
निवासेत्वा पत्तचीवरमा’दाय राजगहं पिण्डाय पाविसि । तेन खो पन
समयेन धानञ्जानि ब्राम्हणो बहि नगरे गावो गोढे दोहापेति (v.l. दुहा-
पेति ।) अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं

पिण्डपातपटिक्कन्तो येन धानञ्जानि ब्राम्हणो ते'नुपसङ्गमि । अदसा खो धानञ्जानि ब्राम्हणो आयस्मन्तं सारिपुत्तं दूतो'व आगच्छन्तं, दिस्वा—
न ये'नायस्मा सारिपुत्तो ते'नुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं
सारिपुत्तमे'तद'वोच :—' इतो, भो सारिपुत्त पयो पीयतं (v.l. पीय्यतं),
ताव भत्तस्स कालो भविस्सती'ति' ।

‘अलं, ब्राम्हण । कतं मे अज्ज भत्तकिच्चं । अमुकस्मि मे ख्वम्वमूले
दिवाविहारो भविस्सति, तथ आगच्छेय्यासी'ति' ।

‘एवं भो' ति' खो धानञ्जानि ब्राम्हणो आयस्मतो सारिपुत्तस्स
पच्चस्सोसि ।

[३] अथ खो धानञ्जानि ब्राम्हणो पच्छाभत्तं भुत्तपातरासो येना'
यस्मा सारिपुत्तो तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि
सम्मोदि; सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो धानञ्जानि ब्राम्हणमा'यस्मा सारिपुत्तो एतद'वोच :—
' कच्चिसि, (v.l. कच्चा) धानञ्जानि, अप्पमत्तो'ति' ? ।

‘कुतो, भो सारिपुत्त, अम्हाकम'प्पमादो येसं नो मातापितरो पोसे-
तब्बा, पुत्तदारो पोसेतब्बो, दासकम्मकरपोरिसं पोसेतब्बं, मित्ता'मच्चानं
मित्ता'मच्चकरणीयं कातब्बं, जातिसालोहितानं जातिसालोहितकरणीयं
कातब्बं, अतिथीनम'तिथिकरणीयं (v.l. अतिथीक०) कातब्बं, पुब्बं-
पेतानं पुब्बपेतकरणीयं कातब्बं, देवतानं देवताकरणीयं कातब्बं, रज्जो
राजकरणीयं कातब्बं, अयम्पि कायो पीणेतब्बो (v.l. पिणेतब्बो)
ब्रूहेतब्बो'ति' ? ।

[४] ‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, इधे'कच्चो मातापितुनं (v.l.
मातापितूनं) हेतु अधम्मचारी विसमचारी अस्स । तमे'न अधम्मचरिया—

विसमचरियाहेतु निरयं निरयपाला उपकट्टेयुं । लभेय्य नु खो सो, 'अहं खो मातापितुनं हेतु अधम्मचारी विसमचारी अहोसिं, मा मं निरयं निरयपाला'ति'; मातापितरो वा पन'स्स लभेय्युं, 'एसो खो अम्हाकं हेतु अधम्मचारी विसमचारी अहोसि; मा नं निरयं निरयपाला'ति' ? ।

‘नो हि'दं, भो सारिपुत्त । अथ खो नं विकन्दन्तं (v.l. विकन्दन्तं) येव निरये निरयपाला पक्खिपेय्युं' ।

‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, इधे'कच्चो पुत्तदारस्स हेतु....पे०.... substitute पुत्तदारा for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्खिपेय्युं' ।

‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, इधे'कच्चो दासकम्मकरपोरिसस्स हेतुपे० ... substitute दासकम्मकरपोरिसा for मातापिता and consequential changes...निरयपाला पक्खिपेय्युं' ।

‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, इधे'कच्चो मित्तामच्चानं हेतु....पे० substitute मित्तामच्चा for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्खिपेय्युं' ।

‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, इधे'कच्चो आतिसालोहितानं हेतु.... पे०.... substitute आतिसालोहिता for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्खिपेय्युं' ।

‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, इधे'कच्चो अतिथीनं हेतु....पे०.... substitute अतिथी for मातापिता and consequential changesनिरयपाला पक्खिपेय्युं' ।

‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, इधे'कच्चो पुब्बपेतानं हेतु....पे०....

substitute पुब्बपेता for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्खिपेय्युं ।

‘ तं किं मज्झसि, धानञ्जानि, इधे’कच्चो देवतानं हेतु....पे०....substitute देवता for मातापिता and consequential changes....निरयपाला पक्खिपेय्युं ।

‘ तं किं मज्झसि, धानञ्जानि, इधे’कच्चो रज्जो हेतु....पे०....substitute राजा for मातापिता and consequential changes निरयपाला पक्खिपेय्युं ।

‘ तं किं मज्झसि, धानञ्जानि, इधे’कच्चो कायस्स पीणनाहेतु (v.l. पीणनहेतु; पिणना हेतु) ब्रूहनाहेतु (v.l. ब्रूहनहेतु)....पे०...मा मं निरयं निरयपाला’ति’ । परे वा पन’स्स लभेय्युं, ‘एसो खो कायस्स पीणनाहेतु (v.l. पीणन हेतु; पिणनाहेतु) ब्रूहनाहेतु अधम्मचारी विसमचारी अहोसि, मा नं निरयं निरयपाला’ति’ ? ।

‘ नो हि’दं, भो सारिपुत्त । अथ खो नं विकन्दन्तं येव निरये निरयपाला पक्खिपेय्युं ।

[५] ‘ तं किं मज्झसि, धानञ्जानि, यो वा मातापितुन्नं हेतु अधम्मचारी विसमचारी अस्स, यो वा मातापितुन्नं हेतु धम्मचारी समचारी अस्स, कतमं सेय्यो’ति’ ? ।

‘ यो हि, भो सारिपुत्त, मातापितुन्नं हेतु अधम्मचारी विसमचारी अस्स, न तं सेय्यो; यो च खो, भो सारिपुत्त, मातापितुन्नं हेतु धम्मचारी समचारी अस्स, तदे’वे’त्य सेय्यो । अधम्मचरियाविसमचरियाहि भो सारिपुत्त, धम्मचरियासमचरिया सेय्यो’ति’ ।

[६] ‘ अत्थि खो, धानञ्जानि, अञ्जे सहेतुका धम्मिका कम्मन्ता येहि सक्का मातापितरो चे’व पोसेतुं, न च पापकम्मं कातुं (v.l. कत्तुं), पुञ्जञ्च पटिपदं पटिपज्जितुं’ ।

‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा पुत्तदारस्स हेतु अधम्मचारी विसम्मचारी अस्स....पे०....(para 5) substitute पुत्तदारा for मातापिता and consequential changes पटिपदं पटिपज्जितुं’ ।

‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा दासकम्मकरपोरिस्स हेतु.... पे०....substitute दासकम्मकरपोरिस्सा for मातापिता and consequential changes....पटिपदं पटिपज्जितुं’ ।

‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा मित्तामच्चां हेतु....पे०.... substitute मित्तामच्चा for मातापिता and consequential changes....पटिपदं पटिपज्जितुं’ ।

‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा आतिसालोहितानं हेतु....पे०.... substitute आतिसालोहिता for मातापिता and consequential changes....पटिपदं पटिपज्जितुं’ ।

‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा अतिथीनं हेतु....पे०....substitute अतिथी for मातापिता and consequential changesपटिपदं पटिपज्जितुं’ ।

‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा पुब्बपेतानं हेतु....पे०.... substitute पुब्बपेता for मातापिता and consequential changes....पटिपदं पटिपज्जितुं’ ।

‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा देवतानं हेतु....पे०....

substitute देवता for मातापिता and consequential changes....पटिपज्जितुं' ।

‘ तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा रज्जो हेतु....पे०....sub-
stitute राजा for मातापिता and consequential changes....
पटिपदं पटिपज्जितुं' ।

‘ त किं मज्जसि, धानञ्जानि, यो वा कायस्स पीणनाहेतु ब्रूहना-
हेतु....पे०....substitute कायस्सपीणनाहेतु for मातापिता and
consequential changes....पटिपदं पटिपज्जितुं'ति' ।

अथ खो, धानञ्जानि ब्राम्हणो आयस्मतो सारिपुत्तस्स भासितम'भि-
नन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठाया'सना पक्कामि ।

[७] अथ खो, धानञ्जानि ब्राम्हणो अपरेन समयेना'बाधिको अहोसि
दुक्खितो बाळ्हगिलानो । अथ खो धानञ्जानि ब्राम्हणो अज्जरं पुरिस-
मा'मन्तेसि :—‘ एहि त्वं, अम्भो पुरिस, येन भगवा तेनु'पसङ्कम, उप-
सङ्कमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, ‘ धानञ्जानि,
भन्ते, ब्राम्हणो आबाधिको, दुक्खितो, बाळ्हगिलानो; सो भगवतो पादे
सिरसा वन्दती'ति' । येन चा'यस्मा सारिपुत्तो तेनु'पसङ्कम, उपसङ्क-
मित्वा मम वचनेना'यस्मतो सारिपुत्तस्स पादे वन्दाहि, ‘ धानञ्जानि, भन्ते,
ब्राम्हणो आबाधिको, दुक्खितो, बाळ्हगिलानो; सो आयस्मतो सारिपुत्तस्स
पादे सिरसा वन्दती'ति' । एवञ्च वदेहि, ‘ साधु किर, भन्ते,
आयस्मा सारिपुत्तो येन धानञ्जानिस्स ब्राम्हणस्स निवेसनं तेनु'पसङ्कमतु
अनुकम्पमु'पादाया'ति' ।

[८] ‘ एवं भन्ते'ति' खो सो पुरिसो धानञ्जानिस्स ब्राम्हणस्स
वचनं पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तम'भिवा-

देत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो पुरिसो भगवन्तमे'तद
 वोचः—' धानञ्जानि, भन्ते....पे०....सिरसा वन्दती'ति' । येन
 चा'यस्मा सारिपुत्तो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तम'-
 भिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो पुरिसो आयस्मन्तं
 सारिपुत्तमे'तद'वोचः—' धानञ्जानि, भन्ते,....पे०....अनुकम्पसु'पादा-
 या'ति' । अधिवासेसि खो आयस्मा सारिपुत्तो तुण्हीभावेन ।

[९] अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो निवासेत्वा पत्तचीवरमा'दाय
 येन धानञ्जानिस्स ब्राम्हणस्स निवेसनं तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते
 आसने निसीदि । निसज्ज खो आयस्मा सारिपुत्तो धानञ्जानिं ब्राम्हण-
 मे'तद'वोचः—' कच्चि ते, धानञ्जानि, खमनीयं कच्चि यापनीयं (v. 1.
 यापनियं), कच्चि दुक्खा वेदना पटिक्कमन्ति नो अभिक्कमन्ति पटिक्कमो'
 सानं पञ्जायति नो अभिक्कमो'ति' ? ।

' न मे, भो सारिपुत्त, खमनीयं, न यापनीयं, बाळ्हा मे दुक्खा
 वेदना अभिक्कमन्ति नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमो'सानं पञ्जायति, नो
 पटिक्कमो । सेय्यथा पि, भो सारिपुत्त, बल्ला पुरिसो तिण्हेन सिखरेन
 मुद्धानम'भिमत्थेय्य (v. 1. अभिमन्तेय्य), एवमे'व खो मे, भो सारिपुत्त,
 अधिमत्ता वाता मुद्धानमू'हनन्ति (v. 1. ओहनन्ति; उहनन्ति);
 न मे, भो सारिपुत्त, खमनीयं....पे०....नो पटिक्कमो । सेय्यथा पि, भो
 सारिपुत्त, बल्ला पुरिसो दळ्हेन वरत्तबन्धनेन (v. 1. वरत्तबन्धनेन; व०
 खण्डेन), सीसे सीसवेठनं (v. 1. सीसवेठं; सीसवेधनं) बन्धेय्य
 (v. 1. ददेय्य), एवमे'व खो मे, भो सारिपुत्त, अधिमत्ता सीसे सीस-
 वेदना; न मे, भो सारिपुत्त, खमनीयं....पे०....नो पटिक्कमो । सेय्यथा
 पि, भो सारिपुत्त, दक्खो गोघातको वा गोघातक'न्तेवासी वा तिण्हेन

गोविकन्तनेन (v. 1. गोवित्तकेन) कुच्छि परिकन्तेय्य, एवमे'व खो मे,
भो सारिपुत्त, अधिमत्ता वाता कुच्छि परिकन्तन्ति; न मे, भो सारिपुत्त;
खमनीयं....पे०....नो पटिक्कमो । सेय्यथा पि, भो सारिपुत्त, द्वे बलवन्तो
पुरिसा दुब्बलतरं पुरिसं नानाबाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्युं सम्प-
रितापेय्युं, एवमे'व खो मे, भो सारिपुत्त, अधिमत्तो कायस्मि डाहो; न मे,
भो सारिपुत्त, खमनीयं....पे०....नो पटिक्कमो'ति' ।

[१०] ' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेय्यो ? निरयो वा
तिरच्छानयोनि वा'ति ? ' ।

' निरया, भो सारिपुत्त, तिरच्छानयोनि सेय्यो'ति' ।

[११] ' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेय्यो ? तिरच्छानयोनि
वा पेत्तिविसयो (v. 1. पित्तिसयो) वा'ति ? ' ।

' तिरच्छानयोनिया, भो सारिपुत्त, पेत्तिविसयो सेय्यो'ति' ।

' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेय्यो ? पेत्तिविसयो वा
मनुस्सा वा'ति ? ' ।

' पेत्तिविसया, भो सारिपुत्त, मनुस्सा सेय्यो'ति' ।

' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेय्यो ? मनुस्सा वा चातुम्महा-
राजिका देवा वा'ति ? ' ।

' मनुस्सेहि, भो सारिपुत्त, चातुम्महाराजिका देवा सेय्यो'ति' ।

' तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेय्यो ? चातुम्महाराजिका
वा देवा तावर्तिसा वा देवा'ति ? ' ।

' चातुम्महाराजिकेहि, भो सारिपुत्त, देवेहि तावर्तिसा देवा सेय्यो'ति' ।

‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेय्यो ? तावर्तिसा वा देवा वा यामा वा देवा’ति ? ’ । तावर्तिसेहि, भो सारिपुत्त, देवेहि यामा देवा सेय्यो’ति’ ।

‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेय्यो ? यामा वा देवा तुसिता वा देवा’ति ? ’ ।

‘यामेहि, भो सारिपुत्त, देवेहि तुसिता देवा सेय्यो’ति’ ।

‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेय्यो ? तुसिता वा देवा निम्मानरती वा देवा’ति ? ’ ।

‘तुसितेहि, भो सारिपुत्त, देवेहि निम्मानरती देवा सेय्यो’ति’ ।

‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेय्यो ? निम्मानरती वा देवा परनिमित्तवसवत्ती वा देवा’ति ? ’ ।

‘निम्मानरतीहि, भो सारिपुत्त, देवेहि परनिमित्तवसवत्ती देवा सेय्यो’ति’ ।

‘तं किं मज्जसि, धानञ्जानि, कतमं सेय्यो ? परनिमित्तवसवत्ती वा देवा ब्रम्हलोको वा’ति ? ’ ।

‘ब्रम्हलोको’ति, भवं सारिपुत्तो आह, ‘ब्रम्हलोको’ति भवं सारिपुत्तो आहा’ति’ ।

अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतद’होसि :—‘इमे खो ब्राम्हणा ब्रम्हलोका’धिमुत्ता । यन्नूता’हं धानञ्जानिस्स ब्राम्हणस्स ब्रम्हानं सहव्यताय मगं देसेय्यं’ति’ । ब्रम्हानं ते धानञ्जानि, सहव्यताय मगं देसेस्सामि, तं सुणाहि, साधुकं मनसिकरोहि, भास्सिस्सामी’ति’ ।

‘एवं भो’ति’ खो धानञ्जानि ब्राम्हणो आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसि ।

[१२] आयस्मा सारिपुत्तो एतद’वोच :—**कत्तमो** च, धानञ्जानि, ब्रम्हानं सहव्यताय मग्गो ? । इध, धानञ्जानि, भिक्खु मेत्तासहगतैन चेतसा एकं दिसं फरित्वापे०....(५१.७) अव्यापञ्जेन फरित्वा विहरति । अयम्पि खो, धानञ्जानि, ब्रम्हानं सहव्यताय मग्गो । पुन च परं, धानञ्जानि, भिक्खु कट्ठणासहगतेन चेतसा....पे०....मुदितासहगतेन चेतसा....पे०....उपेक्खासहगतेन चेतसा....पे०....फरित्वा विहरति । अयम्पि खो, धानञ्जानि ब्रम्हानं सहव्यताय मग्गो’ति’ । तेन हि, भो सारिपुत्त, मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, ‘ धानञ्जानि, भन्ते, ब्राम्हणो आबाधिको, दुक्खितो, बाळ्हगिलानो, सो भगवतो पादे सिरसा वन्दती’ति’ । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो धानञ्जानि ब्राम्हणं सति उत्तरिकरणीये, हीने ब्रम्हलोके पतिट्ठापेत्वा उट्ठाया’सना पक्कामि । अथ खो धानञ्जानि ब्राम्हणो अचिरपक्कन्ते आयस्मन्ते सारिपुत्ते कालम’कासि, ब्रम्हलोकसु’प्पज्जि (v. 1. उपपज्जि) ।

[१३] अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि:—“एसो, भिक्खवे, सारिपुत्तो धानञ्जानि ब्राम्हणं सति उत्तरिकरणीये हीने ब्रम्हलोके पतिट्ठापेत्वा उट्ठाया’सना पक्कन्तो’ति’ ।

[१४] अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनु’पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तम’भिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तमे’तद’वोच :—“धानञ्जानि, भन्ते, ब्राम्हणो आबाधिको दुक्खितो बाळ्हगिलानो सो भगवतो पादे सिरसा वन्दती’ति’ ।

“ किं पन त्वं, सारिपुत्त, धानञ्जानि ब्राम्हणं सति उत्तरिकरणीये, हीने ब्रम्हलोके पतिट्ठापेत्वा उट्ठाया'सना पक्कन्तो'ति ? ” ।

‘ मय्हं खो, भन्ते, एवम'होसि :—‘ इमे खो ब्राम्हणा ब्रम्हलोका'धिमुत्ता । यन्नूना'हं धानञ्जानिस्स ब्राम्हणस्स ब्रम्हानं सहव्यताय मग्गं देसेय्यं'ति' ।

“ कालकतो च (v.l. कालङ्कतो' व), सारिपुत्त, धानञ्जानि ब्राम्हणो ब्रम्हलोकञ्च (v.l. ब्रम्हलोके च) उप्पन्नो'ति” ।

... धानञ्जानिसुत्तन्तं सत्तमं ।

९८

[८. वासेट्ठसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता ब्राम्हणमहासाला इच्छानङ्गले पटिवसन्ति, सेय्यथीदं, चङ्की ब्राम्हणो तारुखो ब्राम्हणो पोक्खरसाति ब्राम्हणो जानुस्सोणि ब्राम्हणो तोदेय्यो ब्राम्हणो अञ्जे च अभिञ्जाता ब्राम्हणमहासाला । अथ खो वासेट्ठभारद्वाजानं माणवानं जङ्घाविहारम'नुचङ्कममानानं (v.l. अनुचङ्कमन्तानं अनुविचरन्तानं) अनुविचरमानानं अयं अन्तराकथा उदपादि, ‘ कथं, भो, ब्राम्हणो होती'ति' । भारद्वाजो माणवो एवमा'हः—‘ यतो खो भो उभतो सुजातो होति....पे०....अनुपक्कुटो जातिवादेन । एत्तावता खो ब्राम्हणो होती'ति' । वासेट्ठो माणवो एवमा'हः—‘ यतो खो भो सीलवा च होति वतसम्पन्नो च, एत्तावता खो ब्राम्हणो होती'ति' । ने'व खो असक्खि भारद्वाजो

माणवो वासेट्ठं माणवं सज्जापेतुं, न पना'सक्खि वासेट्ठो माणवो भारद्वाजं
माणवं सज्जापेतुं । अथ खो वासेट्ठो माणवो भारद्वाजं माणवमा'मन्तेसिः—
'अयं, खो भो भारद्वाज, समणो गोतमो सक्क्यपुत्तो सक्क्यकुला पब्बजितो
इच्छानङ्गले विहरति, इच्छानङ्गलवनसण्डे, तं खो पन भवन्तं गोतमं
एवं कल्याणो कित्तिसदो अब्भुगगतोः—'इति पि सो भगवा....पे०
....बुद्धो भगवा'ति' । आयाम, भो भारद्वाज, येन समणो गोतमो
तेनु'पसङ्कमिस्साम, उपसङ्कमित्वा समणं गोतमं एतम'त्थं पुच्छिस्साम ।
यथा नो समणो गोतमो व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा'ति' । 'एवं भो'ति'
खो भारद्वाजो माणवो वासेट्ठस्स माणवस्स पच्चस्सोसि ।

[२] अथ खो वासेट्ठ-भारद्वाजा माणवा येन भगवा तेनु'पसङ्कमिस्सु,
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिस्सु, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीति-
सारेत्वा एकमन्तं निसीदिस्सु । एकमन्तं निसिन्नो खो वासेट्ठो माणवो भगवन्तं
गाथाहि अज्झभासिः—

‘अनुज्जातपटिज्जाता तेविज्जा मयम'स्सु भो, ।

अहं पोक्खरसातिस्स, तारुक्खस्सा'यं माणवो ॥ १ ॥

तेविज्जानं यदक्खातं तत्र केवलिनो'स्मसे ।

पदक्स्मा नो वेय्याकरणा जप्पे आचरियसादिसा ॥ २ ॥

तेसं नो जातिवादस्मि विवादो अत्थि गोतम ।

‘जातिया ब्राम्हणो होति' भारद्वाजो'ति भासति ॥

‘अहञ्च कम्मणा ब्रूमि' एवं जानाहि चक्खुम ॥ ३ ॥

ते न सक्काम सज्जापेतुं अज्जमज्जं मयसु'भो ।

भगवन्तं पुट्टमा'गम्म (v. 1. आगम्हा) सम्बुद्धमि'ति विस्सुतं ॥ ४ ॥

चन्दं यथा खयातीतं पेच्च पञ्चलिका जना ।
 वन्दमाना नमस्सन्ति एवं लोकरिंम गोतमं ॥ ५ ॥
 चक्खुं लोके समुप्पन्नं मयं पुच्छाम गोतमं ।
 जातिया ब्राम्हणो होति उदाहु भवति कम्मणा ? ।
 अजानतं नो पब्रूहि यथा जानेसु ब्राम्हणं ॥ ६ ॥
 “तेसं वो’हं व्यक्खिस्सं, (वासेट्ठा’ति’ भगवा) अनुपुब्बं यथाकथं ।
 जातिविभङ्गं पाणानं, अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥ ७ ॥
 तिणरूक्खे पि जानाथ न चा’पि पटिजानरे ।
 लिङ्गं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥ ८ ॥
 ततो कीटे पतङ्गे च याव कुन्तकिपिल्लिके ।
 लिङ्गं जातिमयं....पे०....जातियो ॥ ९ ॥
 चतुप्पदे पि जानाथ खुट्ठके च महल्लुके ।
 लिङ्गं जातिमयं....पे०....जातियो ॥ १० ॥
 पादूदरे पि जानाथ उरगे दीघपिट्ठिके ।
 लिङ्गं जातिमयं....पे०....जातियो ॥ ११ ॥
 ततो मच्छे पि जानाथ उदके वारिगोचरे ।
 लिङ्गं जातिमयं....पे०....जातियो ॥ १२ ॥
 ततो पक्खी पि जानाथ पत्तयाने विहङ्गमे ।
 लिङ्गं जातिमयं....पे०....जातियो ॥ १३ ॥
 यथा एतासु जातीसु लिङ्गं जातिमयं पुथु ।
 एवं नत्थि मनुस्सेसु लिङ्गं जातिमयं पुथु ॥ १४ ॥
 न केसेहि न सीसेन न कण्णेहि न अक्खिभि ।
 न मुखेन न नासाय न ओट्ठेहि भमूहि वा ॥ १५ ॥

न गीवाय न अंसेहि न उदरेन न पिड्डिया ।

न सोणिया न उरसा न सम्बाधे न मेथुने ॥ १६ ॥

न हत्थेहि न पादेहि ना'ङ्गुलीहि नखेहि वा ।

न जङ्घाहि न ऊरुहि न वण्णेन सेरेन वा ।

लिङ्गं जातिमयं ने'व यथा अञ्जासु जातिसु ॥ १७ ॥

पच्चत्तञ्च (v. 1. पच्चत्तञ्चेस) सरीरेसु मनुस्सेस्वे'तं न विज्जति ।

बोकारञ्च (v. 1. बोहारञ्च) मनुस्सेसु समञ्जाय पवुञ्चति ॥ १८ ॥

योहि कोचि मनुस्सेसु गारेक्खमु'पजीवति ।

एवं वासेट्ठ जानाहि कस्सको सो न ब्राम्हणो ॥ १९ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु पुथु सिप्पेन जीवति ।

एवं वासेट्ठ जानाहि सिप्पिको सो न ब्राम्हणो ॥ २० ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु बोहारमु'पजीवति ।

एवं वासेट्ठ जानाहि वाणिजो सो न ब्राम्हणो ॥ २१ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु परपेस्सेन (v. 1. परपेसेन) जीवति ।

एवं वासेट्ठ जानाहि पेस्सको सो न ब्राम्हणो ॥ २२ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु अदिन्नमु'पजीवति ।

एवं वासेट्ठ जानाहि चोरो एसो न ब्राम्हणो ॥ २३ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु इस्सथमु'पजीवति ।

एवं वासेट्ठ जानाहि योधाजीवो न ब्राम्हणो ॥ २४ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु पुरोहिच्चेन (v. 1. पुरोहिच्चेन) जीवति ।

एवं वासेट्ठ जानाहि याचको सो न ब्राम्हणो ॥ २५ ॥

यो हि कोचि मनुस्सेसु गामं रद्धञ्च भुञ्जति ।

एवं वासेट्ठ जानाहि राजा एसो न ब्राम्हणो ॥ २६ ॥

न चा'हं ब्राम्हणं ब्रूमि योनिजं मत्तिसम्भवं (v. 1. मेत्तिसम्भवं)
 ' भोवादि' नाम सो होति सचे होति सकिञ्चनो ।
 अकिञ्चनम'नादानं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ २७ ॥
 सब्बसंयोजनं छेत्वा यो वे न परितस्सति ।
 सङ्गातिगं विसंयुत्तं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ २८ ॥
 छेत्वा नन्दि (v. 1. नद्धि) वरत्तञ्च सन्दानं सहनुक्कमं ।
 उक्खित्तपलिघं बुद्धं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ २९ ॥
 अक्कोसं वधबन्धञ्च अदुद्धो यो तितिक्वति ।
 खन्ति (v. 1. खन्ती) बलं बलानीकं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३० ॥
 अक्कोधनं वतवन्तं सीलवन्तम'नुस्सदं ।
 दन्तम'न्तिमसारिरं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३१ ॥
 वारि पोक्खरपत्ते'व आरग्गेरि'व सासपो ।
 यो न लिप्पति (v. 1. लिम्पति) कामेसु तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३२ ॥
 यो दुक्खस्स पजानाति इधे'व खय'मत्तनो ।
 पन्नभारं विसंयुत्तं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३३ ॥
 गम्भीरपज्जं मेधावि मग्गा'मग्गस्स कोविदं ।
 उत्तमत्थम'नुप्पत्तं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३४ ॥
 असंसद्वं गहट्ठेहि अनागारेहि चू'भयं ।
 अनोकसारिम'प्पिच्छं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३५ ॥
 निधाय दण्डं भूतेसु तसेसु थावरेसु च ।
 यो न हन्ति न घातेति तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३६ ॥
 अविरुद्धं विरुद्धेसु अत्त (v. 1. हत्थ) दण्डेसु निव्वुत्तं ।
 सादानेसु अनादानं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३७ ॥

यस्स रागो च दोसो च मानो मक्खो च पातितो (v. 1. ओहितो)
सासपोरि'व आरग्गा तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३८ ॥

अक्कसं विज्जापनि गिरं सच्चमु'दीरये ।

याय ना'मिसजे किञ्चि तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ३९ ॥

यो च (v. 1. यो'ध) दीघञ्च रस्सं वा अणुं थूलं सुभासुभं ।

लोके अदिन्नं ना'दियति (v. 1. नादेति) तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं
॥ ४० ॥

आसा यस्स न विज्जन्ति अस्मि लोके परमिह च ।

निरासयं (v. 1. निरासासं) विसंयुत्तं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४१ ॥

यस्सा'लया न विज्जन्ति अज्जाय अकयंकथी ।

अमतोगधम'नुपत्तं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४२ ॥

यो'ध पुज्जञ्च पापञ्च उभो सङ्गमु'पच्चगा ।

असोकं विरजं सुद्धं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४३ ॥

चन्द'व विमलं सुद्धं विप्पसन्नम'नाविलं ।

नन्दीभवपरिक्खीणं (v. 1. नन्दिराग०) तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४४ ॥

यो इमं पलिपयं दुग्गं संसारं मोहम'च्चगा ।

तिण्णो पारङ्गतो झायी अनेजो अकयंकथी ।

अनुपादाय निब्बुतो तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४५ ॥

यो'ध कामे पहन्त्वान अनागारो परिब्बजे ।

कामभवपरिक्खीणं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४६ ॥

यो'ध (v. 1. यो च) तण्हं पहन्त्वान अनागारो परिब्बजे ।

तण्हाभवपरिक्खीणं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४७ ॥

हित्वा मानुसकं योगं दिव्वयोगसु'पच्चगा ।
 सब्बयोगविसंयुत्तं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४८ ॥
 हित्वा रतिञ्च अरतिञ्च सितीभूतं निरूपधि ।
 सब्बलोकामिभुं वीरं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ४९ ॥
 चुतिं यो वेदि सत्तानं उपपत्तिञ्च सब्बसो ।
 असत्तं सुगतं बुद्धं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ५० ॥
 यस्स गतिं न जानन्ति देवा गन्धव्वमानुसा ।
 खीणासवम'रहन्तं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ५१ ॥
 यस्स पुरे च पच्छा च मज्झे च न'त्थि किञ्चनं ।
 अकिञ्चनम'नादानं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ५२ ॥
 उसमं पवरं वीरं (v. l. धीरं) महोसिं विजिताविनं ।
 अनेजं नहातकं बुद्धं तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ५३ ॥
 पुब्बेनिवासं यो वेदि सग्गा'पायञ्च पस्सति ।
 अथो जातिक्खयं पत्तो तम'हं ब्रूमि ब्राम्हणं ॥ ५४ ॥
 समञ्जा हे'सा लोकस्मिं नामगोत्तं पक्कपितं ।
 समुच्चा समुदागतं तत्थ तत्थ पक्कपितं ॥ ५५ ॥
 दीघरत्तम'नुसयितं दिट्ठिगतम'जानतं ।
 अजानन्ता नो पव्ववन्ति जातिया होति ब्राम्हणो ॥ ५६ ॥
 न जच्चा ब्राम्हणो होति न जच्चा होति अब्राम्हणो ।
 कम्मुना ब्राम्हणो होति कम्मुना होति अब्राम्हणो ॥ *५७ ॥

* Instead of this verse the Burmese Edition reads thus:—न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राम्हणो ।

कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राम्हणो ॥

कस्सको कम्मुना होति सिप्पिको होति कम्मुना ।

वाणिजो कम्मुना होति पेस्सको होति कम्मुना ॥ ५८ ॥

चोरो पि कम्मुना होति योधाजीवो पि कम्मुना ।

याजको (याचको) कम्मुना होति राजा पि होति कम्मुना ॥ ५९ ॥

एवमे'तं यथाभूतं कम्मं पस्सन्ति पण्डिता ।

पटिच्चसमुप्पादस्स कम्मविपाककोविदा ॥ ६० ॥

कम्मुना वत्तती लोको कम्मुना वत्तती पजा ।

कम्मनिबन्धना सत्ता रथस्सा'णी'व यायतो ॥ ६१ ॥

तपेन ब्रम्हचरियेन संयमेन दमेन च ।

एतेन ब्राम्हणो होति एतं ब्राम्हणमु'त्तमं ॥ ६२ ॥

तीहि विज्जाहि सम्पन्नो सन्तो खीणपुनब्भवो ।

एवं वासेट्ठ जानाहि ब्रम्हा सक्को विजानतं'ति' ॥ ६३ ॥

[३] एवं वुत्ते वासेट्ठ—भारद्वाजा माणवा भगवन्तमे'तद'वोचुं :—

अभिक्कन्तं भो गोतम....पे०....(५४. २४) with consequential changes पाणुपेते सरणगते'ति' ।

वासेट्ठमुत्तन्तं अट्ठमं ।

९९

[१ सुभसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सुभो माणवो तोदेय्यपुत्तो सावत्थियं पटिवसति अञ्जतरस्स गहपतिस्स निवेसने, केनचिदे'व करणीयेन । अथो खो सुभो माणवो तोदेय्यपुत्तो यस्स गहप-

तिस्स निवेसने पटिवसति तं गहपतिमे'तद'वोच :—‘ सुतं मे तं गहपति,
‘अविवित्ता सावत्थि अरहन्तेही'ति । कन्तु खो अज्ज समणं वा ब्राम्हणं वा
परिरूपासेय्यामा'ति ?' । ‘ अयं, भन्ते, भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डकस्स आरामे । तं, भन्ते, भगवन्तं परिरूपासस्सू'ति' ।

[२] अथ खो सुभो माणवो तोदेय्यपुत्तो तस्स गहपतिस्स पटिस्सुत्वा
येन भगवा तेनु'पसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि; सम्मो-
दनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो सुभो माणवो तोदेय्यपुत्तो भगवन्तमे'तद'वोच :—‘ ब्राम्हणा, भो
गोतम, एवमा'हंसु :—‘ गहट्ठो आराधको होति आयं धम्मं कुसलं; न
पब्बजितो आराधको होति आयं धम्मं कुसलं'ति' । इध भवं गोतमो
किमा'हा'ति ?' ।

[३] “ विभज्जवादो खो अहमे'त्थ, माणव; ना'हमे'त्थ एकं-
सवादो । गिहिस्स वा'हं, माणव, पब्बजितस्स वा मिच्छापटिपत्तिं न
वण्णेमि । गिही वा हि, माणव, पब्बजितो वा मिच्छापटिपन्नो मिच्छा-
पटिपत्ताधिकरणहेतु न आराधको होति आयं धम्मं कुसलं । गिहिस्स
वा'हं, माणव, पब्बजितस्स वा सम्मापटिपत्तिं वण्णेमि । गिही वा हि,
माणव, पब्बजितो वा सम्मापटिपन्नो सम्मापटिपत्ताधिकरणहेतु आराधको
होति आयं धम्मं कुसलं'ति' । ‘ ब्राम्हणा, भो गोतम, एवमा'हंसु :—
‘महट्ठमि'दं महाकिच्चं महाधिकरणं महासमारम्भं धरावासकम्मट्ठानं महप्फलं
होति; अप्पट्ठमि'दं अप्पकिच्चम'प्पाधिकरणं अप्पसमारम्भं पब्बज्जाकम्मट्ठानं
अप्पफलं होती'ति' । इध भवं गोतमो किमा'हा'ति ?' ।

[४] “ एत्थ पि खो अहं, माणव, विभज्जवादो, ना'हमे'त्थ एकं-
सवादो । अत्थि, माणव, कम्मट्ठानं महट्ठं....पे०....विपज्जमानं अप्पफलं

होति । अत्थि, माणव, कम्मट्ठानं महट्ठं....पे०....सम्पज्जमानं महप्फलं होति । अत्थि, माणव, कम्मट्ठानं अप्पट्ठं अप्पकिञ्चं अप्पाधिकरणं अप्प-
समारम्भं विपज्जमानं अप्पफलं होति । अत्थि, माणव, कम्मट्ठानं अप्पट्ठं
....पे०....सम्पज्जमानं महप्फलं होति ।

कतमञ्च, माणव, कम्मट्ठानं महट्ठं....पे०....विपज्जमानं अप्प-
फलं होति । कसी खो, माणव, कम्मट्ठानं महट्ठं....पे०....विपज्जमानं
अप्पफलं होति ।

कतमञ्च, माणव, कम्मट्ठानं महट्ठं....पे०....सम्पज्जमानं महप्फलं
होति ? । कसी येव खो, माणव, कम्मट्ठानं महट्ठं महाकिञ्चं महाधिकरणं
....पे०....सम्पज्जमानं महप्फलं होति ।

कतमञ्च, माणव, कम्मट्ठानं अप्पट्ठं....पे०....विपज्जमानं अप्प-
फलं होति ? । वणिज्जा, खो माणव, कम्मट्ठानं अप्पट्ठं....पे०....
अप्पफलं होति ।

कतमञ्च, माणव, कम्मट्ठानं अप्पट्ठं....पे०....महप्फलं होति ? ।
वणिज्जा ये व खो, माणव, कम्मट्ठानं....पे०....महप्फलं होति । सेय्य-
था पि, माणव, कसी कम्मट्ठानं महट्ठं....पे०....विपज्जमानं अप्पफलं
होति, एवमेव खो माणव, घरावासकम्मट्ठानं महट्ठं....पे०....विप-
ज्जमानं अप्पफलं होति । सेय्यथा पि माणव कसी कम्मट्ठानं महट्ठं....
पे०....सम्पज्जमानं महप्फलं होति, एवमेव....पे०....महप्फलं होति ।
सेय्यथा पि, माणव, वणिज्जा कम्मट्ठानं अप्पट्ठं....पे०....विपज्जमानं
अप्पफलं होति, एवमेव खो माणव, पब्बज्जा कम्मट्ठानं अप्पट्ठं....पे०....
अप्पफलं होति । सेय्यथा पि माणव, वणिज्जा येव कम्मट्ठानं अप्पट्ठं....
पे०....सम्पज्जमानं महप्फलं होति, एवमेव खो माणव पब्बज्जा....पे०....
महप्फलं होतीति” ।

[५] ‘ब्राम्हणा, भो गोतम, पञ्च धम्मे पज्जापेन्ति पुञ्ञस्स किरियाय कुसलस्स आराधनाया’ति’ ।

“ ये ते, माणव, ब्राम्हणा पञ्च धम्मे पज्जापेन्ति....पे०....आराधनाय, सचे ते अगुरु, साधु ते पञ्च, धम्मे इमस्मि परिसत्तिं भासस्सू’ति” ।

न खो मे भो गोतम, गरु यत्थ’स्सु भवन्तो वा निसिन्ना भवन्तरूपा वा’ति’ ।

“ तेन हि माणव, भासस्सू’ति” ।

सच्चं खो भो गोतम, ब्राम्हणा पठमं धम्मं पज्जापेन्ति पुञ्ञस्सपे०....आराधनाय । तपं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा दुतियं धम्मं पज्जापेन्ति....पे०....आराधनाय । ब्रम्हचरियं खो, भो गोतम, ब्राम्हणा ततियं धम्मं....पे०....आराधनाय । अज्जेनं....पे०....चतुत्थं धम्मंपे०....आराधनाय । चागं....पे०....पञ्चमं धम्मं....पे०....आराधनाय । ब्राम्हणा, भो गोतम, इमे पञ्च धम्मे पज्जापेन्ति....पे०....आराधनाया’ति । इध भवं गोतमो किमा’हा’ति ? ’ ।

[६] “ किं पन, माणव, अत्थि कोचि ब्राम्हणानं एकब्राम्हणो पि यो एवमा’ह, ‘अहं इमेसं पञ्चन्नं धम्मानं अभिज्जा सच्छिकत्वा विपाकं पवेदेमी’ति ? ” ।

‘ नो हि’दं, भो गोतम ’ ।

“ किं पन, माणव, अत्थि कोचि ब्राम्हणानं एकाचरियो पि एकाचरियपाचरियो पि याव सत्तमा आचरियमहयुगा यो एवमा’ह, ‘अहं इमेसं....पे०....पवेदेमी’ति ? ” ।

‘ नो हि’दं, भो गोतम ’ ।

“ किं पन, माणव, ये पि ते ब्राम्हणानं पुब्बका इसयो मन्तानं कत्तारो मन्तानं पवत्तारो, येसमि'दमे'तरहि ब्राम्हणा पोरणं मन्तपदं गीतं पवुत्तं समीहितं तद'नुगायन्ति तद'नुभासन्ति भासितम'नुभासन्ति वाचितम'नुवाचेन्ति, सेय्यथीदं, अट्ठको वामको वामदेवो वेस्सामित्तो यमतग्गि अङ्गीरसो भारद्वाजो वासेट्ठो कस्सपो भगु,—ते पि एवमा'हंसु, ‘ मयं इमेसं पञ्चनं धम्मानं....पे०.....विपाकं पवेदेमा'ति ” ? ।

‘ नो हि'दं, भो गोतम ’ ।

“ इति किर, माणव, न'त्थि कोचि ब्राम्हणानं एकब्राम्हणो पि यो एवमा'ह, “ अहं....पे०.....पवेदेमी'ति । न'त्थि कोचि ब्राम्हणानं एकाचरियो पि एकाचरियपाचरियो पि याव....पे०.....पवेदेमी'ति । ये पि ते ब्राम्हणानं पुब्बका इसयो...मन्तानं कत्तारो....पे०.....ते पि न एवमा'हंसु, मयं....पे०.....पवेदेमा'ति । सेय्यथा पि, माणव, अन्धवेणी परम्परा संसत्ता, पुरिमो पि न पस्सति, मज्झिमो पि न पस्सति, पच्छिमो पि न पस्सति, एवमे'व खो माणव, अन्धवेणू'पमं मज्जे ब्राम्हणानं भासितं सम्पज्जति, पुरिमो पि....पे०.....पच्छिमो पि न पस्सती'ति ” ।

[७] एवं वुत्ते सुमो माणवो तोदेय्यपुत्तो भगवता अन्धवेणू'पमेन वुच्चमानो कुपितो अनत्तमनो भगवन्तमे'व खुंसेन्तो भगवन्तमे'व वम्मेन्तो भगवन्तमे'व वदमानो, ‘ समणो गोतमो पापिको भविस्सती'ति ’ भगवन्तमे'तद'वोचः—‘ ब्राम्हणो, भो गोतम, पोक्खरसाति (v. 1. पोक्खरसादि,) ओपमज्जो सुभगवनिक्को एवमा'ह, ‘ एवमे'व पणि'मे एके समण-ब्राम्हणा उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियजाणदस्सनविसेसं पटिजानन्ति; तेसमि'दं भासितं हस्सकं येव सम्पज्जति, नामकमे'व सम्पज्जति, रित्तकमे'व सम्पज्जति, तुच्छकमे'व सम्पज्जति । कथं हि नाम मनुस्सभूतो उत्तरिम-

नुस्सधम्मा अलयरियञ्चाणदस्सनविसेसं अस्सति वा दक्खिस्सति वा सच्छि
वा करिस्सती'ति, ने'तं ठानं विज्जती'ति ।

[८] “ किं पन, माणव, ब्राम्हणो पोक्खरसाति ओपमज्जो सुभग-
वनिको सब्बेसमे'व समणब्राम्हणानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाती'ति ? ” ।

‘सकाय पि हि, भो गोतम, पुण्णिकाय दासिया ब्राम्हणो पोक्खरसाति
ओपमज्जो सुभगवनिको न चेतसा चेतो परिच्च पजानाति, कुतो पन
सब्बेसमे'व समणब्राम्हणानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाती'ति ? ’ ।

“ सेय्यथा पि, माणव जच्चन्धो पुरिसो न पस्सेय्य कण्हसुक्कानि
रूपानि, न पस्सेय्य नीलकानि रूपानि, न पस्सेय्य पीतकानि रूपानि, न
पस्सेय्य लोहितकानि रूपानि, न पस्सेय्य मज्जेद्वकानि रूपानि, न पस्सेय्य
समविसमानि, न पस्सेय्य तारकरूपानि, न पस्सेय्य चन्दिमसुरिये;
सो एवं वदेय्य, ‘न'त्थि कण्हसुक्कानि रूपानि, न'त्थि कण्हसुक्कानं
रूपानं दस्सावी; न'त्थि नीलकानि रूपानि, न'त्थि नीलकानं
रूपानं दस्सावी; न'त्थि पीतकानि रूपानि, न'त्थि पीतकानं रूपानं
दस्सावी; न'त्थि लोहितकानि रूपानि, न'त्थि लोहितकानं रूपानं दस्सावी;
न'त्थि मज्जेद्वकानि रूपानि, न'त्थि मज्जेद्वकानं रूपानं दस्सावी; न'त्थि
समविसमं, न'त्थि समविसमस्स दस्सावी; न'त्थि तारकरूपानि, न'त्थि
तारकरूपानं दस्सावी; न'त्थि चन्दिमसुरिया, न'त्थि चन्दिमसुरियानं
दस्सावी । अहं एतं न जानामि, अहं एतं न पस्सामि,
तस्मा न'त्थी'ति' । सम्मा नु खो सो, माणव, वदमानो वदेय्या'ति ? ” ।

‘ नो हि'दं, भो गोतम । अत्थि कण्हसुक्कानि रूपानि, अत्थि
कण्हसुक्कानं रूपानं दस्सावी.....पे०.....अत्थि चन्दिमसुरियानं दस्सावी ।

“अहमे’तं न जानामि, अहमे’तं न पस्सामि, तस्मा नत्थि’ति, न हि सो भो गोतम, सम्मा वदमानो वदेय्या’ति’ ।

“एवमे’व खो, माणव, ब्राम्हणो पोक्खरसाति ओपमञ्जो सुभगवनिको अन्यो अचक्खुको । सो वत उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमारियजाणदस्सन-विसेसं वस्सति वा दक्खति वा सच्छि वा करिस्सती’ति, ने’तं ठानं विज्जति ।

“तं किं मज्जसि, माणव, ये ते कोसलका ब्राम्हणमहासाला, सेय्यथीदं, चङ्की ब्राम्हणो, तारुक्खो ब्राम्हणो, पोक्खरसाति ब्राम्हणो, जानुस्सोणी ब्राम्हणो, पिता वा ते तोदेय्यो, कतमा नेसं सेय्यो यं वा ते सम्मुसा (v. 1. सम्मुच्चा; समुच्चा; सम्मुच्छा) वाचं भासेय्युं, यं वा असम्मुसा’ति ? ” ।

‘सम्मुसा, भो गोतम’ ।

“कतमा तेसं सेय्यो, यं वा ते मन्ता वाचं भासेय्युं, यं वा अमन्ता’ति ? ” ।

‘मन्ता भो गोतम’ ।

“कतमा तेसं सेय्यो, यं वा ते पटिसङ्खाय वाचं भासेय्युं, यं वा अप्पटिसङ्खाया’ति ? ” ।

‘पटिसङ्खाय, भो गोतम’ ।

“कतमा तेसं सेय्यो, यं वा ते अत्थसंहितं वाचं भासेय्युं, यं वा अनत्थसंहितं’ति ? ” ।

‘अत्थसंहितं, भो गोतम’ ।

“तं किं मज्जसि, माणव, यदि एवं सन्ते ब्राम्हणेन पोक्खरसातिना ओपमञ्जेन सुभगवनिकेन सम्मुसा वाचा भासिता असम्मुसा वा’ति ? ” ।

‘असम्मुसा भो गोतम’ ।

“मन्ता वाचा भासिता, अमन्ता वा’ति ?” ।

‘अमन्ता, भो गोतम’ ।

“पटिसङ्घाय वाचा भासिता, अपटिसङ्घाय वा’ति ?” ।

‘अप्पटिसङ्घाय, भो गोतम’ ।

“अत्थसंहिता वाचा भासिता अनत्थसंहिता वा’ति ?” ।

‘अनत्थसंहिता, भो गोतम’ ।

[९] “पञ्च खो इमे, माणव नीवरणा । कतमे पञ्च ? । काम-
च्छन्दनीवरणं, व्यापादनीवरणं, थीनमिद्वनीवरणं, उद्धच्चकुक्षनीवरणं,
विचिकिच्छानीवरणं । इमे खो माणव, पञ्च नीवरणा । इमेहि खो,
माणव, पञ्चहि नीवरणेहि ब्राम्हणो पोक्खरसाति ओपमञ्जो सुभगवनिको
आवटो निवुतो ओफुटो (v. l. ओपातो, ओवुतो) परियोनद्धो । सो वत
उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियञ्जाणदस्सनविसेसं जस्सति वा दक्खति वा
सच्छि वा करिस्सती’ति, ने’तं ठानं विज्जति ।

[१०] “पञ्च खो इमे, माणव, कामगुणा । कतमे पञ्च ? । चक्खु-
विज्जेय्या रूपा....पे०....(५९*३) कायविज्जेय्या फोड्ड्वा इडा कन्ता
मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो, माणव, पञ्च
कामगुणा । इमेहि खो, माणव, पञ्चहि कामगुणेहि ब्राम्हणो पोक्खरसाति
ओपमञ्जो सुभगवनिको गथितो मुच्छितो अज्झोपन्नो अनादीनवदस्सावी
अनिस्सरण-पञ्जो परिभुञ्जति । सो वत उत्तरिमनुस्सधम्मापे०....
ने’तं ठानं विज्जति ? ।

“तं किं मज्जसि, माणव, यं वा तिणकहुपादानं पटिच्च अग्गि जालेय्य

(v. 1. जलेय्य) यं वा निस्सट्ठतिणकहुपादानं अग्निं जालेय्य, कतमो नु ख्व'स्स अग्निं अच्चिमा च वणिणमा च पभस्सरो चा'ति ?" ।

‘स चे तं, भो गोतम, ठानं निस्सट्ठतिणकहुपादानं अग्निं जालितुं ख्व'स्स अग्निं अच्चिमा च वणिणमा च पभस्सरो चा'ति ’ । “अट्ठानं खो एतं माणव, अनक्कासो, यं निस्सट्ठतिणकहुपादानं अग्निं जालेय्य अज्जतरा इद्धिमता । सेय्यथा पि, माणव, तिणकहुपादानं पटिच्च अग्निं जलति, तथू'पमा'हं, माणव, इमं पीतिं वदामि, या'यं पीति पञ्च कामगुणे पटिच्च । सेय्यथा पि माणव, निस्सट्ठतिणकहुपादानं पटिच्च अग्निं जलति, तथू'पमा'हं, माणव, इमं पीतिं वदामि, या'यं पीति अज्जत्रे'व कामेहि अज्जत्र अकुसलेहि धम्मेहि ’ ।

[११] “कतमा च माणव, पीति अज्जत्रे'व....पे०.....धम्मेहि ? । इध, माणव, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि....पे०..... पठमज्झानं उपसम्पज्ज विहरति; अयम्पि खो, माणव पीति अज्जत्रे'वपे०..... धम्मेहि । पुन च परं, माणव, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०.....दुत्तियज्झानं उपसम्पज्ज विहरति; अयम्पि खो, माणव, पीति अज्जत्रे'व....पे०.....धम्मेहि । ये ते, माणव, ब्राम्हणा पञ्च धम्मे पज्जापेन्ति पुज्जस्स किरियाय कुसलस्स आराधनाय, कमे'त्य ब्राम्हणा धम्मं महप्फलतरं पज्जापेन्ति पुज्जस्स किरियाय कुसलस्स आराधनाया'ति ?" ।

‘ये'मे, भो गोतम, ब्राम्हणा पञ्च धम्मे पज्जापेन्ति पुज्जस्स किरियाय कुसलस्स आराधनाय, चागमे'त्य ब्राम्हणा धम्मं महप्फलतरं पज्जापेन्ति पुज्जस्स किरियाय कुसलस्स आराधनाया'ति' ।

[१२] “तं किं मज्जसि, माणव, इध अज्जतरस्स ब्राम्हणस्स

महायज्जो पच्चुपट्ठितो अस्स; अथ द्वे ब्राम्हणा आगच्छेय्युं 'इत्थन्नामस्स ब्राम्हणस्स महायज्जं अनुभविस्सामा'ति; तथे'कस्स ब्राम्हणस्स एवम'स्स :—' अहो वत अहमे'व लभेय्यं भत्तग्गे अग्गासनं अग्गोदकं अग्गपिण्डं, न अज्जो ब्राम्हणो लभेय्य भत्तग्गे....पे०....अग्गपिण्डं'ति' । ठानं खो पने'तं, माणव, विज्जति, यम'ज्जो ब्राम्हणो लभेय्य भत्तग्गेपे०....अग्गपिण्डं, न सो ब्राम्हणो लभेय्य भत्तग्गे....पे०....अग्गपिण्डं । ' अज्जो ब्राम्हणो लभति भत्तग्गे....पे०....अग्गपिण्डं; ना'हं लमामि भत्तग्गे....पे०....अग्गपिण्डं'ति इति सो कुपितो होति अनत्तमनो । इमस्स पन, माणव, ब्राम्हणा किं विपाकं पज्जापेन्ती'ति ?" ।

‘ न ख्वे'त्य, भो गोतम, ब्राम्हणा एवं दानं देन्ति :—' इमिना परो कुपितो होतु अनत्तमनो'ति । अथ ख्वे'त्य ब्राम्हणा अनुकम्पाजातिकं येव दानं देन्ती'ति' ।

“ एवं सन्ते खो, माणव, ब्राम्हणानमि'दं छट्ठं पुज्जकिरियावत्थु होति, यदि'दं अनुकम्पाजातिकं'ति ?" ।

‘ एवं सन्ते, भो गोतम....पे०....अनुकम्पाजातिकं'ति' ।

[१३] “ ये ते, माणव, ब्राम्हणा पञ्च धम्मे पज्जापेन्ति पुज्जस्स किरियाय कुसलस्स आराधनाय, इमे त्वं पञ्च धम्मे कथं बहुलं समनु-पस्ससि गहट्ठेसु वा पब्बजितेसु वा'ति ? ” ।

‘ ये'मे, भो गोतम, ब्राम्हणा पञ्च धम्मे....पे०....आराधनाय, इमा'हं पञ्च धम्मे पब्बजितेसु बहुलं समनुपस्सामि अप्पं गहट्ठेसु । गहट्ठो हि, भो गोतम, महट्ठो महाक्खिओ महाधिकरणो महासमारम्भो, न सततं समित्तं सच्चवादी (v. l. सब्बवादी) होति । पब्बजितो खो पन, भो

गोतम, अप्पट्ठो अप्पकिच्चो अप्पाधिकरणो अप्पसमारम्भो, सततं समितं सच्चवादी होति । गहट्ठो हि, भो गोतम, महट्ठो महाकिच्चो....पे०.... न सततं समितं तपस्सी होति, न ब्रम्हचारी होति, न सज्झायबहुलो होति, न चागबहुलो होति । पब्बजितो खो पन, भो गोतम, अप्पट्ठोपे०....सततं समितं तपस्सी होति, ब्रम्हचारी होति, सज्झायबहुलो होति, चागबहुलो होति । ये'मे भो गोतम समणब्राम्हणा पञ्च धम्मे.... पे०....आराधनाय, इमा'हं पञ्च धम्मे पब्बजितेसु बहुलं समनुपस्सामि, अणं गहट्ठेसू'ति' ।

[१४] “ये ते, माणव, ब्राम्हणा पञ्च धम्मे....पे०....आराधनाय ‘चित्तस्सा’हं एते परिक्रवारे वदामि, यदि'दं चित्तं अवेरं अब्बापज्झं तस्स भावनाय' । इध, माणव, भिक्खु सच्चवादी होति, सो सच्चवादी'ग्ही'ति लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामुज्जं यं तं कुसल्लपसंहितं पामुज्जं, चित्तस्सा'हमे'तं परिक्रवारं वदामि, यदि'दं चित्तं अवेरं अब्बापज्झं तस्स भावनाय । इध माणव, भिक्खु तपस्सी होति.... पे०....चागबहुलो होति, सो चागबहुलो'ग्ही'ति अत्यवेदं लभति.... पे०....भावनाय । ये ते, माणव, ब्राम्हणा पञ्च धम्मे पज्जापेन्ति पुज्जस्स किरियाय कुसलस्स आराधनाय, चित्तस्सा'हं एते....पे०....भावनाया'ति” ।

[१५] एवं वुत्ते सुभो माणवो तोदेय्यपुत्तो, भगवन्तं एतद'वोच :- ‘सुतं मे तं, भो गोतम, ‘समणो गोतमो ब्रम्हानं (v.l. अब्रम्हानं) सहव्यताय मगं जानाती'ति' ।

“तं किं मज्जसि, माणव, आसन्ने इतो नळकारगामो ? नयितो दूरे नळकारगामो'ति ?” ।

‘एवं भो, आसन्ने इतो नळकारगामो । नयितो दूरे नळकारगामो'ति' ।

“ तं किं मज्जसि माणव, इध’स्स पुरिसो नळकारगामे जातवद्धो (v. 1. जातवद्धो) तं एनं नळकारगामतो तावदे’व अवसटं नळकारगामस्स मगं पुच्छेय्युं । सिया नु खो माणव, तस्स पुरिसस्स नळकारगामे जातवद्धस्स नळकारगामस्स मगं पुट्टस्स दन्वायितत्तं वा वित्थायितत्तं वा’ति ?”

‘ नो हि’दं, भो गोतम’ । “ तं किस्स हेतु ?” । ‘ अमु हि, भो गोतम, पुरिसो नळकारगामे जातवद्धो; तस्स सब्बाने’व नळकारगामस्स मगानि सुविदितानी’ति’ ।

“ सिया नु खो, माणव, तस्स....पे०....वित्थायितत्तं वा । न त्वे’व तथागतस्स, ब्रम्हलोकं वा ब्रम्हलोकगामिनि वा पटिपदं पुट्टस्स दन्वायितत्तं वा वित्थायितत्तं वा । ब्रम्हानञ्चा’हं, माणव, पजानामि ब्रम्हलोकञ्च ब्रम्हलोकगामिनिञ्च पटिपदं, यथापटिपन्नो च ब्रम्हलोकमु’पपन्नो, तं च पजानामी’ति” ।

[१६] ‘ सुतं मे तं, भो गोतम, ‘ समणो गोतमो ब्रम्हानं सहव्य-
ताय मगं देसेती’ति’ । साधु मे भवं गोतमो ब्रम्हानं सहव्यताय धम्मं
देसेतू’ति’ ।

“ तेन हि, माणव, सुणाहि साधुकं मनसिकरोहि, भासिस्सामी’ति” ।

‘ एवं भो’ति’ सुभो माणवो तोदेय्यपुत्तो भगवतो पच्चस्सोसि ।

भगवा एतद’वोच :—“ कतमो च, माणव, ब्रम्हानं सहव्यताय मग्गो ? । इध माणव, भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा....पे०....(५२*७) महगतेन अप्पमाणेन अवैरेन अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति । एवं भावि-
ताय खो, माणव, मेत्ताय चेतोविमुत्तिया यं पमाणकतं कम्मं, न तं तत्रा’-
वसिस्सति, न तं तत्रा’वतिट्ठति । सेय्यथा पि माणव, बलवा, सद्धधमो
अप्पकसिरेने’व चतुद्दिसा विज्जापेय्य, एवमे’व खो, माणव, एवं भाविताय

मेत्ताय चेतोविमुत्तिा, यं पमाणकतं कम्मं, न तं तत्रा'वसिस्सति, न तं तत्रा'वतिट्ठति । अयं पि खो, माणव, ब्रम्हानं सहव्यताय मग्गो । पुन च परं, माणव, भिक्खु करुणासहगतेन चेतसा....पे०....मुदितासह-
गतेन चेतसा, उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति....
पे०....(५२*८) उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्प-
माणेन अवैरेन अव्यापज्जेन फरित्वा विहरति । एवं भाविताय खो, माणव,
उपेक्खाय चेतोविमुत्तिा यं पमाणकतं कम्मं, न तं तत्रा'वसिस्सति, न
तं तत्रा'वतिट्ठति । सेय्यथा पि माणव, बलवा सङ्खमो अप्पकसिरेने'व
चतुदिसा विज्जापेय्य, एवमे'व खो, माणव, एवं भाविताय उपेक्खाय
चेतोविमुत्तिा....पे०....तत्रा'वतिट्ठति । अयम्पि खो, माणव, ब्रम्हानं
सहव्यताय मग्गो'ति" ।

[१७] एवं वुत्ते सुभो माणवो तोदेय्यपुत्तो भगवन्तं एतद'वोच,—
'अभिक्कन्तं भो गोतम....पे०....(५४*२४) पाणुपेतं सरणगतं । हन्द
च दानि मयं, भो गोतम, गच्छाम; बहुकिन्वा मयं बहुकरणीया'ति' ।

“ यस्स दानि त्वं, माणव, कालं मज्जसी'ति ” ।

अथ खो सुभो माणवो तोदेय्यपुत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा
अनुमोदित्वा उट्ठाया'सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदकिखणं कत्वा पक्कामि

[१८] तेन खो पन समयेन जानुस्सोणी ब्राम्हणो सव्वसेतेन वळ-
वाभिरथेन सावत्थिया निरय्याति दिवादिवस्स । अइसा खो जानुस्सोणी
ब्राम्हणो सुभं माणवं तोदेय्यपुत्तं दूरतो'व आगच्छन्तं; दिस्वा सुभं माणवं
तोदेय्यपुत्तं एतद'वोच, 'हन्द कुतो नु भवं भारद्वाजो आगच्छति दिवा-
दिवस्सा'ति ?' ।

‘इतो हि खो अहं, भो, आगच्छामि समणस्स गोतमस्स सन्तिका’ति ।

‘तं किं मज्जसि, भवं भारद्वाज, समणस्स गोतमस्स पज्जावेय्यत्तियं पण्डितो मज्जे’ति ? ।

‘को चा’हं, भो, को च समणस्स गोतमस्स पज्जावेय्यत्तियं जानिस्सामि, सो पि नून’स्स तादिसो’व यो समणस्स गोतमस्स पज्जावेय्यत्तियं जानेय्या’ति ।

‘उल्लाराय खलु भवं भारद्वाजो समणं गोतमं पसंसाय पसंसती’ति ।

‘को चा’हं, भो, को च समणं गोतमं पसंसिस्सामि पसत्थपसत्थो च, सो भवं गोतमो सेट्ठो देवमनुस्सानं, ये चि’मे, भो, ब्राम्हणा पञ्च धम्मो पज्जापेन्ति पुज्जस्स किरियाय कुसलस्स आराधनाय, चित्तस्स ते समणो गोतमो परिक्खारे वदति, यदि’दं चित्तं अवेरं अब्यापज्झं तस्स भावनाया’ति ।

[१९] एवं वुत्ते जानुस्सोणी ब्राम्हणो सब्बसेता वल्लवाभिरथा ओरो-
हित्वा एकंस्स उत्तरासङ्गं कत्वा येन भगवा तेन’ञ्जलिं पणामेत्वा उदानं
उदानेसि :—“ लामा रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स, सुलद्धं लामा रज्जो
पसेनदिस्स कोसलस्स, यस्स विजिते तथागतो विहरति अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो’ति ।

सुभसुत्तन्तं नवमं ।

१००

[१० सङ्गारवसुत्तं]

[१] एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि । तेन खो पन समयेन धानञ्जानी नाम ब्राम्हणी चण्डलकप्पे पटिवसति, अभिप्पसन्ना बुद्धे च धम्मे च सङ्घे च । अथ खो धानञ्जानी ब्राम्हणी उपक्खलित्वा तिक्खुत्तुं उदानं उदानेसि, ‘नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा’ति’ । तेन खो पन समयेन सङ्गारवो नाम माणवो चण्डलकप्पे पटिवसति तिण्णं वेदानं पारगू....पे०....अनवयो । अस्सोसि खो सङ्गारवो माणवो धानञ्जानिया ब्राम्हणिया एवं वाचं भासमानाय सुत्वा धानञ्जानिं ब्राम्हणिं एतद’वोचः—‘अवभूता चा’यं धानञ्जानी ब्राम्हणी, पराभूता चा’यं धानञ्जानी ब्राम्हणी विज्जमानानं ब्राम्हणानं, अथ च पन तस्स मुण्डकस्स समणकस्स वण्णं भासती’ति’ ।

[२] ‘न हि पन त्वं, तात भद्रमुख, तस्स भगवतो सीलपज्जाणं जानासि; स चे त्वं, तात भद्रमुख, तस्स भगवतो सीलपज्जाणं जानेय्यासि, न त्वं, तात भद्रमुख, तं भगवन्तं अक्कोसितब्बं परिभासितब्बं मज्जेय्यासी’ति’ ।

‘तेन हि, भोति, यदा समणो गोतमो चण्डलकप्पं अनुप्पत्तो होति, अथ खो मे आरोचेय्यासी’ति’ ।

‘एवं, भद्रमुखा’ति’ खो धानञ्जानी ब्राम्हणी सङ्गारवस्स माणवस्स पच्चस्सोसि ।

[३] अथ खो भगवा कोसलेसु अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन

चण्डलकप्पं तद'वसरि । तत्र सुदं भगवा चण्डलकप्पे विहरति तोदेय्यानं ब्राम्हणानं अम्बवने । अस्तोसि खो धानञ्जानी ब्राम्हणी, ' भगवा किर चण्डलकप्पं अनुप्पत्तो....पे०....अम्बवने'ति' । अथ खो धानञ्जानी ब्राम्हणी येन सङ्गारवो माणवो तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा सङ्गारवं माणवं एतद'वोच, ' अयं, तात भद्रमुख, सो भगवा चण्डलकप्पं अनुप्पत्तो चण्डलकप्पे विहरति तोदेय्यानं ब्राम्हणानं अम्बवने । यस्स दानि त्वं, तात भद्रमुख, कालं मज्जसी'ति' ।

[४] ' एवं भोती'ति' खो सङ्गारवो माणवो धानञ्जानिया ब्राम्ह-
णिया पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनु'पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि-
सम्मोदि सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नो खो सङ्गारवो माणवो भगवन्तं एतद'वोच, ' सन्ति खो
भो गोतम, एके समणब्राम्हणा दिट्ठधम्माभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता आदिब्रम्ह-
चरियं पटिजानन्ति । तत्र, भो गोतम, ये ते समणब्राम्हणा दिट्ठधम्मा-
भिज्जावोसानपारमिप्पत्ता आदिब्रम्हचरियं पटिजानन्ति तेसं भवं गोतमो
कतमो'ति ?' ।

[५] “ दिट्ठधम्माभिज्जावोसानपारमिप्पत्तानं आदिब्रम्हचरियं पटिजा-
नन्तानम्पि खो अहं, भारद्वाज, वेमत्ततं वदामि । सन्ति, भारद्वाज,
एके समणब्राम्हणा अनुस्सविका, ते अनुस्सवेन दिट्ठधम्माभिज्जावोसान-
पारमिप्पत्ता आदिब्रम्हचरियं पटिजानन्ति, सेय्यथा पि, ब्राम्हणा तेविज्जा ।
सन्ति पन, भारद्वाज, एके समणब्राम्हणा केवलं सद्धामत्तकेन दिट्ठधम्मा-
भिज्जावोसानपारमिप्पत्ता आदिब्रम्हचरियं पटिजानन्ति, सेय्यथा पि तक्की
वीमंसी । सन्ति भारद्वाज, एके समणब्राम्हणा पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु
स्सामं येव धम्मं अभिज्जाय दिट्ठधम्माभिज्जावोसानपारमिप्पत्ता आदि-

ब्रम्हचरियं पटिजानन्ति । तत्र, भारद्वाज, ये ते समणब्राम्हणा पुब्बे.... पे०....पटिजानन्ति, तेसा'हम'स्मि । तदि'मिना पे'तं, भारद्वाज, परिया-येन वेदितव्वं । यथा ये ते समणब्राम्हणा पुब्बे....पे०....पटिजानन्ति, तेसा'हम'स्मि ।

[६] “इध मे भारद्वाज, पुब्बे'व सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्से'व सतो एतद'होसि, 'सम्बाधो घरावासो (५१.११) अनगारियं पव्वजेय्यं'ति' । सो खो अहं, भारद्वाज, अपरेन समयेन दहरो'व समानो सुसु काळकेसो....पे०....(८५.४-६) substitute भारद्वाज, for राजकुमार and consequential changes. अलमि'दं पधानाया'ति' ।

[७] “अपि'स्सु मं भारद्वाज, तिस्सो उपमा पटिभंसु अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा । सेय्यथा पि भारद्वाज, अल्लं कट्ठं सस्नेहं उदके निक्खित्तं अथ पुरिसो आगच्छेय्य उत्तरारणिं आदाय 'अग्गि अभिनिव्वत्तेस्सामि, तेजो पातुकरिस्सामी'ति । तं किं मज्जसि भारद्वाज, अपि नु सो पुरिसो अमुं अल्लं कट्ठं सस्नेहं उदके निक्खित्तं उत्तरारणिं आदाय अभिमन्येन्तो अग्गि अभिनिव्वत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्या'ति ? ” । ‘नो हि'दं भो गोतम' । “तं किस्स हेतु ? ” । ‘अट्ठं हि भो गोतम अल्लं कट्ठं सस्नेहं, तच्च पन उदके निक्खित्तं यावदे'व च पन सो पुरिसो किलमथस्स विघातस्स भागी अस्सा'ति' । “एवमे'व खो भारद्वाज, ये हि केचि समणा वा ब्राम्हणा वा कायेन चे'व चित्तेन च कामेहि अवूपकट्ठा विहरन्ति, यो च नेसं कामेसु कामच्छन्दो कामस्नेहो काममुच्छा कामपिपासा कामपरिळाहो, सो च अज्झत्तं न सुप्प-हीनो होति न सुप्पटिप्पस्सद्धो । ओपक्कमिका चे पि ते भोन्तो समणब्राम्हणा दुक्खा तिब्बा (v.l. खरा) कटुका वेदना वेदियन्ति अभव्वा'व ते आणाय

दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय; नो चे पि ते भोन्तो समणब्राम्हणा ओपक्क-
मिका दुक्खा....पे०.....सम्बोधाय । अयं खो मं भारद्वाज, पठमा उपमा
पटिभासि अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा ” ।

[८] “ अपरा पि खो मं भारद्वाज, दुतिया उपमा पटिभासि
अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा । सेय्यथा पि भारद्वाज, अहं कइं सस्नेहं
आरका उदका थले निक्खित्तं, अथ पुरिसो आगच्छेय्य....पे०.....तेजो
पातुकरिस्सामी’ति । तं किं मज्जसि भारद्वाज....पे०.....सस्नेहं आरका
उदका थले निक्खित्तं....पे०.....पातुकरेय्या’ति ? । ‘नो हि’दं, भो गोतम’ ।
“ तं किस्स हेतु ? ” । ‘अदुं हि भो गोतम, अहं कइं सस्नेहं, किञ्चा’पि
आरका उदका थले निक्खित्तं, यावदे’व च पन सो पुरिसो किलमथस्स
विधातस्स भागी अस्सा’ति’ । “ एवमे’व खो भारद्वाज, ये हि केचि समणा
वा ब्राम्हणा वा कायेन चे’व चित्तेन च कामेहि वूपकइा विहरन्ति, यो च
नेसं....पे०.....सम्बोधाय । अयं खो मं भारद्वाज, दुतिया उपमा....
पे०.....अस्सुतपुब्बा ” ।

[९] “ अपरा पि खो मं, भारद्वाज, ततिया उपमा पटिभासि
अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा । सेय्यथा पि भारद्वाज, सुक्खं कइं कोळापं
आरका उदका थले निक्खित्तं, अथ पुरिसो आगच्छेय्य....पे०.....
पातुकरिस्सामी’ति । तं किं मज्जसि भारद्वाज....पे०.....अमुं सुक्खं कइं
कोळापं आरका उदका थले निक्खित्तं....पे०.....पातुकरेय्या’ति ? ” । ‘ एवं,
भो गोतम ’ । “ तं किस्स हेतु ? ” । अदुं हि, भो गोतम, सुक्खं कइं
कोळापं, तच्च पन आरका उदका थले निक्खित्तं’ति’ । “ एवमे’व खो भारद्वाज,
ये हि केचि समणा वा ब्राम्हणा वा कायेन चे’व चित्तेन च कामेहि वूपकइा
विहरन्ति यो च नेसं....पे०.....सो च अज्झत्तं सुप्पहीनो होति सुप्पटि-

प्पस्सद्धो । ओपक्कमिका चे पि....पे०....वेदियन्ति, भब्बा'व ते जाणाय दस्स-
नाय अनुत्तराय सम्बोधाय, नो चे पि....पे०....वेदियन्ति, भब्बा'व ते
....पे०....सम्बोधाय । अयं खो मं भारद्वाज, ततिया उपमा....
पे०....अस्सुतपुब्बा । इमा खो मं भारद्वाज तिस्सो उपमा पटिभंसु
....पे०....अस्सुतपुब्बा” ।

[१०] “ तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद'होसि :—‘ यन्नूना'हं दन्तेहि
दन्तमा'धाय जिह्वाय तालुं आहच्च चेतसा चित्तं अभिनिग्गण्हेय्यं अभि-
निष्पीळेय्यं अभिसन्तापेय्यं'ति' । सो खो अहं, भारद्वाज, दन्तेहि....पे०....
अभिनिग्गण्हामि अभिनिष्पीळेमि अभिसन्तापेमि । तस्स मय्हं, भारद्वाज,
दन्तेहि....पे०....अभिनिग्गण्हतो अभिनिष्पीळ्यतो अभिसन्तापयतो
कच्छेहि सेदा मुच्चन्ति । सेय्यथा पि, भारद्वाज, बलवा पुरिसो दुब्बलतरं
पुरिसं सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा अभिनिग्गण्हेय्य अभि-
निष्पीळेय्य अभिसन्तापेय्य एवमे'व खो मे भारद्वाज....पे०....
सेदा मुच्चन्ति । आरद्धं खो पन मे, भारद्वाज, वीरियं होति असह्ठीनं,
उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा, सारद्धो च पन मे कायो होति अप्पटिप्पस्सद्धो
तेने'व दुक्खप्पधानेन पधानाभितुजस्स सतो” ।

[११] “ तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद'होसि :—‘ यन्नूना'हं अप्पा-
नकं ये'व ज्ञानं ज्ञायेय्यं'ति । सो खो अहं, भारद्वाज, मुखतो च नासतो च
अस्सासपस्सासे उपरुन्धि । तस्स मय्हं भारद्वाज, मुखतो च नासतो च
अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु कण्णसोतेहि वातानं निक्खमन्तानं अधिमत्तो
सद्धो होति । सेय्यथा पि नाम कम्मार्गगरिया धममानाय (v. 1. धमयमानाय)
अधिमत्तो सद्धो होति, एवमे'व खो मे भारद्वाज, मुखतो....पे०....सद्धो
होति । आरद्धं खो पन....पे०....पधानाभितुजस्स सतो” ।

[१२] “ तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद’होसि :—यन्नूना’हं अप्पा-
नकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्यं’ति । सो खो अहं, भारद्वाज, मुखतो च नासतो च
कण्णतो च अस्सासपस्सासे उपरुन्धि । तस्स मय्हं, भारद्वाज, मुखतो
च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधिमत्ता वाता
मुद्धानं (v. l. मुद्धनिं) ऊहनन्ति । सेय्यथा पि, भारद्वाज, बलवा पुरिसो
तिण्हेन सिखरेन मुद्धानं (v. l. मुद्धनिं) अभिमत्थेय्य, एवमे’व खो मे,
भारद्वाज,....पे०....ऊहनन्ति । आरद्धं खो पन....पे०....पधानाभि-
तुन्नस्स सतो ” ।

[१३] “ तस्स मय्हं....पे०[१०१२]....अस्सासपस्सासेसु उप-
रुद्धेसु अधिमत्ता सीसे सीसवेदना होति । सेय्यथा पि, भारद्वाज, बलवा
पुरिसो दब्बहेन वरत्तखण्डेन सीसे सीसवेठनं ददेय्य, एवमे’व खो मे,
भारद्वाज, मुखतो....पे०....अधिमत्ता सीसवेदना होन्ति । आरद्धं खो
पन....पे०....पधान्तभितुन्नस्स सतो ” ।

[१४] “ तस्स मय्हं....पे०....अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधि-
मत्ता वाता कुञ्चि परिकन्तन्ति । सेय्यथा पि भारद्वाज, दक्खो गोघातको
वा गोघातक’न्तेवासी वा तिण्हेन गोविकन्तनेन कुञ्चि परिकन्तेय्य, एवमे’
व खो मे, भारद्वाज, अधिमत्ता वाता कुञ्चि परिकन्तन्ति । आरद्धं खो पन
....पे०....पधानाभितुन्नस्स सतो ” ।

[१५] “ तस्स मय्हं....पे०....अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधि-
मत्तो कायस्मिं डाहो होति । सेय्यथा पि भारद्वाज, द्वे बलवन्तो पुरिसा
दुब्बलतरं पुरिसं नानावाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्युं सम्पारिता-
पेय्युं, एवमे’व खो मे....पे०....डाहो होति । आरद्धं खो पन....पे०....
पधानाभितुन्नस्स सतो । अपि’स्सु मं, भारद्वाज, देवता दिस्वा एवमा’हंसु :—

‘कालकतो समणो गोतमो’ति’ । एकच्चा देवता एवमा’हंसु :—‘न कालकतो समणो गोतमो, अपि च कालं करोती’ति’ । एकच्चा देवता एवमा’हंसु :—‘न कालकतो समणो गोतमो, न पि कालं करोति । अरहं समणो गोतमो, विहारो त्वे’व सो अरहतो एवरूपो होती’ति’ ।

[१६] “तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद’होसि :—‘यन्नूना’हं सब्बसो आहार’पच्छेदाय पटिपज्जेय्य’ति’ । अथ खो मं, भारद्वाज, देवता उपसङ्गमित्वा एतद’वोचुं :—‘मा खो त्वं मारिस सब्बसो आहार’पच्छेदाय पटिपज्जि । स चे खो त्वं....पे०....पटिपज्जिस्ससि तस्स ते मयं दिव्वं ओजं लोमकूपेहि अज्झोहरिस्साम, ताय त्वं यापेस्ससी’ति’ । तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद’होसि :—‘अहं चे’व खो पन सब्बसो अजद्दुकं (v. l. अजज्जितं) पटिपज्जेय्यं पटिजानेय्यं; इमा च मे देवता दिव्वं ओजं लोमकूपेहि अज्झोहरेय्युं ताय चा’हं यापेय्यं, तं मम अस्स मुसा’ति । सो खो अहं, भारद्वाज, ता देवता पच्चाचिक्खामि, ‘हलं’ति (v. l. मा’लं’ति) वदामि” ।

[१७] “तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद’होसि :—‘यन्नूना’हं थोकं थोकं आहारं आहारेय्यं, पसतं पसतं यदि वा मुग्गयूसं, यादिवा कुलथयूसं, यदि वा कळाययूसं, यदि वा हरेणुकयूसं’ति’ । सो खो अहं, भारद्वाज, थोकं थोकं आहारं आहारोसि पसतं पसतं....पे०....यदि वा हरेणुकयूसं । तस्स मय्हं भारद्वाज, थोकं थोकं आहारं आहारयतो पसतं पसतं....पे०....यदि वा हरेणुकयूसं, अधिमत्तकसिमानं पत्तो कायो होति । सेय्यथा पि नाम आसीतिकपब्बानि वा कालापब्बानि वा एवमे’व’स्सु मे अङ्गपच्चङ्गानि भवन्ति ताये’व’प्पाहारताय । सेय्यथा पि नाम ओट्टपदं एवमे’व’स्सु मे आनिसदं होति ताये’व’प्पाहारताय । सेय्यथा पि नाम वट्ठनावळी एवमे’व’स्सु मे पिड्डिकण्टको

उन्नतावनतो होति ताये'व'प्पाहारताय । सेय्यथा पि नाम जरसालाय गोपा-
नसियो ओलुगविलुग्गा भवन्ति एवमे'व'स्सु मे फासुळियो ओलुगविलुग्गा
भवन्ति ताये'व'प्पाहारताय । सेय्यथा पि नाम गम्भीरे उदपाने उदकतारका
गम्भीरगता ओक्खायिका दिस्सन्ति एवमे'व'स्सु मे अक्खिक्खूपेसु अक्खि-
तारका गम्भीरगता ओक्खायिका दिस्सन्ति ताये'व'प्पाहारताय । सेय्यथा पि
नाम तिक्तकलाबु आमकच्छिन्नो वातातपेन सम्पुटितो होति सम्मिलतो
एवमे'व'स्सु मे सीसच्छवि सम्पुटिता होति सम्मिलता ताये'व'प्पाहारताय ।
सो खो अहं, भारद्वाज, 'उदरच्छविं परामसिस्सामी'ति पिड्ढिकण्ठकं ये'व
परिगण्हामि, 'पिड्ढिकण्ठकं परामसिस्सामी'ति उदरच्छविं ये'व परिगण्हामि,
यावस्सु मे, भारद्वाज, उदरच्छवि पिड्ढिकण्ठकं अलीना होति ताये'व'प्पा-
हारताय । सो खो अहं, भारद्वाज, 'वच्चं वा मुत्तं वा करिस्सामी'ति तथे'व
अवकुज्जो पपतामि ताये'व'प्पाहारताय । सो खो अहं, भारद्वाज, इममे'व
कायं अस्सासेन्तो पाणिना गत्तानि अनोमज्जामि । तस्स मय्हं, भारद्वाज,
पाणिना गत्तानि अनोमज्जतो पूतिमूलानि लोमानि कायस्मा पपतन्ति ताये'व'
प्पाहारताय । अपि'स्सु मं, भारद्वाज, मनुस्सा दिस्वा एवमा'हंसुः—
'काळो समणो गोतमो'ति' । एकच्चे मनुस्सा एवमा'हंसुः—'न काळो
समणो गोतमो, सामो समणो गोतमो'ति' । एकच्चे मनुस्सा एवमा'हंसुः—
'न काळो समणो गोतमो न पि सामो, मङ्गुरच्छवि समणो गोतमो'ति' ।
याव'स्सु मे, भारद्वाज, ताव परिसुद्धो छविवण्णो परियोदातो उपहतो होति
ताये'व'प्पाहारताय ” ।

[१८] “तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद'होसिः—‘ये खो केचि अतीतम'-
द्धानं समणा वा ब्राम्हणा वा ओपक्कमिका दुक्खा तिब्बा (v.l. खरा) कटुका
वेदना वेदयिसु, एतावपरमं न यितो भिय्यो; ये पि हि केचि अनागत-
म'द्धानं....पे०वेदना वेदयिस्सन्ति एतावपरमं न यितो भिय्यो; ये पि

हि केचि एतरहि....पे०....वेदियन्ति, एतावपरमं न यितो भिद्यो । न खो पना'हं इमाय कटुकाय दुक्करकारिकाय अधिगच्छामि उत्तरिमनुस्स-
धम्मा अलमरियञ्जाणदसनविसेसं, सिया नु खो अज्जो मग्गो बोधाया'ति' ।
तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद'होसि :—' अभिजानामि खो पना'हं पितु
सक्कस्स कम्मन्ते सीताय जम्बुछायाय निसिन्नो विविच्चेव कामेहि....पे०
....पठमज्झानं उपसम्पज्ज विहरिता, सिया नु खो एसो मग्गो बोधाया'-
ति' । तस्स मय्हं, भारद्वाज, सतानुसारी विज्जाणं अहोसि :—' एसो'व
मग्गो बोधाया'ति' । तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद'होसि :—' किं नु खो अहं
तस्स सुखस्स भायामि, यं तं सुखं अज्जत्रे'व कामेहि अज्जत्र अकुसलेहि
धम्मेही'ति' ? । तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद'होसि :—' न खो अहं तस्स
सुखस्स भायामि, यं तं....पे०....धम्मेही'ति' ।

[१९] “ तस्स मय्हं, भारद्वाज, एतद'होसि :—' न खो तं सुकरं
सुखं अधिगन्तुं एवं अधिमत्तकसिमानं पत्तकायेन, यन्नूना'हं ओळारिकं
आहारं आहारेय्यं ओदनकुम्मासं'ति' । सो खो अहं, भारद्वाज, ओळारिकं
आहारं आहारेसि ओदनकुम्मासं । तेन खो पन मे, भारद्वाज, समयेन पञ्च-
वग्गिया भिक्खू पच्चुपट्ठिता होन्ति, ' यं खो समणो गोतमो धम्मं अधिगमि-
स्सति तं खो नो आरोचेस्सती'ति' । यतो खो अहं, भारद्वाज, ओळारिकं
आहारं आहारेसि ओदनकुम्मासं, अथ मे ते पञ्चवग्गिया भिक्खू निब्बिज्ज
पक्कमिंसु, 'बाहुलिको समणो गोतमो पधानविब्भन्तो आवत्तो बाहुल्लया'ति' ।

[२०] “ सो खो अहं, भारद्वाज, ओळारिकं आहारं आहारेत्वा
बलं गहेत्वा विविच्चेव कामेहि....पे०....पठमज्झानं उपसम्पज्ज विहासि ।
वितक्कविचारानं वूपसमा....पे०....दुतियज्झानं उपसम्पज्ज विहासि ।
पीतिया च विरागा....पे०....ततियज्झानं उपसम्पज्ज विहासि । सुखस्स
च पधाना....पे०....चतुथज्झानं उपसम्पज्ज विहासि ।

[२१] “ सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....पुब्बेनिवासानुस्स-
तिजाणाय चित्तं अभिनिन्नामेसिं....पे०....[५१.१९]....पुब्बेनि-
वासं अनुस्सरामि । अयं खो मे, भारद्वाज, रत्तिया पठमे यामे पठमा
विज्जा अधिगता, अविज्जा विहता, विज्जा उप्पन्ना, तमो विहतो, आलोको
उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

[२२] “ सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....सत्तानं चुतूपपात-
जाणाय चित्तं अभिनिन्नामेसिं....पे०....(५१.२०)....यथाकम्मूपगे
सत्ते पजानामि । अयं खो मे, भारद्वाज, रत्तिया मज्झिमे यामे दुतिया
विज्जा अधिगता....पे०....विहरतो ।

[२३] “ सो एवं समाहिते चित्ते....पे०....आसवानं खयजा-
णाय चित्तं अभिनिन्नामेसिं....पे०....(५१.२१)....इत्थत्ताया’ति’
अब्भज्जासिं । अयं खो मे, भारद्वाज, रत्तिया पच्छिमे यामे ततिया
विज्जा अधिगता....पे०....विहरतो” ।

[२४] एवं वुत्ते सङ्गारखो माणवो भगवन्तमे’तद’वोच :—‘अड्ढि-
तवतं भोतो गोतमस्स पधानं अहोसि, सप्पुरिसवतं भोतो गोतमस्स पधानं
अहोसि, यथा तं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । किन्तु खो, भो गोतम, अत्थि
देवा’ति (v. 1. अधिदेवा’ति) ? ।

“ ठानसो खो पने’तं, भारद्वाज, विदितं यदिदं अत्थि देवा’ति (v. 1.
अधिदेवा’ति) ” ।

‘ किन्तु खो, भो गोतम, ‘अत्थि देवा’ति पुट्ठो समानो, ‘ ठानसो,
खो पने’तं, भारद्वाज, विदितं, यदिदं ‘ अत्थि देवा’ति वदेसि ? ” । ननु
खो भो गोतम, एवं सन्ते तुच्छा मुसा होती’ति’ ।

“ अत्थि देवा’ति, भारद्वाज, पुट्ठो समानो ‘ अत्थि देवा’ति यो वदेय्य
‘ ठानसो मे विदिता’ति यो वदेय्य, अथ ख्वे’त्य विञ्जूपुरिसेन एक्कसेन
निद्धितं गन्तब्बं ‘ यदिदं अत्थि देवा’ति ” ।

‘ किस्स पन मे भवं गोतमो आदिकेने’व न व्याकासी’ति ? ’ ।

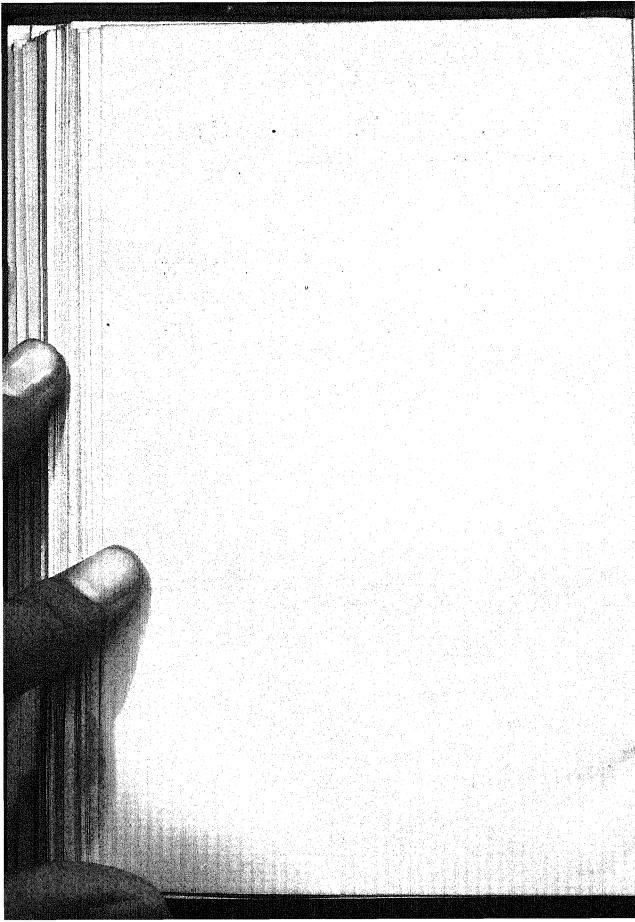
“उच्चे (v. 1. उच्चेन) सम्मतं खो एतं, भारद्वाज, लोकरिंम ‘ यदिदं अत्थि देवा’ति ” ।

[२५] एवं वुत्ते सङ्गारवो माणवो भगवन्तमे’तद’वोच :—‘ अभि-
कन्तं, भो गोतम (५४.२४) एवमे’व भोता गोतमेन अनेकपरियायेन
धम्मो पकासितो । एसा’हं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि, धम्मञ्च,
भिक्षुसङ्घञ्च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरण-
गतं’ति ।

सङ्गारवमुत्तन्तं दसमं ।

ब्राम्हणवग्गो पञ्चमो ।

मज्झिमपण्णासकं समत्तं ।

मज्झिमपण्णासकं सुत्तानुक्रमो पिट्ठनिद्देशो च.

१. गृहपतिवग्गो.

५१.	कन्दरकसुत्तं	१-१२.
५२.	अट्ठकनागरसुत्तं	१३-१६.
५३.	सेखसुत्तं	१७-२३.
५४.	पोतलियसुत्तं	२३-३३.
५५.	जीवकसुत्तं	३३-३६.
५६.	उपालिसुत्तं	३७-५३.
५७.	कुकुरवतिकसुत्तं	५४-५९.
५८.	अभयराजकुमारसुत्तं	५९-६३.
५९.	बहुवेदनीयसुत्तं	६३-६७.
६०.	अपण्णकसुत्तं	६८-८१.

२. भिक्षुवग्गो.

६१.	अम्बलङ्किराहुलोवादसुत्तं	८१-८८.
६२.	महाराहुलोवादसुत्तं	८८-९४.
६३.	चूळमालुङ्क्यसुत्तं	९५-१०१.
६४.	महामालुङ्क्यसुत्तं	१०२-१०७.
६५.	भद्दालिसुत्तं	१०७-११७.
६६.	लट्ठकिकोपमसुत्तं	११७-१२६.
६७.	चातुमसुत्तं	१२७-१३२.
६८.	नळकपानकसुत्तं	१३३-१३९.
६९.	गुलिस्सानिसुत्तं	१३९-१४४.
७०.	कीटागिरिसुत्तं	१४४-१५२.

३. परिव्वाजकवग्गो.

७१.	तेविज्जवच्छगोत्तसुत्तं	१५३-१५५.
७२.	अग्गिवच्छगोत्तसुत्तं	१५५-१६१.
७३.	महावच्छगोत्तसुत्तं	१६१-१६८.

७४.	दीघनखसुत्तं	१६८-१७२
७५.	मागन्दियसुत्तं	१७२-१८३
७६.	सन्दकसुत्तं	१८३-१९६
७७.	महासकुलदायिसुत्तं	१९६-२१५
७८.	समणमण्डिकासुत्तं	२१५-२२१
७९.	चूळसकुलदायिसुत्तं	२२१-२३०
८०.	वेखनस्ससुत्तं	२३१-२३३

४. राजवग्गो.

८१.	घटीकारसुत्तं	२३४-२४२
८२.	रट्टपालसुत्तं	२४३-२६१
८३.	मखादेवसुत्तं	२६१-२६८
८४.	मधुरसुत्तं	२६८-२७६
८५.	बोधिराजकुमारसुत्तं	२७६-३००
८६.	अङ्गुलिमालसुत्तं	३००-३०८
८७.	पियजातिकसुत्तं	३०८-३१५
८८.	बाहितिकसुत्तं	३१५-३२१
८९.	धम्मचेतियसुत्तं	३२२-३२८
९०.	कण्णकत्थलसुत्तं	३२९-३३७

५. ब्राम्हणवग्गो.

९१.	ब्रम्हायुसुत्तं	३३८-३५१
९२.	सेलसुत्तं	३५२-३५८
९३.	अस्सलायन-सुत्तं	३५८-३६८
९४.	घोटमुखसुत्तं	३६८-३७३
९५.	चङ्गीसुत्तं	३७३-३८६
९६.	एसुकारि (v. l. री) सुत्तं	३८७-३९३
९७.	धानज्जानिसुत्तं	३९३-४०४
९८.	वासेट्सुत्तं	४०४-४११
९९.	सुभसुत्तं	४११-४२४
१००.	सङ्गारवसुत्तं	४२५-४३५